

אספקלריא

אספקלריא לפרשת נשא תשפ"א
פינת ההלכה מאת מרן הראשל"צ בעל ילקוט יוסף

חינוך

חידות

פולמוס

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

9797@okmail.co.il

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אסור להדפיס את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

אספקלריא לפרשת נשא תשפ"א ז.....

ז..... אשרי האיש – פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר
אם "בתורת ה' חפצו" אזי יהיה "ובתורתו יהגה יומם ולילה" – ללמוד שלא לשמה כדי להגיע ללמוד לשמה! ז.....

באהלה של תורה / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים
ט.....
"קרבנות הנשיאים היו זהים אבל כל אחד עם כונה נפרדת", ה'אחדות' היא לכבד את דעת השני ולא שיהיה דעה אחת! ט.....

באר התורה / הרב יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים יד
"הזרע בשלה מן האיל" יד.....
"ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון בן עמינדב" יט.....
אבות פרק א משנה טו – "והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות" כב.....

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש כולל 'נזר אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ'
בב"ב, מח"ס באר צבי כה.....
ברכת כהנים - טובת עין כה.....

בואי שבת / הרב חיים שולביץ כט.....
הוצאה והעברה כט.....

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר לה.....
גדר חטא לה.....

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול, מח"ס שערי יוסף ושא"ס, בני ברק לח.....
שליחות לקבלת ברכת כהנים בזמן הקורונה לח.....

הלכתא רבתי לשבת / הרב נחום אייזנשטיין, תלמיד מובהק להגרי"ש אלישיב
זצ"ל, מרא דאתרא 'מעלות דפנה', דיין ומו"צ בירושלים עיה"ק מב.....
נוסע במטוס, האם יעדיף להתפלל בצבור בישיבה או ביחידות בעמידה? מב

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י' מה
פניני עיון בפרשת השבוע..... מה.....

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך – אלעד,
מח"ס 'ויאמר שמואל' ושא"ס נ.....
להיכנס לבית חברו ללא רשות בשעת האזעקות נ.....

- ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב..... נב
- בירור שיטת הגר"א שקיום המצוות בעולם הזה חשוב יותר משכר העולם הבא.....נב
- ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים ושא"ס..... נז
- מדוע מבואר בגמרא כי נזיר לא שייך בקידוש, אם יכול לשמוע מאחר? ... נז
- חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים..... ס
- סוטה חשודה בזנות, אם טמאה מתה, ואם טהורה "זוכה לבנים צדיקים" – היתכן?.....ס
- לוית ח"ץ / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה', מאנשעסטער...סד
- השכר המיוחד דייקא בשעה שלא שמע ה"תקיעות דמיושב" בבוקר!.....סד
- למעשה / הרב פנחס זרביב, מחבר סדרת הספרים 'למעשה', מגיד מישרים ויו"ר מכון 'למעשה' אשדוד..... סח
- מהו 'ושמו את שמי על בני ישראל'..... סח
- מוסר השכל מכך שדו"ח מבקר המדינה בענין מירון לא הועיל לכלום.....סט
- מאור שעשועי – מלה ושתיקה / הרב מנחם צבי גולדבאום, מח"ס 'מוסר דרך', 'מאיר דרך', ו'אפיקי חיים'..... עב
- דיבור בינו לבין עצמו.....עב
- מנהג ישראל תורה / הרב אריה הכהן פלשניצקי, מח"ס 'אתקינו סעודתא' 'שערי בית המדרש' ושא"ס..... עה
- "שבת נאך חג השבועות".....עה
- מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד..... עז
- ערך התורה בבית היהודי.....עז
- מעלת הבטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לויקווד..... פד
- בענין איש אמונות רב ברכות.....פד
- מעמקי הלכה / הרב יצחק אברהם, כולל 'תורת ה' חפצו', בית שמש..... פח
- קבלת נזירות בזמן הזה, ובסיפור אודות הגאון הרוגאצ'ובי זצ"ל..... פח

מצוות הארץ בפרשה / הרב אברהם יוסף חבצלת, מרבני בית המדרש להלכה

בהתיישבות.....צב

לאיזה כהן נותנים ביכורים?.....צב

כהן המחזר בבית הגרנות.....צג

אם מעשר עני קדוש.....צד

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית.....צה

להיות 'בן בית'.....צה

משל ונמשל / הרב מאיר ליכטנשטיין, מח"ס מנחת חינוך המבואר – 'מאור

המנחה', ויו"ר מכון אור כשלמה.....קב

ויהי אחרי חג השבועות.....קב

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח

החדשות', מודיעין עילית.....קה

משה רבינו ע"ה משורר וראש השומרים.....קה

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף – אשדוד, עורך ספרי מרן

הגר"ש רוזובסקי זצ"ל.....קז

אבינו מלכינו הרם קרן ישראל עמך.....קז

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל יד מרדכי.....קט

כוחו של דיבור.....קט

פרשה למעשה – בירור הלכתי בפרשת השבוע / הרב יאיר רינמן, מו"צ בבית

הוראה 'נאות שמחה', מודיעין עילית.....קיא

דיני 'ימי ההשלמה' לחג השבועות.....קיא

צוף התורה – הערות במקראי הקודש / הרב נעם לסר, נו"נ בישיבת מיר.....קיט

ביאור סדר הפרשה דבר דבור על אופניו.....קיט

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט

מישראל', מאנשעסטער.....קכב

הנזיר ששותה יין.....קכב

תא שמע / הרב שמעון גרינפעלד, הר יונה.....קכז

דין פנים כנגד פנים בנשיאות כפים.....קכז

תבונות שורש – הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר,

מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד.....קלא

ביאור שורשי: פלא-פלה, נדר, נזר. דרך התורה כיצד להתרומם ולהתקדש

.....קלא

תובנות / הרב נחמן דרקסלר קלה
[תורת ה' תמימה משיבת נפש](#) קלה

פינת ההלכה מאת מרן הראשל"צ בעל ילקוט יוסף . קלז

פינת ההלכה / מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א, בעל ילקוט יוסף.
נמסר ע"י הרב ונערך ע"י הרב יצחק קורלנסקי קלז
[טיל בשבת ואזעקה בתפילה](#) קלז

חינוך קמא

בנתיבות החינוך / הרב יעקב יוסף ווייס, משפיע ומדריך, מח"ס 'בנתיבות החיים',
מאנסי נ.י. קמא
[מתי נכון לשלוח ליעוץ פסיכולוגי?](#) קמא

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי
קמט
[נשא את ראש!](#) קמט

חידות קנא

חידות – שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס
לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ קנא
[שאלות בפרשת נשא](#) קנא
[חידותא דאפטרטא במדבר \(שופטים יג\)](#) קנא
[תשובות לפרשת במדבר](#) קנא
[חידותא דאפטרטא במדבר \(הושע ב\)](#) קנג

כתב חידה / הרב אשר קופלוביץ קנד
[כתב חידה לפרשת נשא](#) קנד
[פיתרון כתב החידה לחג השבועות: 'כתר'](#) קנד

פולמוס קנו

פולמוס / הרב אליעזר שלאס, ורבני ולומדי אספקלריא קנו
[במשמעות דברי רש"י שכל שירי ימי הסוכות הם מענין גזל מתנות עניים קנו](#)

אספקלריא לדרך היומי קנח

אספקלריא לדרך היומי – הארות במסכת יומא קנח
[הרב אריה גלינסקי, מח"ס בירורים וביאורים](#) קנח

הרב זלמן חיים הומינר וה"ה יוסף יצחק גולדשטיין..... קסא
תגובת הרב מאיר חדש לרבנים הומינר-גולדשטיין..... קסח
תגובות הרב מאיר לאש לרבנים הומינר-גולדשטיין..... קסט
הרב מאיר לאש..... קע
הרב יצחק פריד..... קע
חילופי דברים..... קע
שאלת הרב ברק נקי..... קע
תשובת הרב יוסף אביטבול..... קעא
* הרב שלום פולק..... קעא
חילופי דברים..... קעב
הרב זאב וולף בנצלוביץ [עוסק במכון תורת הקרבנות] - תגובה לקונטרס
"הילוך כה"ג ביום הכיפורים" ותגובת הרב נחום אריה ברנט..... קעב
תגובת הרב נחום אריה ברנט..... קעד
חילופי דברים..... קעה
שאלת הרב אריאל פורמן, מרבני 'אש התורה', צ'ילה..... קעה
הרב שלום פולק..... קעה

סיפור..... **קעז**

אחרי במדבר / הרב נח גדליה קזקוב..... קעז
התיצבו וראו!!!..... קעז
מה תצעק אלי?!..... קעט

"מתוך ההפיכה" – סיפור היסטורי מפעים, מהעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים
וינשטוק..... קפב
פרק ס"ה "בלשכת הגזית אצל המו"צ"..... קפב

סיפור / נמסר ע"י הרב פנחס זרביב..... קפט
ההחלטה הגורלית של ר' שרגי גשטטנר מנספי האסון במירון..... קפט
כוחה של צניעות..... קצ

אשרי האיש – פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גוי. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)

אם "בתורת ה' חפצו" אזי יהיה "ובתורתו יהגה יומם ולילה"
– ללמוד שלא לשמה כדי להגיע ללמוד לשמה!

"כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חִפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה" (תהלים א, ב)

בן פורת יוסף*:

חפצו ב"תורת ה'" – להגיע ללמוד לשמה, ובכוונה זו הוא לומד ב"תורתו" (של האדם) –
שלא לשמה, יומם ולילה.

יסוד זה בגדרי הלימוד שלא לשמה נאמר ב'אמרי שפר' (רי"ש פרימו, דף ב טורים ג-ד,
ודף ד טור ד. מובא ב"פני דוד" לחיד"א, פרשת בשלח טו, כו), שפירש 'לעולם יעסוק וכו',
במטרה שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

והאריך ביסוד זה ב"יסוד העבודה" (מסלונים, חלק א פרק ז ועוד).

ובבן פורת יוסף הנ"ל כתב יסוד זה בשם "המפרשים ז"ל". עיי"ש לתרץ בזה את סתירת
מאמרי חז"ל אם הלומד שלא לשמה נח לו שלא נברא (ברכות יז, א), או שילמד שלא
לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים נ, ב).

*

ושמא יש להטעים כך:

כי אם בתורת ה' חפצו – אם חפצו ומטרתו היא כדי שלבסוף יבוא לעסוק לשמה –
"בתורת ה'", "ובתורתו יהגה יומם ולילה" – אז ראוי שיהגה יומם ולילה אפילו שלא לשמה
– "בתורתו".

*

וניתן לפרש את הפסוק במשמעות זו גם להפך (בסגנון דברי אהבת עולם לרנ"ש אלגזי):
אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וגוי' שלא ללמוד לשמה, כי אם בתורת ה' עוסק
לצורך חפצי עצמו אין בכך פגם ויקבל שכר, ובלבד ש"בתורתו יהגה יומם ולילה" –

^א חידושים ערך 'לימוד' דף לט ט"ג, ודרושים ערך 'אות ב' דף מט ט"ג.
^ב עצם הדבר ש"בתורת ה'" היינו לשמה, ו"בתורתו" היינו שלא לשמה כתב בדף מט בשם "רו"ל" ובדף לט בשם
"המפרשים ז"ל".

שילמד מתוך כוונה כזו שרצונו שה'שלא לשמה' יביאהו ל'לשמה', שתמיד יהגה ויצפה מתי יגיע ללמוד לשמה.

*

ונראה לפרש את המשך המזמור לפי דרך זו:

והיה כעץ שתול על פלגי מים – שיש לו את כל התנאים להצמיח פירות לבסוף. שהגם שעכשיו עדיין לא נתן פריו, מכל מקום יש לו חשיבות וכבר עכשיו נקרא "עץ פרי", ונקרא על שם פריו "עץ תפוח" וכדומה.

וב"ליקוטים מפרדס" ר"י שרים, פרשת יתרו, סוד, אות ח, עמ' קח, אודות פירוש קרוב: ואם תשאל, הרי זה "דבר שלא בא לעולם"? לכן המשיך ואמר "והיה כעץ שתול וגו'", שהוא כמוכר 'דקל לפירותיו', שעשויים לבוא (בבא בתרא קמו, ב).

כיון שיתן פריו בעתו (כדברי ה"נורא תהלות" ו"חן טוב").

ולכן גם 'עלהו' דהיינו מה שלמד שלא לשמה שאין בזה צורך, גם זה 'לא יבול', כי היתה לו הכוונה שיביאהו לכלל לשמה, 'וכל אשר יעשה יצליח' – שהתורה תהיה לו סם חיים ולא ייחשב ללומד שלא לשמה שתורתו נעשית לו סם המוות ואינו רואה סימן ברכה ותועלת מתורתו.

'לא כן הרשעים' – הלומדים שלא לשמה בלא כוונה זו, 'כי אם כמוץ' – שאין להם מתורתם שום תועלת, אלא אדרבה יש להם ממנה נזק (כדברי הרד"ק), 'אשר תדפנו רוח' (כפשוטו, או:): לפי שרוח אחרת דחפתם ללימוד זה ולא למדו לשמה.

'על כן' – לפי שיש עצה זו, שגם אלו שאין מצליחים ללמוד לשמה יכולים על כל פנים ללמוד על מנת שיבואו לבסוף לכלל לשמה, לכן 'לא יקומו במשפט הרשעים' הלומדים לגמרי שלא לשמה, כי הנה יש גם 'חטאים' שלמדו שלא לשמה והינם 'בעדת צדיקים' מחמת שלמדו על מנת שיבואו לבסוף לכלל לשמה.

ואם תאמר, לכאורה מדוע לא יקומו במשפט, הרי יכולים לטעון שלא ידעו מעצה זו? התשובה לכך: שגם בלא לדעת שכך יקבלו שכר היה להם לנהוג כך, 'כי יודע השם' שכך 'דרך הצדיקים' שכל מה שהם יכולים הרי הם מתאמצים לעשות לשמה, ולא מחמת תקוות שכר, ואילו 'דרך רשעים תאבד' – דרך הרשעים עצמה היא שתאבד את הרשעים (כדברי ר"ש עתיה), שדרכם זו שאין להם את דרך הצדיקים הנוטים לרצות לעשות לשמה, זה גופא יסתור את טענתם, ולכן 'לא יקומו במשפט' ויאבדו.

באהלה של תורה / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

**"קרבנות הנשיאים היו זהים אבל כל אחד עם כונה נפרדת",
ה'אחדות' היא לכבד את דעת השני ולא שיהיה דעה אחת!**

זאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמָּשָׁח אֶתוֹ מֵאֵת נְשֵׂי־אֵי יִשְׂרָאֵל (ז, פד)
כל נשיא הקריב לפי כוונות אחרות

א] בפרשת השבוע מוזכר שהנשיאים של כל שבט ושבט הקריבו קרבן זהה לשאר
הנשיאים, ועם כל זה חזרה התורה וכתבה לכל אחד ואחד מה שהקריב.
ולכאורה זהו שפת יתר, והיתה יכולה התורה לכתוב "וכן הקריב נשיא זה" ו"כן הקריב
נשיא זה" וכו'.

ועמד על כך רבינו בחיי (ז, פד), וכותב: "ומה שהיה הצורך לכתוב שתיים עשרה פרשיות
כולן מענין אחד בקרבנות הנשיאים, וכמה גופי תורה תלויין בתורה במלה אחת או באות
אחת. הנכון בטעם זה, שהקב"ה חולק כבוד ליראיו ומכבד מכבדיו, כאומר: (שמואל - א
ב, ל) "כי מכבדי אכבד", ואלו היה מזכיר ומכבד הראשון ואומר: "זה קרבן נחשון בן
עמינדב", ויאמר: וכן הקריבו כל הנשיאים איש איש יומו, יהיה זה קצור בכבוד האחרים".

ומוסיף רבינו בחיי: "ועוד, שכל אחד מהם חשב בקרבנו טעם בפני עצמו שלא כטעם
חברו, ולפי שהיו הטעמים חלוקים שהיה כל אחד מהם רומז לשבטו, לכך באו הפרשיות
חלוקות לכל אחד ואחד פרשה בפני עצמה כדי לחלוק להם כבוד, ולהורות כי כשם שהיו
שונים בקרבנם בעצה ובהבאת הקרבן ובשעורי המשקל כך היו שוין בזכות, ולפי שכבוד
כל אחד שוה בעיני המקום לכך תאריך התורה בספור כל אחד מהן בשוה".

הרי מבואר מדבריו – שאמנם כל נשיא הקריב קרבן זהה לשני, אבל לכל אחד היה
כוונות נפרדות.

וכפי שכותב רבינו בחיי (שם): "והנה כל אחד ואחד מהנשיאים כוון במנחתו שתהיה
כמנחת חברו, וכן בשעור משקלה, והיתה כוונת כל אחד ואחד מהנשיאים כנגד שבטו
כו" (יעו"ש שמאריך בזה).

וכפי שהראה ידידי הדגול הרב משה ובסטר שליט"א, מה שמבואר במדרש שכל אחד
היה לו כונתו אחרות, ועכ"ז היתה כל הקרבנות אותו דבר. וכך אמרו במדרש (במד"ר יג,
יד): "מה ראו הנשיאים להקריב קרבנות בענין הזה? רבנן אמרין אע"פ שקרבן שוה,
הקריבו כולם על דברים גדולים הקריבו, וכל אחד ואחד הקריבו לפי דעתו" (ויעו"ש באות
ה ואות יד שהאריך בזה המדרש).

קרבנות הנשיאים נחשב כקרבן צבור

בן ויש להוסיף בזה, שאמנם כאמור כל אחד הקריב לפי דעתו, אבל מצד שני היה ענין שכל אחד בפועל יקריב כמו קרבן חבירו.

דהנה עוד אומרים חז"ל במדרש (במד"ר יד, יג): "מה ת"ל "מאת נשיאי ישראל"? מלמד שנתנדבו מעצמן (כל אחד מדעת עצמו כיון שיהיה שוה, רש"ש שם), והיה קרבן כולן שוה כארכן כך רחבן כך משקלן, ולא הקריב אחד מהן יותר על חבירו, שאילו הקריב אחד מהן יותר על חבירו לא היה קרבן אחד מהן דוחה את השבת, אמר להם הקב"ה, אתם חלקתם כבוד אחד לחבירו ואני חולק לכם כבוד שתקריבו ביום שבת שלי כדי שלא יהא הפסק בקרבנכם".

ומפרש בפירוש מהרז"ו שם, שע"ז זה נעשה כקרבן ציבורי.

נמצא שאמנם כל אחד כיוון לפי דעתו, אבל בזה שכל אחד הקריב קרבן זהה לחבירו וכלפי חוץ לא היה שינוי, נעשה על ידי כן "קרבן צבור".

מעלת ומהות ה"דגלים"

ג] ויש לצרף בזה מה שאומרים חז"ל (במד"ר ב, ג): "בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני, ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים שנאמר (תהלים סח, יח) "רכב אלהים רבותים אלפי שנאן", והיו כולם עשויים דגלים דגלים שנאמר (שה"ש ה, י) "דגול מרבבה". כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים דגלים, התחילו מתאווים לדגלים, אמרו הלואי כך אנו נעשים דגלים כמותן, לכך נאמר (שם ב, ד) "הביאני אל בית היין" - זה סיני שנתנה בו התורה שנמשלה ביין כו'. "ודגלו עלי אהבה" (שם) - אמרו אילולי הוא מגדיל עלי אהבה. וכן הוא אומרי "נרננה בישועתך וגו'" - אמר להם הקב"ה מה נתאוויתם לעשות דגלים? חייכם שאני ממלא משאלותיכם "ימלא ה' כל משאלותיך" (שם), מיד הודיע הקב"ה אותם לישראל ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאו.

וכמובן עלינו להבין, מהו הענין של ה"דגלים" של כל שבט ושבט. אדרבה תמיד מחנכים אותנו לנסות לאחד בין המגזרים השונים, ואילו כאן יש ענין שכל שבט ושבט יעמוד בפני עצמו. וכמו כן צריך להבין, מה כונת המדרש שהמלאכים היו עשויים דגלים דגלים.

יתירה מכך מצינו במדרש תנחומא (סי' יד) שאמרו: "אמר להם הקב"ה, בעולם הזה נתאוויתם לדגלים ומלאתי משאלותיכם, ולעתיד לבא בזכות הדגלים אני גואל אתכם

^ג ראה בספר די באר (להגר"ד מן) שמעיר מסוגית הגמ' במועד קטן (דף ט) שהיה לזה דין קרבן יחיד ויעו"ש מש"כ ליישב בזה.

^ד תהלים כ, ו (שם נאמר "נרננה בישועתך ובשם אלהינו נדגל ימלא ה' כל משאלותיך"). ועוד אמרו שם: חיבה גדולה חיבבן הקב"ה שעשאם דגלים כמה"ש כדי שיהיו ניכרין. ומנין שהוא אהבה לישראל שכן שלמה אומר "הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה", אמר ר' אבהו מה ת"ל "הביאני אל בית היין וגו'", למה הדבר דומה? לעשיר שהיה לו אוצר מלא יין, ונכנס לבדקו ומצאו כולו חומץ, בא לצאת מתוך האוצר ומצא חבית א' יין טוב, אמר חבית זו עומדת עלי כמלא אוצר. כך ברא הקב"ה שבעים אומות, מכולם לא מצא הנייה אלא בישראל, שנאמר "הביאני אל בית היין", ומנין שיין עולה שבעים? י' עשרה נ' חמשים, הרי שבעים, ומכולם "ודגלו עלי אהבה".

ומדלג על הקץ בזכות אבות שנקראו הרים שנאמר (שה"ש ב, ח) "קול דודי הנה זה בא
מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות".

ועלינו להבין מה המיוחד ב"דגלים" שמכח זה זוכים לגאולה.

"איש על דגלו"

דן ואת פתח הדבר מצינו בדברי חז"ל, שגם בלעם הכיר בכח המיוחד של ה"דגלים",
ושם מבואר מהו המעלה שבזה.

שכך אומרים חז"ל (במד"ר ב, ד): "אף בלעם הביט בהם ויצאה עינו כנגדן, שלא היה
יכול ליגע בהם, שנאמר (כד, ב) "וישא בלעם את עיניו" אלו הם הדגלים. התחיל אומר מי
יכול ליגע בבני אדם אלו, מכירין את אבותיהם ואת משפחותיהם שנאמר (שם) "שוכן
לשבטיו". מיכן למדנו שהיו הדגלים גדולה וגדר לישראל, לכך נאמרה "איש על דגלו".

ומבואר שמעלת ה"דגלים" הוא "גדולה וגדר לישראל" – בזה שמכירים את אבותיהם
ואת משפחותיהם, ועלינו לבאר את הדברים.

הן נקדים בדבריו של ה"אשד הנחלים" שמבאר את מהות הדגלים: "שעיקר הדגלים
היה, שיהיו בסדר ישר הי"ב שבטים וכל אחד ואחד במקומו הראוי המכוון למול
העליונים, כל שבט כפי כוחו ופעולותיו בעליונים. ולהיות כי תכלית הדגלים אינו מן
המכוון שיהיה בסדר ישר כדמות מערכי המלחמה, לכן אמר "ודגלו" דגלו המיוחד לו
עלי אהבה", לא דגלי העכו"ם שאין בהם כונה מאומה רק לסדר מצב ומשחית
במלחמה".

הרי מבואר לנו, שמעלת הדגלים אינו סמל בלא תוכן כמו הדגלים של מדינות הגויים,
אלא זה מסמל את התפקיד של כל שבט ושבט, וכפי שמאריך הרבינו בחיי בפרשת תצוה
(שמות כח, טו) שהצבעים של אבני החושן שהיו על החושן, היו מרמזים על כל שבט
ושבט לפי מהותו. וכך גם הדגלים שהיו באותו הצבע היו מרמזים כל שבט ושבט את
מעלתו ועבודתו הרוחנית.

ובנקודה הזו יש מכנה משותף לדגלים של המלאכים, שזה ביטוי שכל מלאך ומלאך יש
לו מעלה ושליחות אחרת, וכל אחד מכיר בעבודתו ולא נוגע בשליחות של השני. וכפי
שכותב הרמב"ם (פ"ב מהל' יסודה"ת ה"ה), וכפי שאומרים בברכות ק"ש "ונותנים רשות
זה לזה להקדיש ליוצרים".

וזה היה התאווה והשאיפה של השבטים – שגם הם יעמדו כל אחד ואחד עם דגלו
שמרמוז על עבודתו בעולם ומהותו, וכל אחד מכיר את עבודתו ואת עבודת חבירו בעולם
– "מכירין את אבותיהם ואת משפחותיהם", ונותנים רשות זה לזה - שכל אחד מכיר את
עבודתו ועבודת חבירו בעולם ולא מתנגשים זה בזה. ובכך מעמידים את העולם על
מתכונתו, ומביאים אותו לתכלית המכוון, ושיהיה העולם מתקון ומוכשר לגאולה.

^ה במדבר א, נב (שם נאמר "וְיָחַזְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל מְחֻנּוֹ וְאִישׁ עַל דָּגְלוֹ לְצַבָּאתָם").

גמירא דלא כלא שבטא

וכפי שאומרים חז"ל (מכילתא בשלח ויסע פ"א): "כיון שברא הקב"ה את עולמו, ברא שם שנים עשר מבוועין כנגד שנים עשר שבטי יעקב, ושבעים תמרים כנגד שבעים זקנים". ועוד מובא בגמ' בחגיגה (יב, ב) שהארץ עומדת על י"ב עמודים שנאמר (דברים לב, ח) "יצב גבולות עמים למספר בני ישראל".

והעולם לא יכול להתקיים בלי הי"ב שבטים, וכפי שאמרו (שמו"ר טו, ו): "אתה מוצא י"ב מזלות יש ברקיע. כשם שאין השמים יכולין לעמוד חוץ מי"ב מזלות, כך אין העולם יכול לעמוד חוץ מי"ב שבטים". וכן אמרו בגמ' (ב"ב קטו, ב) ד'גמירי דלא כלא שבטא", ופי' הרשב"ם וראיה לדבר ממש"נ (מלאכי ג, ו) "כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם".

וזהו סדר קיום העולם שעומד דוקא על ידי הי"ב שבטים – באופן שלכל שבט יש לו תפקיד בפני עצמו. וידוע מש"כ המג"א (סי' סח): שהמנהגים שנהגו בשרשי התפלה אין לשנות ממנהג מקומו – כי י"ב שערים בשמים נגד י"ב שבטים, וכל שבט יש לו שער ומנהג, לבד מה שנזכר בגמרא שזה לכל.

ולכן כל שבט היה לו דגל מיוחד שהיה מרמז על העבודה שלו בעולם.

כל עם ישראל מתפלל סביב "תל-פיות" בחינת הדגלים בגלות

ו] נמצא שהדרך לאחדות אינה לבטל את האופי והתפקיד של השני, רק אדרבה לכבד את האופי של השני ולהכיר במעלה והתפקיד של השני בעולם, ורק כך ניתן להגיע לעבודה המושלמת בבריאה. כל אחד עסוק באופי העבודה שלו, וכלפי חוץ שוים הם, אבל בפנימיות כל אחד ואופי העבודה שלו. ובכך שיש כמה דרכים וכולם עובדים יחד – זהו האחדות האמיתי!

ונסיים בדברי החרדים (בהקדמה) שמבואר מדבריו, שגם כיום ביהמ"ק שכולם מתפללים לשם בבחינת "תל-פיות", הוא מה שמאחד את כל הדגלים, ואלו דבריו:

"ולראיה כי מחל להם מחילה גמורה ואהבתו הגדולה לא זזה ממקומה, עשאו דגלים, איש על דגלו בארבע רוחות ושכינתו ביניהם, וכו', והמליך עלינו מלך צדיק חסיד וקדוש דוד עבדו, והאציל עליו רוח הקודש ושר שירים מפוארים. ונתן לו השם יתברך בן חכם לא היה כמוהו בעולם והמליכו תחתיו בכיפה, וכל העמים עבדוהו והשתחוו לו, ובנה מקדש לאלקינו בירושלים, שהוא באמצע ארץ ישראל, ועמו ישראל בארבע רוחותיו בארץ ישראל כדגלים במדבר, כשתילי זיתים סביב לשלחנו. וכי פשעו בו, היה שולח להם עבדיו הנביאים השכם ושלוח להתרות בנו שנשוב ולא שמענו, וכי נתמלאת סאת פשעינו, הרס בעברתו המקדש, וזרה אותנו בארבע כנפות הארץ סביבות ירושלים מרחוק. ובעומדנו להתפלל, פנינו נוכח המקדש, ממזרח וממערב מצפון ומים, אם כן עדיין אנחנו כדגלים. ואם הגופות רחוקות הלבבות קרובות, והיו עינינו ולבנו שם כל הימים".

באהלה של תורה / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים
"קרבנות הנשיאים היו זהים אבל כל אחד עם כונה נפרדת", ה'אחדות' היא לכבוד את
דעת השני ולא שיהיה דעה אחת!

ומבואר מדבריו, שהמציאות של ישראל סביב בית המקדש, היא כאותה המציאות
שהיה במדבר בענין הדגלים. וגם עתה בגלות שנתפזרנו בד' רוחות השמים, יש לנו איזה
שייכות לדגלים על ידי שתפילת כל ישראל היא נוכח המקדש, ועי"ז "עדיין אנחנו
כדגלים" וזה על ידי ה"לבבות קרובות".

וגם מדברנו למדנו – שגם באופן שכל אחד מתפלל בשלו היכן שנמצא פזור בקצוי תבל
וכאופי עבודתו ודרכו, בכל אופן בזה שכל הלבבות כולם פונים למקום אחד והלבבות
קרובות, הרי זה בחינת הדגלים אשר חונים סביב לאהל מועד. וגם בגלות כל אחד
מישראל הוא בחינת "דגל" בפני עצמו באופי עבודתו ודרכו, ועכ"ז כל עם ישראל הגם
שהגופות רחוקות אבל הלבבות קרובות, וכל אחד ואחד בחינה של "דגל" ארש חונה יחד
עם חבירו סביב לאהל מועד!

לתגובות: gmail.com@5322906

באר התורה / הרב יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים

"הזרע בשלה מן האיל"

ולקח הפהן את הזרע בשלה מן האיל וגו' (ו, יט)

ובפני רש"י (שם) בד"ה הזרוע בשלה, לאחר שנתבשלה, עכ"ל.

-א-

בר"א מזרחי (שם) בד"ה הזרוע בשלה לאחר שנתבשלה. אין 'לאחר שנתבשלה' לאפוקי ממאן דאמר (חולין צח ב ובתוס' ד"ה אין) 'אין בשלה אלא שלמה' כלומר כמו שהיא, דהא לכולי עלמא לאחר שנתבשלה הוא שנוטל אותה. ולא פליגי תנא קמא ורבי שמעון ללישנא קמא, אלא דמר סבר מחתך לה והדר מבשל לה, ומר סבר מבשל לה והדר מחתך לה. וללישנא בתרא: מר סבר בהדי איל מבשל לה, ומר סבר בקדרה אחרת מבשל לה. אלא שרצה להוכיח, שמאחר שאינו נוטל הזרוע אלא אחר שנתבשלה, צריך לומר ששלמי נזיר בעזרה נתבשלו. והנוסחא האמתית היא: "לפי ששלמי נזיר היו מתבשלין בעזרה, שצריך ליטול הזרוע אחר שנתבשלה", וכו' עכ"ל.

-ב-

ובגור אריה (שם) בד"ה לאחר שנתבשלה. פירוש, כי מה שאמר הכתוב "ולקח הכהן הזרוע בשלה", אין הפירוש שיקח הזרוע בבשול שלה אף קודם שנתבשלה כל צרכה, וכך משמע מדלא כתיב 'הזרוע מבושלת'. דזה אין סברא לומר, דמה מועיל שהתחילה בבישול, אלא הכתוב רוצה לומר 'לאחר שנתבשלה'. והא דכתיב "בשלה" ולא 'מבושלת', דרשו בספרי (פיסקא לו) אין "בשלה" אלא שלימה. ונראה לי פירוש, שדרך כל דבר בבשול מתחלק ומתפרד, ולפיכך אילו כתיב 'מבושלת', דמשמע אחר שנתבשלה, היה אפשר שהיה מבשלה עד שתתפרד, ולכך קרא כתב "בשלה", שלא ימתין עד שתתפרד לחלקים, עכ"ל.

-ג-

שם בר"א מזרחי: ואם תאמר, איך אפשר שיטול הזרוע מן האיל אחר שנתבשלה עם האיל, והלא כשנתבשל האיל עם הזרוע, שהיא אסורה באכילה לזרים, בלע ממנה טעם האסור. כבר תרצו בפרק גיד הנשה (חולין צח ב), שכיון שאין הזרוע אצל כל האיל אלא אחד מששים, כשתשער הבשר שבו עם הבשר של כל האיל הנשאר אחר לקיחת הזרוע ממנה, לא הקפידה תורה על זה, מפני שהוא בטל במיעוטו. ומכאן למדו לכל אסורים שבתורה שבטלים בששים, עכ"ל.

והנה מש"כ כבר תרצו בפרק גיד הנשה וכו'. הוא שם (צח א-ב) אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא כל איסורין שבתורה בס', אמר לפניו ר' שמואל בר רב יצחק רבי אתה אומר כן, הכי אמר רב אסי אמר ר' יהושע בן לוי משום בר קפרא כל איסורין שבתורה במאה. ושניהם לא למדוה אלא מזרוע בשלה, דכתיב "ולקח הכהן את הזרוע בשלה" וגו' (נשא ו יט), ותניא בשלה אין בשלה אלא שלימה, ר' שמעון בן יוחאי אומר אין בשלה אלא שנתבשלה עם האיל. דכולי עלמא בהדי איל מבשל לה, מר סבר מחתך לה והדר מבשל לה, ומר סבר מבשל לה והדר מחתך לה וכו', מאן דאמר בששים סבר בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערינן והוה ליה בששים, מאן דאמר במאה, סבר בשר בהדי בשר משערינן והוה ליה במאה, ע"כ.

בפ"י רש"י (שם ע"ב) בד"ה בשר ועצם, דזרוע: בהדי בשר ועצמות דאיל משערינן, וקים להו לרבנן דששים איכא ושרייה רחמנא: ומ"ד מאה, סבר עצם לא בעיא לשעוריה דהא לא פליט טעמא מינה, וכי משערת בשר דזרוע בהדי בשר דאיל איכא מאה, עכ"ל.

ובפ"י רבינו גרשום (שם ע"ב) בד"ה מאן דאמר בששים קסבר בשר ועצמות, ולא הוי אלא ששים לפי שעצם גדול יש בו בזרוע, ולא הוה ליה כל האיל אלא בששים, וגמרינן מיניה דאיסור נתבשל עם היתר ולא נאסר ההיתר.

בד"ה קסבר בשר לבהדי בשר משערי' כו', דבזרוע מעט בשר יש בו והוי באיל מאה חלקים בשר כבזרוע, עכ"ל.

ומבואר דלמ"ד דמשערינן בששים הוא משום שמשערים בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות [וכמו שנתבאר דעצם גדול יש בו בזרוע], ולמ"ד דמשערים במאה הוא משום שמשערים בשר בבשר [דבזרוע מעט בשר יש בו].¹

ומש"כ בר"א מזרחי שם ומכאן למדו לכל אסורים שבתורה שבטלים בששים, היינו דמכיון שבשר האיל נתבשל עם הזרוע ולא נאסר מחמת הזרוע, והוא משום שיש באיל ששים כנגדו. ומכאן למדו לכל האיסורים שבטלים בששים.

ובתוספות שם (ע"ב) בד"ה ומאן דאמר בששים סבר בשר ועצמות כו', לאו דרשא גמורה היא למילף מינה לענין מין בשאינו מינו דטעם כעיקר דאורייתא, דהכא מין במינו הוא דמדאורייתא בטילה ברובא. [דכתיב "אחרי רבים להטות" (משפטים כג ב) כ"ה בפ"י רש"י והר"ן בסוגיין בד"ה דמדאורייתא] אלא בששים ומאה קבלה היתה בידם ואסמכוה אהאי קרא וכו', עכ"ל.

¹ וכ"ה ברש"י בד"ה ולישנא בתרא ועי' עוד בהגהות הב"ח שם.
² ומש"כ בר"א מזרחי כשתשער הבשר שבו עם הבשר של כל האיל, לכאורה כוונתו עם העצם.

והנה מה שכתבו התוס' לאו דרשא גמורה היא וכו', ואסמכוה אהאי קרא. צריך ביאור איך אסמכוה מין בשאינו מינו שאיסורו מדאורייתא מדין טעם כעיקר, על בישול הזרוע עם האיל שהוא מין במינו שהוא בטל ברוב מן התורה.

-ו-

בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק, יו"ד סי' כח) ע"ד אשר שאל וכו'. הנה כזה יוקשה לנו ג"כ בפלוגתא דרב חנן בר אבא ור' יוסי משמיה דריב"ל בחולין (צח א) בכל איסורים שבתורה אם בששים או במאה, ונחזי אנן ע"י קפילא. וכו' עכ"ל עיי"ש מש"כ בזה.^ח
פי' מכיון דפלוגתתם אי בטל בששים או במאה, היה לנו לברר ע"י קפילא.

-ז-

והנראה בזה ובהקדם מה שכתב בר"ן (חולין צט ב) בד"ה גרסינן בגמרא באה"ד. וז"ל: והוי יודע דהא מלתא כולה דגמרינן מזרוע בשלה אסמכתא בעלמא הוא, דהא מין במינו מדאורייתא בטיל, כדאמרינן בהדיא (צח ב עי' בר"ן שם) מין במינו ברובא, ומין בשאינו מינו נמי כל היכא דליכא טעם ברובא בטיל וכדכתיבנא. והיינו טעמא משום דמזרוע בשלה ליכא למגמר ששים ומאה, דדילמא בבציר מהאי שיעור נמי בטיל, אלא שמצוותו בכך לבשל את הזרוע והאיל כאחד. אלא ודאי מדאורייתא לא בעינן ששים כלל לא במינו ולא בשאינו מינו, אלא משום דאיכא איסורא דיהיב טעמא בשאינו מינו בששים כגון בצל וקפלוט, וההוא מדאורייתא אסור דמין בשאינו מינו בטעמא, ולפיכך השוו חכמים כל נותני טעם לאלו דלא לבטלו אלא בששים, ואע"ג דבציר מהכי בטיל טעמא, ואפילו במין במינו דבטיל מדאורייתא חד בתרי הצריכו בו ששים בצלול כיון שהאיסור מתפשט בכל אע"פ שאין טעמו ניכר, דלא פלוג רבנן, עכ"ל.

וכ"ה בב"ח (יו"ד סי' צח ס"ק א) אמר רבי יוחנן כל איסורין שבתורה בששים. בפרק גיד הנשה (צח א) ומבואר לשם דלמדוה מזרוע בשלה, דקים להו לרבנן דזרוע בהדי בשר ועצמות הוי אחד מששים בבשר ועצמות, הואיל והזרוע שהיא קדשים אינו אוסר לאיל שנאכל לבעליו, אלמא דבטל הטעם בששים. ואסמכתא בעלמא הוא, דמדאורייתא מין במינו כיון שאינו נותן טעם בטל ברוב, דכתיב "אחרי רבים להטות" (משפטים כג ב), ובמין בשאינו מינו נמי בטל ברוב אם אינו נותן טעם, אלא דבנותן טעם לר"ת דטעם כעיקר אסור מדאורייתא והכי נהוג אבל באינו נותן טעם מותר מדאורייתא אפילו פחות מששים לדברי הכל, אלא כיון דאיכא איסורא דיהיב טעמא בשאינו מינו עד ששים כגון בצל וקפלוט, השוו חכמים מדותיהם דבעינן ששים,^ט ואפילו במין במינו דלא פלוג רבנן,

^ח ועי' עוד בפרי מגדים (משבצות זהב יו"ד סי' צא ס"ק ז) ובהגהות נמוקי הגרי"ב (שם) מש"כ שם.
^ט עי' עוד פרי מגדים יו"ד (משבצות זהב סי' צט ס"ק א) עצמות האיסור וכו'. עט"ז. ראשונה אקדים הקדמה אחת קטנה וזו צורתה: דע כי חתיכת נבלה שנפלה לאינה מינה צריך ס' לבד האיסור. והטעם דלא ידעינן כמה נפיק מיניה ואף שוודאי אין פולטת כמותה. או דאפשר נותנת טעם בכמותה (וכמדומה ש"א כן). ונשפך אף דידעינן שהיה ס' בערך חצי חתיכה אין להקל כלל וכלל, כי ספק זה לא נחשב לספק בדרבנן ולא לס"ס בדאורייתא, ואף למאן דאמר (סי' ק"י ס"ט) ספק חסרון ידיעה הוה ס"ס בכאן ודאי לא כיון דלא מקרה הוא וכל אחד יבוא לשער (או מטעם דנותנת טעם בכמותה) וזה מוסכם אין בו מחלוקת, וכו' עכ"ל.

ואסמכוה אזרוע בשלה. אבל מילף לא הוה דדילמא בבציר מששים נמי בטיל, אלא שמצותו בכך לבשל הזרוע והאיל כאחד וכו' עכ"ל.

-ח-

ומבואר דפלוגתת האמוראים אי בעינן ששים או מאה, הוא דבוודאי גם בפחות מששים אינו בהכרח שיתן טעם, אלא דכיון שיש דברים שנותנים טעם עד ששים ויש דברים הנותנים טעם עד מאה. ולפיכך השוו חכמים מדותיהם והעמידו או על ששים או על מאה, כדי שלא לחלק בין המאכלים. ומטעם זה היו חייבים ג"כ לכלול מין במינו בשיעורים הללו, אף שאין בו הנותן טעם משום לא פלוג רבנן.

ולהמתבאר מובן שפיר מה דאסמכוה מין בשאינו מינו אזרוע בשלה מן האיל, כל אחד כפי קבלתו, אף דהוי מין במינו. משום דמאחר דמצינו במינו שהתורה התירה בששים או במאה ע"כ הוא שבמין בשאינו מינו שיעורו הוא ג"כ על דרך זה, דהא השוו שיעוריהם משום לא פלוג.

גם מתיישב מה שנתקשה בשו"ת נודע ביהודה הא אפשר לנו לברר ע"י קפילא, והוא משום דודאי אין נתינת טעם ברוב המאכלים, אלא כדי שלא יבואו להקל בדברים הנותנים טעם עד ששים, לכן השוו חכמים מדותיהם, וא"כ לא שייך בזה שנברר ע"י קפילא.

[גם נתיישב לפי דברינו מה שנחלקו בהפרש גדול ששים או מאה, כיון דאין זה מחלוקת במציאות, רק לפי מה קבעו חכמים מדותם].

-ט-

בטור (יו"ד סי' צח סעי' ב) ונפקא מינה [בנתערב מין בשאינו מינו אם הוא דאורייתא או דרבנן כיון שאין אנו לוקין. עי' פרישה שם אות יד] אם נתערב מין במינו ונשפך בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו אם נתבאר שהיה רובו היתר מותר דספיקא דרבנן תולין להקל ואם לא נתבאר שרובו היה היתר אסור ואם נתערב בשאינו מינו ונשפך אסור דספיקא דאורייתא לחומרא, ע"כ. וכ"כ בשו"ע (שם סעי' ב).

ובדרכי משה (שם ס"ק ב) וכתב באו"ה (כלל ל"ז דין ה אות טו) דאפילו נפל חלב לבשר עוף דהוא מדרבנן אפילו הכי אם נשפך אסור עכ"ל.

-י-

ובש"ך (שם ס"ק ז) אבל אם נתערב בשאינו מינו כו'. כתוב בת"ח כלל פ"ה די"ג בשם או"ה כלל ל"ז דאפילו אם נפל חלב לבשר עוף שהוא דרבנן אפילו הכי אם נשפך אסור הואיל וטעם כעיקר דאורייתא וכ"פ בסימניו והוא תמוה דהא מ"מ אפילו עיקר בשר בחלב דעוף גופיה אינו אלא מדרבנן ואם כן הוי ספיקא דרבנן ולקולא וכו', אבל למאי דקי"ל בר"ס פ"ז דבשר עוף בחלב דרבנן פשיטא דתולין כאן להקל וזה ברור, עכ"ל.

מבואר בדבריו עד"ר שנתבאר בר"ן ובב"ח דחכמים השוו מדותיהם, כמו כן משום שלא יבוא כל אחד לשער צריך ס' כנגד כלל האיסור, אף שבוודאי אין פולטת כמותה [ויש לפרש מש"כ גם לפי דבריו].

ובט"ז (שם סוף ס"ק ה) וכתב בת"ח כלל פ"ה בשם או"ה אפי' אם נפל חלב לבשר עוף שהוא דרבנן ונשפך אסור הואיל וטעם כעיקר דאורייתא. ולכאורה תמוהין מאד דבריו דמה מהני שהטעם כעיקר הוא אפי' אם העיקר בעין לא הוה אלא איסור דרבנן וכו', אלא שצ"ע במ"ש הואיל וטעם כעיקר דאורייתא דאין בזה כלום, אבל נראה דשפיר קאמר רמ"א דכיון דמצינו בבשר [עוף] בחלב שעשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה ממש כגון לענין אכילת גבינה אחר בשר כמ"ש ריש סי' פ"ט סעיף א' וכן בסעיף ב' ליש מחמירין שמביא רמ"א וכן ר"ס פ"ח לענין להעלותו על השלחן ולא חשבינן לה גזירה לגזירה. והמקור ממה שאיתא בגמרא בזה בפרק כל הבשר (חולין קד ב) דגזירה לגזירה הוא בזה כמו גזירה אחת, ע"כ גם בזה ראוי להחמיר בעוף גזירה אטו נשפך בבשר בהמה. משא"כ במין במינו ונשפך דאין שם גזירה אטו איסור דאורייתא, ע"כ אזלינן שם להקל ביש רוב להיתר, עכ"ל.

והנה מה שכתב באיסור מין בשאינו מינו אין זה משום גזירה דאורייתא, בפרי מגדים (שם ס"ק ה) כתב, הט"ז החזיק בפסק הת"ח דבבשר בחלב אף בשר עוף גזרינן אטו בהמה משא"כ מין במינו דאין שם גזירה אטו דאורייתא. תמה במנחת יעקב כלל פ"ה אות מ"ז דמין במינו בלח דבעי ששים הוא אטו אינו מינו יע"ש. ובאמת שגם אני תמהתי כן וכו' עכ"ל.

פי' דאף מין במינו דבעינן ששים אטו אינו מינו, א"כ הוי ג"כ גזירה אטו איסור דאורייתא.

-יא-

והנה בשו"ת נודע ביהודה (תניינא, או"ח סי' ע) כתב, ואדרבה פעם אחת מצינו להיפך שהרי לדעת רמ"א בת"ח כלל פ"ה הביאו הש"ך בי"ד סי' צ"ח סק"ז דבאיסור שנתערב מין במינו בלח ונשפך תלינן להקל שהיה ששים מטעם ספק דרבנן מצד שעורו דמן התורה חד בתרי בטיל, ובבשר עוף שנפל לתוך חלב ונשפך לא תלינן להקל אף שהאיסור דרבנן כיון ששעורו מן התורה דטעם כעיקר דאורייתא, עכ"ל.

ולפי דבריו צריך לומר דמה שכתב הט"ז דאין שם גזירה אטו איסור דאורייתא [פי' מה שאסרו מין במינו אטו אינו מינו]. כוונתו דאין הגזירה במין במינו אטו איסור דאורייתא, אלא אטו שיעור דאורייתא. משא"כ בבשר בחלב דהגזירה הוא אטו איסור דאורייתא, לכן מחמירים בנתערב עוף בחלב ונשפך, אף דהוי איסורו רק מדרבנן.

ולכאורה לפי דבריו לאו דווקא בבשר וחלב, אלא בכל מקום שאסרוהו משום איסור דאורייתא ג"כ יהיה ספיקו [וכגון שנשפך] לחומרא. וצע"ק מש"כ דבבשר וחלב שאני.

-יב-

ולהמתבאר דמה דגזרו מין בשאינו מינו עד ס' או עד מאה, הוא משום דיש דברים שנותנים טעם עד שיעורים אלו, יש לפרש דמה שכתב בט"ז דאין שם גזירה אטו איסור דאורייתא, הוא עד"ר שנתבאר בר"ן ובב"ח, דמה שאסרו מין במינו הוא משום שהוצרכו חכמים להשוות מדותיהם, ואסרו במין בשאינו מינו אף כשאינו נותן טעם. וכדי לקיים

הגדר במין בשאינו מינו אף שאינו נותן טעם, הוצרכו לאסור ג"כ במין במינו אף שאינו נותן טעם.

ולכן לא הוי גזירת מין במינו גזירה אטו איסור דאורייתא, משום דהגזירה היא משום מין בשאינו מינו באינו נותן טעם. ומתישב לפי זה מה שנתקשו במנחת יעקב ובפרי מגדים, דמין במינו בלח הוא אטו אינו מינו.

גם אין הכרח למה שכתב בנודע ביהודה טעם הקולא של מין במינו ונשפך, הוא משום דהוי גזירת השיעור דאורייתא, ולפי מה שנתבאר הוא רק גזירה אטו שאינו מינו באינו נותן טעם.

*

"וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת קִרְבָּנוּ נַחֲשׁוֹן בֶּן עֲמִינָדָב"

וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת קִרְבָּנוּ נַחֲשׁוֹן בֶּן עֲמִינָדָב לְמִטָּה יְהוּדָה: וְקִרְבָּנוּ קֶעֶרֶת פֶּסֶף אַחַת וּגּוֹ' (ז, יב-יג)

-א-

במדבר רבה (נשא יג יז) למה בכל הנשיאים כתיב שם נשיא ונחשון אינו קרוא נשיא לפי שהקריב תחלה שאם בא להתגאות על הנשיאים האחרים לומר שאני מלך עליכם שאני הקרבתי תחלה הם יאמרו לו אין אתה אלא הדיוט שכולם קרואים נשיא נשיא ואתה לא נקראת נשיא לקיים מה שנאמר "תועבת ה' כל גבה לב" וגו' (משלי טז ה), ואומר "כי רם ה' ושפל יראה וגבוה ממרחק יידע" (תהלים קלח ו), ע"כ.

בספר אפריון (שם יב) ויהי המקריב וגו' למטה יהודה. בכל השבטים כתיב נשיא חוץ מיהודה (ע' מה שדרשו במד"ר יג יז). ולפע"ד י"ל כי הנה איתא במדרש (עיין סוטה לז א) דנחשון בן עמינדב קפץ תחלה לים וקידש את השם ולכן זכה לזרע מלוכה. ולכן לא נכתב אצלו נשיא דלגבי דידי' מילתא זוטרתא היא להיות נשיא לשבט אחד, והוא מעותד לגדולה מזו למלוכה על כל ישראל ולכן לא נכתב רק למטה יהודה, וע"ד שארז"ל גדול מרבן שמו, עכ"ל.

-ב-

בדעת זקנים מבעלי התוספות (שם יב) ויהי המקריב ביום הראשון. משמע אעפ"י שאינו ראוי להקריב ראשון שאינו גדול שבשבטים שהרי ראובן ושמעון גדולים ממנו אלא שהוא תחלה לכל דבר כדפרי' לעיל, א"נ לפי שהיה נשיאו גיסו של אהרן כהן גדול, עכ"ל.

¹ בספר העמק דבר (שם יב) נחשון בן עמינדב למטה יהודה. ולא כתיב נשיא כמו בכל השבטים, דכמו שבימי התנאים היה הנהוג להיות גדול מרבן שמו, כך בימי משה רבינו היה גדול מכנוי נשיא שמו. ואולי משום שכל נשיא הראה נשיאותו ושררתו ביום שמחת מצוה שלו, מה שאין כן נחשון היה ביום מר של מות נדב ואביהוא בני אחותו אלישבע, ולא נהג אלא שמחת מצוה לחדר. ואם כן יש ללמוד מזה לאבל במועד דאף על גב שאין אבילות נוהג כלל, מכל מקום מה שאינו נוגע לשמחת יום טוב אסור, עכ"ל.

וברבינו בחיי (שם יב) ויהי המקריב ביום הראשון וגו' נחשון. שבט יהודה הוא הקודם לכל הדברים בין בדגלים בין לחנוכת המזבח. גם למלחמה גם לנחלת הארץ גם בגאולה לעתיד. בכלן נאמר "קרבנו" ובנחשון שהוא ראשון נאמר "וקרבנו". והטעם כדי שלא יתגאה על האחרים לומר: אני ראשון לכולם, לכך התחיל בו "וקרבנו" כאלו הוא שני לאחרים. ובכל השאר נאמר "קרבנו" כאלו כל אחד ואחד היה ראשון. ומטעם זה לא הזכיר בו "נשיא" ובכל השאר שהקריבו אחריו הזכיר בכל אחד "נשיא", עכ"ל.

-ג-

בספר שפתי כהן (שם יב) ויהי המקריב ביום הראשון נחשון וגו'. אמר ויהי לשון צער (עי' מגילה י ב) לפי שמתו שני סגני כהונה בני אחותו נדב ואביהוא באותו יום, ולזה לא נזכר בו נשיאות שאין שלטון ביום המות. ועוד לא נזכר לו נשיאות לומר שאף על פי שהמלכות הוא מזה השבט וראוי הוא שינהוג שררה בעצמו עם כל זה בערך הקב"ה אינו כלום, כמו שאמר דוד "ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני" (שמואל ב ו כב), ולזה נאמר וקרבנו בוא"ו לומר כאילו הוא שני ולא ראשון. ובמדרש (ילקוט רמז קנט) הוסיף ו' לנחשון רמז ליהודה שיצאו ממנו ששה צדיקים ונברכו כל אחד ואחד בשש מדות, בדוד כתיב "יודע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר איש תואר וה' עמו" (שמואל א טז יח), וכתיב בדניאל וחנניה מישאל ועזריה ששה דברים "ילדים אשר אין בהם כל מאום" וגו' (דניאל א ד), וכתיב בחזקיהו שש מדות "ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום" (ישעיה ט ה), וכתיב בדניאל (ה יב) "די רוח יתירה ביה מפשר חלמין ואחוי חידן ומשרי קטריין" וגו', וכתיב במלך המשיח "ונחה עליו רוח ה'" וגו' (ישעיה יא ב), עד כאן. וכן בכולם נכתב עתדים ובנחשון אמר עתודים רמז ששה צדיקים שעתידין לצאת ממנו, עכ"ל.

בגור אריה (שם יב) ואם תאמר, למה לי למכתב "למטה יהודה", הוי למכתב ויהי המקריב הראשון נחשון נשיא יהודה, כמו בשאר [נשיאים] שכתוב כך, והשתא לא צריך למכתב "זה קרבן נחשון". ויראה לומר, שבא הכתוב לומר שזכה לגדולה הנשיא הזה להקריב ראשון לא מצד עצמו, דמצד עצמו בודאי הכל שוים - כל הנשיאים, אלא מפני המטה, שהיה למטה יהודה, שראוי אליו שיהיה המטה הזה ראשונה. ולפיכך קאמר "ויהי המקריב ביום הראשון נחשון בן עמינדב למטה יהודה", כלומר בשביל שהוא למטה יהודה, והוא טפל אצל השבט, לא השבט [טפל] אצלו. ומזה הטעם לא הזכיר "נשיא" בו, שלא תאמר שהוא היה העיקר, אלא אדרבה, שבטו היה עיקר, עכ"ל.

-ד-

בספר צרור המור (שם יב) ואמר ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו. להורות על מעלת נחשון, שלא אמר בו ביום הראשון הקריב נחשון, שהיה נראה שמעצמו הקריב. אבל אמר "ויהי המקריב ביום הראשון", כאלו אמר שלא הקריב אלא ברשות, ולא רצה להקריב עד שנצטווה מפי השם. ולפי שלא היה רוצה ליתן הכבוד לראובן הבכור, לכן אחז"ל שבכולן נאמר נשיא יששכר (לקמן יח), נשיא ראובן (שם ל), חוץ משבט יהודה

שלא אמר בו נשיא, לפי שהיה משפיל עצמו. וכן כדי שלא יתגאה, ואם יחזור לאחוריו ימצא כתוב נחשון בלי נשיא, עכ"ל.

-ה-

ובאור החיים (שם יב) למטה יהודה, ולא אמר נשיא ככל האמור בכל המטות, לומר כי ראוי הוא נחשון להקריב ראשון הגם שלא היה נשיא ומעלתו מצד עצמו, מה שאין כן בכל שאר הנשיאים כי מעלתם היא לצד היותם נשיאי השבט לבד. עוד ירצה להפליג מהותו שלא היה מחשיב עצמו כנשיא אלא כאחד מבני השבט, ולצד שמצינו רז"ל (תנחומא לקמן פסוק מח) שביקשו לדרוש בשמות הנשיאים כל אחד כפי מעשיו, נראה כי צדיק זה שמו גם כן יגיד כי הוא זה אשר היה יחיד שנתנדב לקדש שמו בירידה לים, והוא אומרו נחשון אות נו"ן מתחלפת בלמ"ד באותיות דטלנ"ת שהגם שהיה נחשול של ים גובר בין ישראל שנקראו עמי נדב וירד לים כמאמרם ז"ל (סוטה לז א), עכ"ל. ועי' עוד מש"כ בזה במלבי"ם (שם).

-ו-

בדעת זקנים מבעלי התוספות (שם יג) וקרבנו - וא"ו יתירה שלא יגיס דעתו על שזכה להקריב ראשון לכך כתיב וקרבנו דמשמע שיש אחר שקדמו דוא"ו מוסיף על ענין ראשון ולכך נמי לא הוזכר בו נשיא כמו באחרים, עכ"ל.

בספר צרור המור (שם יג) וכן אמרו שאמר בו וקרבנו, בוי"ו, מה שלא אמר בכל השבטים. כדי שלא יתגאה לומר שהוא הקריב ראשון כי כבר קדמו קרבן אחר. ואולי רצו בזה, כי אחר שנתנאל בן צוער נתן להם עצה זו, הרי הוא כאלו קדמו אחר והוא שני, וזהו וקרבנו. או שרמזו בזה על קרבן הנשיאים שהתנדבו (לעיל ג) שש עגלות צב וי"ב בקר, ושם אמר ויקריבו נשיאי ישראל, כולם בשוה. וכן אמר עגלה על ב' הנשיאים, בענין שבזה הקרבן כבר קדמו אחר. ולכן אמר וקרבנו בוי"ו התוספת, כאילו לא היה הוא ראשון, עכ"ל.

-ז-

בספר תולדות יצחק (שם יב) ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון למטה יהודה, וקרבנו קערת כסף אחת, יש בזה [שתי] ספיקות. הספק הראשון, מדוע לא אמר בנשיא יהודה שהוא הראשון בדגל ראשון נשיא, ויאמר כן נשיא נחשון בן עמינדב למטה יהודה, שהרי בכל הנשיאים אמר נשיא, נשיא יששכר נשיא לבני זבולון אליאב וכן בכלם. הספק השני, למה אמר בנשיא יהודה וקרבנו בוא"ו ובכל הנשיאים האחרים אמר קרבנו בלא וא"ו, והראוי בהיפך שבראשון יאמר קרבנו בלא וא"ו ובנשיאים האחרים יאמר וקרבנו, לפי שאלו האחרונים באו על הנשיא. התשובה לראשונה שלא אמר נשיא, לפי שהגדול כל עוד שהוא יותר גדול ראוי שישפיל עצמו יותר, ולפי שנשיא יהודה הוא הגדול מכלם לא רצה להתגאות ולקרוא לו נשיא, בזה הותר השניה שלזה אמר וקרבנו בוא"ו כאילו כל האחרים הקריבו בראשונה, עכ"ל. ועי' עוד מש"כ בזה בפנים יפות (שם).

*

אבות פרק א משנה טו – "והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות"

אבות (פ"א מט"ו) שמאי אומר עשה תורתך קבע אמור מעט ועשה הרבה והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, ע"כ.

-א-

אבות דרבי נתן (נוסחא א פרק יג) והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות כיצד מלמד שאם נתן אדם לחברו כל מתנות טובות שבעולם ופניו כבושים בארץ מעלה עליו הכתוב כאלו לא נתן לו כלום. אבל המקבל את חברו בסבר פנים יפות אפילו לא נתן לו כלום מעלה עליו הכתוב כאלו נתן לו כל מתנות טובות שבעולם, ע"כ.

בפי' הרמב"ם (שם) בד"ה וסבר פנים יפות ברצון ובנעימות עכ"ל.

וברע"ב (שם) והוי מקבל את כל האדם, כשאתה מכניס אורחים לביתך לא תתן להם ופניך כבושות בקרקע, שכל הנותן ופניו כבושות בקרקע אפילו נתן כל מתנות שבעולם מעלין עליו כאילו לא נתן כלום. שלש אזהרות הזהיר שמאי, כנגד שלש מעלות שהזכיר ירמיה (ט כב) חכם גבור ועשיר. כנגד חכם אמר עשה תורתך קבע, כנגד עשיר אמר אמור מעט ועשה הרבה, כנגד גבור אמר הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, שיכבוש יצרו וילחום כנגד לבו הרע, ושנינו איזהו גבור הכובש את יצרו, עכ"ל. יא

במאירי (שם) והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות כלומר שאפילו לא היה לבך שמח בכך הראה את עצמך לפניו כשמח על ביאתו עד שיהא סובר עליך שיהיו פניך מצהיבות לשמחתך על ביאתו ובדרש אמרו אבות דר"נ ספי"ג נתן אדם לחבירו כל מתנות שבעולם ופניו כבושות בקרקע מעלה לו כאלו לא נתן לו כלום אבל המקבלו בפנים יפות אפילו לא נתן לו כלום הרי הוא כאלו נתן לו כל מה שבקש ממנו, עכ"ל.

-ב-

בפירוש רבינו יונה (שם) והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות - **שיראה להם פנים של שמחה** כדי שתהא רוח הבריות נוחה הימנו. **פי' אחר** והוי מקבל וכו' שיתרחק ממדת הכעס שהיא מדה רעה עד מאד וינהג עצמו במדת הרצון על דרך שיהיו מרוצין ממנו בני אדם נאה ומקובלת ועל זה אמרו חז"ל בדרך מוסר תרצה שתחפץ חפץ כזה שלא תחפוץ,

^{יא} **בתוספות יום טוב** (שם) והוי מקבל וכו', עיין בפירש הר"ב פ"ג משנה י"ב ומ"ש שם, עכ"ל.
ובפי' הרע"ב (פ"ג מי"ב) והוי מקבל וכו', נגד כל אדם בין ראש בין תשחורת תעמוד בשמחה. מקבל, כמו מקביל. מתורגם נגד, קבל, עכ"ל.

ובתוספות יום טוב (שם) והוי מקבל את כל האדם בשמחה - פירש הר"ב תעמוד בשמחה. מקבל כמו מקביל וכו' וז"ל המעתיק לפי' הרמב"ם נ"ל שמפרש מלת מקבל מהקבלת פנים וכאילו הוא מקביל הנגזר מן "מקבילות הלולאות" (תרומה כו ג) אשר הוא מן הארמית. תרגום נגד או נכח. וכן אומר בזה הענין בערבי כל פגישה והקבלה אומר פגשני פלוני בשמחה או בזעף ובלשון ההוא פי' הרב מקבל הנה. ודעהו. עכ"ל. ולא ידעתי למה לא פירשו כן **אדלעיל פ"ק משנה ט"ו**. והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, עכ"ל.

שאינן אדם יכול להשיג שיהיו בני העולם חפצים בו אם לא יעבור על מדותיו, ואם לא יעבור חפצו מפני חפצם מבטל רצונו מפני רצון אחרים ובוזה יהיו לו אוהבים רבים וישמור נפשו מנזקין של בני אדם. כי המראה להם פנים של זעם ישנאוהו ויבקשו להרע לו, עכ"ל.

-ג-

רבי מתתיה היצהרי (שם) הר"י, הזהיר עוד שעם היותו בבית מדרשו כשיבואו לפניו אנשים איש איש ממלאכתו יקבלם בפנים צהובות, בענין שיערבו דבריו עליהם ויכבדו התורה, עכ"ל.

-ד-

בספר הון עשיר (שם) והוי מקבל את כל האדם. כל אדם לא קתני כדקתני (לקמן פ"ד מ"ד) ואל תהי בו לכל אדם, אלא כל האדם, שצריך לקבל כל האדם בסבר פנים יפות, ולא מקצתו דהיינו להחניפו, ושלא יהיה הסבר פנים יפות עמו כי אם במקצתו, דהיינו מן השפה ולחוץ, אלא יהיה הסבר פנים שעושה עמו מתפשט בכל אותו אדם בחצוניותו ובפנימיותו, וזה דומה לעשה תורתך קבע שצריך שיהיה פיו ולבו שוים, עכ"ל.

בספר פרקי משה (שם) ואחר שאמר שחלק המעשה והם המצוות אשר כללם שמעון הצדיק בשם עבודה יהיו עקר, אמר כולל אחד לשלמות המדות, והם אשר כללם שמעון הצדיק בשם גמילות חסדים, והוא שיקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, כי הוא תחלת תהלת כל המדות המשובחות וסופן, עכ"ל.

-ה-

במרכבת המשנה לר"י אלאשקר (שם) והנה זה השלם אחר שהגביל דברי רבותיו, ודברי הלל חבירו, חזר לפרש דברי הלל שאמר אוהב שלום. אמר, אם תרצה השלום עם האנשים, הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, והיא מדת הענוה, ובה ישיג השלום. ועל זה אמרו ז"ל (במדבר רבה נשא יא ז) גדול השלום שניתן לענוים שנאמר "וענוים ירשו ארץ והתענגו על רוב שלום" (תהלים לו יא) וכו'....

ומעלת שמאי ג"כ היתה מבוארת. ואעפ"י שתשמע עליו שהיה קפדן לא היה כועס אלא על ענין שיראה לו שהיה דבר נמנע, כמו (שבת לא א) אותו הגוי שבא אצלו ואמר לו למדני תורה ע"מ שאהיה כ"ג, או כאותו שאמר לו למדני תורה על רגל אחת, ועל זה כעס עליהם ודחפם באמת הבנין. וזהו אמרו והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, כלומר מי שיהיה במדרגת אדם, וישאל שאלת אדם. אבל מי שישאל שאלת נבלים, אין לחוש ממנו, וכמו שאמר שלמה ע"ה "אל תען כסיל כאולתו וגו'" (משלי כו ד), עכ"ל.

* * *

בספר אהבת חסד (חלק ב פרק כג אות א) הנה בפרקים הקודמים ביארנו חובת הלואה מי שידו משגת לזה ועתה נבאר את איכות מצות הלואה. צריך להתנהג בזה כמו לענין צדקה דצריך ליהרר ליתנה בסבר פנים יפות ולא בפנים זעומות וכדאיתא באבות דר"נ

(פי"ג ד) והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות כיצד מלמד שאם נתן אדם לחבירו כל מתנות שבעולם ופניו זעומות בארץ מעלה עליו הכתוב כאלו לא נתן לו כלום וכו' וכן נפסק ביו"ד בסימן רמ"ט ס"ג כן היה לענין הלואה צריך ליזהר שלא להנהיג בו אז מנהג בזיון חלילה אלא ילוננו בסבר פנים יפות [ועיין לעיל בפרק תשיעי שביארנו הדבר היטב]

ויתבונן בעצמו אלו הוא היה צריך להשיג איזה טובה מחבירו כמה הוא רוצה שחבירו יקבלנו בפנים יפות כן יתנהג הוא ג"כ עם רעהו. וכן פירש"י בחומש פרשה משפטים על הפסוק "אם כסף" וגו' (כב כד) וז"ל ד"א את העני שלא תנהוג בו מנהג בזיון בהלואה שהוא עמי את העני עמך הוי מסתכל בעצמך כאלו אתה עני ובפרט אם הלואה הוא איש מך ובהלואה זו שילוחו יחזיק בידו שיהיה יוכל להשתכר ולא יפול ויצטרך לבריות דלהרמב"ם (מתנות עניים פ"י ה"ז) והשו"ע (יו"ד סי' רמט סעי' ו) מצוה זו היא בכלל צדקה בודאי צריך להתנהג בה כמו לענין צדקה וכמו שכתבנו.

ומטעם זה אם לא יוכל להלותו מאיזה סיבה שהיא ג"כ יתנהג בזה כמו לענין צדקה (בסימן רמט הנ"ל) דהיינו שלא יגער בו ולא יגביה קולו עליו כדרך בעלי צרי עין שלבד שאינו מטיב עמו עוד הוא גוער עליו על מה שדפק לו את פתחו בענין זה אלא ידבר לו בדברים רכים ויראה לו לבו הטוב שרצונו להלות לו אלא שאין בכוחו עתה מאיזה טעם. כלל הדבר ככל הענין שהיה רוצה שחבירו יתנהג עמו אלו הוא היה נצרך לזה כן יתנהג הוא עם חבירו וכפירש"י הנ"ל. ואיתא באדר"ג הנ"ל המקבל את חבירו בסבר פנים יפות אפילו לא נתן לו כלום מעלה עליו הכתוב כאלו נתן לו כל מתנות טובות שבעולם, עכ"ל.

לתגובות: a0527677650@gmail.com

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש כולל 'נור אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ' בב"ב, מח"ס באר צבי

ברכת כהנים - טובת עין

דִּבֶּר אֶל אֶהְרֵן וְאֶל בְּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם (ו, כג)

בענין 'ברכת כהנים' שניצטוו הכהנים לברך את ישראל, יש לעמוד על שלוש שאלות:

א', מדוע דוקא הכהנים מצווין לברך את ישראל, דהיינו שהקב"ה מסר את ברכתו לעם ישראל, באמצעות פיהם וברכתם של הכהנים, הרי לכאורה היה יותר מן הראוי שחכמי התורה, שנתקדשו בקדושת התורה, ויש בהם את כח התורה, להם יהיו מסורים הברכות לישראל, וכמו שאכן מצינו בגמ' (ב"ב קטז). "כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים" וכו', לא כתוב שילך לכהנים, אלא "אצל חכם" דוקא, דהיינו חכם בתורה, וכמו שהביא שם הנימק"י (נג. מדפי הרי"ף, ונפסק בשו"ע יו"ד סי' של"ה ס"י ברמ"א) וז"ל: דמנהג זה בצרפת, כל מי שיש לו חולה, מבקש פני הרב התופס ישיבה שיברך אותו. עכ"ל. וא"כ הרי שיש להבין מאי שנא שדוקא הכהנים קיבלו את כח הברכה.

ב', עוד יש להבין מהו הטעם לשינוי שיש בנוסח הברכה, שבעוד שבשאר כל ברכת המצוות מברכים בנוסח "אשר קדשנו במצוותיו", הרי שבברכת הכהנים מוסיפים הכהנים "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וציונו". מהו פשר השינוי וההוספה "בקדושתו של אהרן"יב.

ג', עוד ראיתי מקשים, על הנוסח שבו מסתיימת הברכה, "לברך את עמו ישראל באהבה", כדאיתא בסוטה (לט.), דהיכן מצינו שניצטוו הכהנים לברך "באהבה" דוקא.

"טוב עין הוא יברך"

והנה בהקדמת ספר "מצח אהרן" [הובאו דבריו בספר "כמוצא שלל רב"], כבר עמד על השאלה הראשונה, מדוע הנחיל הקב"ה מצוה זו דוקא למשפחות הכהנים. וביאר על פי הגמרא בסוטה (לח:) ואמר רבי יהושע בן לוי אין נותנין כוס של ברכה לברך אלא לטוב

³². ואמנם לדעת הרמב"ם (בפט"ו מתרומות הכ"ב, ובפ"א מביכורים ה"ב), מצאנו כמו"כ שהכהנים מברכים בנוסח כזה גם לפני אכילת תרו"מ, מ"מ שם הטעם הוא, כי בדברים אלו ניכר החילוק שבין קדושת הכהנים לזרים, וכמש"כ הרב"ז בהל' תרומות שם, דכל עיקר הברכה היא רק משום שאסורה לזרים עיי"ש. [ובאמת באכילת קדשים שגם בישראל יש מצוה כזו כגון באכילת שלמים, ואי"ז מיוחד לכהן, לפי"ז ל"צ שיהא נוסח הברכה א"ק בקדושתו של אהרן, ואולם במשלי"מ (בפ"י ממעה"ק ה"א) כתב דאף באכילת קדשים הנוסח הוא 'בקדושתו של אהרן', ויתכן לבאר דזהו דוקא לשיטת הרמב"ם דס"ל דבישראל אין מצוה של אכילת קדשים, אלא רק שלא יהיה נותר, וכד' הר"ן בנדרים ד: . וע"ע מנ"ח סוף מצוה קט"ז], אולם לענין ברכת כהנים, דכתבו התוס' בשבת (קיה: ד"ה אילו) "לא ידע ר"י מה איסור יש בזה העולה לדוכן" וכו', א"כ אין ניכר בזה הקדושה שיש לכהנים דוקא, ושפיר יש להקשות על הנוסח שמברכים בזה "בקדושתו של אהרן", דמה הענין להזכיר כאן את אהרן.

עין שנאמר (משלי כב, ט) טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל, אל תיקרי יבורך אלא יברך. ובחידושי אגדות מהרש"א ביאר דדורש הכתיב בלא ו' על המברך וכו', ועל כן לא תינתן הברכה אלא לטוב עין, כי ברכת המברך תחול כפי כוונת המברך, והיא הכוונה ב"לברך את עמו ישראל באהבה", דהיינו בכוונה בעין טובה וכו'. עכ"ד. הרי שסגולת קיום הברכה היא טובת עינו של המברך, ורצונו השלם באושרו והצלחתו של המתברך, ומידה זו שירצה האדם בטובתו והצלחתו של הזולת כנפשו ממש, ולהשתוקק לזה ממעמקי הלב, זו מידה גדולה ונשגבה, ולא כל אדם זוכה לזה, וע"כ הקב"ה שחפץ בברכתן של ישראל בחר בכהנים שיברכו, כי הם בודאי חפצים בלב ונפש שישראל יתברכו למעלה ראש, וזאת מפני שאין להם חלק ונחלה בארץ, ומקור חייהם ופרנסתם מבוסס על המתנות כהונה שהם מקבלים מהישראלים, הרי שבברכת ישראל יתברכו גם הם, כי אז תרבה התרומה והחלה והביכורים ואישי ה'. וממילא מובטח שברכתם תהיה בלב שלם, ועל כן זכו הכהנים להיות נושאי הברכה. ע"כ דבריו.

אך יש לעיין בדבריו, דלפי ביאורו יוצא, שכל מעלת הטובת עין שיש בכהנים אינה משום שבמהותם יש בהם מידה זו של טובת עין יותר מלאחרים, אלא שכל המטרה והכוונה שלהם בהצלחת הברכה, היא מחמת שיש להם בזה נגיעה אישית, שגם הם יצאו נשכרים מהצלחתם של ישראל, כי יקבלו מהם יותר מתנות כהונה, וא"כ בזמן הזה למשל, שאינם מקבלים מתנות כהונה, עדיין תשאר הקושיה מהו הטעם שדוקא הם נבחרו לברך את ישראל, איזו טובת עין יש בהם יותר מלתלמידי החכמים? וכמו"כ עדיין אינו מיישב את השאלה השניה ששאלנו, מדוע נוסח הברכה היא "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן".

והנראה לבאר באופן אחר, דבאמת מה שנבחרו הכהנים לברך את ישראל הוא כי יש בהם את המידה הזו של טובת-עין בעצם הווייתם ומהותם, וקנו זאת בקנין נצחי מאביהם אהרן הכהן, שהוא היה הסמל והדוגמה של "טוב עין", וכפי שהתורה מעידה עליו (שמות ד, יד) 'וְרָאָךְ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ' - על זה מעיד הקב"ה עצמו! אף אחד הרי לא יודע מה בלבו של חברו. אמר הקב"ה - על לב כזה, יהיה החושן! הלב הזה, יהיה כהן גדול!

ועכ"פ הראינו לדעת את עוצם מידת ה"טובת עין" שהיה לאהרן הכהן, ומידה זו שהיתה אצלו היתה מושרשת בו בטבעו והוייתו, וממילא הוריש תכונה זו לצאצאיו אחריו, וע"כ דוקא הכהנים ניצטוו לברך את ישראל.

ובזה מיושב היטב גם מה ששאלנו מדוע נוסח הברכה "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן", כי מה שמזכירים כאן את אהרן הוא בעצם להגדיר שכל טעם וסיבת מצוה זו היא רק בזכותו של אהרן שהיה בו מידה זו של טובת עין. נואין להקשות על כך שאומרים "בקדושתו" ולא ב"מידותיו", כי כידוע מחז"ל שבשכר מידה זו זכה לקדושת הכהונה, והיא נבעה ממדותיו. ועוד, דכבר מבואר בספר שערי קדושה לרח"ו (ח"ב ש"ד) דכל הקדושה תלויה במידות הטובות].

ויש להוסיף בביאור הדברים, דמה שאמרו בגמרא בבא בתרא הנ"ל (קטז.) שיש ללכת אצל חכם לבקש רחמים, הוא משום שבכח התורה שלו יכול להועיל יותר, אולם ברור דכל כמה שלתלמיד חכם יש יותר טובת עין בהצלחת הזולת, כך תועיל ברכתו יותר, וכל מה שביארנו הוא רק מדוע הכהנים קיבלו את הציווי לברך, וע"ז ביארנו כי יש בהם את המידה הזו בטבע. אולם מצד סגולת התקיימות הברכה, הרי שכל אחד מישראל שיש בו טובת עין, בודאי שברכתו יכולה להועיל, וכמו שאחז"ל (ברכות ז., מגילה טו.) לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך, והוא מטעם הנ"ל, כי אפשר שגם להדיוט תהיה טובת עין בברכתו, וכפי הידוע שככל שהברכה באה יותר מעומק הלב, כך היא מסוגלת להתממש. וע"כ מובן שהכהנים יכולים לברך גם אם אינם ת"ח, מפאת שיש בהם טובת עין, אולם אם נמצא ת"ח שיש בו את שתי המעלות, גם קדושת התורה וגם טובת עין, בודאי שברכתו היא הברכה המעולה והמשובחת ביותר שיש לחולה לילך ולהתברך הימנה.

ביאורים עפ"ז

(א) בפרשת תזריע גבי מראות הנגעים כתוב (ויקרא י"ג ב') ובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים. והביא רש"י מהתו"כ, דגזירת הכתוב הוא שאין טומאת נגעים וטהרתן אלא על פי כהן. וכ"כ הרמב"ם (בהלכות טומאת צרעת פ"ט ה"ג) וּמְצָרַע שֶׁנִּרְפָּא בֵּין מְתוּךְ הַסֵּגֶר בֵּין מְתוּךְ הַחֵלֶט אֶפְלוּ אַחַר כִּמָּה שָׁנִים הָרִי זֶה בְּטֻמְאַתּוֹ עַד שֶׁיֵּאמַר לוֹ כֹּהֵן טָהוֹר אַתָּה – עד שלא יאמר לו הכהן את המילה 'טהור', הוא בגדר 'טמא'.

ולכאורה צריך ביאור מאי שנא מראות הנגעים ממראות הדמים ומשאר כל הדינים שצריך ללכת לחכם ולא דוקא לכהן.

אולם על פי הנ"ל נראה דיש ליתן בזה טעמא דקרא. והוא על פי מה דאיתא בערכין (טז.) שהנגעים באים על צרות העין, וממילא שאדם שמקבל צרעת כי הוא צר עין, אומרת התורה שיש לו לילך דוקא אצל הכהן שיש בו את המדה ההפכית טובת עין, וממנו ילמד מדה זו ועי"ז יתרפא מנגעו. [וע"ע במשך חכמה פ' מצורע י"ד מ"ד].

(ב) בספר "יפה דעת" (להג"ר יצחק פייגנבוים מורשא, עמ' ר"פ, הו"ד בספר "כמוצא שלל רב" כאן), מיישב ע"פ רעיון זה את הגמרא בשבת (ק"ח:), שאמר רבי יוסי מימי לא עברתי על דברי חבירי, יודע אני בעצמי שאיני כהן, אם אומרים לי חבירי עלה לדוכן אני עולה.

והקשו כל המפרשים, איך יתכן שיעלה לדוכן אם אינו כהן, והלא איתא בכתובות (כד:): שזר הנושא את כפיו עובר בעשה. והתוס' בשבת שם (ד"ה אילו) כתבו שאין בזה איסור אלא ברכה לבטלה. ולכאורה קשה ממ"נ, אם אין איסור מה חידש רבי יוסי שהיה עולה לדוכן, ואם זר העולה לדוכן עובר בעשה, איך עבר ע"ז רבי יוסי? ועו"ק הלשון "יודע אני בעצמי", דמשמע שרק הוא עצמו ידע שאינו כהן, ואם כהפשות שרבי יוסי לא היה כהן, הלא כולם היו אמורים לדעת על כך, וכן קשה דאם באמת לא היה כהן, מדוע אמרו לו חביריו לעלות לדוכן?

וכתב לבאר פירוש חדש בדברי הגמרא, דלעולם היה רבי יוסי זה כהן, והוא הוא רבי יוסי הכהן חסיד המוזכר באבות (פ"ב מ"ח), ומה שאמר יודע אני בעצמי שאיני כהן, כי

הכהן המברך את ישראל צריך להיות טוב עין, וכנ"ל שמשום כך זכה אהרן לו ולזרעו לברך את ישראל משום מידת הטוב עין שהיתה בו, ורבי יוסי אף שהיה כהן, אך מפני שהיה חסיד ועניו, היה מחזיק את עצמו שאין בו מידת טוב עין שיהיה כדאי וראוי לברך את ישראל, ואמר "יודע אני בעצמי שאיני כהן" רצונו לומר שאין בי מדרגת כהן כנ"ל, אך יחד עם זאת לא עבר על דעת חביריו כשאמרו לו לעלות לדוכן. והוסיף, דאפשר שזה הוא הטעם דהכהן אינו עולה לדוכן עד שקוראים "כהנים", דהוא דאף שיודע בעצמו שאינו כהן כנ"ל אעפ"כ הוא עולה לדוכן מפני שאומרים לו לעלות לבלי לעבור על דעת חביריו.

ג) ועל פי זה כתב לבאר גם את הפסוק בפרשת לך לך (בראשית יד, יח) "ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון ויברכהו" וגו'. דלכאורה קשה מדוע הפסיקה התורה"ק במילים "הוציא לחם ויין" שהיא פעולה בין שני שמות התוארים "מלך שלם, והוא כהן לאל עליון", והול"ל "ומלכי צדק מלך שלם והוא כהן לאל עליון הוציא לחם ויין".

ולפי הנ"ל ניחא, דלכן נכתב והוא כהן לאל עליון אחר הוציא לחם ויין, דעל ידי הפעולה שהוציא לחם ויין, היינו שהיתה בו מידת טוב עין, שלא הקפיד על אברהם אבינו עליו השלום שהרג את בניו, וגם שנעשה אברהם אבינו ע"ה חשוב ממנו בעולם שהיו כולם משכימים לפתחו, (כדאיתא במדרש אגדה), מכח זה זכה ש"והוא כהן לאל עליון", שיהיה ראוי לברך, וכפי שכתוב "ויברכהו". ודפח"ח.

בואי שבת / הרב חיים שולביץ

הוצאה והעברה

וְאֵת אַרְבַּע הָעֲגָלֹת וְאֵת שְׁמֹנֶת הַפָּקָר נָתַן לְבְנֵי מֵרָרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם (ז, ח)

גדר העברת ארבע אמות ברשות הרבים

שנינו בשבת (צו.) כך היתה עבודת הלויים, שתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים, מושיטין הקרשים מזו לזו אבל לא זורקין. ובגמרא, 'זרק ארבע אמות ברשות הרבים מנלן דמיחייב', ומסקינן, 'אלא כל ארבע אמות ברשות הרבים גמרא גמירי לה'. וידועה לשונו של בעל המאור (שבת לו: מדה"ר) 'כולהו תולדות דרשות היחיד לרשות הרבים נינהו, לפי שארבע אמות של אדם בכל מקום קונות לו, וכרשותו דמיין, וכשמוציא חוצה להן בזורק או במעביר, כמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דמי'. ולפום ריהטא כוונתו היא, ששיעור 'ארבע אמות' אינו נקבע לפי מקומו של החוץ, כי אם לפי מקומו של אדם, כי האיסור הוא להוציא מרשותו, וכמו שאמרו בתנחומא (הובא לעיל פר' במדבר) שהוא 'כדי שיטול חפץ ממרגלותיו ויתננו במראשותיו'.

וכן משמעות פסק הרמב"ם (שבת פט"ו ה"א) שהעומד ברשות היחיד ומעביר ארבע אמות ברשות הרבים, פטור, כי הוא עומד ברשות אחרת, ומבואר שהמלאכה היא בהוצאת החפץ מרשות בעליו. ואכן הרמב"ם (שם פי"ב ה"ח) כתב, שלמדו מפי השמועה שהמעביר ארבע אמות ברשות הרבים 'הרי הוא כמוציא מרשות לרשות', וחייב, הרי שהאיסור להעביר ארבע אמות אינו מלאכה בפני עצמה, אלא למדו מהלכה למשה מסיני שהוא בכלל מלאכת הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, לאמור, כי העברה היא הוצאה מרשות היחיד של בעל החפץ, וכן מבואר ממה שכתב (שם הט"ו-יח) שארבע אמותיו נקבעים לפי רבוע שעומד בו עם אלכסונו, ולפי מידות אדם בינוני.

ברם, דבריהם טעונים ביאור, כי אילו הוצאה היא ממקום בעל החפץ, אם כן מה החילוק אם עושה את ההעברה ברשות היחיד או ברשות הרבים, והלא בכל רשות החפץ הולך עם האדם המוליכו, וארבע אמותיו של האדם הולכות עמו לכל מקום, ואף ברשות הרבים מעולם לא יצא החפץ ממקומו של האדם.

וביותר, שהרי אם החפץ נמצא מחוץ לארבע אמות של בעליו, והעבירו פלות מארבע אמות, ודאי אינו חייב, ואילו אם היה שני אמות מאחוריו והעבירו לשתי אמות שלפניו, ודאי חייב, הרי שאין השיעור תלוי במקום בעליו, אלא בהעברה ממקום החפץ, ומאי

²¹ כן כתב המנחת חינוך (רחצ אות יא) שלפי הרמב"ם העברה היא תולדת הוצאה, אולם במוסך השבת (הוצאה) כתב, שמהמשך דברי הרמב"ם (שם ה"י) שהזורק או מושיט היא תולדת מוציא, משמע שמעביר הוא אב, ורק זורק ומושיט הם תולדה. וראה מהרש"א (שבת צו:) שביאר לפי דברי בעל המאור את מה שכתבו תוס' (שם ד"ה הכנסה) שאף אם היינו מוצאים במשכן זורק ומושיט ארבע אמות ברה"ר, לא היה חייב אלא מדין תולדת הוצאה, והדמיון בין המלאכות הוא, כי רק בהוצאה התחדש שהיא מלאכה, אף שאין בה אלא העברה מרשות לרשות, וממנה יש ללמוד שגם ההעברה שיש בה הוצאה מן המקום, הרי היא בכלל אבות מלאכות.

שייטא לקנין ארבע אמות של אדם, שלכאורה רק בהם שייך השיעור 'כדי שיטול חפץ ממרגלותיו ויתננו במראשותיו'.¹⁷

גדר הוצאת חפץ ממקומו

אכן, כבר אמרו על מלאכת הוצאה ש'מלאכה גרועה' היא, כי האיסור בכל ל"ט מלאכות אינו תלוי בטרחה, אלא בחידוש יצירה ושינוי, ולכאורה החסרון בהוצאה הוא משום שאין בה אלא העברה בין רשויות, וכיון שבחפץ לא חל שום שינוי, הרי אין בה יצירה, אלא שחידשה התורה שאף זו נחשבת מלאכה¹⁸, ואמנם אם כן הוא, נמצא שבחידוש זה של העברה לא נודע טעמא דקרא.

אולם, מסוגיית הגמרא (שבת צו:) מבואר שאינו כן, כי הנה למדו שם מקור מלאכת הוצאה מהכתוב 'ויעבירו קול במחנה'¹⁹, ואמרו, 'אשכחן הוצאה, הכנסה מנלן. סברא היא, מכדי מרשות לרשות הוא, מה לי אפוקי ומה לי עיולי, מיהו הוצאה אב הכנסה תולדה', כי רק הוצאה היתה במשכן, ולא הכנסה²⁰. ולא התבאר איך השווה ההוצאה וההכנסה של שבת לאלו שהיו במשכן, והלא כל אדם מכניס את החפץ לרשות בה הוא נזקק לו, וכשם ש'בעל הבית' מקומו ברשות היחיד, כן ה'עני' מקומו ברשות הרבים, ונמצא שיש המוציא חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים, ובכך הוא מכניסו לקיומו ושימושו, ובמה נקבע מה היא 'הכנסה' ומה היא 'הוצאה'.

הדברים מוכיחים, כי גדר ההוצאה אינו רק העברה בין רשויות, אלא טעמא דקרא לאסור הוצאה כמלאכה הוא, כי עקירת החפץ מקביעותו, היא שינוי מצבו, ונחשבת כיצירה אלא שהיא גרועה, כי השינוי הוא רק במצבו של החפץ ולא בגופו²¹, ומכל מקום אין ההוצאה וההכנסה תלויים במקומו של בעל החפץ, אלא במקום קביעות החפץ, והוא

¹⁷ וראה עירובין (מח.) שנקבע שיעור זה כי גופו שלש אמות ועוד אמה לפישוט ידיו ורגליו.

¹⁸ מצינו בראשונים שלש סברות בגריעותה, המורות על מהותה. א. תוס' (שבת ב.) נקטו דגרעא מכל מלאכה, משום שאפילו שינוי הרשות לא נאסר לגמרי, שהרי מרה"י לרה"י מותר. ב. האו"ז (ח"ב פב) נקט משום שהוא מעשה בלא יצירה, שהרי החפץ נשאר כמות שהוא. וראה רשב"א (קל:): שלכן אין בהוצאה איסור מעשה שבת, והקלו בה באמירה לנכרי לצורך מילה. ג. הרמב"ן כתב שהאיסור רק במשא לרשות אחרת, ואילו בתוך הרשות מותר לישא אפילו משא גדול, ונמצא שגדר האיסור אינו תלוי בשיעור עצם המלאכה, אלא תלוי ברשויות. ואמנם העיקר הוא כמו טעם האו"ז, ומסתבר שלא נחלקו עמו בראשונים בזה, אלא שהוסיפו טעם אחר, כי לכאורה כיון שאין בהוצאה שום שינוי בחפץ, הרי היה ראוי לומר שחידוש התורה שההבאה למלאכת המשכן נחשבת מלאכה מצד המשא שבה, ככתוב 'ואל תשא משא ביום השבת', אך כיון שחכמים אמרו שרק ה'הוצאה' היא אב, בהכרח שגדר המלאכה אינו מצד המשא שבה, אלא חידוש הוא, ובפשוטו אין לו טעם, אך להאמור בסמוך נמצא שלסברת האור זרוע יש טעם לקבוע דוקא את ההוצאה כאב.

¹⁹ וכבר הקשו תוס' שם, הרי כל אבות המלאכות אין להם מקרא כתוב, אלא ממשכן אנו לומדים אותן, וכל מלאכה שהיתה במשכן, היא מלאכה לענין שבת. וכיון שמצינו (שם מט:): שהיתה הוצאה במשכן בקרשים, שהיו מורידים מהעגלה לרשות הרבים, למה צריך ללמוד מקרא על מלאכת הוצאה. וכתבו, שכיון שמלאכת הוצאה, מלאכה גרועה היא, לכן לא די במה שהיתה מלאכה כזו במשכן, אלא הוצרכו ללמוד מקרא לחדש שאף זו נחשבת מלאכה.

²⁰ בתוספות הרא"ש שם ביאר, שהוצאה היתה חשובה במשכן, לפי שהיו מוציאים הנדבות מביתם להביאם ביד הגובר, והוצאתן חשובה יותר מהכנסת הקרשים מקרקע לעגלה. אך ר"ח שם כתב שכשם שישראל היו מוציאים נדבותיהם מביתם, כך הגזברים שקבלום היו מכניסים ללשכה, ובהכרח צריך לבאר כדלהלן.

²¹ ראה בחידושי הגר"מ קזיס (ריש שבת) שהביא בשם ראבי"ה שהוצאה נקראת 'מלאכה גרועה' מפני שאינה עושה שינוי בגוף החפץ, ותמה שהרי גם צידה אינה עושה שינוי בניצוד, והעלה מכך שעצם היותו מבוית נחשב כשינוי בגופו של בעל חי הניצוד.

לעולם ברשות היחיד, כי היא הרשות המיועדת להנחת חפצים, ואילו ההוצאה לרשות הרבים היא כדי להשתמש בהם^ט.

נמצא, שכוונת בעל המאור היא לפרש היכן היא קביעות החפץ ברשות הרבים, ורצונו ללמד שאין החיוב על עצם ההעברה, שהרי בזה אין שום יצירה^י, אלא אף ההעברה היא כהוצאה, וחיובה תלוי בעקירת החפץ ממקום קביעותו, והנחתו קובעת לו מקום חדש, ורשות היחיד, כיון שהיא מוקפת, הרי כולה מקום אחד, ולכך אין איסור להוציא את החפץ חוץ לארבע אמות.

אבל רשות הרבים שאינה מוקפת, אי אפשר לקבוע בה קביעות מקום להנחת החפץ, ולכך הולכים אחר תכלית החפץ ברשות הרבים, והיא לצורך שימוש בו, לפיכך מקומו נקבע לפי ארבע אמות של אדם, אלא שהם לפי צורך תשמישו, ולא לפי מקום מעמדו, ולכן הם נקבעים סביב מקום החפץ, אך נחשבים כמקומו של אדם, כי ברשות הרבים אין קביעות לחפץ אלא ביחס לתשמישי בעליו.

לימוד איסור הוצאה לרה"ר מעגלות המשכן

והנה אופן ההוצאה מרה"י לרה"ר נלמד כאמור מעבודת הלויים בעגלות המשכן, ועניינם נמשך מעגלות ששלח יוסף לאביו להורידו למצרים^{יא}, כמבואר בזהר (ח"א ריא.). כמה עגלות היו, שש, כמו שנאמר שש עגלות צב^{יב}, וביאר השפת אמת (ויגש תרמט) שידע שיעקב לא ירצה לרדת מצרים, ששמה מורה על מיצר וגבול, כי היא מקום הכפירה בהשגחה העליונה, והעמדת כל השפע לכוחות הטבע, כאמור לי יאורי ואני עשיתי^{יג}, ולכך שלח לו כמנין עגלות המשכן, להורות שהארת יעקב נמשכת בכוחו של יוסף, ומגלה את דרך הקדושה גם במקומות הרחוקים ביותר. הרי שענין העגלות, אף שמהלכות ב'רשות הרבים', הלא הן עצמן נחשבות 'רשות היחיד', כאשר בהן שורה הקדושה, והילוכן בסרטיא, ממשיכה את דרך יעקב שהיא 'נחלה בלי מיצרים', ובוקעת את 'רשות הרבים'.

^ט ונמצא שאמנם מצד ההנחה ההכנסה עדיפה, שכן הוא יוצר מקום חדש לקביעות החפץ, אך התורה קבעה שעיקר המלאכה היא בעקירת החפץ ממקום קביעותו, וזאת בהוצאה מרשות היחיד, ולכן ההכנסה נחשבת כתולדה.
^י לאפוקי מדברי הגר"ח (כתובות לא.) שבהעברת ד"א ברה"ר, כל משך הארבע אמות שבהם הולך את החפץ הם בכלל גורמי החיוב, וכבר העיר הגרא"ז מלצר שם שעיקר החיוב הוא מה שהוציא ממקום שבתחילת ד' למקום שבסוף ד' אמות, כמו מוציא מרשות לרשות. והוכיח כן מלשון הרמב"ם (פי"ב הט"ו הנ"ל) 'שזה שנאמר בתורה שבו איש תחתיו שלא יטלטל חוץ למרובע זה, אלא במרובע זה שהוא כמידת אורך אדם כשיפשוט ידיו ורגליו בו בלבד יש לטלטל'.

בשבת (ח.) שנינו, המעביר חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן להוציאן, פטור, וכתב רש"י דהיינו רק במוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, שדינו נלמד ממלאכת המשכן, אבל המעביר ד' אמות ברשות הרבים, כיון שנלמד בהלכה למשה מסיני, חייב אף כשלא היתה דעתו להעבירו משעה ראשונה. וכתב הכפות תמרים (סוכה מג. וכן ביום תרועה ר"ה כט:): שלפי זה נמצא, שהמעביר ד' אמות ברה"ר חייב אף באינו צריך לגופה. שהרי הפטור במלאכה שאצל"ג נלמד ממשכן (תוס' שבת צד. חגיגה י:). ולכאן כל דברי רש"י אלו רק אם החיוב הוא על עצם העברה, אך אם הוא מצד הפקעת קביעות וחידוש קביעות, הרי היא כשאר מלאכות המשכן.

^{יא} וראה גם במדרש (ב"ר צד ג, ורש"י שם) שאמר לאחים לומר ליעקב 'בשעה שפרשתי ממך לא בפרשת עגלות של משכנה הייתי עוסק, ההוא דכתיב וירא את העגלות ותחי רוח'.

ובברית כהונת עולם (אילו של יצחק ז) כתב, כי 'להיות מקום הקרשים ביד בני מררי, מקום התוקף והקושי, אם כי דיני קדושים הם, הנה משם נמשך בחינת רשות הרבים, ונלמד מכאן לכל הרשויות של רבים בט"ז אמה, ונאסרה גם כן העברה ארבע אמות ברשות הרבים אשר זהו מקומו של אדם, והוא שיש להקב"ה ארבע אמות של הלכה (ברכות ח.) שלא להגביר כח הדינין דרשות הרבים בשיעור קומה, והנה לטעם זה מניעתנו באזהרה יתירה מחשש העברת ארבע אמות ברשות הרבים הוא תספיק לנו להמתיק דינין דאתי מסטרא דלויים^{כב}, הרי שברשות הרבים מקומו של אדם מוגבל, כדי שלא לתת כח ל'רשות הרבים' להתמשך, אלא לשמר את מקומו של האדם בגבול בפני עצמו בתוכם.

קדושת המקום בשבת קדש

פתיחת הדברים הדרך זו כבר הוקדמה לעיל (פר' במדבר) כי בטעם איסור ההוצאה בשבת, אמרו בזהר (ח"ג רמד. תקו"ז סט. עג: צח:) שהוא בכדי שתהיה הקדושה כנוסה בדירת השכינה, שהיא רשות היחיד, יחידו של עולם, ולא תצא לרשות הרבים, כי השבת היא עת הזווג, ובה ראוי להמשיך חיות מעץ החיים השולט בשבת, ולכך הוזהרו על הוצאה לרשות אחרת, שלא להמשיך כח אל החיצוניים, וכן אסור להכניס מן החוץ לפנים, כדי שלא לתת לס"מ אחיזה ברשות השכינה. אך מרשות היחיד אחת לחברתה מותר, כי כל נשמות וגופי ישראל הם בכלל אברי השכינה, ובהם אין איסור הוצאה מרשות לרשות.

ובעץ חיים (יא ח) התבאר עוד, שהוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים בשבת, גורמת להמשיך את הבירורים הקדושים שכבר הובררו ונעשו לרשות היחיד, ועל ידי הוצאתו גורם להם לצאת שוב החוצה אל הסיגים והקליפות. ובשבת עת כינוס השכינה לרשות היחיד, הוא מקום התיקון, ובו שרוי האדם ביחוד עם בוראו, והחיצוניים שולטים ברשות הרבים, ובהוצאתו אליהם מערב קודש בחול, וכן המכניס מרה"ר לרה"י גורם שהשכינה תרד בשבת למקום הסיגים שהוא רה"ר, ותברר מהם ברורים להעלותן משם למעלה אל רה"י, וכל זה אסור בשבת קדש, כי בה העולם עומד בצביונו, ואין בו עבודת בירור כלל^{כג}.

נמצא שמלאכת ההוצאה אינה כשאר המלאכות, כי כל מלאכות העולם תכליתם לברר את עירוב הרע מתוך הטוב, ע"י תליית כל פעולת יצירה בעמל האדם, ולכך נאסרו בשבת, כי בה הכל מבורר, וכל היצירה עומדת על צביונה, ואין צורך בעמל לבירור. אך מניעת ההוצאה בשבת עניינה הוא שמירת רשותו, להחזיק בה רק מה שכינס בתוכה

^{כב} וראה שם שביאר את שייכות הגבול של רה"ר ותחומין, כי 'אל יצא איש ממקומו' מלמד על איסור העברה מארבע אמות של אדם שזהו מקומו, וכן נאסר לצאת מתחום אלפיים אמה, כי שם שד"י משמעו שאמר לעולמו די, ושם שד"י עם מלת מקו"ם הם ת"ק, ות"ק פעמים ד' אמות הם אלפיים.

^{כג} והנה שלמה המלך קבע תיקון המועיל לטלטול ברשות היחיד הפתוחה לרה"ר, ונקרא 'עירוב', ומבואר בתיקו"ז (נה ע"ב) שהוא שם יר"ו המוקף בשם ע"ב, ויש להתבונן ששלמה מלך בירושלים, ורוב ענייני עירוב נלמדו מירושלים [ראה עירובין ו. כב. ועוד], ואמנם בתחילה נאמר על ירושלים 'מלכי צדק מלך שלם', כי שם יר"ו מורה על דין, ושם 'שלם' מורה על רחמים, ושלמה המלך שהשלום שלו, אחדם יחד וקראו ירושלם, ובה תיקן עירוב, כי בתוכה נמצאים קוב"ה וישראל ברשות אחת, ושם הוא מקום יחודם, ודו"ק.

בעמלו בימי המעשה, ולשמור את המכונס מיציאה לחוץ. ואין האיסור במלאכת הוצאה מצד פעולת יצירה בחומר, אלא עניינה הוא מניעה מהעברת המכונס ממקום קביעותו, כדי לשמר את המבורר ברשות האדם, ולכך המעבר מרשות היחיד לרשות הרבים נחשב לעולם כ'הוצאה', כי אף אם צרכו של אדם הוא ברשות הרבים, הרי שקביעות מקומו ברשות היחיד שבה כנוס כל מה שהוברר לחלקו, וכנגדה אסורה ה'הכנסה' מ'רשות הרבים' של החיצוניים אל מקומו.

ובכלל מלאכת הוצאה, נוסף גם איסור העברת ארבע אמות ברה"ר, אף שבפשוטו בפעולה זו אין צד של העברה לשליטת החיצוניים, שהרי מתחילה עמד ברשות הרבים, אך לפי המבואר בשיטת בעל המאור והרמב"ם הרי שורש איסור העברה נובע מחמת קביעות מקום צרכו ברשות הרבים, בתוך ארבע אמות של אדם, וכמבואר מדברי במדרש, שמקומו של אדם הוא ארבע אמות, ובעוד שברשות היחיד הוא מוקף, ואז כל ההיקף הוא מקומו, הרי ברשות הרבים מקומו של חפץ נקבע כפי צורך שימוש לאדם, וזאת כפי שיש להקב"ה ארבע אמות של הלכה, ונחשב כמקומו כי שם מתגלה רצונו בהנהגה ע"פ התורה, ולכך מניעת העברת ארבע אמות ברשות הרבים מועילה 'להמתיק דינין דאתי מסטרא דלויים'.

תחום המקום והשביתה ממלאכה

אכן, המדקדק בדברי הרמב"ם (שבת פי"ב) יראה, שבתחילה כתב על עצם איסור העברה (ה"ח) 'למדו מפי השמועה שהמעביר ברשות הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע הרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב', ואח"כ הוסיף (הט"ו) 'מותר לאדם לטלטל ברשות הרבים בתוך ארבע אמות על ארבע אמות שהוא עומד בצדן, ויש לו לטלטל בכל המרובע הזה, ובאמה שלו מודדין, ומפי הקבלה אמרו שזה שנאמר בתורה שבו איש תחתיו שלא יטלטל חוץ למרובע זה' הרי שיש בהוצאה שני דינים, א. יסוד המלאכה הוא תולדה של הוצאה, שעניינה הוא עקירת החפץ ממקומו, אך כשמעביר ברשות הרבים פעולת המלאכה היא העברה^{כד}, ולכך מדתה נקבעת בארבע אמות דעלמא. ב. איסור עשה שאין עליו חטאת, והוא מצוה לשבת במקומו תחתיו, ומחמתו יש איסור הוצאה החפץ מארבע אמות הנמדדות לפי מדת האדם^{כה}.

^{כד} והיינו כמו שכתב הגר"ח, הובא לעיל, שהחיוב הוא על פעולת ההעברה, ואף שדימהו הרמב"ם 'כמו המוציא מרשות לרשות', היינו שסיבת מניעת ההעברה היא למנוע הוצאה מרשות היחיד של בעל החפץ, אך הפעולה היא בהעברה. ובוה תתיישב קושית הקהלות יעקב (כתובות כד) שמצד אחד משמע מדברי הרמב"ם כבעל המאור (כנ"ל) שההוצאה תלויה במקום החפץ, ואילו בדברי הרמב"ם (שם פי"ג הי"ז) שהזורק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע חייב רק אם עבר ד' אמות ברה"ר, ואין רה"י מצטרף לשיעור ד"א, ולכאן כיון שהרחיק את החפץ ד"א ממקומו למה לא יתחייב. ובהכרח החיוב על עצם ההעברה, ולהאמור, שיטת הרמב"ם בזה היא, שאמנם גדר המלאכה היא הרחקת החפץ ממקומו, אך פעולתה היא בהעברת ארבע אמות ברשות הרבים.

^{כה} וראה לשון הרמב"ן (ויקרא יט ב) 'בענין השבת, אסר המלאכות בלאו והטרחים בעשה כללי שנאמר תשבות', וציין למה שכתב (להלן שם כג כד) 'הוזהרו על המלאכות בשבת בלאו ועונש כרת ומיתה, והטרחים והעמל בעשה הזה [שבתון יהיה לכם]', הרי שחוץ מאיסור המלאכות, יש חיוב עשה לחיוב המנוחה מעמל, ובו חלה 'מנוחה שלימה', כאשר כל השפע המבורר לו כנוס אצלו.

והיינו ששיעור 'ארבע אמות' האמור במדרש שהוא ב'כדי שיטול חפץ ממרגלותיו ויתננו במראשותיו', הוא השיעור שנקבע למקומו של אדם, בו כנוס כל מה שתיקן בעמלו, ובכך מתקיימת מצוות השביתה, ולכן ממנו נמדד תחומו של אדם, אך איסור ההוצאה אינו תלוי בתחומו, אלא ביחס החפץ אליו, ולכן יש איסור גם בהעברה ממקום שהונח החפץ, כדי למנוע הוצאת השפע ממקום מנוחתו.

ויתכן, שמשום כך נקבעה מלאכת הוצאה בפתיחת מסכת שבת, אף שבמנין ל"ט מלאכות היא חותמת את המנין, לפי שהיא כוללת את שלימות תיקון השבת, כי שרשה הוא כתיקון כל המלאכות, במניעת פעולת ההוצאה לחוץ, והעמדת מקבלי השפע בפנים, ואחר שלימות תיקון כל ל"ט המלאכות העמל, שעליהם הוטל איסור בשבת, אזי מתקיימת מנוחת האדם, בישיבתו תחתיו במקומו.

לתגובות: h0527690963@gmail.com

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר

גדר חטא

דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתְ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה פִּי יִפְלֵא לְנֹדֵר נֹדֵר נֹזֵיר לְהִזִּיר לָהּ (ו, ב) התוס' כתבו בג' מקומות (תענית יא. נזיר ב: ובב"ק צא: ד"ה אלא בשם ר"ת), דאע"פ שנזיר חוטא שפורש עצמו מן היין, מ"מ המצוה שבנזירות גדולה מהעבירה. וכ"כ הריטב"א ור"א ממייץ (הובא ברדב"ז ח"ג תיח). והמפרשים ראו כן תמהו היאך יתכן דבר שהוא גם מצוה וגם עבירה, יעויין תורת חיים (ב"ק שם) ומכתב מאליהו, ושיהיה מותר לעבור איסור קל בגלל שהמצוה יותר גדולה.

ואשר יתכן בזה דענין "חטא" אינו תמיד "איסור" ו"רשע" אלא שינוי מהעיקר המכוון בבריאה, כלשון הכתוב (שופטים כ טז) "קולע באבן אל השערה ולא יחטיא", וכ"כ הרמב"ן (ויקרא ה טו) בביאור הלשון "קרבן חטאת": "וחטאת מורה על דבר נטה בו מן הדרך - מלשון אל השערה ולא יחטיא". ובקונטרס 'לשון רכ"ה' (אות ח') הנדפס בקובץ מקבציאל (תשרי תשס"ט) הביא כע"ז מילקוט איוב (רמו תתקכז). ועוד הביא משמעות אחרת ממלכים א (א כא), "והייתי אני ובני שלמה חטאים" ומבראשית (לא לט) "אנכי אחטנה" ששם הוא לשון חסרון. וממילא אולי גם הכא ה"חטא" הוא החטאת המטרה, שבגלל שיצר לב האדם רע מנעוריו צריך לסיוע כזה של נזירות לפרוש מעולם הזה ולא בא למדרגות אלו מעצמו ומשכלו, וכ"כ בכלי יקר (במדבר ו יא), דהחטא הוא זה שאין מעצור לרוחו עד שהוצרך להתקשר בנזירות כדי לפרוש מהמותרות. או שהחטאת המטרה היא המניעה מהשתמשות בבריאות שברא ה'. ועכ"פ אין כאן מעשה איסור דהא לא נאסרנו על כך בתורה, ולכן המצווה יותר גדולה, שהיא ממצוות התורה וממנין התרי"ג, אף שיש בזה בחינה של חטא.

ובזה גם תבואר לשון המשנה בשקלים (פ"א מ"ד) "כל כהן ששוקל אינו חוטא", ומה ס"ד שכהן הנותן מחצית השקל הוא חוטא, הא לכל היותר הוי הדיוט ככל הפטור מדבר ועושהו. ואפילו תימא שאם אינו חייב במחצית השקל גורם איסור שמערב פטור בתוך החיוב, הו"ל למימר כפשוטו "מותר לכהן לשקול", אבל מה היא לשון זו. ולהנ"ל נאמר דאם כהנים פטורים מזה ואין בכך רצון התורה, הרי שאפילו אם לא נגרמת תקלה, מ"מ הויא החטאת המטרה ומשום כך ס"ד שנקרא חוטא, ולכך נקט בלשון זו דאין בזה החטאה ממטרת וכונת התורה. אלא שא"כ צ"ב על שאר מקומות שלא נקטו הכי, ועל הפטור מדבר ועושהו שנקרא הדיוט ולא חוטא.¹⁰

¹⁰ וצ"ע על זה מכמה מקומות בש"ס, דהנה הערוך (ערך חט) הביא לשון הגמ' (ברכות יט. תענית יט.) הלשון "כבן המתחטא לפני אביו", וסמך לזה הפסוק "כי הילדים רכים" ומה שתירגם יונתן "ארי טלייא מחטיין". ועוד הביא ממגילה "אבנים שמתחוטטות על בעליהן", ובפי' ראשון כתב שהוא ענין עינוג. והגאון ר"י פיק זצ"ל בהפלאה שבערכין (שם) הביא רש"י בברכות (ד"ה מתחטא) "לשון חוטא - נקל בלבו לחטוא לאביו ולהטריחו על תאותו".

והגרי"ח סופר שליט"א הביא ממכילתא (ריש יתרו): "אמרה רחב בשלשה חטאתי בנדה בחלה בהדלקה, בשלשה דברים מחול לי בחבל בחלון וחומה". והובא גם בילק"ש (יהושע רמז ט'). ומובן שצ"ב טובא מה שייך "חטא" אצל רחב קודם גירותה, בנדה חלה והדלקת הנר. והביא עוד ממדרש תנחומא הקדום (מצורע ס"ס יג) ע"ש [ובמכילתא וילקוט יש חילופי גירסאות]. ולהנ"ל אולי גם כלפי נכרים הוו דברים הנ"ל "החטאת המטרה" בזה שלא קיבלו עליהם התורה, ובכך שיש בריות שאינן שייכות בתיקון נרו של עולם וחלתו של עולם.

עוד נראה לפרש עפ"י מש"א הנודר חוטא ורשע וכאילו בנה במה (נדרים כב. וש"נ), והוא תמוה טובא איך יתכן שפרשה בתורה הנמנית במנין המצוות המקיימה בפועל הוא חוטא ורשע. ואמנם למדו זאת מעצם פסוקי התורה: "וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא - הא לא תחדל הוי חטא", וכן מה שנקרא רשע ובונה במה למדו מדרשות, אך עדיין צ"ב דלא תיתני פרשת נדרים ולא תיתני דהמקיימה חוטא. ולהנ"ל ג"ז אפשר לפרש מצד החטאת המטרה, דלקיים מצוות רק ע"י הכרח ושעבוד של נדר, ולא ברצונו ומעצמו, לא זוהי מטרת וצורת הבריאה. דהמטרה המיועדת היא לעבודת את השם בששון ושמחה ורעותא דליבא, בבהירות שהעוה"ז הוא פרוודור ואין בהבליו ממש, שממילא אי"צ התגברות של נדרים ושבועות נגדו. וכדהובא לעיל מהכלי יקר.

ובזה אולי יבואר קצת סוד ה' הנאמר במס' חולין (ס): "אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח", שבפשוטו נראה מדרש פליאה. אך להנ"ל אולי הכוונה בזה, דכיון שהשלימות הוא שיהיה אור הלבנה כאור החמה, ושניהם יהיו שני המאורות ה"גדולים", לכך מיעוט הלבנה הוי החטאה ממטרת הבריאה, עד שצריך בחינה של כפרה. ואף למה שמשמע שם בגמ' שהכפרה אינה על עצם המיעוט, אלא על מה שלא התרצתה הלבנה בדברי הניחומים דקוב"ה, הנה גם מניעה ועיכוב של התרצות הוי החטאת המטרה.

ובמס' שבת (נה: ואילך) אמרו דכל האומר דראובן או דוד או שלמה וכו' חוטא אינו אלא טועה, ומפרשים הטעות שבכל אחד. ולהמבואר ש"חטא" אינו בהכרח "איסור" או "רשע" וכדומה אלא "החטאת מטרה", א"כ כלפי אנשי השם שנמנו שם, גם אם השיגו מטרתם אבל בחסרון פרט כזה או אחר, נחשב זאת כהחטאת מטרה. וכגון נישואי דוד המלך לבת שבע, שהיתה גרושה כי כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו, וגם היתה ראויה לו מששת ימי בראשית (סנהדרין קז). שרק מעטים זוכים לכך כמש"כ בשם האר"י, הרי שדוד הי' מהיחידים שהשיגו מטרה זו של בת זוג משורש נשמתם, ועכ"ז נחשב בזה איזו החטאה כל-שהיא, אם רק מצד מראית העין, כמבואר

ובתענית רק תירגם רש"י דהוא הנקרא פורפיי"ש בלע"ז. ובמנחות (סו:) כתב רש"י "נתחטא נטייל, כמו בן מתחטא לפני אביו". ועל הפסוק כנף רננים נעלסה, כתב רש"י (מנחות שם) "והאי חיטוי לשון הורדה, כדתנן במס' יומא (נח:): התחיל מחטא ויורד". וכ"כ בבכורות (נו: ד"ה והכתיב) "נתחטא לשון ירידה, וחבירו במס' תענית בן מתחטא לפני אביו". והברטנורא (תענית פ"ג מ"ח) כתב "מתחטא מתגעגע". כ"ז מהפלאה שבערכין וצ"ע שייכות הדברים אהדדי, ושינוי הביאורים דרש"י ממקום למקום. ועוד יש להעיר מתנחומא (כי תבוא א) איתא: "כמה מתחטאין עושי מצות לפני הקב"ה, שהקב"ה גוזר גזירה וצדיקים מבטלין אותה. ובפרשת ניצבים שם (פרק ד) הביא מאיוב (מא יז) משברים יתחטאו.

גדר חטא

בגמ' שהיו מקנטרים לדוד מה דינו של בא על אשת איש - הרי שלא ידעו שהיא גרושה. או שאע"פ שהיתה גרושה, מ"מ בדרך כלל אותם נשים היו נישאות שוב לבעליהם כשחזרו מהמלחמה, וא"כ לא נפרדו זה מזה מצד נפשותם ותחושתם, וכ"כ המאירי. וא"כ מאיזה סיבה שהיא היתה החטאה וחסרון כל-שהוא הגם שהמטרה הושגה בהצלחה. ועכ"פ משום כך האומר שחטאו אינו אלא טועה, כי אין כאן חטא במובן של עבירה ורוע, ואפילו לא סטייה מהמטרה, אלא חסרון פרטים בהשגת מטרה.

ברם אחר כל הנ"ל, הנה דעת המהר"ל בגור אריה (בראשית לט הערה 28), דמי שאינו מצווה ואינו עושה אין על כך "חטאתי" דלא ככל הנ"ל.

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול, מח"ס שערי יוסף ושא"ס, בני ברק

שליחות לקבלת ברכת כהנים בזמן הקורונה

יְבָרְכֶךָ ה' וַיִּשְׁמְרֶךָ. יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ. יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם. וְשָׂמוּ אֶת
שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי אֲבָרְכֶם (ז, כה-כח)

הנה בגא"א מתשובתי ח"ב סימן כח, כתבתי לדון, בזה"ל: הנה יש לדון עתה בזמן הקורונה שיש הרבה בתי כנסיות בחו"ל שסגורים, ובהרבה מקומות יש עדין סגר, ולא מתקיימים מנינים, ואפילו לא בחצירות ובמרפסות [כי אי"ז שייך אצלם מכמה טעמים] האם שייך שליחות לקבל את הברכת כהנים, וכך ישפיע טובה לחבירו בחו"ל, ונתעוררתי לדון בזה משום שראיתי בספר החדש והנפלא ממרן הגר"י זילברשטין שליט"א ופריו מתוק חומש במדבר (עמ' 77) וכה סופר שם ונביא הסיפור בקצרה, שהגיע אל בית הכנסת תייר מחו"ל והתיישב ליד היהודי ובשעת ברכת כהנים ניכר התרגשות מיוחדת בעת ברכה וכו' ובתום התפילה ניגש אליו שכנו ואמר לו שמאוד התרשם מהנהגת ההוד שלו בשעת הברכת כהנים.

ואז הוא סיפר לו כך: אני ממש מקנא בכם יש אצלכם במניין כהנים ואתם זוכים להתברך על ידם יום יום, ואילו לדאבוני בשכונה שאני גר בחו"ל אין הרבה יהודים ומתקיים שם מנין אחד, אבל אין בו בכלל כהנים, כך שהם לא זוכים לשפע של הכהנים לא בימות החול וגם לא בשבתות וביו"ט, ואז אותו אזרח חו"ל ביקש ממנו שיהיה השליח שלו לברכת כהנים שיחשוב שכל הברכות שהם שומע מהכהנים יכון גם עבורו, וע"ז ישלם לו משכורת חודשית של מאה יורו, והסכים בשמחה ונתן לו בעבור זה אלף מאתים יורו לשנה שלמה, והביא לו את מס' הטלפון שלו שבשנה הבאה יתקשר אליו וישלח לו את השכר לעוד השנה וכן ע"ז הדרך, ולאחר מכן העיר לאותו יהודי שגר באר"י שהרי יש לחוש לזה שיש בזה חשש גזל, והוכיח לו שכמו שלא שייך שליחות בתפילין כך גם לכאורה לא שייך שליחות בברכת כהנים.

אולם מרן הגר"י זילברשטין שליט"א, ענה בתשובתו שיש להוכיח מדברי השל"ה הקדוש שכן שייך שליחות בברכת כהנים, שהשל"ה הקדוש באיגרת לבני משפחתו ששהו בחו"ל מתי שהיה בארץ (ספר אגרות אר"י סימן לה) וכה כתב להם: שוב אודיעכם כי היום יום א' הייתי במערת הצדיקים שמאי והלל ותלמידיהם ורשב"י ובנו ר' אלעזר וכו' ואח"כ אבוא לירושלים עיה"ק תובב"א, ושם אכתוב לכם כו' הכהנים נושאים כפיהם בכל יום, ואני זוכר בכם וממשיך ברכה על ראשיכם ע"כ, הרי ששיך להמשיך את הברכה של ברכת כהנים.

וביאר בזה הגר"י שהרי ברכת כהנים מבואר בגמ' בסוטה דף לח: שהוא חסד של הבורא יתברך והם נחשבים לצינור להמשיך את הברכות, [וכה"ג פסק הרמב"ם] א"כ

ממילא שייך להמשיך את הברכה גם לאחרים, ולכן נראה שיוכל גם להמשיך את הברכה על יהודי אחר ע"ש, ולכן המקבל הכסף יוכל להשאיר את הכסף בידו עכ"ד.

וראה שם שהביאו בהערה ממה שדרש הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל בספר נפש שמשון, שכתב כך: העת רצון הגדולה ביותר שיש לנו בעולמנו היא שעת ברכת כהנים שאז נפתחים שערי שמים ממש מה צריך יותר מזה יברכה ה' וישמרך יברך אותך בנכסים וישמרך מן החטא ומן המזיקין יאר ה' פניו אליך ויחונך השי"ת יאיר לך פנים וישם לך שלום, בשלום מונחות כל הברכות כולם, פעם אחד מידידי היה במצב קשה מאוד, כיוונתי עליו רבות בזמן ברכת כהנים והשי"ת נענה לתפילתי ולאותו חלום נעשה נס ממש ע"כ, ומהתם אין ראיה כי אפשר שזה מכוח התפילות של רבי שמשון פינקוס ודו"ק.

והנה לכאורה היה ניתן לצדד בדברי מרן הגרי"ז, דהנה בקונטרס הלל המבואר הבאנו בביאור הפסוק בתהילים הקטנים עם הגדולים בשם זקני הגאון רבי אליהו פורת טהרני שליט"א שהגדולים ממשיכים את הברכה על הקטנים, ולפי"ז ביאר זקני שליט"א שמה"ט מניחים האבות בשעת ברכת כהנים את הידים על ראשיהם כדי להמשיך ברכה לראשיהם ע"ש, וא"כ ה"ה הכא יכול להמשיך ברכה גם למי שבחול"ל, אולם אכתי חשבתי שיש לחלק דדוקא אב על בן וכמו שמוכח מדברי השל"ה הקדוש, וכן דוקא אב על בן שהוא גם מניח את היד אז יכול להמשיך את השפע על הקטנים, כי עושה כן מחמת שאינם יודעים לכוון ולקבל את הברכה, אבל מהכ"ת להמשיך את הברכה על משהו זר, הרי הקב"ה נתן את הצינור לכהנים בדוקא, ולא לאיש הישראלי.

אולם מאידך י"ל מסברא פשוטה וכי לא מצינו שאדם שולח שליח שגדול הדור יברך אותו, והכא נמי כאן הוא מכון גם על אותו מחול"ל, ואולי היה נראה דבעי בדוקא שישלם לו כסף, דאז הוא משועבד ויכול להעביר לו את הברכה, ואולי גם בלא זה, הוא יכול לכוון על כלל ישראל, ואולי בכלל מי שנמצא בחול"ל הוא בכלל העם שבשדות ויל"ע. כי הנה כתב בשו"ע הרב (סימן קכח סעיף לז) ובביאור הלכה (סימן קכח ד"ה אם הם) שכל הדין של עם שבשדות במי שהוא אנוס אבל לא במי שמתעצל ומתרשל לבוא לבית הכנסת שאינו בכלל הברכה ואפילו אם ביתו ממול בית הכנסת ופניו נגד הכהנים אינו בכלל הברכה שהרי מראה שאין הברכה חשובה בעיניו ע"ש, ונראה דהכא חשיב אנוס, וא"כ כן יכול לצאת יד"ח, וכן בכה"ג הנ"ל שדיבר עליו בביה"ל בזמן הקורונה שעדיף כמה שיותר להחמיר ולא לצאת מהבית שהוא בכלל הברכה.

ושוב בחופשי בזה, ומצאתי בקובץ שבט הכהונה (חלק א' עמ' ח) שנערך ע"י הגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א ושם הביא מתוך פנקס אחד שכתב אחד מגדולי ירושלים, וסיפר לי מו"ה גרשון הכהן זקן ז"ל שהיה מתפלל ומברך בבית מדרשו של רשכבה"ג החסיד מו"ה יהושע ליב דיסקין זצ"ל ושאל לו אם יכולים לעשות שליח מחול"ל שיעמוד בשבילו בעת ברכת כהנים בדבר שנפשו עגומה כידוע, וענה לו בכל התורה כולה קי"ל שלוחו של אדם כמותו ויכול לעשות שליח עבורו והיה לו כמה מעות ששלחו מחול"ל שישכור שלוחים לעמוד בעת ברכת כהנים. ע"כ, הרי להדיא דשיך שליחות, והנה שם משמע דוקא דנפשו עגומה עליו ויל"ע, וגם מש"כ משום דהרי קימ"ל בכל התורה כולה

שיש שליחות הרי ידוע דברי התוס' רי"ד שבתפילין לא שייך שליחות, וכמו שהאריך בדבריו בקצות החושן (סימן שפב סק"ב) ע"ש, ומ"מ ברור שהכא לא יקימו בשבילו את המצוה של ברכת כהנים לפי דברי ספר החרדים שיש מצוה גם על המתברך ודו"ק.

והנה בספר האדיר גם אני אודך בעניני ברכת כהנים (ח"א, סימן לו) הביא שם שמרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א השיב לו בזה"ל: לא שייך שליחות בזה רק בלאו הכי הברכה הולכת גם על עם שבשדות עכ"ל, ומסתמא אם מרן הגר"י זילברשטין היה רואה כן הוה הדר ביה. וכדברי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כן השיב הגר"א קוליק והו"ד בגליון מריח ניחוח מס' 199 וז"ל: לא שייך בזה שליחות עיין תורי"ד קידושין מב, ועיין קצוה"ח סימן קפ"ב ובלאו הכי הברכה גם על העם שבשדות ע"כ.

וכן כתב בספר שערי הלכה ומנהג (או"ח סימן עה) שבני חו"ל הרי הם בגדר אנוסים והם בכלל הברכה של אחיהם הכהנים שבאר"י וכתב ונכון לבן חו"ל שיבקש מאיזה כהנים מידידיו בני אר"י שיכוונו בשעת נשיאת כפיהם להשפיע עליהם מברכת ה' ע"כ, ומוכח דנקט שאף שהם נכללים בכלל אחיהם שבשדות מ"מ עדיף שיבקש מחבירו שיכון עליו. וראה בגם אני אודך (שם) הביא מש"כ לו הגרב"כ דדון שיכול הכהן לכוון על אדם מסוים אף שאינו נמצא בקהל, וכן ניתן לבקש מהכהן ע"ש, אולם לענ"ד איני יודע יהיה זה יהיה מועיל, כי הכהן הוא צריך לברך את כלל ישראל בלא כוונה על אדם מסוים, דאפשר שזה מגרע כמו שמכון על אדם אחד שלא, ואולי יש להוכיח להיפך דכן מהני ויל"ע.

והנה יש להוכיח לכאורה ראייה לדברי מרן הגר"ח קניבסקי דהנה איתא בגמ' בסוטה דף לח ע"ב בית הכנסת שכולה כהנים נושאים כפיהם למי מברכים לאחיהם שבשדות ואם היה מועיל שליח שהיו עושים שליחות, אלא בע"כ דלא מועיל, ולא בעי כי ממילא יוצאים כמו אחיהם שבשדות שהם אנוסים, ורק מפסידים את עניית אמן, אולם היה אפשר דמה שבאחיהם שבשדות לא עושים שליחות כי התם לא מועיל שליחות, כי שייך להעביר את ברכת כהנים לאדם מסוים שיכון עליו ואז יעביר את הברכת כהנים אבל לא לכלל ישראל, וגם אפשר שאחיהם שבשדות היינו דוקא בקירוב מקום ויל"ע.

ובשו"ת דברי בניהו (חלק כ' סימן לה) כתב להאריך בזה, ושם כתב באות ד' לדון שי"ל שדין שלוחו של אדם כמותו לא אמרינן אלא במידי דעשייה דאז הו"ל מעשה שלוחו כמותו אבל במידי שליכא עשייה אז לא אמרינן הדין דשלוחו של אדם כמותו, והוכיח כן מפירוש הרא"ש בנדריים דף ע"ב ע"ב בד"ה והא, וכן הביא ממש"כ בשו"ת חת"ס ח"א סימן רא שכתב שפשוט שלא שייך שלוחו של אדם כמותו במילי דעלמא אם אומר ישב ילך ידבר וכדומה שיהיה כאילו הוא יושב הולך ומדבר הוא דבר בטל לא נאמרו הדברים אלא בקיום מצוה או בעובר עבירה או בקנין ומכירה שיהיה משיכתו של שליח כאילו הוא משך או חזקתו או קנין חליפיו וכדו' ע"ש, אולם לענ"ד יש להעיר דהרי סו"ס הכא אי"ז מדין שליחות מעשה או מידי דעלמא, אלא הוא מדין צינור שמעביר את הברכה, ועיין, וע"ש באריכות, ואכמ"ל.

והנה היה נראה לומר דאף אי נימא דלא מהני כמו אחיהם שבשדות, מ"מ עתה במצב הקורונה שהוא מצב חירום, שפיר דמי בכל מקום חשיב בכלל האונס של אחיהם שבשדות לכו"ע, ויוצאים יד"ח.

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סימן קל) כתב: אמנם מצדד אני דאפשר דעיקר ברכת הכהנים לאותם שהם לפנייהם דוקא או לציבור שבאותו מקום דוקא דאניסי ולא באו שדעתם עליהם אבל מעולם אין עיקר ברכתם לעולם כולו אבל אם הכהנים מתכוונים כשמברכים הציבור על איזה יחיד שאנוס מלבוא שהוא כחוץ לארץ ומפרטים לפני נשיאות כפים שברכתם עליו מועיל יותר לקבל ברכת ה' שהוא אנוס מלבוא ודעתם עליו וכעם שבשדות דאניסי שהם בכלל הברכה וכפי ששמעתי בישיבת וולזין נהגו שהש"ץ בהנה העני ממעש אמר שתפלתו תתקבל לעם שבשדות וכל האנוסים שלא יכולים לבוא לשמוע תפלתו מביע להדיא שדעתו בתפלתו עליהם. ועוד כתב שם, וכשאני בחו"ל נוהג אני לבקש שני כהנים מיוחסים בארץ ישראל לפני נש"כ לפרט שמי ולכוון בברכתם יום יום עלי לקבל כזה ברכת הקב"ה על ידי כהנים ומשלם אני להם דוקא איזה סכום להזכירם על כך, ולדעתי כשמברכין שכינה עמהם וכשמפרט שם איזה יהודי שאינו יכול לבוא ומתפלל שגם הוא יקבל הברכה נראה דשעת הכושר היא להתברך, נא"ה יש להוסיף ממש"כ וכשמברך שם איזה יהודי וכו' יש ללמוד על מה שמניחים קופסאות של שמות לפני גדולי ישראל העת רצון של תפילה] ועיין היטב בבה"ל קכ"ח ס"ק כ"ד ד"ה אם הם אנוסים ובדרך שהבאנו נראה סגולה גדולה ונפלאה בעושהי"ת לנו. [וכתב שם עוד: דרך דרוש הוספתי שברכת כהנים רמז שכהנים עובדי ה' וזקוקים היו לעם ישראל לפרנסתם לתרומות ומעשרות חלה וראשית הגז וכדומה אבל לא ידמו ישראל שהם נותנים מתנות ומפרנסים הכהנים רק להיפך ברכת ה' שמצליחים על ידי כהנים דוקא שהקב"ה מברך על ידם ולכן מתנאי נשיאות כפים לברך עם ישראל באהבה וכנוסח הברכה שהכהנים מרגישים שמחה ואהבה בהצלחת ישראל תומכיו שיתברכו שבזה הוא מתברך ואז הברכה חל וכעין אופן שהבאנו שמקבל הכהן ממנו טובת הנאה ומברך הברכה באהבה].

והגר"ג רבינוביץ שליט"א ציין לן בענין זה, מש"כ השפת אמת זיע"א דבר נפלא בפרשת נשא שהכהנים המברכים זה לא רק מצד שליחות, וזה לשון קודשו שם: במדרש אמור להם אמר הקב"ה לכהנים לא מפני שאמרתי לכם שתהיו מברכים את ישראל תהיו מברכים אותם באנגריא ובהלות רק תהיו מברכים בכוונת הלב כו'. פי' שאעפ"י שעיקר כח ברכת כהנים הוא מתנה מן השמים שהקב"ה מברך את בני ישראל. לא יחשבו הכהנים שאין הברכה מצדם רק לעשות השליחות. רק באמת רצונו ית' שהכהנים יברכו את ישראל בטוב לבבם. ואז חל על ברכתם ברכת שמים. ז"ש אמור להם דברים היוצאין מן הלב כנ"ל: עכ"ל.

הלכתא רבתי לשבת / הרב נחום אייזנשטיין, תלמיד מובהק להגרי"ש אלישיב זצ"ל, מרא דאתרא 'מעלות דפנה', דיין ומו"צ בירושלים עיה"ק

נוסע במטוס, האם יעדיף להתפלל בצבור בישיבה או ביחידות בעמידה?

שאלה: אדם שנמצא במטוס ויכול להתפלל במנין אבל רק בישיבה או ביחידות בעמידה, מה עדיף?

תשובה: מאחר שתפילה ב"עמידה" הוא דין גמור ואף יש אומרים שזה מעכב גם בדיעבד (*), לכן בודאי שיש לו להתפלל ביחידות בעמידה. [ובכלל יש פעמים שעדיף להתפלל ביחידות (גם כשאר ניתן להתפלל בעמידה בצבור) כאשר יש הפרעות של עוברים ושבים וכדומה].

ובאופן שאין לו ברירה רק להתפלל בישיבה, אם יודע האדם שיוכל להתפלל (לפני סוף הזמן) בעמידה אחרי ירידתו מהמטוס, ימתין ואל יתפלל בישיבה. וכן ישתדל האדם להתפלל מבעוד מועד בעמידה ולא יסמוך להתפלל במטוס בישיבה.

(* ולפי הכרעת המשנה ברורה גם אם מתאפשר לו אחר כך להתפלל בעמידה, לא יחזור ויתפלל.

*

ה ר ח ב - ד ב ר :

הקדמה

לאחרונה נסעתי בטיסה במטוס מארה"ב לארץ ישראל, ובגלל הגבלות הקורונה לא הסכימו שיערכו מנין לתפילה (כמו בעבר), והסכימו רק לפנות מקומות ישיבה בסוף המטוס – באופן שיתפללו שם בישיבה.

ועלינו לברר האם עדיף להתפלל במנין בישיבה, או ביחידות בעמידה.

עמידה בתפילה

[א] בשו"ע (צח, ד) כותב: "התפילה היא במקום הקרבן, ולכך צריך ליזהר שתהא דוגמת הקרבן בכוונה ולא יערב בה מחשבה אחרת, כמו מחשבה שפוסלת בקדשים; ומעומד, דומיא דעבודה כו'".

נוסע במטוס, האם יעדיף להתפלל בצבור בישיבה או ביחידות בעמידה?

וברבינו מנוח (פ"ה מהל' תפילה ה"א) כותב, וז"ל: "דתפילה כעבודה, מה עבודת הקרבנות מעומד (עי' רמב"ם פ"ה מהל' ביאת המקדש הט"ז) אף תפילה כן שנאמר לעמוד לשרת".

והנה הרמב"ם (פ"ה מהל' תפילה ה"א): "שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהן ולעשותן, ואם היה דחוק או נאנס או שעבר ולא עשה אותן אין מעכבין, ואלו הן: **עמידה**, ונוכח המקדש, ותקון הגוף, ותקון המלבושים, ותקון המקום, והשוויית הקול, והכריעה, והשתחויה".

אך השו"ע (צד, ט) כותב: "מי שהוכרח להתפלל מיושב, כשיוכל צריך לחזור ולהתפלל מעומד, ואינו צריך להוסיף בה דבר". ומקור הדברים מבואר בב"י שהוא מדברי התוס' בברכות (ל, א ד"ה מסמך).

הרי מבואר לן מחלוקת ראשונים (תוס' והרמב"ם) אם עמידה מעכבת בתפילה או לא. וראה בט"ז משה"ק על דברי התוס', ובמגן גבורים בשל"ט"ג (סק"ה) מש"כ ליישב את קושית הט"ז.

ולמעשה המשנ"ב (ס"ק כו) כותב: "ולדינא הסכימו האחרונים שאין צריך לחזור ולהתפלל שנית, וכן המנהג שאין עוברי דרכים שהתפללו בדרך במיושב חוזרין ומתפללין שנית".

והנה הגם שהמשנ"ב כאמור הכריע שלא חוזר ומתפלל, מ"מ זה רק בדיעבד, וכאמור הרי זה מחלוקת ראשונים וי"א שצריך לחזור – ומביאים שמרן הגריש"א זצ"ל אמר שתפילה בישיבה אינה תפילה, ולכן יש לעשות כל מה שאפשר בכדי להתפלל בעמידה. ולכן פשוט שעדיף להתפלל ביחידות בעמידה מאשר להתפלל בצבור בישיבה. ולכן במטוס ימצא מקום להתפלל בעמידה ביחידות.^{כח}

[ובאמת כבר דנו פוסקי זמנינו שיתכן שבכלל עדיף להתפלל במטוס ביחידות, מפאת קושי הכונה במנינים הנערכים במטוס, שיש עוברים כל הזמן וקשה להתפלל כראוי בזה, וגם מצד מה שמפריע לאחרים ויצא שכרו בהפסדו, ולכן בהרבה פעמים יש לבדוק שיתכן שבכלל עדיף להתפלל ביחידות].

ואם מחמת טלטולי המטוס והדרך אינו יכול לעמוד ולכוין או שאינו יכול לעמוד מבלי לסמוך, יעוי' במשנ"ב (שם ס"ק כב) שבמקום הדחק יש להקל לסמוך במקצת דהיינו על דבר שאם ינטל אותו דבר לא יפול שרי.

וגם במקום שיושב ומתפלל, אם יכול יראה לעמוד בעת הכריעות (עי' שו"ע צד, ה).

ב] ובעיקר מש"כ המשנ"ב (ס"ק כו) שיחזור ויתפלל "דהיינו שלא עבר זמנה", יש להבין אם יש לו זמן להתפלל מדוע מתפלל עתה בישיבה. וכנראה לא ברור לו שיוכל להתפלל

^{כח} ובעודי במטוס בנסיעה זו היה אחד שטען שיש לו "חיוב", ופשוט שאי"ז סיבה לשנות מהכללים המבוארים בפנים, ולצורך החיוב ידאג במעמד מועד להתפלל תפילה אחת שלא במטוס, וסגי בקדיש אחד ביום לעיקר חיובו.

הלכתא רבתי לשבת / הרב נחום אייזנשטיין, תלמיד מובהק להגרי"ש אלישיב זצ"ל, מרא דאתרא 'מעלות דפנה', דיין ומו"צ בירושלים עיה"ק

נוסע במטוס, האם יעדיף להתפלל בצבור בישיבה או ביחידות בעמידה?

אחר כך (אפילו בישיבה) ושמא יעבור זמנה, ולכן מתפלל עתה בישיבה, אבל באופן שיודע שיהיה לו זמן להתפלל מאוחר יותר (לפני סוף הזמן) בעמידה, עליו להמתין ולא להתפלל עתה בישיבה. אבל אם יודע שלא יוכל להתפלל בעמידה יתפלל עתה בישיבה.

תפילה לפני נץ בעמידה

ג] ובודאי מי שיוצא לדרך ויכול להתפלל בביתו או במקום אחר בעמידה – יש לו להתפלל לפני הנסיעה ואל לו להמתין להתפלל במטוס בישיבה. וגם באופן שיצטרך להקדים להתפלל לפני נץ החמה אעפ"כ יתפלל קודם לכן – וכמבואר במשנ"ב (פט, לט) שתפילה מעומד מעה"ש עדיפה על תפילה בזמנה בישיבה בדרך ע"ש [נוכמובן יחזור ויקרא ק"ש שוב בזמן]. וזה גם אם יצטרך להתפלל לפני הזמן של "מי שיכיר" ולא יוכל לסמוך גאולה לתפילה.

לתגובות: dvarhalacha613@gmail.com

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת השבוע

ד, לא-לב: וזאת משמרת משאם וגו' קרשי המשכן ובריחיו וגו': ובשמת תפקדו את כלי משמרת משאם.

הקשה המהרי"ל דיסקין מדוע לעיל בפסוקים כד, כז במשא בני גרשון לא מוזכר המילים "ובשמות תפקדו". ותירץ דהרי המשא של בני גרשון היה היריעות וכדומה והרי כידוע ביריעות היו סוגים וצבעים שונים יריעות אלים, תחשים, עזים, וממילא לא יהיה טעות והחלפה אלא כל אחד יזכור מה מוטל עליו לשאת, אבל בני מררי שנשאו את הקרשים והאדנים והרי כולם היו בדיוק אותו דבר, וממילא יש מקום לטעות ולהחליף וזה ודאי אסור כי קרש שהיה בצפון היה תמיד צריך להיות בצפון, ולכן היה צריך משנה זהירות לעשות סימנים או שמות מיוחדים לכל קרש וקרש, ולכן מדגישה התורה "ובשמות" תפקדו שיהיה לכל קרש שם וסימן שלא יתחלף עם אדם אחר. וקשה לי דבירושלמי [שבת פי"ב ה"ג] אמרו שהיו רושמים על כל קרש למה הוא שייך משום דקרש שזכה בצפון היה לעולם בצפון, א"כ ע"י רשימות הללו בלאו הכי לא יחליפו ביניהם וצ"ע.

שוב מצאתי במדרש רבא [ו, ד] וז"ל ובשמות תפקדו את כלי משמרת משאם, הזהירם הקב"ה שיהיו מפקידים כל הלויים איש איש על עבודתו ועל משאו כדי שלא יבואו לידי מחלוקת, וכך היו עושים איש פלוני לוי יטעון בריחים, איש פלוני יטעון קרשים, איש פלוני לוי יטעון עמודים, וכן כל כלי וכלי עכ"ל.

וכתב בפירוש עץ יוסף וז"ל שידעו כל אחד שזהו המלאכה העמוסה רק עליו ולא על זולתו, אף שהוא מותר במלאכת רעהו עכ"ז עשו זאת שלא יבואו לידי מחלוקת שידמו לפעמים שמלאכת זולתו יותר קלה עכ"ד.

ולפי"ז יתכן לומר באופן אחר, דכיון דבני מררי שהיה עליהם לשאת את הקרשים והאדנים וגו' היתה מלאכתם כבידה יותר משל בני גרשון וקהת, בדידהו שייך טפי שינסו להחליף זאת בכלי אחר שידמו שהוא קל יותר, יותר משל בני גרשון וקהת דבלא"ה אינו כבוד כל כך, ולכן זה נכתב כאן דוקא אצל בני מררי. ואפשר להוסיף דלכך כתיב, "ובשמת" חסר וי"ו, כיון דשמות הללו "פלוני ישא קרשים אלו" וכדומה לא היה אלא לפי שעה עד גיל חמישים ולא יותר כמו שכתוב בפרשת בהעלותך.

*

ה, ז: והתוודו את חטאתם.

המנ"ח [שסד, א] עשה פלוגתא בין החינוך לרמב"ם, דלדעת החינוך הוידוי אינו מעכב את התשובה, ולדעת הרמב"ם [פ"ב מתשובה ה"ב] הוידוי מעכב את התשובה.

והקשה המנ"ח על הרמב"ם מהא דהקשתה בגמ' [שבועות יב, ב] האי עשה היכי דמי, אי דעשה תשובה הרי כבר נמחל, ואי דלא עשה תשובה זבח רשעים תועבה, והשתא לרמב"ם משכחת דעשה תשובה בלב בלא וידוי, דרשע לא הוי כיון דכבר חשב בלבו לעזוב הרשע, וכפרה צריך כיון דהוי בלא וידוי דמעכב לדעת הרמב"ם, והניח בצ"ע. ועוד הקשה המנ"ח מהא דקידושין [מט, ב] המקדש אשה על מנת שאני צדיק ונמצא רשע גמור ה"ז מקודשת שמא הרהר תשובה מלבו, וקשה הרי לשיטת הרמב"ם לא די בתשובה לחוד.

ובמשנה שכיר על יוה"כ תירץ באופן נפלא על פי דברי ספר החיים [לרבי חיים אחי מהר"ל מפראג בספר סליחה ומחילה סוף פ"ו] שכתב בטעם הוידוי משום דאולי אין התשובה מעומקא דליבא עד שכמעט שהתשובה בטילה מלבו של אדם, על כן צריך להתוודות את חטאיו בפירוש בפיו שאז לא יוכלו הדברים שבלב לבטל את דברי פיו, וכל שכן כשעושה גם כן מעשה המורה על התשובה, והוא מה שמכה על לבו בשעה שאומר חטאתי, עויתי, ופשעתי שאז מבטל מחשבות לבו הרע על ידי דיבור ומעשה.

ובזה מיושב מה שמצינו בכמה מקומות שאמרו ז"ל [ר"ה ו, א] כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, שיש להקשות מה לנו באמירתו רוצה אני הוי למימר כופין אותו עד שיעשה, אבל לפי שהלב אינו מסכים על הדבר שהאדם מוכרח לעשותו על כן הצריכוהו לומר בפירוש שרוצה, כדי שיבטל דברי פיו הדברים שהיו בלבו. ולפי זה יש לומר דודאי כולי עלמא מודים דאם היתה התשובה בלבו באמת ובתמים אז הוידוי אינו מעכב הכפרה, ורק היכא דבלב לא היתה תשובה גמורה היינו בסתם בני אדם, והתורה ירדה לסוף דעתו של אדם דלאו כל אדם מכויץ את לבו לתשובה אמיתית וגמורה, על כן חייבה לעשות גם כן וידוי פה כדי שיבטלו אמרי פיו את מחשבות לבו נמצא דבזה הוי ודאי עיקר הוידוי וכל זמן שלא אמר הוידוי בפיו אין מתכפר לו. על כן שפיר כתב הרמב"ם דהוידוי מעכב הכפרה, אבל בעיקרא דמילתא באמת אין הוידוי מעכב היכא דהוי תשובה מלב גמור, ועל פי זה אין פלוגתא כלל בין החינוך והרמב"ם.

על פי זה מתורצת הקושיא על הרמב"ם ממקדש אשה על מנת שאני צדיק ונמצא רשע גמור ה"ז מקודשת דשמא הרהר תשובה בלבו, דהכוונה דשמא הוא מן העושים תשובה בלבם ואינו צריך וידוי גם להרמב"ם ולא קשה מידי.

ומתורצת גם כן הקושיא משבועות הנ"ל דנימא דמיירי דעשה תשובה בלי וידוי דמקבלין מיניה, דכיון דכבר עשה תשובה בלבו לא הוי רשע, דזה אינו דממה נפשך אם עשה תשובה בלבו תו לא צריך וידוי ומתכפר, ואי לא עשה תשובה בלבו עדיין רשע הוא וזבח רשעים תועבה, ואתי שפיר ולא קשה מידי עכ"ל.

*

ה, ב: וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש.

בפסחים סז, ב אמרינן "כל זב" לרבות בעל קרי, "וכל טמא" לרבות טמא שרץ, "כל צרוע" למה לי, אידי כל זב כתב נמי כל צרוע.

וכתב בתורה תמימה ר"ל אע"פ שאינו מרבה מאומה. ועיין מגילה [ח, ב] חקרו בגמ' ריבוי לשילוח מצורע מוסגר, ותמיהני שלא דרשו ריבוי מלשון פסוק זה כל צרוע וצ"ע עכ"ד. ואולי י"ל לפי שעל דרך הרוב לשון "צרוע" נופל על מי שיש בו סימן טומאה והוא מצורע מוחלט.

ובשמירת הלשון [ח"ב פרק ג ד"ה ראשון] כתב וישלחו מן המחנה כל צרוע, היינו אפילו הוא גדול בתורה כדואג עכ"ל. ומשמע דתיבת "כל" דרש.

*

ה, כד: והשקה את האשה את מי המים המאררים.

בפירושי ר"ח פלטיאל כתב פירשו בירושלמי [סוטה פ"ה ה"א] המאררים בגימטריא תרי רמ"ח, לומר כשם שהמים בודקין את אשתו כך בודקין את הבעל. וקשה דהא אמרינן בבכורות [מה, א] מאתים וחמישים אברים יש באשה [צריך לומר רנ"ב] עכ"ל.

אמנם ברוקח כתב שהמים בודקים רמ"ח שלו ורמ"ח שלה, אע"פ שיש לה ד' אברים יותר בבכורות עכ"ל. וסתם ולא ביאר דבריו אמאי המים לא יבדקו את ד' האברים הנוספים באשה מה שאין באיש.

שוב ראיתי בפסיקתא זוטרתא המאררים מניינו כנגד אברים של ב' בני אדם רמ"ח, רמ"ח, ללמדך שכשם שהיו בודקין את האשה כך היו בודקין את הבעל שלא יהא חוטא נשכר, וכתב בפירוש שמו אברהם [לג"ר אברהם פלאגי זצ"ל] ולא קפדי דבאשה הן רנ"ב, דהכא מה שדיבקה היא בעצמה הן ברמ"ח אברים של זר תלקה ברמ"ח אבריה כנגדו עכ"ל.

*

ו, י: וביום השמיני יבא שתי תורים או שני בני יונה אל הכהן אל פתח אוהל מועד.

כתיב יבא חסר יו"ד, וקרינן יביא, וצריך טעם.

ולכאורה פשוט דהקרי יביא ב' תורים וגו' דכתיב בסיפא דקרא, והקרא "יבא" פירושו דביום השמיני יבוא למחנה שכינה, אבל עד אז כיון שנטמא הנזיר במת צריך להיות מחוץ למחנה שבעת ימים ואין יכול לבוא, ורק ביום השמיני אחר הקרבת קרבנותיו יבוא.

*

ו, כ: ואחר ישתה הנזיר יין.

בספר שפתי חכמים [עמ"ס ברכות כד, א רש"י ד"ה יום] הביא מה שכתב בחיי אדם [כלל קלא, יב] וז"ל והגר"א היה מהדר לאכול מצות מחדש בליל י"ח ניסן כיון שהיה עליו איסור עד היום, כדי להראות שמה שנמנע היה מחמת ציווי הבורא. וכע"ז כתבו התוס'

[שבועות יג, א ד"ה לא קראו] עיין שם. ולפי"ז פירש גם את הפסוק כאן "ואחר ישתה הנזיר יין", דייקא דאחר שיביא הנזיר קרבנותיו ישתה הנזיר יין להראות דמה שנמנע עד עכשיו מלשתות היה מחמת מצות נזירותו.

*

ו, כג: כה תברכו את בני ישראל.

יעויין בשו"ת זרע אמת [ח"ג סימן יב] דאם ימצאו נוכרים בבית הכנסת בזמן ברכת כהנים יש להוציאם משם, משום דבזוהר פרשת נשא נראה דבההיא שעתא דכהני פרשי ידייהו לברכא ית עמא שכינתא שריא וכו' ומתגלין אז אורות עליונים ולכן בהיות שם איש זר אשר לא מזרע ישראל הוא יעכב השפעת הברכות, ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר מההוא עובדא המוזכר בזוהר פרשת משפטים על הפסוק יראה כל זכורך [דבשנה אחת עלו גויים עם ישראל לרגל ולא אשתכח ברכה בההיא שעתא]. ועיין במקור חיים להחוות יאיר סימן נ"ה סק"כ דיש ליזהר שלא יחוצו בין ישראל לכהנים.

*

ו, כז: ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם.

ראיתי בשם הגר"מ שטרנבוך שליט"א שכתב בשם המקובלים דכשהחזן אומר יברוך הוא מברך בזה את הכהנים וכל זה כדי שהכהנים יברכו את הקהל בנפש חפצה מתוך הכרת הטוב וכמו במטעמים עם יצחק אבינו ע"ה, ולפיכך הורה [וכן שמעתי בשם הגריש"א זצ"ל] שהחזן יאמר יברוך בקול רם כי הוא שליח של כל הציבור בזה עכ"ד. והעירוני דלכאורה זה קצת סותר לפירוש שהביא רש"י ושמו את שמי וגו' ואני אברכם לכהנים, דמשמע שהקב"ה מברך לכהנים ולא ישראל וצ"ע.

שוב כתב לי הג"ר שלום אליעזר רוטלוי שליט"א בעמח"ס יברוך ה' דלפמש"כ בח"א עמ' תקל"ו שהובא מרבינו בחיי וכלי יקר שהש"צ מברך לכהן כדי שיהא מחזיק טובה לברך באהבה ונפש חפצה שזהו שלימות הברכה, ושם לקמיה בעמ' תק"מ ותקנ"ט דזהו הביאור "הברכה המשולשת" [דיש כאן ג' מברכין, ישראל לכהן, כהן לישראל, הקב"ה לכהן] לכאורה פשוט שאין זה סתירה כלל ודפח"ח.

*

ז, ב: ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבותם, הם נשיאי המטות וגו'.

רש"י הביא ספרי שהם היו שוטרים עליהם במצרים והיו מוכים עליהם שנאמר [שמות ה] ויוכו שוטרי בני ישראל.

ועיין במשכיל לדוד דהיה קשה לרש"י דהא כבר כתיב לעיל נשיאי ישראל, ואמאי הדר וכתב "הם נשיאי המטות", לכך פירש דרצה לומר הם שהיו ממונים תחילה במצרים.

ובחידושי מהרא"י לבעל התרומת הדשן כתב דלכך נקראו "נשיאי המטות" על שם שהשוטרים במצרים היו נרדים במטות ומקלות על שלא דחקו את בני ישראל להשלים מנין הלבנים.

ובבאר בשדה כתב ואע"ג דרבים היו שוטרים במצרים והכא לא נתמנו אלא י"ב נשיאים, יש לומר דהכא נבחרו הגדולים שבהם לנשיאים, ואח"כ מהנשארים מהם נתמנו ע' מהם לזקנים דהיינו ע' לסנהדרין עכ"ד. ויש לדקדק אמאי בזקנים [להלן יא, טז] כתיב אשר ידעת כי הן זקני העם ושוטריו וכדפרש"י שם שהיו שוטרים עליהם והיו מוכיני עליהם, אבל לא מוזכר מטות ומקלות כמו בי"ב נשיאים וצריך עיון.

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך – אלעד, מח"ס 'ויאמר שמואל' ושא"ס

להיכנס לבית חברו ללא רשות בשעת האזעקות

לשאלת הרב גמליאל הכהן רבינוביץ מח"ס 'גם אני אודך': האם מותר להיכנס לבית חברו בלי רשות כששומע אזעקה?

תשובה:

כתב השו"ע חו"מ שנ"ט צ' דאפילו הוא בסכנת מות וצריך לגזול את חברו כדי להציל את נפשו צריך שלא יקחנו אלא על דעת לשלם.

וכן מצינו ביומא פ"ג ע"ב ר' יהודה ור' יוסי הוו קא אזלי באורחא אחזיה בולמוס לר' יהודה קפחיה לרועה אכליה לריפתא כפאו ונטל ככרו הימנו א"ל ר' יוסי קפחת את הרועה כי מטו למחא אחזיה בולמוס לר' יוסי אהדורו בלגי וצעי וכו'.

ובס' אהלך באמיתך עמו' ר"ב הביא בשם ס' זכר נתן דף צ"ח ע"ב אות ד' שכתב בשם ס' אהלי יהודה למהר"י נגאר דלא דמי להא דתנן פ"ה דפאה דעני היה באותה שעה וחייב לשלם דהתם נתנו לו מדעתם ולהכי פטור. אך משא"כ הכא דגנב, ובס' מלאכת הקודש כתב דאפי' עשיר פטור מלשלם כשאין לו בדרכו אוכל כהמשנה בפאה הנ"ל, עכ"ד.

ובב"ק ס' ע"ב מצינו שהסתפק דוד האם אפשר להציל עצמו במקום פיקו"נ בממון תבירו וכ' התוס' ד"ה מהו דאיבעיא להו אי חייב לשלם כשהציל עצמו מפני פיקוח נפש. וכ"כ הרא"ש וכ"פ השו"ע הנ"ל כמובא בביאור הגר"א שם וכמסקנת הסוגיין דאסור להציל עצמו בממון חברו.

אמנם רש"י בד"ה ויצילה כ' דאחר שפסקו חכמי ישראל דאסור להציל עצמו בממון חברו הצילה דוד שלא ישרפוה הואיל ואסור להציל עצמו בממון חברו. וחזינן דס"ל דלהלכה אסור להציל עצמו בממון חברו אף במקום פיקו"נ וכעובדא דידן.

וזה לכאור' צ"ע דאין לך דבר העומד בפני פיקו"נ וחי בהם אמר קוב"ה ולא שימות בהם. והנראה בזה דדינא דפיקו"נ הדוחה כל התורה היינו דווקא במצוות שבין אדם למקום אך לא בחיובים ומצוות הנוגעים לחבירו דמוטב שיחלל שבת אחת ולא שבתות הרבה, אך אין היתר לצער את חברו ולהחסיר מממונו רק משום שרוצה לחיות ולקיים מצוות ה'.

ומ"מ נראה דכשחבירו רואה שמסכן עצמו ולסייע לו מחויב לצער עצמו משום דינא דלא תעמוד על דם רעך אך שאינו רוצה לקיים חיובו דלא תעמוד על דם רעך אסור ליקח ממנו למרות רצונו, דלכאורה תליא במחלוקת הקצוה"ח והנתיבהמ"ש סי' ג' ובמשובב

שם האם כל ישראל כופין על המצוות דיל"ע אי שייך לדינא דלאפרושי מאיסורא, דבזה גם להקצוה"ח כל או"א מישראל יכול להפרישו גם המסתכן עצמו יכול ליקח ממונו דעד שתכפנו בגופו כפנו בממונו, כמש"כ הרמב"ן דהוי איסור בשוא"ת.

ואולי אפ"ל דהתוס' והרא"ש לא פליגי בזה ע"ד רש"י, אלא דסברו דסו"ס מאחר ויוכל להשלים חסרונו לאחר מכן אי"ז בגדר הפסד והיזק השני ופיקו"נ דוחה זה.

ולפי"ז אסור ליקח מאברי מת שע"י לקיחתם יוכלו לרפא אחרים דאי אפשר להשיב להמה את חסרונו. ויעויין שו"ת בנין ציון קס"ט קע"א שכ"כ ועיין חת"מ יו"ד של"ו ובשו"ת מהר"מ שיק יו"ד שמ"ז ובשו"ת מהרש"ג ח"ב ר"י ואכמ"ל.

אמנם יש להקשות דבכתובות י"ט ע"א איתא דקסבר ר"מ אליבא דר' חסדא דעדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו יהרגו ואל יחתמו שקר ואמר רבא דאינו דהא אין דבר העומד בפני פיקו"נ למעט ג' עבירות וחזי' דלרבא פשיטא דאף לר"מ ל"א דאסור להציל עצמו בממון תבירו במקום פיקוח נפש ואף לדעתיה דר' חסדא כתבו הראשונים, הרמב"ן והרשב"א והרא"ה ועוד דלאו מדינא קאמר אלא מידת חסידות שנו כאן וכיון דמשימים עצמם כמי שאינם חסידים המוכנים להרוג עצמם ולא לחתום שקר אינם נאמנים ואף דבראשונים מצינו דבברייתא אמר ר"מ דאמרי' יהרג ואל יעבור גם על הגזל מ"מ רבנן פליגי עליה ודלא כמשנ"ת.

ואולי אפ"ל כמש"כ בסברת דברי התוס' והרא"ש דאם יוכל להשלים חסרונו אשר החסיר לחבירו זה נדחה מפני פיקו"נ ובזה לא פליגי רבנן, אך לר"מ עצם מעשה הגזילה אסורה אף אם ישיב חובו לאחר מכן.

שוב שמחתי באומרים לי שבמהרי"ץ חיות ב"ק שם הביא דברי הירושלמי בעבודה זרה וז"ל הירושלמי שם לא סוף דבר האומר הרוג את איש פלוני אלא אפילו אומר חמוס את חבריך חייב למסור נפשו ותנא דמסייע לברינו ומו"ר הגרב"ש דויטש שליט"א הארני לדברי האור גדול סימן א' עי"ש ואינו תחת ידי.

ולפי פסק השו"ע הנ"ל, מותר לאדם להיכנס לדירת חברו ללא רשותו לצורך הצלה מפיקו"נ, ואם נכנס לרגע כמימרא לכאו' אין בזה תביעת ממון, אך אם משתקע שם לזמן מסויים שמקובל ששווה כסף הוא, והוא גברא דעביד למיגר וחצר דקיימא לאגרא, שפיר עליו לשלם על שהייתו, וכדעת התוס' והרא"ש בסוגי' דב"ק דף ס'. ולכאו' אם חבירו מונע ממנו להיכנס לדירתו לשעת האזעקה, יכול גם לכופו להיכנס לבית, כהא דר"י דקפחיה לרועה בירושלמי הנ"ל, אלא א"כ יש לו אפשרות להיכנס למרחב מוגן אחר. והשי"ת יצילנו מחבלי משיח ויחיש במהרה גאולתנו.

שמואל ברוך גנוט

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב

בירור שיטת הגר"א שקיום המצוות בעולם הזה חשוב יותר משכר העולם הבא

וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחְנֵיהֶם אֲשֶׁר אָנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם (ה, ג)

כתב בפ"י הגר"א לשיר השירים א' ג':

"ובזה מתורץ גם כן מה שהקשו כל הקדמונים מה שלא נאמר בתורה שכר עולם הבא, כי עיקר עולם הבא הוא להשיב הנשמה למקורה לדבק בשכינה, ובודאי יותר טוב מזה כשהשכינה דבוקה למטה כאשר היתה כוונת הבריאה כידוע, ושכר זה כתוב כמה פעמים בתורה, ושכנתי בתוכם ולא תגעל וכו'".

ומה שכתב שכוונת הבריאה היתה שהשכינה תהיה דבוקה למטה, כן מבואר בבמדבר רבה י"ג ו': "ביום הראשון אמר ר' שמואל בר אבא מהו ביום הראשון מן היום הראשון שברא הקב"ה את העולם נתאוה לדור עם בריותיו בתחתונים ראה היאך כתיב בבריית יום ראשון ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד יום ראשון אינו אומר אלא יום אחד, וכשם שאמר יום אחד יאמר יום שנים יום שלשה, אלא למה אמר יום אחד, שעד שהקב"ה היה יחידי בעולמו נתאוה לדור עם בריותיו בתחתונים, לא עשה כן אלא כיון שהוקם המשכן והשרה בו הקב"ה שכינתו ובאו הנשיאים להקריב אמר הקב"ה יכתב שביום זה נברא העולם".

ובפ"י הגר"א על יונה א' ב' כתב: "נינוה. הוא עולם הזה שהוא הדום רגליו ושם נזוהו כמ"ש בשובו אל נזוהו וכאן הוא עיקר דירתו, ועבור זה שולח את האדם לתקן את נזוהו של ה'".

ורבינו אברהם בן הגר"א בפ"י באר אברהם על תהילים כ"ד ז' כתב: "ולזה קודם שחטא אדם היה הכל בשלימות, שעיקר שכינה בתחתונים היתה, ואחר חטאו עלתה במרומים עד שבא אברהם וגו' ומשה וישראל שהורידו השכינה לארץ, ואף גם זאת בימיהם לא נקבע לה מקום בארץ עד שבא דוד המלך ע"ה, ואף בדורו לא ירדה כמבתחילה לבטח, לפי שהיא לא תשכון אלא במקום שעושים מאמרה, ובני אדם מוטבעים בחטא היום, לכן היא ביניהם כגר בארץ, אבל לעתיד לבא שיסולק סיבת החטא כאומרו ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ אז תשכון לבטח בתחתונים".

ובדרשת מוהר"ח מוואלוז'ין לסליחות אמר: "כאשר כן שמעתי כמה פעמים מפי קדשו של רבנו הגאון החסיד מו"ה אליהו מוילנא ז"ל נ"ע מה העולם הבא חשוב, ואין ערך ודוגמא כלל נגד שעה אחת בעולם הזה בעסק התורה והמצוה, מאחר שבעולם הבא אי אפשר לעבוד ה'".

וידוע המעשה ששנה אחת היה קשה מאוד למצוא אתרוגים, עד שמצאו אצל אדם אחד שלא אבה למכרו, וכששמע שרוצים אותו בשביל הגר"א הסכים ליתנו בתנאי ששכר המצוה בעוה"ב יהיה שלו, והסכימו התלמידים בלית ברירה, וכשאמרו זאת להגר"א שמח שמחה רבה על שזכה לקיים מצוה שלא על מנת לקבל פרס.

ובעליות אליהו עמ' 74 בהערת הרד"ל כתב שלפני פטירת הגר"א "אחזו בציציותיו ואמר בבכיה כמה קשה להפרד מעולם המעשה הזה אשר על ידי מצוה קלה כי"ב של ציצית אדם ישר יחזה פני שכינה ואיפוא נוכל למצוא זאת בעולם הנשמות אף אם יתנו כל כוחותיו עבורו".

ומרן החפץ חיים ז"ל בספר זכור למרים פי"ט כתב: "שמעתי אומרים על הגר"א ז"ל שאמר פעם אחת לתלמידיו, כמה טוב ויפה לאדם כשהוא בעולם הזה, אמרו לו תלמידיו, רבנו, באיזה ענין, השיב להם, אם יבא האדם לעולם הבא ויבקש שיניחו לו לעשות עוד מצות אחת ובשכר זה יתן חלק גדול מעולם הבא שלו, לא יוכל בשום אופן, ופה כשהוא בעולם הזה יכול הוא לעלות למדרגה גבוהה מאד עד כדי קבלת פני השכינה, שאלו אותו תלמידיו, רבינו, במאי, ענה להם, כגון מצות ציצית, שאחז"ל כל הזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני השכינה, וזה יכול להשיג במטבע קטנה שבקטנות כל זמן שהוא בעולם הזה".

ובמסכת אבות פ"ד משנה ט"ז: "הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה", וכתב ברוח חיים שם: "כי העובד שלא על מנת לקבל פרס עובד כמו שאמר דוד גמול על עבדך אחיה ואשמרה דבריך, כי ביקש דוד שיותן לו גמולו בזה העולם והוא שיחיה ויזכה לשמור דברי ה', וזה יקר בעיניו מכל נהרי עדן, לזה יפה שעה אחת בעולם הזה כו', ואם על מנת לקבל פרס אמר יפה שעה אחת כו' בעולם הבא מכל חיי עולם הזה".

ושמעתי ממרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל לבאר מה שאמרו חז"ל שהמים התחתונים בכו ואמרו רצוננו להיות לפני המלך, ואמר להם הקב"ה שמהם יביאו מלח לקרבנות, ולכאו' הוי כלועג לרש, כי מה ערך ודמיון יש לזה אל מול הזכות להסתופף בקרבנות של הקב"ה כל הזמן, אמנם המבואר מזה הוא דאין הכי נמי, הזכות להיות שותף במצוות שעושים ישראל בעולם הזה גדולה יותר מהזכות לשכון בגבהי מרומים וליהנות מזיו השכינה, עכ"ד, והוא מבואר היטב לפי דברי הגר"א הנ"ל.

אמנם צ"ב איך יעלה כל זה עם מה דברי המסילת ישרים הידועים בפרק א', שכתב:

"והנה מה שהורונו חכמינו ז"ל הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא, ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא, כי הוא הנברא בהכנה המצטרפת לדבר הזה, אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה הוא זה העולם, והוא מה שאמרו ז"ל העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, והאמצעים המגיעים את האדם לתכלית הזה, הם

המצוות אשר צונו עליהן הק-ל יתברך שמו, ומקום עשיית המצוות הוא רק העולם הזה, על כן הושם האדם בזה העולם בתחלה כדי שעל ידי האמצעים האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו, שהוא העולם הבא, לרוות שם בטוב אשר קנה לו על ידי אמצעים אלה, והוא מה שאמרו ז"ל היום לעשותם ומחר לקבל שכרם".

"וכשתסתכל בדבר תראה כי השלמות האמיתי הוא רק הדביקות בו יתברך, והוא מה שהיה דוד המלך אומר ואני קרבת אלקים לי טוב, ואומר אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי וגו', כי רק זה הוא הטוב, וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב, אינו אלא הבל ושוא נתעה. אמנם לכשיזכה האדם לטובה הזאת ראוי שיעמול ראשונה וישתדל ביגיעו לקנותה, והיינו שישתדל לידבק בו יתברך בכח מעשים שתולדתם זה הענין והם הם המצוות".

מבואר מדברי רבינו הרמח"ל שיעקר כוונת הבריאה הוא העולם הבא ששם הנשמה דביקה בשכינה, והמצוות שיש לנו בעוה"ז הם רק אמצעים לתכלית הזו, ולכאן זהו להיפך מדברי הגר"א הנ"ל, דמשמע מדבריו שעסק התורה והמצוות בעולם הזה חשובות יותר מחיי העולם הבא.

וברוח חיים על אבות פ"א מ"ג כתב:

"ונעמיק עוד להשכיל בזה כי הנה אחרי אשר עיקר כוונת הבריאה היא רק להיטיב לברואיו, וא"כ לפ"ז יתכן כי העבודה היותר חשובה ומקובלת תהיה ע"מ לקבל פרס, כי יעבוד ע"מ שייטיב לו כדי שיגיע מזה נחת רוח לפניו ית"ש, אך באמת אם מכוין בעבודתו שיגיע לו שכר וכוונתו רק כדי שיגיע מזה נחת רוח לה' ית"ש בהטיבו עם ברואיו חלף עבודתם זהו העבודה המעולה, אכן אם מכוין הוא להנאתו היא העבודה הפחותה שהזהירנו מזה... ובזה יובן מאמר חז"ל (סוטה י"ד ע"א) דרש ר' שמלאי מפני מה נתאוה משה רבינו ע"ה ליכנס לארץ וכי לאכול מפריה הוא צריך וכו', אלא כך אמר משה רבינו הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל כו', א"ל הקב"ה כלום אתה מבקש אלא שכר כו', ולכאורה יפלא הלא במצוותיו חפץ מאוד ולא בשכר מצוותיו, ומשה רבינו ע"ה רצה רק המצוות ומה השיב לו שיתן לו השכר, אמנם כן הוא לפי מדריגתו של משה רבינו ע"ה שמצינו שרצה להפסיד ב' העולמות עוה"ז ועוה"ב למען זכות את ישראל שייטיב להם ויבא נחת רוח להשי"ת, ואצל עובד כזה עיקר העבודה היא ע"מ לקבל פרס... אבל אצלינו אשר רחוקים אנחנו מהמדריגה זו הגבוהה לכך אצלינו המובחר לעבוד שלא על מנת לקבל פרס".

ומלבד הראיה שהביא מהגמרא בסוטה, יש להוסיף עוד כמה ראיות:

בברכות כ"ח ע"א איתא שר' זירא אמר "כי חלפי רבנן אז איקום מקמייהו ואקבל אגרא", ובע"ז י"ז ע"ב איתא שר' חנינא אמר "ניזיל אפיתחא דבי זונות ונכפייה ליצרין ונקבל אגרא", ובסוטה מ"ד ע"א וסנהדרין נ"א ע"ב ועוד מקומות אמרו "דרוש וקבל שכר", ובסוטה כ"ב ע"א "אמר רבי יוחנן למדנו יראת חטא מבתולה וקיבול שכר מאלמנה... דהיא אלמנה דהואי בי כנישתא בשיבבותה כל יומא הות אתיא ומצלה בי מדרשיה דר'

יוחנן אמר לה בתי לא בית הכנסת בשיבבותך אמרה ליה רבי ולא שכר פסיעות יש לי, ובדברים רבה פ' עקב "מעשה בר' אבהו שנטה למיתה וראה מתן שכרו שעתיד הקב"ה ליתן לו לעתיד לבוא וכל טוב שמתוקן לצדיקים, וכיון שראה כל אותן הנחמות המתקנות אמר כל אלין לאבהו, מיד נתאוה למות, התחיל קורא מה רב טובך להודיעך שהצדיקים אינן מצפין לשכר בעה"ז, אבל יגעים עם הקב"ה בעה"ז כדי לקבל שכר לעתיד לבוא", וכהנה רבות בדברי חז"ל.

מבואר מכל זה שאכן מותר לעבוד כדי לקבל שכר, ועל כרחך כחילוקו של הרוח חיים שמה שראוי לעבוד שלא ע"מ לקבל פרס היינו שלא יכוין להנאת עצמו, אך מ"מ ראוי לכוין שרוצה את השכר כדי שיהיה להקב"ה נחת רוח מזה שמיטיב לברואיו.

ולכאן כל זה סותר לדברי הגר"א הנ"ל, שאמר שעסק התורה והמצוות בעוה"ז חשוב יותר מהעוה"ב, וגם לכאורה הוא סותר לדברי הרוח חיים עצמו בפ"ד משנה ט"ז שהובא לעיל, ששם כתב שהעובד שלא ע"מ לקבל פרס הוא יקר מכל נהרי עדן.

וסתירה זו קיימת לכאורה גם בדברי רבינו הרמח"ל, שבתקנות שתיקן לבני ישיבתו כתב: "שלא יהיה הלימוד הזה לא על מנת לקבל פרס בשום צד ציפוי שכר או לשום צד מחשבה ופניה אחרת חלילה, כי אם רק לתיקון השכינה הקדושה ולתיקון כל ישראל עם ה' לעשות נחת רוח ליוצרם ולא יהיה להם שכר מזה כי אם לזכות לעשות עוד תיקונים כאלה וכאלה וליחד קוב"ה ושכינתיה ולתיקון כל ישראל" (אגרות רמח"ל עמ' ו').

וכן כתב בתקנות נוספות (שם עמ' ח'): "לעבוד עבודתם לפני ה' באמת ובתמים ובאהבה שלימה בלא שום ציפוי שכר לעצמם כלל ועיקר, כי אם לתיקון השכינה הקדושה ולתיקון כל ישראל, וכל שכר מצוותיהם ומעשיהם הטובים נתנו במתנה לכללות כל ישראל ולגמול חסד עם השכינה הקדושה ולעשות נחת רוח ליוצרם".

וזהו ממש כדעת הגר"א שזו היא העבודה השלימה, אמנם צ"ע, דלכאורה לפי מה שכתב בהקדמת המסילת ישרים שתכלית המצוות היא להתענג על ה' בעולם הבא, א"כ אדרבה היה ראוי לכוין שבזכות המצוות יזכו לחיי עוה"ב, ויגיע מזה נחת רוח לבורא ית"ש החפץ להטיב עם ברואיו.

ויש לעיין עוד בזה בדברי הגמרא בפסחים ס"ח ע"ב: "רב ששת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה ותלי וקאי בעיברא דדשא ואמר חדאי נפשאי חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי, איני והא"ר אלעזר אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת, מעיקרא כי עביד איניש אדעתא דנפשיה קא עביד".

ומבואר מדברי הגמרא שיש בלימוד התורה שתי תכליות, תיקון נפשו ותיקון כל העולם, והתכלית המעולה ביותר היא שבזכות זה מתקיים כל העולם, אמנם "מעיקרא" עושה האדם כדי לתקן את עצמו, וצ"ב טובא, דאם הכוונה המובחרת היא תיקון כל העולם למה לא יכוין האדם רק לשם זה.

ואפשר דאה"נ ודאי מוטל על האדם לתקן את כל הבריאה, אך בתחילה מוטל עליו חיוב לתקן את עצמו ואח"כ את כל העולם, וראיה לזה מהמבואר בקידושין כ"ט ע"ב שאם הוא ובנו צריכים פדיון הבן ויש בידו רק חמש סלעים הוא קודם לבנו דמצוה דגופיה עדיף, ולכאורה צ"ב, שהרי תכלית המצוות אינה לטובת עצמו אלא לשם שמים, וכלפי שמיא לכאורה שתי המצוות שוות בחשיבותן, וא"כ למה מצוה דגופיה עדיף?

אלא מבואר מזה שעיקר החיוב המוטל על האדם הוא לתקן את עצמו תחילה, וכמו שאמרו קשוט עצמך תחילה, ורק אח"כ מוטל עליו לתקן את כל העולם, ולכן הכוונה הראשונה במצוות היא לתקן את נפשו, לא לשם טובת עצמו אלא משום שזה החיוב המוטל עליו כלפי שמיא, והכוונה השניה היא לתקן את כל העולם.

ונראה שזהו ג"כ ביאור הדין דחייך קודמין, ואסור לאדם למסור את נפשו כדי להציל את חברו, ולכאורה קשה דהרי כלפי שמיא אין עדיפות שדוקא הוא יחיה, והא ראייה שאסור להרוג בקום ועשה כדי להציל את עצמו "דמאי חזית דדמא דידיה סומק טפיי", וא"כ למה חייז קודמין? אלא הביאור הוא כנ"ל שעיקר מטרת ביאת האדם לעולם הוא כדי לתקן את עצמו, ורק אח"כ מוטל עליו לזכות את השאר, ולכן מוטל עליו יותר להחיות את עצמו, כדי שיוכל לקיים את התורה והמצוות שבידו לקיים.

ועדיין צ"ב איך יתיישב כל זה עם דברי הגר"א והרמח"ל הנ"ל, ולעת עתה אין לי דבר ברור ביישוב סתירה ומבוכה רבתי זו, וה' יאיר עיני בתורתו הקדושה.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים ושא"ס

מדוע מבואר בגמרא כי נזיר לא שייך בקידוש, אם יכול לשמוע מאחר?

מִיֵּין וְשָׁכַר נִזְיָר חֲמֵץ יַיִן וְחֲמֵץ שֶׁכַּר לֹא יִשְׁתָּהּ (ו, ג)

איתא בנזיר (ג' ע"ב): "מיין ושכר יזיר", ההוא מיבעי ליה לאסור יין מצוה כיון הרשות, מאי היא, קדושתא ואבדלתא. הרי מושבע ועומד עליו מהר סיני וכו', ע"כ.

וביאר רש"י (ד', א ד"ה והרי שתיית), שקושיית הגמ' היא, שלא יתכן שנוזיר יהיה אסור בקידוש על היין, שהרי מצות קידוש דאורייתא היא, ודוחה לאיסור שתיית יין לנזיר, עיי"ש.

ומבואר מכאן כי לשיטת רש"י לעולם מותר לנזיר לשתות יין של קידוש, כיון שמצוות קידוש מדאורייתא, להכי דוחה היא את איסור נזיר (וראה בתוס' שם שפירשו את הגמ' באופן אחר).

ותמוה, מדוע מכריחה הגמרא שהקידוש על היין ידחה איסור נזיר, הלא שפיר יכול לקיים שניהם, שהרי יכול לשמוע קידוש מאדם אחר ולצאת בזה ידי חיובו אף כשאינו שותה יין בפועל, וכן יכול לקדש על הפת, ומה טעם פשוט לה לגמ' שכיון שחייב בקידוש שוב נדחה בפניו איסור שתיית יין דנזיר.

ת. מתחילה חשבתי לתרץ שאלה זו, עפ"י חקירת הבית הלוי והחזו"א (או"ח סי' כ"ט), דפליגי בעיקר דינא דשומע כעונה, האם שומע כעונה עניינו ייחוס הדיבור, דהיינו דהשומע נחשב כאילו לקח את דיבורו של המשמיע, ומתייחס דיבור זה אליו כאילו הוא מדבר ממש, או דהשומע בטל להמשמיע ונכנס תחתיו, ובדרך זו יוצא ידי חובתו.

ותלו האחרונים את מחלוקת התוס' (בברכות כ' ע"ב וסוכה ל"ח ע"א) האם העומד בתפילה יקשיב לקדושת הש"ץ או שמיעתו תחשב להפסק, בשאלה זו, דאי נחשב הוא כמדבר ממש, הרי דשמיעתו תיחשב להפסק, כיון דנחשב הוא בשמיעתו כמדבר ממש באמצע תפילתו.

והשתא לפי הצד דהשומע בטל ממש בתר המשמיע ופיו כפיו ודיבורו כדיבורו, (ובספרי ויען יוסף- שומע כעונה, הבאתי דוגמאות לכך שלצד זה השומע מקבל את על המצבים החיצוניים בהם המשמיע נמצא, שאף הם מתייחסים אליו, כעמידה, ישיבה וכיו"ב) שפיר ליכא למימר דיצא הנזיר ידי חובה בשמיעת הקידוש מאחר, דהא כיון ששמע את הקידוש מהמשמיע שבירך ושתה מהיין, הריח שפיו הוי כפה המשמיע, ונחשב ג"כ כאילו הוא בירך ושתה בעצמו על היין, והרי הוא נזיר, הרי דאף בשמיעה

יחשב לנזיר כאילו הוא שתה יין ממש, ולהכי לא שייך למימר דיצא בשמיעה ועי"ז לא יחשב כשתה מהיין, דזה לא מהני לפי צד זה.

אלא דכל זה כתבנו רק לפלפולא בעלמא, אך לפי האמת, הלא מתבאר שם מרש"י, כי הטעם העיקרי שם שנוזיר לא יכול למנוע את עצמו מקידוש, משום דעצם זה שמקבל עליו להיות נזיר ולהיות אסור ביין, הרי בגדר "נשבע לבטל את המצווה", שהמצווה לקדש היין ולשתותו קודמת לקבלת נזירותו, וז"ל רש"י שם (ד' ע"א ד"ה והרי): "והרי מושבע ועומד עליו מהר סיני הוא - דכתיב זכור את יום השבת לקדשו וזכרהו על היין אין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין ת"ל כו' (פסחים דף ק"ו) וקו"ל דנשבע לבטל את המצווה פטור דלא אתיא שבועה ומבטלה מצוה" עכ"ל.

והשתא מיתרצא קושיא ממילא, דהא בעת שהנזיר מקבל על עצמו את הנזירות, כבר ברגע זה הוא "מתנגש" מיד עם ההלכה של עשיית הקידוש, ואע"פ שאפשר להציע לו פתרונות של קידוש על חלה או שמיעת קידוש מאחר, כל טעם זה נאמר כאשר ישנו "עיכוב" במצוות הקידוש, אבל הכא בנזיר לא שייך כלל למימר הכי, דאין מצב כלל שנוכל להציע את ה"עיכוב" בעשיית הקידוש, מול הפיתרון המוצע, שהרי אף אם נציג עיכוב זה, הדבר יתנגש מיד עם הכלל ההלכתי ש"אין נשבעים לבטל את המצווה", שביאורו הוא, שלעולם אין שבועה או נזירות יכולה לעשות אפילו "עיכוב" בקיום מצווה, כדי שנחפש פתרונות חילופיים תחתיה, שעצם החיפוש לחלופה בקיום המצווה, הוא בעצמו מתנגד לכלל של שאין נשבעים על המצווה, והתוצאה של כלל זה היא, שיש לקיים את המצווה בכל מצב ובכל אופן ללא כל עיכוב או חיפוש חלופה מחמת הנזירות או השבועה.

והשתא יש לומר, דאף אם בקידוש אפשר לצאת ידי חובה בשמיעה מאחר, הלא זה ברור דלא יתכן להיות כך לעולם, שיצא הנזיר ידי חובה מאחר, אלא פעמים יצטרך הנזיר להיות לבדו ולעשות קידוש לעצמו, ואם במצב זה תהא לו הגבלה מחמת נזירותו, הרי שגבלה הנזירות על המצווה, ולפיכך מלכתחילה אמרינן דלא יכולה לגבור הנזירות על המצווה כל שתוכל היא להגיע באיזה מצב לעיכוב או הגבלה בקיום המצווה, דגם זה נכלל בכלל "אין נשבעין לבטל את המצווה".

ויש להוסיף כאן את הכלל שייסד החת"ס בתשובותיו (ליקוטי תשובות ח"ו סי' י"ט), כי באופן שלא ניתן לקיים את המצווה בדיבור ואמירה, תיקנו חז"ל תקנה שיצא ידי חובה בשמע כעונה, ובאופן שלא ניתן גם לקיים המצווה בשומע כעונה, תיקנו לצאת ידי חובה בהרהור כדיבור, ומזה העלה בזה"ל: "ואחר הנחה זו, כל שאפשר לו לדבר בפיו, אינו יוצא ידי חובה בשומע דבור בפה חבירו, אא"כ עומד בתפלה שא"א להוציא קדושה בשפתיו, אז שומע כעונה כמ"ש תו' הנ"ל, ודה"נ מי שיכול לשמוע מחברו, אינו יוצא בהרהור לבד, ולא יצא לכתחילה בהרהור אלא בעל קרי ובשאיין אחר יכול לשמוע ממנו" עכ"ל. הרי שעצם זה שאדם נצרך להכנס לגדר דינא דשומע כעונה, זה עצמו כבר "הגבלה" ועיכוב, שהרי מי שיכול לדבר אינו יכול לצאת מחבירו בשומע כעונה ללא כל סיבה. נמצא שגם בנזיר, כיון שיכול לקיים המצווה בעצמו, לא תבוא סיבת נזירותו

להחיל עליו דין שומע כעונה, כיון שאז יעמוד הדבר כנגד דינא דאין נשבעין על המצווה, שעניינו כאמור לא להחיל אפילו עיכוב בקיום המצווה מחמת הנזירות, ולהכי סתמא הגמ' כי נזיר אינו יכול למנוע עצמו מדין מצווה.

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים.

סוטה חשודה בזנות, אם טמאה מתה, ואם טהורה "זוכה לבנים צדיקים" – היתכן?

וְאִם לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וְטִהְרָהּ הוּא וְנִקְתָּה וְנִזְרְעָה זֶרַע (ה, כח)

וכתב בעל הטורים: "ונזרעה זרע. וסמין ליה זאת תורת. לומר שאם טהורה היא יהיו לה בנים צדיקים בעלי תורה"

צריך ביאור, מי היא אשה זו, והרי קינא לה בעלה בפני שני עדים ואחר נסתרה ביחוד עם איש מישראל, וא"כ אשה זו אינה "צדיקה גדולה" ומדוע זוכה לכך שיהיו בניה צדיקים.

וכן יש להקשות על הרמב"ם שכתב הרמב"ם (סוטה פ"ג הכ"ב): "שוטה ששתת והיתה טהורה הרי זו מתחזקת ופניה מזהירות".

ואשר יראה בזה, שהנה מקורו של הרמב"ם בכל שפניה מזהירות הוא מן הפסוק (במדבר ה כח): **וְאִם לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וְטִהְרָה הוּא וְנִקְתָּה וְנִזְרְעָה זֶרַע:** ובתרגום יונתן שם ביאר ע"פ כתר יונתן וטהורה היא ותצא זכה וזיוה מאיר ותמצא רחמים לפני בעלה ותתעבר בבן זכר:

ומבואר שמה שזיוה מאיר הוא כדי "שתמצא רחמים בפני בעלה".

ונראה ביאור הדברים, שהנה אשה זו שנחשדה בעוון החמור של שמא זינתה תחת בעלה. והרי מכח חשד זה נאסרה על בעלה ואסור לא לבא עליה, ונמצא שמכח כל חשד נהרס שלום הבית בינו לבינה.

ומעתה אחר שבדקוה המיים ונמצאת טהורה היא. שוב מותרת לבעלה ושוב צריכים שיהיה קשר ביניהם כבעל ואשה, והרי קשר זה נפרם ונהרס.

מעתה משום כך ושוב כדי להחזיר את השלום הבית ביניהם ומשום כן היה זיוה מזהיר שתמצא חן בעיני בעלה, ומעתה שעל ידי השקיתה ונמצאת טהורה, חוזר החן בעיני בעלה ושוב מוב טח שתלד בן.

ויש להוסיף, שבגמרא (סוכה נג ע"ב): **ומה לעשות שלום בין איש לאשתו, אמרה תורה: שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים.**

ומבואר שתכלית המים הללו הוא "לעשות שלום בין איש לאשתו", מעתה נראה שהוא שהוא שעתה שנתברר שהיא טהורה כפשוטו, מים אלו פעלו לעשות שלום בית. היו פניה מזהירים כדי לקרבה אל בעלה כמתבאר, ושוב חזר שלום הבית אל הבית.

ומעתה ביאור דברי הבעל הטורים, שאחר שנחשדה אשה זו בזנות, לא רק שתמצא חן בעיני בעלה אלא כתב בעל הטורים לא רק שבניה שיחזור שלום הבית אלא שיולדו להם יהיו צדיקים.

אמנם בדבריו יש חידוש יותר גדול, לא רק רחמים בעיני בעלה, אלא תזכה לבנים צדיקים, ועל זה שוב נצבת הקושיה הגדולה ששאלנו אשה זו הרי אינה צדיקה גדולה וזוכה לבנים צדיקים, לכאורה מקבלת יותר ממה שמגיע לה.

אמנם מקור הדברים של בעל הטורים מן הגמרא (סוטה יז ע"א) ושם ביאר רבא מדוע מעשה הסוטה נעשה על ידי עפר ובגמרא שם: **אמר רבא, מפני מה אמרה תורה: הבא עפר לסוטה זכתה - יוצא ממנה בן כאברהם אבינו.**

ומבואר שאם יצאת טהורה יוצא בן כאברהם אבינו. וצריך ביאור בזה.

והנה מדברי רבא מבתבאר שתי קצוות בעפר. או שעפר רומז שדינה מוות ודינה לעפר, מאידך אם היא טהורה העפר מרמז על בן כאברהם אבינו, וצריך שתי קצוות כל כך קיצוניים אלו.

והביאור נראה בזה, שבאור החיים כתב, שהנאמר בכתוב שאם היא טהורה ותזכה לזרע, היינו הוא לא רק שלא זינתה, אלא הוא רק באופן שלא היה אף מעשה כיעור כנישוק וחיבוק ורק אז מובטחת אשה זו.

ואם כן נמצא שאשה זו הרי היתה כל כך קרובה לחטא יתייחודה אם איש מישראל, ובידוע הוא מה שאמרו "שאיין אפוטרופוס לעריות", וא"כ אם אשה זו היתה כל כך קרובה לחטא, ומ"מ עמדה בכך שלא חטאה שוב עמידה זו לחטא של עריות גבורה יש בה.

ולא עוד שהנה בשעה שנבדקת אשה זו, מנולים אותה ברבים, ולא רק זו קרבנה הוא מנחת שעורים לרמו "שהיא עשתה מעשה בהמה".

ומעתה החשד בה גדול עד למאד, ונמצא שלא רק צריך להחזיר את שלום הבית בביתה. אלא היא עצמה בעיני עצמה ירודה עד למאד, באה תורה ונתנה לה פתח לחזרה בתשובה להרימה להחזירה.

ומכח הבושה הגדולה שהיתה זו בקצה אחד של חשד של "מעשה בהמה", ומכח שידעה לעמוד על עצמה ולא לחטא שוב היא זוכה לקצה השני שיהיו בניה צדיקים.

ויש להוסיף בזה, ראיתי בשם האבני נזר שביאר את הפעולה של השקית מי סוטה שבתוכו שם השם שנמחק.

שבשעה שהשקה אותה הכהן במים המאררים, שנמחק בהם שמו של הקב"ה, שוב אחר שניתן העפר מקרקע בית המקדש שוב שתית מי הסוטה העלה את אשה זו. למדרגה גבוהה מכח שתית שם שבו נמצא שם ה', ולאחר ששותה המים הקדושים הללו אם טמאה היא אינה יכולה לסבול את הקדושה ומתמסמסת שמו שנמס דונג מפני ה'

ומעתה יש לומר, שמידה טובה מרובה, שאחר שנתגברה אשה זו על עצמה שוב שתית מים ששם ה' יש בהם יש בכוחם להביאה לקדושה ומכח זה עלתה וזוכה לבנים צדיקים.

איך חנה הצדקת רצתה להיות סוטה והרי איסור יחוד אסור הוא מן התורה ועל זה יש לבאר עוד, הנה נאמר בספר שמואל על חנה (א יא): ותדר נדר ותאמר ה' צבאות אם ראה תראה בעני אמתך וזכרתני ולא תשכח את אמתך ונתתה לאמתך זרע אנשים ונתתיו לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו:

ובגמרא אמרו שעשתה כן חנה כדי להפקד בבן. אמרה "ואם לא תראה" (ברכות לא ע"ב): רבונו של עולם, אם ראה - מוטב, ואם לאו - תראה, אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה, ואי אתה עושה תורתך פלסתר, שנאמר: ונקתה ונזרעה זרע.

ובפני יהושע שם הקשה. ויש לתמוה חנה דנביאה היתה היאך אמרה אלך ואסתתר לעבור על איסור יחוד שאסור מן התורה, ומעתה הקושיה איך רצתה צדקת זו לעבור על איסור תורה.

ושם תרץ אלא שאמרה כן דרך מליצה והטחת דברים אם ראה לשמוע תפלתי דרך מתנת חנם מוטב ואם לאו תבוא בטענה זו לתבוע בדין שהרי אם היתה פרוצה והיתה מסתרת היתה נפקדת ע"י השקאת מים וא"כ עכשיו שהיא צנועה למה תהא נפסדת.

ומדבריו מתבאר שרצתה חנה, לעורר רחמים עליה בהיותה עקרה, וכך היתה בקשתה והרי צנועה אנכי ומדוע יגרע חלקי יותר מכל הפרוצות.

אמנם יש שכתבו שרצתה כן להסתר רק היתה נסתרת באופן שלא יהיה יחוד שאוסר לבעלה ושוב לא עברה על איסור תורה.

ויקשה ביותר, והרי סוף סוף היתה גורמת חנה למחיקת שם השם מכח מעשיה. ויש שתמצו שהרי הסיבה שנמחה השם על המים, הוא משום שלום בית שאמר הקב"ה שימחה שמי על המים בשביל שלום בית, והיינו שאחר עשר שנים ולא ילדה מותר לגרשה, וביותר שחנה היתה עצבה מכח פנינה, ונמצא ששלום הבית בינה לבין בעלה אלקנה לא היה כראוי.

ונראה לבאר עומק חדש בזה, שהנה נתבאר לעיל שאם היתה טהורה שוב פניה מאירים וכו', ונתבאר לעיל שהוא משום להחזיר את שלום הבית ביניהם ומשום כן היתה יולדת בן.

ומעתה נראה לחדש, שכל האיסור של מחית ה' הוא מעשה של ביזוי הקודש ביזוי שם ה'.

אמנם זה מבואר שאיש ואשה זכו שכינה ביניהם, ומעתה עולה שכל שהיא טהורה שוב חוזרת השכינה בין אשה זו לבין בעלה. ונמצא שמחית ה' מביאה לידי השראת שכינה.

ומעתה יש לחדש, שכל שמעשה המחיה מביא שכינה שוב אין כאן מעשה של מחית ה', אלא אדרבא מתקדש שמו בכך ששכינה שוכנת בין האיש לבין אשתו.

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים.

סוטה חשודה בזנות, אם טמאה מתה, ואם טהורה "זוכה לבנים צדיקים" – היתכן?

ושוב אמרה חנה בכך שיהיה לי בן, תחזור השכינה ביני לבין אלקנה בעלי. ושוב אין כאן מחית השם אלא אדרבא קידוש שמו יתברך.

לתגובות: ys.rabin@gmail.com

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה', מאנשעסטער

**השכר המיוחד דייקא בשעה שלא שמע ה"תקיעות דמיושב"
בבוקר!**

וְאִם לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וְטִהְרָה הָיָא וְנִקְתָּה וְנִזְרְעָה זֵרַע (ה, כח)

לפעמים שומעים איזה דבר תורה יסודי, יסוד לכמה נסיונות החיים, ועושה רושם עמוק
בנפש השומע באופן שזוכרים אותה לאורך ימים. אחד מדברי תורה כאלו הוא מה
ששמעתי מלפני כמה שנים בשם הגה"צ ר' לייב לאפיאן זצ"ל – ששמע אותה מו"ר
הגר"ח קויפמאן זצ"ל (ע' במשחת שמן, במדבר מאמר "ונקתה ונזרעה זרע) ומופיע בסוף
ספרו "לב אליהו" ב"שביבי לב" אות נ"ג שמבאר מה שנחלקו התנאים (סוטה כ"ו) אודות
הברכות שמקבלת הסוטה אם לא נטמאה, לדעת ר"ע אם היתה עקרה – נפקדת, ולדעת
ר' ישמעאל, אם היתה יולדת בצער – יולדת בריוח, נקבות – יולדת זכרים. (וכע"ז
בפרש"י עה"ת). והדברים תמוהים, כי אף שלא נטמאה וטהורה היא ולא זינתה ממש,
הרי נתייחדה בסתר עם זר, ובעלה אף קינה לה ממנו, דאל"כ אין משקין אותה, וא"כ
התינח שיהא לא מתה ע"י המים כיון שלא נטמאה, אבל לקבל עוד שכר עבור זה, מה
טעם יש בה?

ומבאר שם בשני אופנים, ומהלך השני הוא כי כל אחד נידון לפי מצבו, וזו האשה
שהיא באמת גרועה מאד, שכבר הגיעה למצב שמסתרת עם איש אחר, ועל אף שכבר
התרה אותה בעלה שלא תתייחד עמו, וא"כ ודאי גברה בה התאוה שם הרבה, ובכל זאת
שמרה עצמה ולא נטמאה, עבור כבישת היצר הלזוה אין מקפחין לה שכרה – עכ"ד. למדנו
כאן יסוד גדול בעבודת השי"ת, כי אף כאשר האדם באמת נכשל ולא הצליח עד הנה
לכבוש יצרו, ומן הראוי שיענש על כל מה שעשה עד הנה, מ"מ כאשר האדם זוכה לעצור
עצמו באמצע דרכו הרעה, ולא לשמוע לעצת יצרו שמזמר לו המשפט "אם כבר אז כבר",
אלא אומר לו "לא!" ומצליח להתגבר על יצרו – הרי בזה זוכה ליפקד בדבר ישועה
ורחמים! דבר זה נוגע כמה וכמה פעמים, ויתכן אף כמה פעמים ביום, ודומגא אחת מני
אלף, באמצע התפלה כאשר תופס עצמו שלא זכה לכוון כראוי עד הנה, ויצרו מפתה
אותו "מחר נתחיל לכוון".. ובכל זאת עושה עצמו כחרש שאינו שומע לטענותיו, ומייקר
כל מילה לכשלעצמה, הרי זו גופא סיבה לברכה מרובה. ויש להציע דרכים שונים באיזה
נוסח לענות המלך זקן וכסיל היצר הרע במצבים כאלו.

המשל ששמע החפץ חיים מגאון אחד

וזאת יצא ראשונה דברים מפורשים בזה ממרנא החפץ חיים בספרו "שמירת הלשון"
בהקדמה ואלו דבריו "ושמעתי בשם גאון אחד, ששאל אדם אותו, אם לא כוון ברוב
התפילה והוא עומד בסוף התפילה, באיזה אופן יעורר את נפשו להתחיל לכוון? והשיבו,

משל למה הדבר דומה, לתינוקת אחת, שעמדה על השוק בסל גדול של ירקות למכר, ופגע בה אדם אחד והתחיל לחטף מהסל, ונבהלה ולא ידעה שום עצה איך לעשות. פקח אחד עמד למרחוק, אמר לה, מה תעמדי, על מה תמתיני? עד שיחטף כלו? הנה הוא חוטף גם את חטפי, וכל מה שיעלה בידך יהיה שלך. כן הדבר ממש בענין התפלה, הנה היצר מתגבר על האדם ומפיל עליו עצלות ומחשבות זרות, עד שעל ידי זה לא כוון בכמה וכמה ברכות מהתפלה, גם אתה חטף וזרו את עצמך בכל כחך לכוון בברכות, אשר עדיין הם לפניך! כן הדבר ממש בענינו, היצר נצחך ביום זה בדבורים אסורים, אתה עמד והתחזק נגדו למחר לנצחו. ואפלו אם, חס ושלום, יתרמי שינצחך עוד הפעם, אף על פי כן חזר והתחזק נגדו להלחם אתו, ובודאי יעזורך הקדוש ברוך הוא, שתהיה גם כן מהמנצחים, כי הבא לטהר מסייעין אותו. עכ"ד.

חיזוק נורא מהרה"ק מרוז'ין זי"ע

עוד יש לציין בזה מה שאמר הרה"ק מרוז'ין זי"ע (מובא בעירין קדישין על תהלים (ק"נ) עה"פ "כל הנשמה תהלל י-ה", ואמרו (ב"ר י"ד, ט") "על כל נשימה ונשימה תהלל י-ה". כי בכל רגע ורגע הנשמה רוצה לצאת מן הגוף, רק שהשם יתברך אינו מניחה לצאת, ונמצא שבכל רגע ורגע נעשה בריה חדשה, ומזה יכול האדם לבא לידי התחזקות, כשיבאו לו מחשבות בשעת התפלה, הלא אתה מלא פשעים ועונות, איך תוכל לפתוח את פיך בדברי שירות והשבחות לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא יכול להתחזק את עצמו, הלא ברגע שהוא נעשה בריה חדשה, ולא עשה ברגע שהוא שום חטא ועון, וא"כ יכול להלל ולשבח להשם יתכרך ברגע ההוא. עכ"ד. דבריו הקדושים שופכים אור איך להתחזק אף כאשר כבר נכשל האדם במחשבות זרות באמצע תפילתו, וכמו כן בכל נסיון בחיי היום יום. כי הנה כאשר האדם מתחיל "זמן חדש" בישיבה, וכמו כן כאשר מתחיל תקופה חדשה בחיים, או אחרי ראש השנה או אף בתחילת יום חדש, יש איזה הרגשה של התחדשות ונקיון נפשי שמועיל ועוזר מאד בעבודת השי"ת, אולם מי שנתפס במצודת יצרו הרע, ועדיין עומד באמצע נסיון – שכבר נכשל בה עד הנה – איך שייך ענין ההתחדשות, הרי עדיין הוא תוך כדי כיבור של המכשול עצמה! אמנם למדנו כאן כי "כל הנשמה תהלל י-ה"!! בזה שמתבונן ומכיר מה שבכל רגע ורגע האדם נעשה בריה חדשה, ובאותה רגע "לא עשה שום חטא ועון" יכול להתחזק ולהתחדש.

דברי האור החיים הק'

מו"ר הגר"ח קויפמאן זצ"ל היה רגיל לומר דברי האורהחה"ק (פ' קדושים עה"פ "ובקוצרכם את קציר ארצכם) וז"ל "וטעם סמיכות מצוה זו לעונש כרת, אולי שרמז שלא יאמר אדם אם הזיד ונתחייב כרת, מעתה אין לשמור עצמו מכל אשר יזדמן לפניו במעשה הרע, כי כבר נתחייב כרת, ולזה אמר ובקוצרכם את קציר ארצכם, פירוש כשגרם עד שנקצר קציר ארצו, שהוא כרת האמור בסמוך, לא תכלה פאת שדך לקצור אותה במעשים רעים אחרים, והודיע בזה שלא תכרת כל הנפש אלא הענף, שבו רמוז מצוה זו, ועדיין ישנם לראות אחרים דבוקים בשורשם, כי כל נפש ישראל יש לה שרשים למעלה כנגד כל מצות התורה" וע"ע בהמשך דבריו. והוא ממש על דרך המבואר, שאין לאדם

לטעון, כי ממילא כבר נכשל, אלא אדרבא, בזה שזוכה לעצור ולהתגבר שכרו הרבה מאד ומתברך מפי עליון מברכות מיוחדות!

דוגמא של נסיון

ויש להאריך בדוגמאות שונות של נסיונות החיים עד כמה דברים אלו יכולים להיות לתועלת למעשה, ואציין רק דוגמא אחת. יש אנשים שמבינים הנסיון של הסעיף הראשון בשו"ע או"ח. הגם ששואפים באמת להתגבר לארי, ואף מזמינים מעוררים למיניהם להיות להם לעזר, ואמנם בבוקר זוכים לשמוע "תקיעות דמיושב" ולפעמים אף "תקיעות דמעומד", מ"מ מאיזה סיבה וטעם הכמוס, חזקת מרא קמא גובר, באופן שעצלות וכבידות הגוף שולט על ה"עיר הקטנה". ואף שהרגישו כבר הגעשמאק והמעין עולם הבא לזכות ללמוד דף גמרא לפני התפלה, ולהיות מן העשרה הראשונים, מ"מ מכיון שזה לעומת זה עשה האלקים, יצרו מצליח להתגבר כארי ולהיות עומד על המשמר בתכלית השלימות בטענות שונות. אלו המתנסים בהאי סוגיא לפעמים מסתכלים בתמהון על אלו שמצליחים בקביעות להיות שומרים משמרת הקודש בלי לוותר שום יום, ושוכחים שיש לכל אחד נסיונות אחרים, ואין להתעצב ממה שעלה ברצונו יתברך שיהיה נחת רוח ממנו להתגבר ולהתחדש על יצרו דוקא על ענין זו.

והנה הנסיון יכפיל פי עשר כאשר נאנס באמת ולא שמע ה"תקיעות הראשונות" של השעון המעורר, ורואה לראשונה הזמן המאוחר, באופן שיכריח להיות רץ כצבי פשוטו כמשמעו, ואז כולי האי ואולי יצליח להתפלל כפי אוות נפשו הטהורה. מבינים אותם היטב, כי בשלמא, אם לוחמים, ואמנם מצליחים להתגבר, באופן שיכולים להכין להתפלה כדת וכדין, בטבילה במקוה ודף גמ' ובלמודים שונים וכו' ממילא, אבל אם בין כך מתאחרים, הרי אז כבר יש נסיון מיוחד.. ואלו שמבינים בזה (או שהבינו בזה.. ידעו על מה מדברים) – ועל זה בא דברי הלב אליהו והח"ח הנ"ל – להזהיר ליזהר ביותר, כאשר נמצאים כבר במצב מיוחד, שבכל זאת חייבים להתגבר ולאזור חיל לעשות רצונו בלבב שלם, ולא להתפתות לטענת היצר "ממילא לא יהיה בשלימות ששאפנו לה", כי העבד אמיתי עושה רצון אדונו, והרי בהאי שעתא מצווה הוא לקום ולהתפלל..

קידוש ה' בסתר כיוסף הצדיק

ועל זה וכיוצא בזה נאמר דברי הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פרק ה' הלכה י') "וכן כל הפורש מעבירה או עשה מצוה לא מפני דבר בעולם לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד אלא מפני הבורא ברוך הוא כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו הרי זה מקדש את השם". כי מי שזוכה לעצור באמצע עשיית עבירה בשב ואל תעשה או בקום ועשה, בדרך כלל זוכה גם להיות כמדריגת יוסף הצדיק, כי הוא מונע עצמו "מפני הבורא ברוך הוא!" ואשרי לו ואשרי חלקו ומתברך בברכות מיוחדות כמבואר בפרשת השבוע.

ויש לציין עוד לדברי הקהילות יעקב מסטייפלא זצ"ל מש"כ בספרו "קריינא דאיגרתא (חלק א' מכתב י"ב) דברי חיזוק בסגנון זה לאחד משיאליו ובין הדברים העלה שאף אם האדם נכשל ומעד כמה פעמים ללכת שבי אחר עצת היצר רח"ל אבל אם לעומת זה גם

התעצם נגדו ולחם והתגבר עליו וכבש תאוותו בשעת תוקפו פעם אחר פעם אזי עולה עבודתו למעלה למעלה עד אין שיעור וממשיך אור הקדושה על נפשו ועל העולמות העליונים באופן קדוש ונשגב במאוד מאוד ומעלתו דומה לבחינת יוסף הצדיק שכבש יצרו בשעת תוקף הניסיון כידוע, ע"ש.

השי"ת יעזור שנזכה בעל עת ובכל שעה ובכל מצב שלא יהיה לעשות רצונו בלבב שלם ולזכור שלפעמים כל המכשולים היו לנסיון האם ימשיך בדרך זו או שיזכה להתגבר באמצע, ולזכור שברגע הבא נעשה כבריה חדשה, ובאותה רגע הבא עדיין לא עשה שום חטא ועון, ויש בידו הכח להתחדש ולהתברך מזה גופא יותר מן המשוער.

למעשה / הרב פנחס זרביב, מחבר סדרת הספרים 'למעשה', מגיד מישרים ויו"ר מכון 'למעשה' אשדוד

מהו 'ושמו את שמי על בני ישראל'

וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם (ו, כז)

ראיתי דבר נפלא שכתב האדמו"ר הרב שמואל טולידנו שליט"א באמרי שמואל (פרשת נשא) בסוף ברכת כהנים נאמר (במדבר ו כז) "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם", נתבאר בפסוק שהתפקיד של הכהנים לשים את שמו של הקב"ה על בני ישראל, ולכאורה צריך להבין מהי שימת שם ה'?

לא לו שהיה להם כוסות גדולים מזגתי הרבה ולא לו שהיה להם כוסות קטנים מזגתי קצת

אלא מבאר בעל העקידת יצחק ע"פ מה שחז"ל שאומרים, כדי שתחול על יהודי ברכת ה', עליו להכין עצמו לכך, וככל שיכין ויכשיר את עצמו, כך יגדל שפע הברכה לה יזכה, משל למלך שבאו אליו אורחים, ועשה להם המלך סעודה, ולחלק מן האורחים, היו גביעים גדולים, ולחלק מן האורחים, היו גביעים קטנים. ומזג המלך יין לאורחים, לאלה שהיו להם כוסות גדולים מזג הרבה, ולאלה שהיו להם כוסות קטנים, מזג קצת.

קם הבן של המלך ושאל את אביו, מדוע לא לו מזגת הרבה יין ולא לו מזגת קצת?

אמר לו המלך לכל אחד מזגתי לפי גודל הכלי שהיה לו, לא לו שהיה להם כוסות גדולים מזגתי הרבה ולא לו שהיה להם כוסות קטנים מזגתי קצת.

כך אומרים חז"ל גם הטובה שמגיע לאדם מאת הקב"ה תלוי הדבר בגודל הכלי קיבול שאדם מכין, אם מכין כלי קיבול גדול זוכה לברכה גדולה וכן להיפך ח"ו, וכך אמר דוד המלך בספר תהלים (פא יא) "הרחב פיך ואמלהו" כמידת רוחב הפה יהא גם המילוי.

הנה עין ה' אל יראיו אל המייחלים לחסדו

ומהו הכלי קיבול? ומהו ההכנה?

אומרים חז"ל נאמר בתהלים (לג יח) "הנה עין ה' אל יראיו אל המייחלים לחסדו" הקב"ה מצפה שבני אדם ייחלו לחסדו, וידעו כי הוא מקור הברכה, ורק הבורא עולם הוא זה שנותן את החיים את הבריאות ואת הפרנסה, ומי שמייחל לחסדו של הקב"ה, זוכה שעין ה' מביטה עליו ושומרת עליו ונותן לו הקב"ה כל משאלותיו

תפקיד הכהנים הוא ללמד את עם ישראל שידעו ויאמינו שכל הברכה הבאה לאדם זה

רק מאיתו יתברך

ואומר בעל העקדת יצחק, שתפקיד הכהנים הוא ללמד את עם ישראל, שידעו ויאמינו שכל הברכה הבאה לאדם, זה רק מאיתו יתברך. ולכן מדגישים הכהנים בברכת כהנים,

בכל פסוק את שמו של הקב"ה, שאומרים "יברכך ה' וישמרך". יאר ה' פניו אליך. ישא ה' פניו אליך. הכהנים חוזרים ומדגישים בכל ברכת כהנים, כי סיפוק כל צרכינו וכל ברכותינו, נתון בידי הקב"ה. וזה הפירוש "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם", לשים את שמו של הקב"ה בליבו של כל יהודי, וכאשר כל יהודי יודע שכל הברכה וכל ההצלחה שאדם מצליח זה רק מאת בורא עולם, גם הקב"ה שרואה שעם ישראל תולה ביטחונו בבורא עולם הוא מקיים בהם "ואני אברכם".

הכהנים היו מיוחדים במידת הבטחון בהשי"ת

אולם יש להעיר, מאחר שמבואר מדבריו דלא היה לכהנים בעצמם שום כח לברך את ישראל, רק הם מסייעים לעורר את כלל ישראל במידת האמונה והבטחון בהשי"ת וע"י זה זכו כלל ישראל לברכה, א"כ אמאי הוטלה המצווה לברך את ישראל דווקא על הכהנים, הרי כל תלמיד חכם, או צדיק, שיש ביכולתו לעורר את בני ישראל לבטוח בהשי"ת, יהא יכול לקיים המצווה לברך את ישראל בברכת "יברכך ה' וישמרך וגו'" שהרי אין הברכה כלל מאת הכהנים בעצמם. והנראה לומר, דהנה הכהנים היו מיוחדים במידת הבטחון בהשי"ת, וע"כ התורה הקדושה צוותה דווקא שהכהנים יברכו את ישראל ויעזרו להם להיות מן הבוטחים בהשי"ת. שהרי הכהנים לא זכו לנחלת הארץ, ולא היו עובדים להשיג פרנסתם, וע"כ היו צריכים להיות בוטחים בהשי"ת באמת שהוא יתברך יפרנסם.

איש אמונות רב ברכות

כתיב במשלי (כח כ) "איש אמונות רב ברכות", הרי כל הנ"ל מפורש בקרא, דמי זוכה לברכה – זה שהוא מאמין ובוטח בה'.

ועי' במה שפי' האלשיך ז"ל, "איש אמונות - שאינו בוטח שבעבודת האדמה אשר יעשה כראוי, תוציא צמחה כראוי ברבוי על ידי השתדלותו, רק שם כל בטחונו בקונו יתברך אומר בליבו שכל חריצותו כאין, רק שמאמין בה' ישלח ברכה במעשה ידיו שזהו ענין אמונות, על דרך מה שקראו רז"ל (שבת לא א) לסדר זרעים אמונת מטעם זה, שהוא לא בלבד ישבע לחם כי אם גם יהיה רב ברכות", עכ"ל.

ומהו הברכה לה זוכה המאמין בהשי"ת? כתיב במשלי (י, כב), "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה". מי שמאמין בהשי"ת, הרי הוא זוכה לברכת ה' – וזוכה לעשירות! וזוכה גם לסיפא דקרא "ולא יוסף עצב עמה" – וביארו המפרשים, שברכה זו הוא שזוכה לפרנסה ועשירות במיעוט השתדלות, בלי שום עצב! מדהים מאוד!....

*

מוסר השכל מכך שדו"ח מבקר המדינה בענין מירון לא הועיל לכלום

פורסם ב'המבשר' כא אייר תשפ"א למעלה מעשור לפני האסון הכבד: מבקר המדינה התריע: "ליקויים בדרכי המילוט המהווים סכנה לציבור במתחם הציון"

"רמת התחזוקה של מבנה רשב"י נמוכה ואינה הולמת את קדושת המקום; ליקויים במערך כיבוי האש ודרכי המילוט ששירותי הכבאות מתריעים עליהם מזה שנים, והמהווים סכנה לציבור, לא תוקנו. בל"ג בעומר לא היה בדרכי הגישה למתחם רשב"י כדי לספק את צורכי כוחות ההצלה והבטחון במקרה של אירוע רב נפגעים", מסקנות חמורות אלה ורבות נוספות בנושא הבטיחות הרעועה במתחם ההילולא הופיעו בדו"ח חריף שפרסם מבקר המדינה כבר לפני 13 שנה, וממצאיו קיבלו אישוש מצמרר באסון מירון תשפ"א.

קריאת הדו"ח מלמדת על כך שהסכנות הרבות לעולי הרגל אל הציון ביום ההילולא היו ידועות וגלויות, ולמרות זאת סופק מדי שנה 'אישור זמני' שאפשר לקיים את החגיגות כמתוכנן למרות אי תיקון הליקויים הרבים.

"מתחם רשב"י אינו ערוך כנדרש לקליטת אלפי האנשים שמגיעים אליו מדי יום ובמיוחד באירועים המוניים שאליהם באים עשרות ומאות אלפי מבקרים", קובע הדו"ח בפסקנות, ומונה בהרחבה שורת ליקויי בטיחות מטרידים. בין השאר, קובע המבקר כי מאז קום המדינה נוספו למבנה תוספות בניה והוכנסו בו שינויים רבים, חלקם בלי שניתנה הדעת על התכנון האדריכלי שלו, ובכך פגעו בצביונו המיוחד של המקום.

עוד מציין המבקר כי במחלקת ההנדסה של המועצה האזורית לא נמצאו תיקים המרכזים את הטיפול שנעשה לפני 2006 בבניה הלא חוקית במתחם הקבר. לדברי מנהל היחידה כנראה שהתיק של קבר רשב"י נעלם בעת שהמועצה האזורית עברה למיקום אחר. כתוצאה מכך, אין בידי המועצה האזורית מידע מפורט על מצב הקונסטרוקציה, היציבות מפני רעידות אדמה והעמידה בעומסים של המבנה המקורי והתוספות שלו.

בתחום הבטיחות של המבנה וסביבתו מציין המבקר כי במהלך השנים דווח על מקומות במבנה הקבר ובשטחים שמסביבו שאינם עומדים בדרישות שירותי הכבאות ומסכנים את שלום הציבור, והומלץ למועצה האזורית לסגור את המקום ולא להתיר לקיים בו אירוע רב משתתפים בל"ג בעומר. לאחר ביצוע שינויים ותיקונים, ולאחר שהוקצו כבאיות על צוותיהן שיוצבו במקום, אישר שירות הכבאות לפתוח את האתר באופן זמני, אך ורק בליל ההדלקה.

המבקר מצטט מפי מפקד שירותי הכבאות המספר כי "לאורך שנים קיימות הנחיות רבות לאתר אשר אינן מבוצעות בשלמותן ואשר מקשות עלינו את העברת אישורינו לגורמים הנוגעים בדבר. ישנם אתרים בקבר הרשב"י אשר פועלים ללא אישור שירותי כבאות. ואינם תקינים". לדברי המבקר, "יוצא אפוא שמבנים ואוהלים שהוקמו לרווחת הציבור חשפו בסופו של דבר את הציבור לסכנה".

עוד מתריע המבקר כי באירועים רבי משתתפים עלולים להיווצר עומסי תנועה שלא יאפשרו מעבר מהיר של רכבי ההצלה, וגם יסכנו את הולכי הרגל. הוא קורא להכין בדחיפות תכנית לשיפור דרכי הגישה למתחם רשב"י וממנו בשעת חירום, להקצות דרכי

גישה מתאימות לרכבי חירום גם בין המבנים היבילים, כדי לאפשר כניסת כוחות הצלה ופינוי נפגעים במהירות בעת הצורך. ע"ע מהמבשר.

למה באמת אנו 'חכמים' רק לאחר אסון?

היות ולדו"ח המבקר אין מחויבות משמעותית להגיש תגובה או מועד אחרון לשינוי, לכן אין לכך שום משמעות.

משא"כ לדוגמא עתירה לבג"ץ יש לה זמן שמחויבים לתקן את הליקויים.

הלימוד מזה לעניננו: אם האדם לא ישים לעצמו זמן ויעד מתי הוא ישתנה הוא לא יצליח להשתנות.

לדוגמא, אם האדם יחליט שהוא צריך להשתנות ולגמור מסכת אבל הוא לא שם לעצמו יעד מתי הוא צריך לגמור מסכת הוא עלול לעולם לא לגמור. אבל אם יש לו תאריך מתי הוא מסיים – הוא אכן כן יגמור.

לתגובות: P0583271323@gmail.com

מאור שעשועי - מלה ושתיקה / הרב מנחם צבי גולדבאום, מח"ס 'מוסר דרך', 'מאיר דרך', ו'אפיקי חיים'

דיבור בינו לבין עצמו

וּבָא מֹשֶׁה אֶל אֱהֵל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵי מַעַל הַפְּתָח אֲשֶׁר עַל
אֲרֹן הָעֵדוּת מִבֵּין שְׁנֵי הַפְּרָבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו (ז, ט)

כתב ורש"י, ומקורו בחז"ל: "מְדַבֵּר - כמו 'מתדבר'. כבודו של מעלה לומר כן, מדבר בינו לבין עצמו, ומשה שומע מאליו".

ועל דרך זה כתב הספורנו, אך בתוספת: "מְדַבֵּר - בינו לבין עצמו, כי כל פעל ה' למענהו ובהשכילו את עצמו ובוזה ידע ויטיב לזולתו בנדיבות השפעה שאין בה כיליות, ויראה פעולה במתפעל כפי הכנתו, ובוזה פירש אופן כל דבור האמור בתורה באמרו 'וידבר השם'. כלומר, פסוק זה הוא פרט המלמד על הכלל, ובעצם כל דיבור - 'וידבר השם' - שבתורה, הכוונה שכביכול השם דבר בינו לבין עצמו.

וכמדומה שגם בזה ניתן לומר במדת מה - "מה הוא אף אתה", (ואולי אף יותר ממקומות אחרים, שהרי "מאן דנפח מדיליה נפח" וכח הדיבור שבאדם הוא כביכול ממש "מדיליה"). כך נמצאנו למדים מדברי מרן הגרא"מ שך זצ"ל:

"דברים אלו מרעישים את הלב ואת הנשמה. אין לנו מושג איך הדברים מצטיירים ביחס להקדוש ברוך הוא ש'לית מחשבה תפיסה ביה כלל'. הדברים סתומין ואלמלא שכתוב במפורש לא היינו רשאים לדורשם. אבל אחרי שמצאנו את הראשונים מפרשים כך, יש לנו ללמוד את הלקח החינוכי העולה מכאן:

כדי שהרב, המחנך, האב, יהיה מסוגל להקנות דברי תורה ואורחות חיים, עליו לדאוג תחילה לקנותם 'בינו לבין עצמו'! ורק בעקבות כך תיקלט השפעתו בלבבות התלמידים ותיראה הפעולה במתפעל. אך ללא העבודה העצמית של המחנך, יראוהו התלמידים מדבר אחד בפה ואחד בלב וינהגו כמותו".

אולי דברים אלו רמוזים בדברי רבינו יונה בשערי תשובה (ב, כו): "אכן צריך האדם בשמעו המוסר לעורר נפשו ולשום הדברים אל לבו, ולחשוב בהם תמיד, ועליהם יוסיף לקח, ומלבו יוציא מלין, ויתבודד בחדרי רוחו, וישוב יהפוך יד תוכחתו על נפשו, ולא יסמוך על תוכחת המוכיח לבדו. ותוכחתו לבקרים ולרגעים תהיה, עד אשר תקבל נפשו המוסר, ועד אשר תטהר".

"...ומלבו יוציא מלין...". כלומר, ידבר בינו לבין עצמו (כך ראיתי מפרשים).

והמשגיח דסלבודקה הגה"צ רבי משה טיקוצינסקי זצ"ל למד יסוד זה מהגדה-של-פסח ומפרשת נזיר. אלו דבריו (מספרו "בעקבות משה" - "שביבים"):

"כתב הרמב"ם, 'מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן... ואף על פי שאין לו בן... היה לבדו שואל לעצמו 'מה נשתנה הלילה הזה...'. והנה המתבונן יווכח שנאמרה כאן מצות עשה שאדם יעורר עצמו להרגיש את המהות של יציאת מצרים, ואף נאמר במצוה זו כיצד ישפיע על לבו עד שיחוש זאת, ונצרכו לזה התנאים האמורים - שלא די בכוונת הלב אלא צריך שיוציא בשפתיו, כי הדבור משפיע על ההרגשה הרבה יותר ממחשבה גרידא, ולפיכך גם אם אין לו בן חייב 'לספר לעצמו', והיינו לחזור בפיו על מה שכבר ידוע לו, ולחזור על זה דוקא בדיבור - כי כך זה משפיע יותר. וכן שהדיבור יהיה בדרך שאלה ותשובה..."

והוא מוסיף שם: "איתא במסכת נזיר (דף ד ע"ב), 'אמר שמעון הצדיק, מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא חוץ מאדם אחד שבא אלי מן הדרום, יפה עיניים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים. אמרתי לו, 'בני מה ראית לשחת שער נאה זה?'".

אמר לי, 'רועה הייתי לאבי בעירי, והלכתי לשאוב מים מן המעיין ונסתכלתי בבואה שלי ופחז יצרי עלי וביקש לטורדני מן העולם. אמרתי לו, 'ריקה! מפני מה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך? שסופך להיות רמה ותולעה! העבודה שאגלחך לשמים!'".

עמדתי ונשקתיו על ראשו. אמרתי לו, 'כמותך ירבו נזירים בישראל! עליך הכתוב אומר 'איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר להשם'.

ואמר הגאון רבי יוסף יונדל מסלנט זצ"ל שבגמרא זו מבואר כיצד צריכים ללמוד מוסר. הנה הנזיר הזה דיבר והוכיח את עצמו ממש - כאילו היה מדבר אל אדם אחר, 'ריקה! מפני מה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך? שסופך להיות רמה ותולעה! העבודה שאגלחך לשמים!'".

כך צריך ללמוד מוסר: ידבר ויוכיח את עצמו ממש כאילו היה מדבר אל אדם אחר! וכמו שדיבור טוב שאדם מדבר לבין עצמו הוא משובח, גם דיבור קלוקל הוא מגונה גם אם אדם מדבר את הדברים רק בינו לבין עצמו! אודות דברי הגמרא (כתובות דף ח ע"ב): "הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה אלא כל המנבל פיו ומוציא דבר נבלה מפיו, אפילו נחתם לו גזר דינו של שבעים שנה לטובה - נהפך עליו לרעה", כותב מהר"ל (חדושי אגדות שם): "...החטא הוא מפני הדבור עצמו! ואפשר שאפילו אם היה מוציא דבר נבלה בינו ובין עצמו היה חטא! דלא דמי ללשון הרע שהוא מדבר רע לאחר ואין עיקר החטא מצד הדבור, רק מצד הרע שהוא עושה בדבור, אבל זה הוא מצד הדבור בלבד, ולפיכך אם מנבל פיו - אפילו בינו לבינו, נקרא גם כן 'ניבול', כמו מי שהולך בגלוי ערוה אפילו שלא לפני אדם - נקרא 'גילוי ערוה', ולכך אפילו אם אין שומע אדם הוא איסור..."

יש מקום להאריך עוד בענין, אך כללו של דבר: כפי שכביכול דיבורו של הקב"ה הוא "בינו לבין עצמו", כך בדיבורו של אדם - גם דיבור בינו לבין עצמו הוא דיבור. וכפי שאזניו של משה רבינו "קלטו" את דיבורו של הקב"ה שנאמרו כביכול "בינו לבין עצמו", כך השפעת הרב על תלמידו הוא בעיקר בדברים שהוא מדבר אל עצמו! התלמידים

רגישים, והם קולטים את הדיבורים שהרב מדבר אל עצמו. דיבורים אלו משפיעים עליו ביותר!

ובספר "המאיר" מסופר שכך אמר מרן המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל: "רוצים שדברי המוסר שבשיחה ישפיעו? רוצים שהדברים יקלטו בלבבות התלמידים? הרי זה יקרה רק כאשר המשפיע ידבר אל עצמו! ידבר אל עצמו - גם אם הוא ניצב על הבימה בפני קהל בני הישיבה! תמיד חייב הדיבור להיות אל עצמו - כדי לעורר את לבו שלו! אצלנו, במשך השיחה, הדברים משפיעים עלינו, וכלל נקוט בידי חז"ל ש'דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב'".

"מלה" שאדם מדבר אל חברו הוא... בסלע.

"שתיקה" שאדם 'מדבר' אל עצמו הוא... בתרי!

מנהג ישראל תורה / הרב אריה הכהן פלשניצקי, מח"ס 'אתקינו סעודתא' 'שערי בית המדרש' וש"ס

"שבת נאך חג השבועות"

שבת שאחר חג השבועות מכונה בהרבה ספרים 'שבת נאך שבועות', ומובא בהרבה ספרים שהמליצו בזה צדיקים ש'נאך' מתפרש גם 'עוד', כלומר, שבת שהיא 'עוד שבועות'. והדבר צריך ביאור, מהי מהותה של המעלה שמציינים שהיא השבת שאחר חג השבועות? וכן מאי שנא שבת שאחר חג השבועות משאר השבתות שאחר מועדים האחרים שאינם נקראים כך?

בספר גדלת מרדכי (לר' מרדכי מאליק, י"ל בוורשא שנת תרמ"ה) ביאר, לענ"ד הענין בזה כמו מי שהוא זוכה לשמחת נישואין נמשך השמחה לשבעה ימים שבעת ימי המשתה ובפרט בשבת שחל בהם נקרא שבת שבע ברכות וכו', כך השבת הגדול הזה, כי החג הזה נקרא יום חתונתו זה מתן תורה שמברך החתן להכלה כנסת ישראל כלה קרואה וכו' ונמשך השמחה לשבעה ימים וכו', ומזה הטעם אין אומרים בהם תחנה ובפרט בשבת הזה, ע"ש. וכך כתב בספר אהלי יעקב (לר' יעקב, חתן רבי ישראל מהוסיאטין זצ"ל): שמעתי מפי זקני החסידים שאמרו בשם צדיקים מהדורות הראשונים, כי שבת אחרי שבועות נקרא 'שבת נאך שבועות' ופירשו עפ"י מה דאיתא במס' תענית (כו') 'צאינה וראינה וגו' ביום חתונתו זה מתן תורה ושבת אחרי שבועות – עדיין שבועות כי כנסת ישראל בבחינת כלה ושבת זו היא השבת השמחה, ע"ש.

בספר דרש משה (לר' משה ב"ר אברהם יהודה קאלענבערג, רב בק"ק 'מיץ') כתב, והנה השבת שלאחר שבועות נקרא בפי כל 'שבת נאך שבועות'. ומדוע אינם מכנים כך לשבתות שאחר שארי המועדים, דהיינו אחר הפסח, ואחר חג הסוכות, ואומרים בשם ר' ישראל מריזשין זיע"א דהיינו 'נאך שבועות' שעדיין הוא שבועות כל השבוע אחר השבת. וכבר אמרתי ג"כ טעם לכך, עפ"י מה דאיתא במשנה חגיגה (יז'), שלא לקיים דברי האומרים עצרת אחר השבת, וכן מצאנו כמה פעמים כעין זה בש"ס לענין קצירת העומר בשבת, מגל זה, מגל זה, אקצור אקצור וכו', כדי להוציא מלבן של צדוקים וכו' לכן אנו אומרים ג"כ 'שבת אחר שבועות'.

בספר משנת ישראל (לר' מאיר בלומענפלד) גם הקשה מדוע דוקא שבת שאחר חג השבועות נקרא בשם זה ולא בשבתות שאחר שארי המועדים? וביאר עפ"י דברי חז"ל שאמרו במסכתות מנחות וחגיגה, שבכל יום טוב היו מראים להעולים לרגל בשבת את לחם הפנים שהיה חם בשעת סילוקו כסידורו וחג השבועות שלא היה אלא יום אחד ולא היה שבת באמצע כמו בחג המצות וחג הסוכות, נשארו העולים בירושלים עד אחר השבת כדי לראות הנס בלחם הפנים שהיה חם בסילוקו, ולכן קוראים השבת שאחר חג

השבועות על שם החג, ע"כ. וביאר זאת בספר 'בית הדרך' דלפי זה א"כ הוא שייך בעצם למצות העליה לרגל שרואים חיבתם לפני המקום בראיית לחם הפנים. ועוד כתב שם, שקוראין כך לזו השבת מפני שהיא בתוך שבעת ימים של תשלומין שיש לעצרת.

בספר דברי דוד (לרבי דוד משה מטשורטקוב ז"ל בנו של רבי ישראל מרוזין ז"ל) כתב, הנה העם קוראים לשבת שאחר שבועות בשם 'שבת נאך שבועות' ואמר על כך, כי פירושו הוא, ס'איז נאך שבועות, שההארות וההשפעות של שבועות מאירים עד לשבת שאחריה ועדיין שבועות הוא (משמעות 'נאך' מתפרש לשני פנים – 'אחרי' ו'עדיין', והעם מיתכוון לומר שהוא שבת שאחרי שבועות, אמנם הוא ז"ל פירשו כשבת שעדיין שבועות). והוסיף על כך ה'בית אברהם' (האדמו"ר מסלונים ז"ל), דהיזדמנות זה נותנין לכל אחד, דאיתא שבעת קריאת ים סוף לא היו שם דתן ואבירם כי היו מאלה שאמרו 'נשובה מצרימה' ואחרי ששמעו כי הים נקרע לכלל ישראל, אז חזרו, ונקרע הים שוב פעם שנית במיוחד עבורם, וכמו כן הוא בחג של קבלת התורה, שאפילו אלו שהתאחרו ועדיין לא קבלו את התורה בשבועות הניחו להם מקום מן השמים בשבת זו לקבל התורה.

הרה"ק ר' מנחם מטשערנוביץ (ס' תפארת מנחם – נשא תרצ"א) ביאר הטעם מדוע שבת שאחר שבועות הוא עוד שבועות, כי בכל יום טוב כשהיום טוב עובר נשאר רושם מהיום טוב, ובשבועות נשאר הטעם, וכשבא שבת מרגישים את הטעם, פירוש, כי בקבלת התורה בשכר שבני ישראל אמרו נעשה ונשמע קבלו שני כתרים אשר על ידם באו להשגת תורה אור ואחר כך נלקחו הכתרים מהם, וכשבא שבת מחזירים להם הכתרים, וזהו הנשמה יתירה, וזהו 'הטעם' של שבועות, ולכן השבת הזוה הוא עוד שבועות. (תפארת למשה).

ובספר קול מבשר (ח"א – נשא) כתב: רגיל בפי העולם לומר, שבת נאך (אחר) שבועות, שבת נאך (עדיין) שבועות. שבת קבלת התורה, לכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל. כ"ק אאז"ל פירש, מה דאיתא, שבת יעשה כולו תורה - לעשות מהכל תורה. ובשבת זו קבלת התורה, בודאי. מאכען אלעס תורה'דיג, אלעס אויפהייבען. ויש לה תשלומין כל שבעה, אם כן עדיין שבועות, ע"ש.

*

שבת דרך ארץ

שאל האדמו"ר רבי מנחם מענדיל מווארקי זצ"ל בשבת שלפני חג השבועות, שבת שלפני הפסח נקרא 'שבת הגדול' שבת שלפני יום הכיפורים נקרא 'שבת תשובה' מה שם השבת שלפני חג השבועות? הוא מקשה והוא משיב: 'שבת דרך ארץ' משום שדרך ארץ קדמה לתורה. (ספרים)

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

ערך התורה בבית היהודי

וַיְהִי אֵלֶּה בְּנֵי לֵוִי בְּשֵׁמֹתָם גִּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמֵרָרִי: (ג, יז) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר. נָשָׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קָהָת מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם (ד, א-ב) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. נָשָׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן גַּם הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם: (כט) בְּנֵי מֵרָרִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם תִּפְקֹד אֹתָם (ד, כא-כב)

הקשה הרב כלי יקר, למה מנה ראש בני קהת קודם לבני גרשון מן הדין גרשון הוא הבכור והגדול כמבואר בפסוק במדבר פ"ג פסוק יז, וא"כ היה לו למנותו קודם?

מנהג העולם

ונקדים לומר לצערנו כאשר נתבונן במנהג העולם מה הם סדרי העדיפות, לדוגמה כאשר יש צורך לפעול איזו פעולה לצורך הבית והשאלה מי יעשה האם האשה על חשבון העבודה או הבעל על חשבון הכולל, וכן כאשר זוכים לבנים ונצרך לאיזה עזרה, בדרך כלל מבקשים מהעוסק בתורה ולא מהעובד או העובדת, מאחר ויש נזק והפסד לבטל את העבודה. דבר זה נובע מחוסר הערכה לתורה ולומדיה, הוי אומר שמופגן בבית שלפי סדרי עדיפות הכסף עולה בערכו על לימוד התורה, כך שכל הגדל בבית כזה נושם ומרגיש שהתורה נמצאת בחשיבות פחות מצרכיו וממונו ומובן מאליו שהתוצאה שעל אדני השקפה זו גדלים הילדים ומאבדים את הערך לתורה ואין פלא שלאחר מכן למרות שגדלים בבית של תורה נוטים בדרכם והשקפת עולמם ולא זוכים להמשיך לעסוק בתורה ולגדול כתלמידי חכמים.

אולם תורתנו מלמדת אותנו שאדרבה שיש להקדים ולהעריך ולכבד יותר את לומדי תורה על פני כל דבר אחר, ולזאת חובה על כל אחד מאיתנו להפגין את ערכה של התורה ולומדיה, כאשר נבאר.

תירוץ הכלי יקר מפני כבוד התורה

ובזה נבוא למה שתירץ הכלי יקר. כיון שהקב"ה רצה להנחיל לישראל חובת כבוד התורה לכן בחר בקהת הקטן לשאת את הארון וימנו אותו קודם בכדי שיבינו שכבוד התורה קודם לכל, ואילו נתן משא הארון לגרשון לא היה אפשר ללמוד על חובת כבוד התורה כיון שהיו חושבים שקיבל את משא הארון מפני בכורתו ולא מפני גדולת התורה.

רמז לדבר משום כבוד וגדולת התורה

ערך התורה בבית היהודי

שמעתי לפני עשרות שנים רמז נחמד מפה קדוש הגאון החסיד חכם אברהם הררי רפול ז"ל זקן רבני ארם צובא, שטמן זאת בדברי הגמרא הידועים בב"מ דף כב ע"ב הלכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ם, כלומר הלכה בש"ס כמו אביי בהלכות שסימנם כך עיי"ש ברש"י, והוא אמר כי יע"ל ראשי תיבות ה' עיוז לעמו יתן, קג"ם ראשי תיבות ק'הת ג'רשון מ'ררי, היינו כיוון שאין עוז אלא תורה, לכן קג"ם קהת קודם לגרשון לפי שהיה נושא את הארון שבו נמצאת התורה ע"כ. ומצאתי שהובא בספר אוצר אפרים.

יש להוסיף שעמרים זכה שיצאו מזרעו שלושת האחים מנהיגי ישראל

ולענ"ד יש להוסיף כי מקהת יצא עמרים אבי מרים אהרון ומשה שזכה לקבל ולמסור התורה לעם ישראל עקב עונתנותו, כיון שמסתמא הדבר נעשה בזכות המסירות וזיכוי הרבים של עמרים שבתחילה התגרש מאשתו בגלל גזירת פרעה ועמדו כולן וגירשו נשותיהן, וכאשר ביתו מרים אמרה שגורתך יותר קשה מפרעה עמד והחזיר את יוכבד ובעקבותיו כולם החזירו את נשותיהן וזכה ונולד לו אהרון ומשה עמוד התורה.

וכיון שמקהת נולד עמרים אבי מנהיגי ישראל משה ואהרון ומרים דבר שלא זכה אחר לבנים כאלה גדולים, לכן נבחר לשאת את הארון ולהיות הנבחר מכולם. נמצא שעמוד הכהונה והתורה יצאו מקהת ולכן הוא קודם לכולם.

כן מצינו ביעקב שבירך את אפרים לפני מנשה הבכור

ויש להוסיף שהוא על דרך מעשה יעקב כאשר הביא יוסף את אפרים ומנשה והיה ויכוח מדוע יעקב שיכל ידיו בברכתו אותם וביאר יעקב אבינו שאמנם ידעתי ובכוונה שיכלתי את ידי כי אפרים העמל בתורה קודם למנשה הבכור שעסוק במלכות כי כתר תורה קודם, והוסיף בך יתברך ישראל ישימך אלוקים כאפרים ומנשה, וישם את אפרים לפני מנשה, בכדי לתקן את הקנאה שהייתה באחים, ואילו הם לא קינאו וקיבלו את ברכת והחלטת הסבא יעקב בלי לפקפק עליה. ונמצא מדברי יעקב למדנו את שני הנקודות הן לתקן הקנאה הקדים ואף גם זאת כבוד התורה קודם לבכורה ומלכות.

כתר תורה גדול מכתר כהונה ומלכות

ומבואר במסכת אבות פרק ו משנה ה: גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות שהמלכות נקנית בשלושים מעלות והכהונה בעשרים וארבע והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים וכו'. הראת לדעת כי כבוד התורה קודם אפילו לכהונה.

ויש לנמק הדבר, כיון שהתורה שונה משאר הכתרים שכתר כהונה זכה בו זרע אהרון ולא שייך לשום קניין ולא יכול האדם לעשות שום דבר בכדי לזכות לכהונה ורק אם יחתן את ביתו לכהן ת"ח יזכה שיהיו הנכדים כהנים אחרת לא שייך לקנות הכהונה, וגם אינו תלוי במעלת האדם אלא כל שהוא מזרע אהרון נעשה כהן, וממילא אינו מעלה גדולה כיון שאין הדבר משקף גדלותו של הכהן מלבד יחוסו.

כמו כן כתר מלכות זכה בו דוד המלך וזרעו אחריו עד סוף הדורות כי קודם דוד יכול כל אדם לזכות למלכות אם יהיה ראוי לכך, אבל אחרי דוד זכה לו ולזרעו בלבד שיהיו מלכי

ערך התורה בבית היהודי

ישראל, ולכן גם כתר זה אינו שייך להראות גדולתו של האדם אלא מפני יחוסו זוכה למלוכה והראיה שהיו מלכים שלא הלכו בדרכי השם.

אולם כתר תורה שייך לכולם בלי הבדל ואינו עובר בירושה ואפילו יהיו אבותיו גדולי הדור אין בזה ערובה שבניו ימשיכו להיות ת"ח אלא התורה מונחת בקרן זוית וכל הרוצה ליטול יבא ויטול, והכל תלוי בעמלו של כל אחד ואחד ולפי זה הם הן השגותיו בתורה, ולכן כתר תורה הוא היחיד המשקף גדולתו ומעלתו של אותו אדם שזכה בו, וכמאמר חז"ל יגיעת מצאת לא יגיעת לא מצאת, נמצא שכתר תורה עולה על כולן.

ונראה לבאר שטעם הדבר שכתר תורה אינו עובר בירושה כיתר הכתרים שכן עוברים בירושה, הוא מפני שבלי תורה אין חיים לאדם ואינו יכול להתקיים, כמו שבלי מים אין העולם יכול להתקיים, כך בלי תורה אין קיום לאדם ולא לעולם, לאדם כתוב עץ חיים היא למחזיקים בה, ולעולם כתוב אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, ולכן לא יתכן שהדבר יהיה מסור רק לקבוצה מסוימת משא"כ כהונה ומלכות יכול האדם והעולם להתקיים בלעדיהן.

מעשה עם עשיר ורבי אלחנן ווסרמן זצ"ל מהו כבוד תורה

ומעשה שהיה בזמן הרב אלחנן ווסרמן שיצא להתרים לצורך הישיבה בשל המצב הקשה אליו נקלעה, הלך לאחד העשירים התומכים בישיבה, היה זה זמן חורף והיה שלג ובוץ בדרכים, וכשהגיע לבית הגביר היה כולו רטוב ונעליו מלאות בוץ, והנה אותו הגביר ביתו כולו מרופד בשטיחים והכל נקי ומצוחצח, התחיל רבי אלחנן לחכוך בדעתו מה יעשה מהיכן יכנס לבית מבלי להזיק, לבסוף נזכר והחליט להכנס מהמטבח, ששם הכניסה צדדית ללא שטיחים וחפצים רבי ערך. הגיע ודפק בדלת המטבח, בנותיו של אותו עשיר שהיו באותו זמן במטבח פתחו וראו לפנייהם את רבי אלחנן ווסרמן, מהר רצו לקרא לאביהם, משבא וראה את רבי אלחנן, נתן לו שלום ושאל למה כבודו בא מהדלת הצדדית ולא מהדלת הראשית?

ענה רבי אלחנן שהיות ונרטב כלו ונעליו מלאות בוץ, לא יכל להכנס מהכניסה הראשית שמא ילכלך ויגרום נזק, ענה לו אותו הגביר האם אתה רוצה להרוס את כל החינוך שאני רוצה לחנך את ילדי? ובכן ישנן שתי אפשרויות האחת שתשאר פה ואני לא אקבל ולא אדבר אתך והשניה שתלך לדלת הראשית תכנס ותדרוך על כל השטיחים, ותתישב על הכורסא, עם כל הרטיבות, אז אני אקבל אותך ואשמע את דבריך.

ובלית ברירה חזר רבי אלחנן לדלת הראשית ושם נכנס לסלון בדחילו ורחימו, ואז אמר לו הגביר אל תפחד להפך תדרוך ובא שב על הספה ללא חשש, ואז אמר לו אותו הגביר כבוד הרב אני כל הזמן עובד לחנך את ילדי ובנותי מה זה כבוד תורה, ואיך צריכים לכבד תורה והנה ראה מה אתה עושה, באת מהמטבח בשביל שהשטיחים לא יתלכלכו, כלומר השטיחים יותר חשובים מהרב וכך עלול להרס החינוך של הילדים, ואילו הם צריכים לראות ולהבין שהרב יותר חשוב מהשטיחים והרהיטים, ומכל כבוד הבית וזהו כבוד

ערך התורה בבית היהודי

תורה, וכאשר ראה את כוונתו בירכו בזכות מה שנהג לכבוד התורה שיזכה לשני חתנים תלמידי חכמים, ואכן כך היה.

המזלזל בתלמידי חכמים אינו זוכה לבנים חכמים

ונביא את מאמר חז"ל המלמדנו שהמזלזל בכבוד התורה אינו זוכה לבנים חכמים, כמבואר במסכת נדרים דף פא ע"א ומפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהן? אמר רב יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא להם. רב ששת בריה דרב אידי אומר כדי שלא יתגדרו על הצבור. מר זוטרא אומר מפני שהן מתגברין על הצבור. רב אשי אומר משום דקרו לאינשי חמרי.

ופרש"י מסכת נדרים דף פא ע"א דקרו לאינשי חמרי - שאין נוהגין להן כבוד ומבזין אותן מפני תורה שבהם.

וכתב בעלי תמר דמאי פרק א עיין בנדרים פ"א מפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהם רב אשי אמר משום דקרי לאינשי חמרי, ופירש רש"י שאין נוהגים בהם כבוד ומבזים אותן מפני תורה שבהם. ובזהר פרשת ויצא דף קס"ד אמר רבי ייסי וודאי על דא אמרו דלא יזלזל בר נש לשום בר נש אחרא בעלמא. ומשמע שם דהטעם הוא משום דלפעמים תורתו בתוך מיעיו ואינו מגלה לבני אדם עיין שם.

ולענ"ד טעם הדבר שנענש בבניו על שזלזל בכבוד התורה. מפני שכאשר בביתו רגיל לדבר בזלזול על תלמיד חכמים הרי שהוא משדר בביתו לבניו על חוסר הערכה לתורה וממילא אין תשוקתם ללמוד תורה מאחר ורואים שאין להם ערך וזו תוצאה של מעשיו.

מעשה עם הגרש"ז אויירבך זצ"ל

פעם פנה אחד התלמידי חכמים בשאלה לגרש"ז שאינו מבין כיצד שכנו בעל בית פשוט זכה לבנים מוצלחים ותלמידי חכמים והוא כתלמיד חכם אינו זוכה לכך עם בניו, הגרש"ז בהכירו את הנפשות הפועלות במה דברים אמורים השיבו ששאלתו כבר נשאלה בגמרא מסכת נדרים דף פא מדוע אין בניהם תלמידי חכמים ואחד מתרוצי הגמרא אמר רב אשי משום שקוראים לאנשים חמורים, פירוש הדברים כאשר נתבונן בבעלי בתים פשוטים הרי הם מתבטלים לחכמי התורה וכל הזמן מוקירים ומכבדים ומדברים עליהם בכבוד ובהערצה כך שבניו סופגים מהבית ערך עליון ללומדי התורה וממילא כל משאת ליבם ושאיפתם להיות גם כן גדולי תורה, ואילו תלמידי חכמים האוירה בביתם בדיוק ההיפך זלזול והשפלה של כל מיני חכמים ואת אותו זלזול מקבלים בניו מהאוירה של הבית שאין ערך ללומדי התורה וממילא אין לו שום תשוקה ושאיפה להידמות לתלמידי חכמים, ולכן תיזהר בביתך מדברים כאלה.

האוהב תלמידי חכמים זוכה לבנים תלמידי חכמים

עוד מאמר חז"ל המלמדנו על כך שלפי הערכים שמדוברים בבית זוכים לכך בבניהם, מבואר במסכת שבת דף כג ע"ב אמר רבא: דרחים רבנן - הוו ליה בנין רבנן, דמוקיר רבנן

ערך התורה בבית היהודי

- הוו ליה חתנוותא רבנן, דדחיל מרבנן - הוא גופיה הוי צורבא מרבנן, ואי לאו בר הכי
הוא - משתמען מיליה כצורבא מרבנן.

ושואלים המפרשים מדוע בגלל שאוהב תלמידי חכמים זוכה לבנים תלמידי חכמים היכן
המידה כנגד מידה? וישנם פירושים רבים בדבר.

אולם לענ"ד שוב כנ"ל כי הדבר ברור מאליו שלפי הערכים שאדם משדר בבית כך
משפיע על בניו ובדרך זו הם הולכים כמו שסיפרנו בשם הגרש"ז אויירבך.

על שלא ברכו בתורה תחילה שלא שמו את ערך התורה במקום ראשון

עוד מאמר חז"ל המלמד על אותו יסוד, מבואר במסכת בבא מציעא דף פה ע"א אמר רב
יהודה אמר רב: מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגדה על
מה אבדה הארץ, דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד
שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו. שנאמר ויאמר ה' על עזבם את תורת אשר נתתי
לפניהם. אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה.

וכתב בשיטה מקובצת מסכת בבא מציעא דף פה ע"ב בשם הרמב"ם וז"ל אמר רב יהודה
אמר רב שלא ברכו בתורה תחלה. וכו' והנראה לי בפירוש דבר זה הוא בהפך והוא
שהדבר האסור הוא היות איש תלמיד חכם נמצא שם ועולה לפניו כהן עם הארץ או מי
שהוא גרוע ממנו בחכמה וקורא תחלה ולהיות שהם מיעטו כבוד תורה ואין קורין תחלה
בתורה אלא קורא אחר פחות מהן לקו רובם שאין תורה יוצאה מבניהם לפי שמה שאמרנו
כהן ראשון וכו' אין כל זה אלא בשוין וממה שיסייע את הפירוש הזה הוא היות בעל
המאמר הוה רב ובפירוש אמרו רב קרא בכהני לפני שמואל. הרמב"ם בתשובת שאלה
מועתק מלשון ערבי עכ"ל.

**אפשר לבאר כוונת הרמב"ם על יסוד הנ"ל היות והם אינם נותנים ערך לתורה יותר
מאחרים ממילא זה מה שבניהם רואים ולזאת אינם יוצאים חכמים.**

ואכן כך כתב לבאר בחידושי החתם סופר מסכת נדרים דף פא ע"א וע"ד הלציי אמרתי
שהיה התורה מבוזה בעיניהם ורק כחכמת העמים וטפל להם והמתפאר ומתברך בחכמתו
התברך בידיעת שאר החכמות שהיו עקרים אצלו ולבסוף אמר גם בתורה אני בקי ע"ד
אגב והיינו שלא ברכו והתפארו בתורה תחלה ובהשכל וידוע אותי, כ"א בשארי חכמות
תחלה.

וכ"כ גם במהר"ם שיק מסכת שבת דף קיט ע"ב ואמרו חכז"ל [ב"מ פה ע"א] "שלא ברכו
בתורה תחילה". דהנה האדם רואה לעינים בענייני עולם הזה, שלפי ראות עיניו הם
מצליחים אותו או מכאיבים לו בחסרונם, על כן הוא מחשיבם ביותר מעניני התורה
והמצוות.

עצת הגר"ח פלאג'י ברכת בניו הדגש בתחילה על התורה

ובדומה לכך כתב בכף החיים (פלאג'י) סימן לב אות סג עוד ראיתי להרב עמודי שמים
דף ת"א ע"א דכתב, דבמוצאי שבת חוזרין ומתברכין הבנים והתלמידים מאבותיהם

ערך התורה בבית היהודי

ורבותיהם לסימנא טבא, ולכן נוהגים בכמה מקומות לנשק ידי הגדולים בליל מוצאי שבת לקבל ברכתם, אלא דצריך שיזהרו המברכים שיברכו ברכות לראש שיזכו לתורה ואחר כך בעושר והצלחה ובני חיי וכיוצא ולא יעשו הפך, וזה פירש הרב עוללות אפרים במאמר מפני מה אין יוצאין בני תלמידי חכמים תלמידי חכמים מפני שלא ברכו בתורה תחילה, והוא דמי שהוא אוהב תורה, הוא מברך תחילה שיהיה בנו תלמיד חכם, אבל מי שאינו אוהב את התורה מברך תחילה שיהא עשיר, ולכן שפיר אמרו כי הסיבה דאינן יוצאים בניהם תלמידי חכמים הוא מפני שלא ברכו אותם בתורה תחילה, ירצה ברכה ראשונה לא ברכו שיהיו תלמידי חכמים שיעסקו בתורה לשמה, ולפי מדתם לא יזכו לתורה, יעויין שם.

מוסר השכל

הראת לדעת, כי כל בית יהודי הרוצה להצליח לגדל דור ישרים מבורך תלוי כיצד מדרגים את הערכים בביתם, כי הילדים קולטים טוב מאוד מה חשוב אצל הוריהם, ולפי זה הם מתחנכים וזה מה שמשפיע עליהם ואת זה הם מיישמים.

הילד רואה בבית מהי שיחת החולין של האב, האם הוא מדבר לשון הרע על אנשים, האם הוא עושה צחוק מכל דבר, או שדיבור החולין שלו הוא גם שיחת חולין של תלמידי- חכמים, אם הוא מכבד תלמידי- חכמים, מוקיר דברים של קדושה, וגם תורם להם מתוך שהוא מחשיב את הדבר.

הילד גם רואה מי הם חברי האב, עם מי הוא מדבר ועל מה הוא מדבר כל הזמן, ומה היא פנימיותו, וכל זה משפיע עליו.

אם כאשר האב בא הביתה, הוא עוסק רק בצרכי חולין, הילד רואה במה האבא מתעסק בבית. בבית אבא מתעסק ומדבר כל מיני דברי חולין, ואולי אף מגדיל לדבר כל הזמן בצרכים גשמיים ומדבר על חשיבותם, ומתלהב מכל רהיט חדש שקנו לבית, מלטף אותו ומשבח אותו, ואם קנו מכשיר חשמל חדש, האב מתלהב, או מתפעל מהרכב שקנה השכן. הילד רואה מה חשוב לאבא, וקולט מה סדר העדיפויות, וברוב המקרים (לצערנו) כבר לא יצא ת"ח. הוא ירדוף אחרי הכסף כשיתבגר.

לעומת זאת, יש אנשים, שלא הוגים בתורה כל כך, אלא כל היום מתעסקים בעבודתם לפרנסתם, אבל כשהם מגיעים הביתה בערב, לאחר שהם אוכלים ונחים קצת, למרות שהם עייפים, מיד הם רצים לשיעור. בכל פעם שיש להם זמן, הם הולכים לשיעור. וגם כאשר הם נמצאים בבית, הם מדברים על חשיבות התורה ותלמידי- חכמים, ואומרים כמה חשובים העוסקים בתורה, וכן שחים בהתלהבות על ראשי ישיבות ורבנים, ומעריכים אותם, ואף תומכים כספית בישיבות ובתלמידי חכמים. ממילא הילדים קולטים שהדבר החשוב ביותר הוא לשבת וללמוד תורה, ואבא הולך לעבודה מפני שהוא זקוק לפרנסה, אבל המטרה היא התורה ולימוד התורה.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך,
אמרי מרדכי ועוד

ערך התורה בבית היהודי

ויהי רצון שנשכיל להבין ולעשות לתת את הערך העליון בביתנו לתורה הקדושה ולמצוותיה, ועל ידי זה נזכה לבית של תורה וקדושה, ולגדל דור ישרים מבורך ברוח ישראל סבא, ולראות בשובע שמחות, אמן ואמן.

בברכת התורה ושבת שלום ומבורך

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

מעלת הבטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

בענין איש אמונות רב ברכות

דִּבֶּר אֶל אֶהְרֹן וְאֶל בְּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם ... וְשָׂמוּ אֶת שְׁמֵי עַל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם (ו, כג-כז).

בביאור מצות ברכת כהנים

הק' בעל העקידה (פרשת נשא שער ע"ד), מה תועלת במצוה הזאת רצוני בשיאמרו אלו
הברכות מפי הכהן אל העם כי הוא יתעלה הוא המברך ומה יוסיף ומה יתן כי יברכו
הכהנים או יחדלו וכי היה להם לסייעו?

ותירץ, הראוי שיאמר בזה, כי לפי שהעיקר אשר הצלחת האדם וטובו תלוי עליו הוא
בשיהיה לו ציור חזק ואמונה קבועה בשכל, הטובות והצלחות עליונות ותחתונות הבאות
על העולם וכתותיהם הם מאת הסבה הראשונה יתעלה שמו, לא מצד הקרי וההזדמן,
ולא בכחו ועוצם ידו, ולא משום כוכב ומזל קבוע, כי על כן צוה להישייר אותם במחנותם,
להתכוין כלם לאביהם שבשמים, כי זאת היא הכוונה עצמה שקבעו חז"ל כל הברכות
הבאות על כל דבר ודבר, ובפרט כל ברכות הנהנין לא מפני שהוא צריך לברכתם, רק כדי
שיזכר ויפקד שם הבורא יתעלה והמשפיע הטוב על הדבר ההוא המושפע ... "ושמו את
שמי על בני ישראל ואני אברכם" - ירצה שהכוונה בזה אינה אלא שישימו את שמי על
בני ישראל בברכתם, כי עיקר הברכה אני אברכם זולתם ועל דרך האמת השימה זאת הוא
הסיוע שיפול בזה שהם מסייעין על ידן כמו שאמר מכל מקום היה לך לסייעני כמו
שנתבאר והוא ענין נכבד מאד", עכ"ד. ומבואר מדבריו הק', שהברכה שחלה על כלל
ישראל לא באה כלל מאת הכהנים, שהרי אין בכוחם של הכהנים לברך את ישראל, רק
הברכה הוא ממקור כל הברכות, מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא כדכתיב: "ואני
אברכם". ורק הכהנים מעוררים ומסייעים ועוזרים לכלל ישראל לקבוע בליבם מדת
האמונה והבטחון בהשי"ת, וע"י האמונה והבטחון זוכים הם לברכה מאת השי"ת.

המברך ברכה - זוכה לברכה

והאריך שם לבאר דזהו הענין מה שאנו מברכים "ברכת הנהנין", שהרי אמרו חז"ל
(ברכות לה, א): "שכל הנהנה מהעולם הזה בלא ברכה כאילו מעל" - שעל כל הנאה
הבאה לו לאדם, הרי הוא צריך לברך ברכה - ותכלית הברכה היא להכיר ממי באה לו
הנאה, שאינו חו"ש "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", רק כל הנאה הוא מאת
מלך מלכי המלכים הקב"ה. ועל כן כל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה, שהרי לא
קיים התכלית של הברכה, לבא לידי ההכרה כי כל מה שיש לו הוא ממלך העולם,
השליט על כל. ונמצא דזהו התכלית שכל כל הברכות לחזק "האמונה בהשי"ת". ומי שיש
לו אמונה בהשי"ת הרי הוא זוכה לברכה.

וכן הוא להדיא בדברי הזוהר (ריש פרשת עקב): "ועל דא אצטריך ב"נ לשואה רעותיה ברזא דברכאן בגין דיתברכון אבהן ובנין כלא כחדא ומאן דמברך לקודשא בריך הוא אתברך ונטיל חולקיה מאינן ברכאן בקדמיתא דכל עלמא לתתא, כיון דשמא דקודשא בריך הוא מתברך מתמן נחית ושרא על רישיה חולקא קדמאה, והא אוקימנא דכתיב (שמות כ, כא): "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך", (אזכיר - כמא דאת אמר (תהלים כ, ד): "יזכור כל מנחותיך"), כיון דההיא ברכה אתייתא ושרייתא על רישיה מתמן אתפשט בכל עלמא, ע"כ. [תרגום: "ועל זה צריך אדם לשים רצונו בסוד הברכות, כדי שיתברכו אבות ובנים, הכל כאחד. ומי שמברך את הקב"ה - מתברך, ולוקח חלקו מאותן הברכות, בתחילה של כל העולם שלמטה. כיון ששמו של הקב"ה מתברך משם, יורד ושורה על ראשו החלק הראשון. והרי בארנו שכתוב (שמות כ, כא): "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך". (אזכיר, כמו שאמר, יזכור כל מנחותיך) כיון שאותה ברכה באה ושורה על ראשו, משם מתפשטת בכל העולם", ע"כ].

ולפי זה יש לבאר דברי הזוהר (ח"א דף רכ"ז): "בכל אתר דברכאן אצטריכו לברכא בעי קודשא בריך הוא לאתברכא בקדמיתא, ולבתר אתברכו אחרנין ואי קודשא בריך הוא לא אתברך בקדמיתא אינן ברכאן לא מתקיימין", ע"כ. [תרגום: "בכל מקום שצריך לברך ברכות, צריך הקב"ה להתברך בהתחלה, ואח"כ מתברכין האחרים. ואם הקב"ה לא מתברך בהתחלה, אותן ברכות לא מתקיימות", ע"כ]. הרי מבואר מדברי הזוהר דמי שרוצה לברך אחרים, אם אינו מברך את הקב"ה אין הברכה מתקיימת, והטעם לזה הוא משום שהשפע של ברכה בא מאת הקב"ה, ואינו בא רק אם מברך את השי"ת - והיינו שהוא מכיר שהכל הוא מאת השי"ת, ורק עי"ז זוכה לשפע הברכות.

שבט לוי בוטחים בהשי"ת

אולם יש להעיר, מאחר שמבואר מדבריו דלא היה לכהנים בעצמם שום כח לברך את ישראל, רק הם מסייעין לעורר את כלל ישראל במדת האמונה והבטחון בהשי"ת וע"י זה זכו כלל ישראל לברכה, א"כ אמאי הוטלה המצוה לברך את ישראל דוקא על הכהנים, הרי כל תלמיד חכם, או צדיק, שיש ביכולתו לעורר את בני ישראל לבטוח בהשי"ת, יהא יכול לקיים המצוה לברך את ישראל בברכת "יברכך ה' וישמרך וגו'" שהרי אין הברכה כלל מאת הכהנים בעצמם.

והנראה לומר, דהנה הכהנים היו מיוחדים במדת הבטחון בהשי"ת, וע"כ התורה הקדושה צותה דוקא שהכהנים יברכו את ישראל ויעזרו להם להיות מן הבוטחים בהשי"ת. שהרי הכהנים לא זכו לנחלת הארץ, ולא היו עובדים להשיג פרנסתם, וע"כ היו צריכין להיות בוטחים בהשי"ת באמת שהוא ית' יפרנסם. וידוע דברי הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל) במש"כ על שבט לוי וז"ל, "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר ברך ה' חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך. ולא שבט לוי

בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, עכ"ל.

וכתב הגרי"ז (על התורה פרשת חיי שרה) בשם הגר"א שמקור דברי הרמב"ם הם ממדת רבי שמעון בר יוחאי, כמבואר בברכות (דף ל"ה ע"ב): "תנו רבנן: ואספת דגנך, - מה תלמוד לומר - לפי שנאמר: לא ימוש ספר התורה הזה מפיק, יכול דברים ככתבן? תלמוד לומר: ואספת דגנך - הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל; רבי שמעון בן יוחאי אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורע בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי אחרים שנאמר: ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר: ואספת דגנך; ולא עוד, אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנאמר: ועבדת את אויבך וגו'. אמר אביי: הרבה עשו כרבי ישמעאל - ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחאי - ולא עלתה בידן", ע"כ. מבואר מדברי הגמ' דרשב"י סובר דאם אחד עושה רצונו של מקום, אין צריך לעשות שום השתדלות, רק להיות בוטח בהשי"ת. וכתב הגרי"ז: "אם בא איש מכל באי עולם להתנהג במדה זו אינו צריך לשום דבר בעוה"ז כי ה' יזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו בלי שום השתדלות מצדו כלל", עכ"ל. וזהו כוונת הרמב"ם, שגם כל אחד ואחד מישראל, יכול להגיע להך מדרגה גבוהה של שבט לוי שאינו צריך לעשות שום השתדלות, והשי"ת יזמין לו פרנסתו בלי שום השתדלות כלל.

וא"כ י"ל, דדוקא הכהנים שהיו בדרגה גבוהה במדת הבטחון, שהרי לא היה להם נחלה, ולא היו עוסקים בשום עסק לצורך פרנסתם, וע"כ הם תלו כל בטחונם אך ורק בהשי"ת שהוא ית' יפרנסם, וע"כ רק הם יכולין לעורר ולסייע ולעזור לכלל ישראל להיות בוטחים בהשי"ת, מפני שהם עצמם היו במדרגה גבוהה במדת הבטחון.

בביאור נשיאת כפים אל השי"ת

ונראה לענ"ד להוסיף על זה, דמאחר שיסוד ברכת כהנים הוא לקבוע בלב כל אחד ואחד מדת הבטחון, זהו הטעם מדוע הכהנים כשמברכים את העם "נושאים ידיהם", שהכהנים מלמדים את כלל ישראל, שכדי לבטוח בהשי"ת, צריך לישא ידים אל אבינו שבשמים, שהכהנים אין להם על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, וע"כ הם "נושאים ידים" אל אבינו שבשמים. "נשיאת כפים" מורה שאין לנו שום יכולת עצמית מכח ידינו רק הכל הוא מאת השי"ת - וזהו האופן לזכות לברכה מאת השי"ת.

תנן במתני' בראש השנה (פ"ג מ"ח): "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגומר (שמות יז, יא) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו

מתגברים ואם לאו היו נופלין, כיוצא בדבר אתה אומר (במדבר כ"א) עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי, וכי נחש ממית או נחש מחיה **אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהן שבשמים היו מתרפאים** ואם לאו היו נימוקים", ע"כ. משה 'הרים' את ידיו - ולשון הרמה הוא לשון של סילוק. [כדכתיב (במדבר יז, י): הרמו מתוך העדה] והכוונה הוא להורות שאין שום כח כלל לידים, רק כל הכח הוא מאת השי"ת, וכל זמן שמשה רבינו הרים ידיו למעלה, והיו כלל ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים לבם לאבינו שבשמים היו מתגברים במלחמה, וכמו כן היה גבי נחש הנחושת. וזהו גם מה שמורים הכהנים כשנושאים ידים אל אבינו שבשמים, להורות שהכל הוא מהשי"ת! ולא חו"ש "כוחי ועצם ידי", ומי שמאמין כן זוכה לברכה.

נשיאת כפים בהשתדלות

והנה הגם שרק הכהנים לא היו עושין שום השתדלות והיו בוטחים בהשי"ת שיפרנסם, אבל שאר כלל ישראל כן היו עוסקים בהשתדלות לצורך פרנסם, מ"מ זהו הלמוד שמלמדין שאר העם שעוסקים בהשתדלות, להאמין שהגם שהם עוסקים בהשתדלות, מ"מ אין שום כח למעשה ידיהם, רק הכל הוא בגזירת עליון. ועל כל דבר ודבר צריך להיות בוטח בה', שהוא ית' יעזרנו, אפילו אם הוא עושה השתדלות בענין מסויים. ולא לחשוב בלבו ח"ו 'כחי ועצם ידי', בכל השתדלות שעושה, שהרי ההשתדלות אינו מועיל כלל. רק הכל הוא בגזירת עליון, וע"כ ההצלחה אינו תלוי כלל וכלל בהשתדלותו. וע"כ צריך האדם להכיר שאין נעשה כלום מ'כוחי ועצם ידי'. וע"י זה יזכה להיות מהבוטחים בהשי"ת באמת, ויזכה לברכה האמורה בקרא, "ברוך הגבר אשר יבטח בה', והיה ה' מבטחו".

כתיב (משלי כח, כ): "איש אמונות רב ברכות", הרי כל הנ"ל מפורש בקרא, דמי זוכה לברכה - זה שהוא מאמין ובוטח בה'. וע"י במה שפי' האלשיך (שם) וז"ל, "איש אמונות - שאינו בוטח שבעבודת האדמה אשר יעשה כראוי, תוציא צמחה כראוי ברבוי על ידי השתדלותו, רק שם כל בטחונו בקונו יתברך אומר בלבו שכל חריצותו כאין, רק שמאמין בה' ישלח ברכה במעשה ידיו שזהו ענין אמונות, על דרך מה שקראו רז"ל לסדר זרעים אמונת מטעם זה, ההוא לא בלבד ישבע לחם כי אם גם יהיה רב ברכות", עכ"ל.

ומהו הברכה לה זוכה המאמין בהשי"ת? כתיב (משלי י, כב): "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה". מי שמאמין בהשי"ת, הרי הוא זוכה לברכת ה' - וזוכה לעשירות! וזוכה גם לסיפא דקרא "ולא יוסף עצב עמה" - וביארו המפרשים, שברכה זו הוא שזוכה לפרנסה ועשירות במיעוט השתדלות, בלי שום עצב! מדהים מאוד!

האלקים ישימנו מן הבוטחים עליו הנמסרים לדינו בנראה ובנסתר ברחמיו, אמן!

והבוטח בה' חסד יסובבנו!!

לתגובות: adebstein@gmail.com

מעמקי הלכה / הרב יצחק אברהם, כולל 'תורת ה' חפצו, בית שמש

קבלת נזירות בזמן הזה, ובסיפור אודות הגאון הרוגאצ'ובי זצ"ל

דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתְ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה פִּי יִפְלֵא לְנֶדֶר נְדָר נְזִיר לְהִזִּיר לָהּ (ו, ב)

ראיתי מעשה בספר 'פרדס יוסף' (החדש, במדבר ח"א עמ' קצ"ד) והוא סיפור פלא אודות הגאון הרוגאצ'ובי זצ"ל (בעל הצפנת פענח), שבילדותו לקח אביו של הרוגאצ'ובי ר' פישל רוזין ז"ל את בנו עמו לראות פני האדמו"ר ה'צמח צדק', הרבי בירכו בלמדנות ואף הורה לו ללמוד מסכת נזיר. כשיצאו האב ובנו מחדרו של הרבי שאל הילד שהיה אז בן ה' או ו' שנים את האב, מהו הקשר בין הברכה להיות למדן וההוראה על לימוד מסכת נזיר, הרי למדנות פירושה לדעת את כל חלקי התורה ולמה דוקא מסכת נזיר?! האב לא ידע מה להשיב, אך הילד לאחר דקות ספורות של מחשבה קרא: הרבי רוצה שאהיה 'נזיר', וכדי להיות 'נזיר' צריך ללמוד מסכת זו, וכך תקויים בי ברכתו בלמדנות. ואילו ח"ו לא אציית לא אהיה למדן, עכ"ד. ואכן כידוע לא נתן הגאון הרוגאצ'ובי זצ"ל שיספרו את שערות ראשו כל ימי חייו, ע"כ.

סיפור מענין במיוחד, וכפי הידוע מהתמונות שנתרו בידינו על אותו גאון עצום וקדוש, ניתן יהיה לומר שחזותו מוכחת שלא נגע בשערות ראשו, וכעת גם נתבאר לן לכאור' פשר הנהגתו. אלא שנראה להעיר כמה הערות על המעשה כפי הדרך שסופר לעיל.

א] מופלא הסמוך לאיש בעינן

ראשית צריך לברר, הרי למבואר בסיפור, הצפנת פענח זצ"ל היה אז ילד כבן 56, וצ"ב דהרי בגיל כזה א"א לקבל נדרי נזירות, אלא בעינן שיגיע לכה"פ לסמוך לגיל י"ג, וכדאיתא בנזיר (כט:): שרק במופלא הסמוך לאיש נדרו נדר. ומן ההכרח להוסיף על הסיפור, שאביו הסכים על ידו והדיר אותו בנזירות. וכפי ההלכה שנתחדשה בנזיר (כח:): ש"האיש מדיר את בנו בנזיר". אך זולת אופן זה לא שייך שתחול כאן הנזירות כלל ועיקר וכאמור.

ב] אין מקדישין הקדשות בזה"ז

עוד יש להעיר, שמדיני הנזיר, דלאחר שמסיים את ימי נזירותו מביא קרבנותיו כמפורש בפרשתן (עולה חטאת ושלמים), והרי בזה"ז שאין לנו ביהמ"ק, נבצרה מאתנו אפשרות זו של הקרבת קרבנות. אמנם הנזירות תחול בלי ספק, וכפי שמוכח מהמעשה עם הנזירים שבאו לפני נחום המדי לאחר שנחרב הבית (עי' במשנה נזיר לב:), וכן פסק הרמב"ם (הל' נזירות פ"ב ה"כ), "נזירות נוהגת בפני הבית ושלא בפני הבית". אך לכאור' לכתחילה יש

להמנע מלקבל נזירות באופן שכזה, שהרי המקבל ע"ע נזירות כולל בתוך דבריו התחייבות להביא עמו קרבן^{כט}. וכידוע דבזה"ז איכא איסורא מלהקדיש הקדשות לבדק הבית (יומא סו., ע"ז יג., בכורות נג., וברמב"ם הל' ערכין פ"ח ה"ח), שיש לחוש לתקלה שיחללו את ההקדש. ולכאן' מאותו הטעם יש להמנע מלקבל נזירות.

ובאמת מצאתי בתוס' (נזיר יד. ד"ה אמר כמשה) שהקשו כיו"ב על כל אותם נזירי נזירות שקבלו ע"ע נזירות בשעת פטירת מרע"ה, "וק"ק למ"ד (זבחים קיז.) נדרים ונדבות לא קריבין בבמה, א"כ אותם שנדרו בנזיר בפטירת משה רבינו הא היו נזירים כל ימיהם, ולא יכלו להקריב קרבנות, דקרבן נזיר נידר ונידב הוא, ולא היה היתר גם בשילה, וכן קשה מן נזירות דאבשלום", ע"כ. הרי שהוקשה להם הכיצד הותר להם לקבל נזירות בעוד שאין יכולת בידם להקריב את קרבנם.

ושמא יש לומר, דהנודר 'נזירות לעולם' שפיר דמי, וכפי שביארו בתוס' (נזיר ז: סד"ה והתניא) דשלשה עניני נזיר יש, ויש אופן של נזירות בנודר למאה או אלף שנה, שהיא קבלת נזירות ארוך עד יום מותו, ואינו מגלח ולא מיקל ולא מביא קרבן כל ימיו, יעו"ש. ומעתה י"ל שבאופן זה ניתן לידור נזירות בזה"ז אף לכתחילה. וכך לכאן' ניתן לדקדק גם בלשון הרמב"ם (הנ"ל) שמפרט את האופן של הנזירות בזה"ז, "לפיכך מי שנדר בנזיר בזמן הזה הרי זה נזיר לעולם, שאין לנו בית כדי שיביא קרבנותיו במלאת ימי נזרו". הרי שבזה"ז סתמו כפירושו שכוונתו לידור ב'נזירות לעולם', ובכה"ג שפיר דמי לידור גם בזה"ז. אך עדיין יל"ע מצד קושית התוס' (נזיר יד.) הנ"ל, דמשמע מדבריהם דלא ניחא ליה גם בזה, ואולי משום שגם ב'נזיר לעולם' יש לחשוש שמא יטמא במשך ימי חייו, ועי"ז יתחייב בע"כ בקרבנות נזירות דטומאה.

ג] המקבל נזירות בטומאה לוקה

אלא שבעיקר מה שנראה להעיר, דהרי בזה"ז אין לנו אפר פרה אדומה, וממילא כולנו בחזקת טמאי מתים, שא"א להשמר בכל דיני הטהרה כדת. ומעתה יש כאן בפשטות בעיה חמורה לקבל נזירות, שאחד מדיני הנזיר הוא להשמר שלא ליטמא למת. והכיצד ניתן לעמוד בהלכה זו.

אך הקושי אינו רק על כיצד לשמור על טהרתו להבא, אלא כל עצם קבלת הנזירות במצב זה כרוכה היא בבעיה קשה, דיעויין בסוגית הגמ' בנזיר (טז:–יז.). לענין נזיר שקיבל נזירות בבית הקברות, ואנן קיי"ל כרי"ח שלוקה על קבלה כזו שקיבל בטומאה (עי' רמב"ם הל' נזירות פ"ו ה"ח). ועי' ברש"י (נזיר טז: ד"ה מי שהיה) ובתוס' (שם ד"ה מי שנדר) שלא"ד בעומד בבית הקברות, אלא ה"ה בכל מי שמקבל עליו נזירות בהיותו טמא. ומעתה הכיצד הותר לקבל נזירות בזה"ז שהננו בחזקת טמאים בטומאת מת, וצ"ע.

^{כט} עד כדי כך, שמבואר במשנה (נזיר לב.) ד"מי שנדר בנזיר, והלך להביא את בהמתו ומצאה שנגנבה וכו' ואם משנגנבה בהמתו נזיר אינו נזיר", והטעם לזה פרש"י (שם) "שבדעתו היה לקבל נזירותו על אותה בהמה, ובשעה שנזר לא היתה ברשותו, הרי זה אינו נזיר דנזירות בטעות הוא". הרי לנו שהבאת הקרבן הוא מהשיקולים הבסיסים ביותר בעת שנודרים נזירות.

ד] קנסו את הנודר נזירות בחו"ל

ובנוסף יש להעיר, שהרי הגאון הרוגאצ'ובי זצ"ל התגורר כידוע באירופה (דוינסק), וגם על זה יש סוגיא בנזיר (יט:כ.). ומבואר שקנסו את מי שנודר בנזירות בחו"ל, משום שחכמים גזרו שם טומאה (טומאת העמים). ומעתה בר מן חזקת טומאת מת, יש בעיה בעצם קבלת נזירות בחו"ל. וכן נפסק ברמב"ם (הל' נזירות פ"ב הכ"א). אמנם הראב"ד (שם) השיג שחומרתו היא קולתו, דמאחר ובזה"ז בלא"ה אנו טמאי מתים, ממילא אין את הקנס של טומאת העמים. ויעויין בנו"כ שנו"נ בזה. עכ"פ מאיזה צד שנבוא, צ"ע כיצד הותר לקבל נזירות בטומאה ובחו"ל.

ואין להשיב שאפשר שקיבל ע"ע 'נזירות שמשון', ומבואר בנזיר (ד:): שעל שמשון לא היה איסור ליטמא למתים. דנהי שזה יועיל לבאר את ההיתר לקבל הנזירות גם בטומאה ובחו"ל, אך שוב יוקשה עלינו ממה שהקשו בתוס' (נזיר יד.) דהכיצד יוכל להביא קרבנותיו בזה"ז, הרי ב'נזיר שמשון' משהכביד שערו מקל בתער ומביא קרבנותיו (נזיר ד.), ויל"ע בכל זה.

ה] הכיצד נמנע מלשתות יין

לאחר כותבי זה, זכיתי וקבלתי תגובה מהרב חו"ב דוד אריה הילדסהיים שיחי' [בעמ"ס 'ויברך דוד'] והאיר את עיני להערה נוספת שיש להעיר בדבר הסיפור הנ"ל, דלכאוי' תמוה לומר שהרוגאצ'ובי לא שתה יין כל חייו בקידוש (ע"פ הרמב"ם הל' נזירות פ"ז הי"א, ושי' התוס' והרא"ש נזיר ד., דפליגי על דעת רש"י נזיר ד. ומד.), וארבע כוסות וכדו'. והוא עצמו כתב בתשובה אחת (בשו"ת צ"פ וורשא סי' קכ"ב) "ושמחנו בפורים עד דלא ידע". וגם ידוע מפי כמה עדויות שארוחתו הקבועה של הרוגאצ'ובי היתה כמה ענבים וכוס חלב, וכבר העיר ע"ז בספר "הרוגאצ'ובי". כך שהסיפור תמוה וקשה לדעת אם הוא נכון, עכת"ד.

והנה בנוגע להערה כיצד קיים מצות קידוש וד' כוסות, ניתן היה עוד להשיב, דאה"נ על דעת כן נזר, שהרי כל נזיר מפסיד ע"י נזירותו מלקיים מצות דרבנן דקידוש על הכוס וכו', אך עכ"ז שכרו גדול מאוד שנזר אלקיו על ראשו. אך ההערה כאן גדולה, והוא מצד העדויות שהעידו על האי גאון קדוש שנהג לאכול ענבים בכל יום, וכן העיד בעצמו שקיים את שמחת עד דלא ידע בפורים, ובפשוטו הכוונה על שתיית יין (כמבואר בסי' תרצ"ה סעי' ב' ובאחרונים), הרי שמעתה אמינות הסיפור נעמדת בסימן שאלה.

ו] מעלת פרישות בלי פרטי הנזירות

לא עיינתי כראוי, אולם הרהרתי בלבי, שמא תתכן אפשרות להשיג עכ"פ חלק ממעלת הנזירות גם מבלי לקבל ע"ע את כל דיני הנזיר. אמנם זה ברור שהמקבל נזירות כהלכתה, מתחייב בכל פרטיה ודקדוקיה וכמבואר במשנה דנזיר (ג:).⁵ אך מי שלא מקבל נזירות,

⁵ אם כי יש לציין לדברי הר"ן (נדרים פג: ד"ה אמרי) שחידש דשייך קבלת נזירות על איסור 'טומאה' לחוד, יעו"ש. אמנם כבר העיר הרש"ש (שם) שדבריו צ"ב מהסוגיא דנזיר (ג:). ויתכן שדברי הר"ן נאמרו רק על מי שקיבל מעיקרא

אלא שמתחייב ב'נדר' שלא לגלח שערות ראשו, אמנם הוא לא נזיר, אבל הרי הוא פורש בחלק מחלקי הפרישות של נודרי נזירות. האם יש לחושבו כסתם נדר בעלמא, או שמא יש כאן חלק ויתרון מהקדושה של נזירות (עי' תענית יא. "נקרא קדוש"). ואולי יהיה ניתן להציע, שהצ"פ זצ"ל קיבל ע"ע פרישות מעין נזירות, למרות שלא נדר בנזירות ממש.

אמנם לכאור' נראה לדון שאין בזה ענין, ומזה גופא שהתורה הקפידא להחיל על הנזיר את כל פרטי דיניו, משמע שרק באופן שגורה התורה ניתן יהיה להשיג את קדושתו, אך לא בדרכים אחרות. ועי' גם בלשון התוס' (נזיר יא. ד"ה דהוי) על מי שקיבל נזירות לגלח בבית חוניו, ד"מתלא תליא וקאי, אי מגלח במקדש, גליא מלתא דלנזירות מעלייתא איכוין, ועל מנת דאמר לא כלום הוא. ואם גילח בחוניו, גליא מילתא דלצעורי מכוין". ומבואר דגם מי שנהג בכל מנהגי הנזירות ופרש מיין וטומאה וגידל שערו, אלא שלבסוף הוא לא גילח בביהמ"ק אלא בבית חוניו, הרי שכל מעשיו מוגדרים רק כ"לצעורי" ותו לא.

נזירות שלימה, ורק לאחר מכן בא להתיר חלק מהנזירותו, דבאופן כזה שייך להשאיר לו נזירות חלקית רק לענין טומאה. אבל המקבל נזירות בתחילה, גם אם קבלו רק לענין טומאה, בודאי מתחייב בכל דיני הנזיר וכמבואר במשנה. וע"ע במנח"ח (מצוה שס"ח) שחקר בנזיר שא"א לו לקבל נזירות מכל הדברים (כגון שנתחייב בשבועה לשתות יין), האם עכ"פ יחול הנזירות על השאר (טומאה, גידול שער), ומצדד שגם בכה"ג לא חל כלל, דאין נזירות לחצאין וצריך שיוכל לקיים את כל דיניו, יעו"ש.

מצוות הארץ בפרשה / הרב אברהם יוסף חבצלת, מרבני בית המדרש להלכה בהתיישבות

לאיזה כהן נותנים ביכורים?

וְהִתְּוֹדוּ אֶת-חֲטָאתְכֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהָשִׁיב אֶת אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְחִמִּישְׁתּוּ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לְאִשֶּׁר אָשָׁם לוֹ. וְאִם אֵין לְאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו הָאָשָׁם הַמוֹשָׁב לֵה' לִפְהֶן: מְלֹבֵד אֵיל הַפְּפָרִים אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ עָלָיו. וְכָל תְּרוּמָה לְכָל קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לִפְהֶן לוֹ יִהְיֶה. וְאִישׁ אֶת קִדְשׁוֹ לוֹ יִהְיֶה, אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לִפְהֶן לוֹ יִהְיֶה (ה ט-ו)

באיזו תרומה איירי? רש"י העדיף את הדרש על הפשט, וז"ל, אמר רבי ישמעאל וכי תרומה מקריבין לכהן והלא הוא המחזור אחריה לבית הגרנות ומה ת"ל אשר יקריבו לכהן אלו הביכורים שנאמר בהם תביא בית ה' אלהיך ואיני יודע מה יעשה בהם ת"ל לכהן לו יהיה. בא הכתוב ולימד על הביכורים שיהיו נתונים לכהן. עכ"ל. ומקורו בסיפרי כאן.

הרבה מן המפרשים הסכימו עם רש"י. הספורנו: כבר באה הקבלה שהתרומה האמורה בזה המקום היא הביכורים. ואמר בכאן כמו שגזל הגר נותנו לכהן של משמר כמו כן הביכורים נותנו לכהן של משמר. בעל הטורים: יקריבו בגימטריהם הם הביכורים ועו"מ.

ואולם, אור החיים, לאחר שהביא לשון הסיפרי הוסיף: אבל צריכים אנו ליישב המקרא על פי פשוטו. יותר ברור הרשב"ם שפירש וז"ל, וכל תרומה, תרומת ראשית שישראל מפריש ותרומת מעשר שהלויים מפרישים המפורשים בפרשת שלח לך, עכ"ל. הרי שפירש הפסוק בתרומה גדולה. וצ"ב מדוע שינה הרשב"ם משיטות כל הראשונים, או מדוע נטה רש"י מפשוטו של מקרא.

בבאור מקראות אלו יש שני מהלכים, הגר"ח [הלוי סולובייצקי] והגר"ח [קנייבסקי]. ויש להבין יסוד מחלוקתם.

טובת הנאה לבעלים בביכורים

כידוע בתרומה, חלה, מעשרות וקודשי הגבול יש טובת הנאה לבעלים והוא נותנם לכל כהן או לוי שירצה. בקדשי מזבח חלק הכהונה ניתן לאנשי משמר, ואין הבעלים יכול לשנות לכהן אחר. מה הדין בביכורים? במשנה האחרונה במסכת ביכורים איתא, למה אמרו הביכורים כנכסי כהן שהוא קונה מהם עבדים וקרקות ובהמה טמאה, ובעל חוב נוטלן בחובו, והאשה בכתובתה, כספר תורה. ורבי יהודה אומר, אין נותנין אותם אלא לחבר בטובה. וחכמים אומרים, נותנין אותם לאנשי משמר, והם מחלקין ביניהם, כקדשי המקדש. הרי שלרבנן ניתנים הביכורים לאנשי משמר, ואין לבעלים טובת הנאה בהם.

בחידושי הגר"ח על הרמב"ם (הלכות ערכין וחרמין) דייק גם ממשניות נוספות שמחלוקת תנאים היא. וז"ל, נראה דמחלוקת רבי יהודה וחכמים היא מחלוקת בדאורייתא, וחכמים דסברי ביכורים לאנשי משמר היינו מדאורייתא. אף שביד הבעלים

כהן המחזר בבית הגרנות

להביאם באיזה יום שירצה, וממילא לאיזה משמר שיקבלם, אבל כאשר הוא מביא ביכורים אינו יכול לתיתם לכהן אחר, שכן לא נאמר בהן דין נתינה אלא רק עצה בעלמא, ולא ניתנה להם טובת הנאה כמו במתנות כהונה.

בגליונות החזון איש על חידושי הגר"ח השיג על חידושו והוכיח שהדין שביכורים ניתנים לאנשי משמר אינו אלא מדרבנן. אין תנא אחד בכל המשניות שהביא הגר"ח שסובר שניתנים לאנשי משמר מדין תורה. ע"ש בדבריו, ובליקוטים לספר זרעים (ח, ד).

עולה מן הדברים. לשיטת הגר"ח אין למביאי הביכורים טובת הנאה כלל, והם ניתנים לאנשי משמר. לשיטת החזון איש מדאורייתא יכול מביא הביכורים לתיתם לכהן שבו יבחר, כתרומה וחלה. וע"ע בדרך אמונה ביכורים (ג, א, בביאה"ל) שהאריך לבאר שיטת החזון איש.

ביאור הפסוקים

בביאור הגרי"ז על התורה, כאן, באר על פי חידושו של אביו שלכן רש"י פירש על פי הספרי שבביכורים איירי. לשון אשר תקריבו משמע דבתרומה של הקרבה עסקינן. ואילו הפסוק הבא, ואיש את קדשיו, עוסק במתנות שאינן בני הקרבה. בא הכתוב ולימד שבמתנות הנזכרות בפסוק ט', כמו ביכורים, אין לבעלים טובת הנאה, ואילו המתנות שבפסוק י', היינו תרומות מעשרות וחלה, קדשי הגבול, טובת הנאה בהם לבעלים, כמו שפירש רש"י.

וכן מבואר ברמב"ן כאן שסיים: ולמדנו עוד מכאן שיהיו הביכורים לאנשי משמר שיקריבום, ואינם לכל כהן שירצה כתרומה.

אבל אם הרשב"ם פסק לעניין טובת הנאה בביכורים כחזון איש, אינו יכול לפרש לכהן לו יהיה שהרי לשיטתו לבעלים טובת הנאה והוא המחליט לאיזה כהן לתת. ואז בפסוק הקודם אין טובת הנאה לבעלים, ואי אפשר לומר שבביכורים איירי. לכן פירש הפסוקים כפשוטם שבתרומה ותרומת מעשר איירי.

*

כהן המחזר בבית הגרנות

אמר רבי ישמעאל וכי תרומה מקריבין לכהן והלא הוא המחזר אחריה לבית הגרנות. (רש"י שם).

הקשה התורה תמימה: תמיהני, הרי כהן המחזר בבית הגרנות אינו בעל מידות יסות, כמו שכתוב בכמה מקומות בגמ', והדרך הנאותה היא שיגיע בעל הבית את התרומה לכהן. וא"כ מה קשה לו [הרי גם תרומה מקריבים לכהן].

אלא שבגמ' לפנינו (בכורות כו, ב) איתא, תנו רבנן הכהנים והלויים והעניים המסייעים בבית הרועים ובבית הגרנות ובבית המטבחים אין נותנין להם תרומה ומעשר בשכרן ואם עושין כן חיללו ועליהן הכתוב אומר (מלאכי ב, ח) שחתם ברית הלוי ואומר (במדבר יח, לב) ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו.

מבואר שרק הכוהנים מסייעים חילולו, אבל לבוא לבית הגרנות אין כל איסור לכהנים. אשמח לשמוע הסבר שיבאר לי תמיהתו.

*

אם מעשר עני קדוש

אמר חזקיה בריה דר' פרנך אמר רבי יוחנן למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות לומר לך כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותן לכהן סוף נצרך לכהן על ידי אשתו שנאמר (במדבר ה, י) ואיש את קדשיו לו יהיו וסמיך ליה איש איש כי תשטה אשתו וכתוב והביא האיש את אשתו וגו' ולא עוד אלא סוף שנצרך להן שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו. (ברכות סג, א)

בפירש"י שם: שנעשה עני וצריך לכך ליטול מעשר עני. עכ"ל. ר"ל אותם קדשיו, היינו מעשר ראשון ומעשר עני, שלא נתן ללוי ולעני בעבר, עתה הוא עצמו נצרך להם.

וקשה, מדוע מעשר עני נקרא קדשיו, הרי הוא חולין גמור. כך אפשר ללמוד מכמה סוגיות בש"ס, וכך מפורש ברמב"ם, (תרומות יד, יז): שאין להשאיר תרומה לאיבוד כשאין כהנים מפני שהם קדושים במהותם. ואילו במ"ע כתב (מתנות עניים א, י): פסקו העניים לבקש ולחזור עליהם הרי הנשאר מהן מותר לכל אדם שאין גופו קדוש כתרומות.

ובאר בעל אתון דאורייתא (גליוני הש"ס ברכות שם) שאמנם בחפצא של מעשר עני אין קדושה, אבל יש מצוה על הגברא כאשר מפריש אותו, ולכן שפיר קרי ליה קדשיו. וצ"ע.

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

להיות 'בן בית'

נְשֵׂא אֶת רֵאשׁ בְּנֵי גְרִשׁוֹן גַּם הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם (ד, כב)
'נשא את ראש'

להרים – את מה שנקרא 'ראש'.

'ראש', הוא גם – 'ראשון'. וגם – 'ראשי'.

– מנהיג. מלך. שולט.

אצל בעל חיים, הראש – למטה. באותו 'גובה', של – הכרס.

ואכן, הכל זורם – אל אותה הכרס. אין מציאות של 'גבוה'. הכרס – היא המטרה.
והראש, כל כולו – 'בית שער'.

העין – תרה אחר חפצי הכרס. החוטם, מרחרח אותן. וכלי מעשה – אובסים.

כל מה שסביבו, נכנס לשני קריטריונים בלבד: האחד – תפריט הארוחה הבאה. השני –
לא מתאים לתפריט.

זה הכל.

וכבר היה פעם אי מי, שניסה לשאול את אותו בעל חי:

אולי – יש גם מישהו אחר? אולי – גם הוא רוצה משהו? אולי תנסה להביט קצת מעבר
לצלחת הפרטית שלך?

אותו בעל חי, גלגל בלשונו את המילים החדשות: 'מישהו אחר'.

ולאחר כמה גלגולים נמרצים, הוא גם 'הבין':

'אחר'. אה. אז למה להשתמש במילים מכובסות. תגיד – מנה שלישית. אולי מנה
אחרונה. מה זה 'מישהו אחר'.

וזהו. זו פיסגת ה'הבנה' שלו. הראש, שם אמורה להימצא אותה 'הבנה', הלא הוא –
באותה ה'דרגה' של הכרס. אז למה אנחנו מצפים.

ומצד שני, יש – 'אדם'.

הוא, 'נושא' את ראשו. מרים אותו.

לפחות הוא אמור לעשות כך.

יש לו את הכלים לכך. הכלים, להבין – שיש באמת מישהו אחר. שיש לו רצונות משלו.
חיים משלו. ואולי אולי – אני יכול לעשות משהו עבורו.

– ובלי לחשבן את הרווח של הכרס הפרטית שלי.

הפנימיות

יש 'כלי המשכן'.

הכלים, הם הקרובים ביותר אל ה'פנימיות'. כמו כלי בית. היחידים שרואים אותם – אלו בני הבית.

נקשה להאמין, אבל יש עדויות. ב'ימים ההם', קודם 'התקדמות' הדור שלנו אל צילומי ה'סלפי' וכל מה שזו – וגם מה שלא זו – ושליחתו ל'קבוצה', היו – אנשים פרימיטיביים. מיושנים. היו אלו ימי 'חושך'. בהם כלי הבית – היו בחושך: בבית. ורק – של בעלי הבית. אף אחד אחר לא ראה אותם.

אבל לא משנה. תשכחו מזה. התקדמנו. היום יש – שוויון. בין כו-לם. אפילו הכלים – 'שווים'. כנראה הם עשו הפגנה. אולי גם שביתה. הם דרשו 'אמנציפציה'.

הצלחת, למשל, טענה – מדוע אני רק צלחת. אני רוצה גם להיות כוס. אולי גם שולחן. אני גם רוצה לצאת לטייל בחוץ. למה לא.

ומאז, הכל נפלא. כל אחד, יכול לעשות – הכל. מיודעתינו הצלחת, 'הרחיבה אופקים'. היום היא אפילו התגייסה לצבא, והפכה להיות 'טנקיסטית'.

וכשאתה מחפש את הצלחת שנעלמה לך, אולי כדאי שתחשוב על זה פעמיים. יתכן שכשתמצא אותה, היא תדרוש שאתה – תהיה הצלחת שלה. היא תגיש עתירה ל'בית המשפט העליון', ותזכה שם.

ואכן, חלילה לנו לכפור באמונת השוויון. אנחנו רק תוהים – מה מצב רוחן של הצלחות הטנקיסטיות החדשות. האם הן אכן מאושרות בתפקידן.

אולי אפשר להציע קונספירציה: תנועת ה'שוויון' (יש לה עוד שמות, וידוע ליודעים), הוקמה – על ידי אגודה חשאית של פסיכולוגים ופסיכיאטרים. הם חששו שמא השפיות תשלוט (חשש רחוק מאוד), ופרנסתם תיפגע.

ואכן, הם הצליחו. מטפלי הנפש עמוסים בעבודה. וגם בהרבה פרנסה.

וזאת עלינו לדעת – ה'טנקיסטיות', הם 'בחוץ'. לא בציבור שלנו. אבל – רוחן, ו'אמונתן', חדרו גם חדרו. עמוק. וד"ל.]

דהיינו – הכלים, הם הכי מכובדים.

כידוע: מה שיותר פנימי, הוא יותר מכובד. 'כל כבודה, בת מלך – פנימה'.

מה שיותר קרוב ל'אדם' עצמו; מה שיותר אישי; מה שיותר מחובר לפנימיות שלו עצמו – הוא יותר נסתר, וגם יותר מכובד. ה'נסתר', וה'מכובד', הינם שני פנים – של אותה המציאות.

ו'כלי המשכן', הם הקרובים ביותר – ל'למעלה'. לעליון. להשי"ת.

ומשכך – הם החשובים ביותר. וגם הנסתרים ביותר: 'ולא יבואו לראות כבלע את הקודש – ומתו'.

גם זה שייך ל'תקופת האבן'. פעם, המכובד ביותר – היה גם המוצנע ביותר.
היום, כבוד = פרסום. ומי שנתברך ב'דעת' נכונה, יודע נאמנה – זהו עיוות מאין כמותו.
והארכנו בזה בעבר.]

חסרי חיים

כדי לחיות, צריך – בית. מקום.
החיים, זורמים – נובעים, בתוך הבית. זה ה'מקום' של החיים.
ובתוך הבית, יש – כלים. כלי הבית. אלו, יותר קרובים – לחיים עצמם. הם מכילים את
החיים.

אתה בבית. מכין אוכל. מכין – חיים.

כדי להכין את האוכל, אתה צריך – כלי הכנה. סיר, קערה. כדי להגיש את ה'חיים'
שהכנת, אתה נצרך – לכלי הגשה. וכדי להחדיר את ה'חיים' האלו פנימה, אנחנו זקוקים
– לכלי אכילה.

כלי הבית. הכלי – של ה'חיים'.

יש את החיים עצמם – האוכל.

ואתה הוא מלך חי וקיים.

מלך 'חי'. מלך – שממנו נובעים 'חיים'.

כש'בית חיינו' היה קיים, היו לנו חיים. חיים – עליונים.

היה בית. וגם כלי בית. וגם – 'מאכלים'. קרבנות. מנחות. נסכים.

– היו 'חיים'.

וכשהוא נחרב, הפכנו – למתים. גוף, ללא חיות. כך מלמד אותנו אדוננו הגר"א.

אז, עוד היתה – 'גופה'. בשר. אולי גם קצת דם. בלי חיות. אבל היה – משהו. אולי נקרא
לו – צורת חיים חיצונית.

הבית, עוד לא נבנה. החיים – מאיתנו והלאה. הגופה, הפכה אט אט – ל'תרווד רקב'.
אפילו הצורה, נשחטה לחלוטין. מתה.

ואנחנו – חיים. 'חיים'. כאילו.

הולכים. אוכלים. שותים. זזים. אולי גם יוצרים עוד 'חיים' חדשים.

אבל – אלו אינם 'חיים'. הם – מוות. זנב הלטאה שמפרכס.

וגם אם – אנחנו שקועים בלימוד. מקיימים את כל המשנה ברורה בדקדוק רב. גם אם
אנחנו – יוצרים לעצמנו שכר אינסופי.

להיות 'בן בית'

והקב"ה לא מקפח שום בריה. השכר – יהיה לפי היכולת. לפי האפשרות. לפי – המאמץ. יתכן, שהלוי דאז, ואברך כולל דהיום – יקבלו אותו השכר. יתכן אפילו, שהאברך – יקבל הרבה יותר.

הלא ללוי ההוא, לא היו הנסיונות של 'דור אחרון'. הוא לא חלם שיהיה סמארטפון. הוא לא ציפה – שתהיה כזו קרירות נוראה. הוא לא ידע, שתהיה מציאות – בה חוסר הכבוד הגדול ביותר, ייקרא בשם – כבוד. האברך, כדי להישאר כזה – הוא נתון במלחמה תמידית. מלחמת עולם. 'עולם'.

יש עוד כמה דברים שהלוי ההוא לא העלה בדעתו. את חלקם הקטן – אנחנו יודעים. אבל את החלק הגדול יותר – צריך לשאול אותו. ומי שיכול, כדאי שיעשה זאת. ומהר. אולי נוכל עדיין 'לתפוס' קצת 'חיים'.

השכר, אמרנו – יהיה אותו השכר. אפילו יותר.

אבל הלוי, היה עסוק כל ימיו – ב'חיים'.

אנחנו, חיים – ב'מוות'.

וכיצד נראים חיים?

אין איתנו יודע. נולדנו לתוך – מוות. לתוך מציאות חסרת חיים. מציאות ללא כלים שמחזיקים 'חיים'. ללא בית – שבתוכו יש 'חיים'.

וזה עצוב מאוד. הרבה יותר עצוב ממה שאנחנו יכולים לדמיין.

כי 'מת', לא מסוגל לדמיין – 'חי'.

בית חיינו

היו – בני קהת.

הם זכו, לשאת את ה'כלים'. את מה שמכיל – 'חיים' עליונים.

הם היו 'בני בית'. ה' יתברך, אירח אותם בתוככי הבית שלו. הוא גם סמך עליהם, שידעו 'לשאת' נכונה את המציאות הקדושה הזו. שיהיה להם את ה'דעת' – לשאת כלי חיים.

על הכהנים, הוא סמך עוד יותר: הם הכינו 'חיים'.

הכהן הגדול, קבל את התפקיד – לארגן משהו, בתוך המקום הכי פנימי. הכי אישי. המקום – בו יוצרים את אותם ה'חיים'.

בני גרשון, זכו – לשאת את ה'בית'. 'ונשאו את יריעות המשכן'.

היריעות, הם – ה'בית'. הם ה'חפצא' של המשכן (יעוי' בפרשת תרומה, פכ"ו פ"א. רק יריעות אלו נקראות 'משכן'. כל השאר – 'אהל על המשכן' (שם פ"ז), 'מכסה לאהל' (שם יד), 'קרשים – למשכן' (שם יח). מדוע זה כך – יל"ע. אבל הדברים מפורשים).

הם השתייכו – ל'בית'. למקום, שאת חלקו – כל כלל ישראל יכלו לראות. הוא היה הרבה פחות מוצנע. הרבה פחות – 'אישי'. כביכול.

אבל עדיין, זהו ה'בית' של ה' יתברך. הבית – שהוא עצמו, 'בית חיינו'. ובני מררי – נשאו את הקרשים. את מה ש'משמש' את הבית.

ארצו של ה'

אנחנו היום, חיים – בארץ ישראל.

קצת קשה לדבר על המושג הקדוש הזה, כי פורקי העול – 'לקחו' לנו אותו. אותם אלו שניסו לקחת אותו – ואת משמעותו – מאז ימי עולם.

– ה'ערב רב'.

ואולי אנחנו נחליט – שהם לא לקחו. שהם לא יצליחו לקחת.

זוה תלוי – בנו. בדעת שלנו. בתפיסה שלנו – את המציאות הקדושה הזו, ששמה – 'ארץ ישראל'.

אם היא – מקום המגורים שלנו. מקום – בו אנו חיים. מקום, בו יש מלחמות תמידיות על תקציבים, ועל האפשרות שלנו לשבת וללמוד ולאגור שכר אינסופי. וגם מלחמות – עם בני ישמעאל, המשתדלים מאוד להזכיר לנו תמיד, שהארץ היא ממש לא ה'מקום' שלנו.

אם זה המבט שלנו, אז הם באמת – הצליחו לקחת. ארץ ישראל – אינה אומרת לנו מאומה. היא רק – שלהם. חלילה.

ואם אנחנו קצת – נרים את הראש. 'נישא' אותו. נביט מלמעלה, אל מעבר לאותה חומה בצורה – החיים הפרטיים שלנו. אפילו מעל – השכר שאנחנו אוגרים לנו.

אם נדע, שאנחנו – חיילים. ה' סופר אותנו, והתוצאה – היא המלכות שלו.

וגם נדע, שמקום המלכות – הוא אך ורק, ארץ ישראל. אך ורק!

כי 'כל הדר בחוצה לארץ – דומה כמי שאין לו אלוה' (כתובות קי:). כמי – שאין לו מלך.

אם נדע – שאנחנו בארץ הקודש. משאת נפשם של אבותנו שבכל הדורות. ארץ – 'אשר עיני ה' אלוקיך בה'.

בארץ, שהיא – ה'גוף' של השכינה.

– הגוף – של – השכינה!!

ובגוף, יש נשמה. והנשמה – היא השכינה הקדושה. היא – כאן. ממש כאן. גם היום. כי שכינה לא זזה מכאן מעולם. ולעולם.

ואם אכן נזכה ל'דעת' נכונה, אז היא תעניק לנו את הזכות העצומה – להיות 'בני בית' אצלו יתברך. במקומו. בארצו. בביתו פנימה.

משכורת – או חיים

אמרנו קודם, שאנחנו חסרי 'חיים'. ושזה מאוד עצוב.

וגם זה – תלוי בבחירה שלנו. ב'דעת' שלנו.

'חיים' כמו אז, יהיו רק – כשה' ישוב לכאן. כשיהיה לשכינה בית קבע. אבל 'חיים' של ארץ הקודש; חיים – של השכינה הקדושה, שלא זזה מכאן; חיים, של קשר אמיתי למלכות השי"ת – יכולים להיות לנו.

ואכן, מי שזכה להיות מחובר – יודע. וגם מרגיש.

יש – 'חיים'.

רק צריך – 'לתפוס' אותם. ללמוד אותם. להבין. להשיג. להפנים – ואז אתה מתחיל 'לחיות' באמת.

אם אנחנו מתייחסים רק לעצמנו, רק לשכר שלנו – זה באמת עצוב. באמת – חסר 'חיים'. אולי אנחנו 'יוצאים ידי חובה'. לגמרי יוצאים. אין עלינו שום תביעה. הכל בסדר. וכמו אותו פועל, העושה את עבודתו – תמידין כסדרן. משמרות קבועות ומסודרות. והוא חרוץ מאוד. הלא הוא רוצה משכורת, וגם 'בונוס'. והוא באמת מקבל. והרבה.

וכשהמפעל בשפל, ויש צורך לעשות יותר למענו – הפועל דן עושה את החישובים שלו. אני עצמי, ארויח מזה? כנראה שלא.

אז למה לעבוד יותר. אני אצא ידי חובתי – וזהו.

אולי לא בכדי קוראים לזה 'יוצא' ידי חובה. הוא באמת 'יצא'. הוא לא 'בפנים'. הוא פחות שייך ל'חיים'.

אבל יש פועל מסוג אחר. הוא יכול להיות אפילו פחות חרוץ. לפעמים הוא קצת 'מחפף'. קורה. הוא בן אדם.

אבל – איכפת לו.

כשהמפעל עומד לקרוס, הוא מתרוצץ מהכא להתם. מה עוד אפשר לעשות. המשכורת, מדברת אליו. אמרנו, הוא בן אדם.

אבל – הוא באמת 'בן אדם'. איכפת לו גם – מהשני. מהמפעל. הוא רוצה שהמפעל יעמוד על תילו. שה'חיים' של בעל המפעל, יזרמו ויפכו.

כשהמפעל עומד על תילו, והרווחים נאים, גם הוא מקבל משכורת שמנה. וזה מאוד נחמד לו. אבל – לא זה העיקר. איכפת לו – מהמפעל. באמת איכפת לו. וכחלק מאותו מפעל – גם הוא עצמו מרויח.

והוא תופס את הכל – כחטיבה אחת. המפעל, הוא עצמו. הכל – כלל אחד. מציאות אחת.

לפועל הראשון, יש – 'חיים'. חיים – שלו. פרטיים. משכורת. בונוסים. אולי גם חופשות.
– ואבוי לאותם 'חיים'.

מאידך – לפועל השני, יש באמת – 'חיים'. חיים גדולים הרבה יותר. חיים של מפעל
שלם. של מציאות גדולה. ענקית. חיים מלאי תוכן ושמחה. מלאי אהבה, מלאי נתינה.
פועל זה, מוזמן – לביתו הפרטי של בעל המפעל. וזה אינו ביקור נימוסין, אלא – ביקור
של בן בית.

הוא – 'בן בית'. כי מי שאוהב את הבית; מי – שאיכפת לו מהבית; מי, שבחר להיות זה
שהבית יהיה ה'חיים' שלו – אז הבית, אכן יהיה – ה'חיים' שלו.
ה' יזכנו.

לתגובות: 0533127133@gmail.com

משל ונמשל / הרב מאיר ליכטנשטיין, מח"ס מנחת חינוך המבואר – 'מאור המנחה', ויו"ר מכון אור כשלמה

ויהי אחרי חג השבועות...

בשכנות לארמון המלך רולדוף שכן יער עבות ורחב ידיים, המלך שהיה משכיל גדול אהב מדי פעם לצאת ליער לבדו, לנקות מעט את הראש מכל טרדות המלוכה, להתבונן ביופי הבריאה, ולחשוב מחשבות. המלך רולדוף היה יוצא ליער, מתבודד כשעה כשעתיים, ולאחר מכן חוזר אל מעונו. ערב אחד יצא המלך כדרכו ליער כדי להנפש מעט, עברה שעה, עברה שעתיים, והמלך אינו חוזר. בארמון המלוכה החלה להתפשט הדאגה, 'מה קרה למלך, היכן הוא, מדוע בושש מלחזור', וכך חלפו עוד כמה שעות, והמלך עדיין לא חזר.

בינתיים המלך שהיה תפוס ברעיונותיו לא שם ליבו איך שהוא מתרחק מארמון המלוכה, לפתע הוא מתעורר מהרהוריו, והנה הוא מוצא את עצמו רחוק מארמון המלוכה. הלילה כבר מתחיל לירד על חלל היקום, חיות הטרף מתחילות לצאת ממקום מחבואם, והמלך רולדוף נרעד כולו רק מהמחשבה היכן הוא יצטרך לבלות את הלילה.

המלך המשיך להלך, כשהוא אינו יודע להיכן פניו מועדות, אם פניו לארמון המלוכה או חלילה הוא נכנס יותר למעבה היער. הילך והילך המלך, ולא ידע את נפשו מרוב פחד ואימה. לפתע הוא שומע קול שקשוק גלגלים, ליבו שמח ועלז גם יחד, מחד הוא שמח שהרי אם הוא אדם מן השורה הוא ישמח להצילו, אך מאידך גיסא אם שודדים הם לא יתנו לטרפם להימלט כל כך מהר מתחת ידם, אם בכלל יזכה לראות את השמש. עברו עוד כמה רגעים והנה מתגלה לעיניו יהודי כפרי שמוביל בעגלתו את שלל תוצרת שדהו אל עבר העיירה הסמוכה, המלך רולדוף שמח מאוד לראות זאת, 'יהודי בוודאי לא יהא שודד', הרהר המלך בליבו. היהודי לא זיהה כמובן את המלך בחסות החשיכה, ומה גם שיהודי כפרי זה לא יצא מעולם מתחומי מושבו ומסחרו, ומעולם לא יצא לו לראות את המלך. אך כמו יהודי טוב הורה לו לעלות על עגלתו, וכך הוביל אותו אל עבר העיירה, שם הוא נפרד ממנו לשלום. ולא ידע היהודי את מי הוא הולך אל העיירה, חשב לעצמו 'מקסימום פחות גוי אחד ישנא יהודים', וכך המשיך בחיים כרגיל.

ביום בהיר אחד, דופק בבית משפחת דארפסון שליח מאת המלך, עם מכתב מלכותי, ובו נכתב שראש המשפחה ר' שניאור נח דארפסון מוזמן ביום שלישי בצהרים אל ארמון המלוכה. ר' שניאור נח לא ידע את נפשו מפחד, 'מה קרה' חשב בליבו 'מדוע אני קרוא אל המלך, מה כבר עשיתי'. ביום המיועד התלבש מיועדנו בבגדים ששאל מאת גביר העיירה, שהרי אין לבוא אל המלך בלבוש שק, וכך נסע אל המלך, שכל בני העיירה

מלווים אותו. ר' שניאור נח נפרד מבני משפחתו, שכן חשש שמא הוא הפגישה האחרונה ביניהם, בבית כנסת נערכו תפילות להצלחתו. כך בלב הומה וחושש יצא לדרכו.

מיד בהגיעו אל ארמון המלוכה הציג את עצמו בשמו, ותיכף נפתחו לפניו כל הדלתות לרווחה, שני שרים חשובים נשלחו ללוותו מהפתח עד להיכל המלך. המלך רולדוף בראותו את ר' שניאור נח קם מלא קומתו ורץ אליו, 'הלא תכיריני, אני הוא זה שהעלית בעגלתך ביום רביעי העבר, ובכך הצלתני מיד כל אויב וחיה רעה ביער'. לקח לר' שניאור נח כמה רגעים להזכר בסיפור, שהרי הוא לא הקדיש אז למה שהוא עשה תשומת לב מיוחדת. בתוך כך פנה אליו המלך, 'מה שאלתך וינתן לך, ומה בקשתך, עד חצי המלכות ותעש'. ענה לו ר' שניאור נח, 'מאז ומעולם היו אבותי עובדי אדמה, וזהו גם שאיפתי להשאר עובד אדמה. אך יש לפעמים שהתבואה איננה מצליחה, או שהפירות אינם מבשילים די צורךם. שמעתי שהמלך הוא מאוד משכיל, אם יש למלך עיצה או רעיון, האיך אוכל לדעת מתי לזרוע ומתי לקצור, כדי שאוכל להוציא מן האדמה את המיטב'. ענה המלך 'בוודאי, יש ברשותי כלי, שבעזרתו תוכל לידע את כל עונות השנה והשפעתם על התבואה ועל כל מזג האויר'. שמח ר' שניאור נח, וחשב בליבו 'מעתה לא יהיו לי אף פעם הפסדים, ואצליח כמו ר' יוקל הגביר הנודע'. מיד ציווה המלך אל עבדיו להביא לר' שניאור נח במתנה את הטלסקופ המשוכלל, שעתה נוצר, ומיד הביאו אותו המדענים הגדולים בראשית אל היכל המלוכה.

ר' שניאור נח דארפסון חזר על עיירתו שמח וטוב לב, 'מעתה לא יהיו לי דאגות לא מהשמש ולא מהגשם, שום דבר לא יצליח להפחיד אותי'. עד מהרה התפשטה השמועה בעיירה, על כך שר' שניאור נח חזר מהמלך, ולא עוד אלא שיש ברשותו מתנה מאת המלך, כלי שניתן בעזרתו לדעת מתי ירדו גשמים ומתי תזרח השמש, כל בני העיירה התקבצו אל כיכר השוק לקבל את פניו ולחזות בפלא הגדול. ר' שניאור נח הגיע אל העיירה, כל בני העיירה קיבלוהו בתשואות שמחה, ומיד לאחר מכן הורד אחר כבוד הטלסקופ, שר' שניאור נח כיבד את גביר העיירה להביט בתוכו ולהגיד לכולם מה הינו רואה. ר' יוקל הסתכל בטלסקופ אולם הוא אינו רואה כלום חוץ מכוכבים, הוא מנסה לסובב זאת לכיון אחר אולי שם יהיה כתוב מתי ירד גשם, אך לאכזבתו גם שם נראו הכוכבים. ר' יוקל לא ידע את נפשו מרוב חרון וכעס, 'ללעג וקלס חשבת להשימני, צעק על ר' שניאור נח, 'וכי כוכבים אנו צריכים לראות, זה אנו רואים די מהארץ'.

היה שם נוכח במעמד אחד התושבים שהיה קצת משכיל, וחשב בליבו 'בוודאי המלך לא התכוון לשומו ללעג ולקלס בעיני בני עיירתו, חייב להיות דרך שנוכל בעזרתו לדעת מתי ירד הגשם ומתי תזרח השמש'. חיפש בתוך הארגז של הטלסקופ, והנה בתוך מונח ספר שבו מוסבר כיצד ניתן להשתמש בטלסקופ, והאיך ניתן בעזרת הכוכבים ומערכות השמים לידע את כל עונות ותקופות השנה. ענה לעומת ר' שניאור נח 'אם תשכיל ותדע האיך להשתמש בטלסקופ, אזי לא תדע יותר דאגות, אך אם לא תדע הרי הוא ישכב בחצרך כאבן שאין לו הופכין'.

*

בבואנו עתה מחג השבועות, בו ללא ספק קיבל כל אחד ואחד את התורה, כולנו יחד הרגשנו כשאמרנו ב'אקדמות' 'צְבִי וְחֻמֵּיךְ וְרִגְיָג, דִּילְאוֹן בְּלִעוֹתָא' את השתוקקותו של הרבש"ע לשמוע אותנו הוגים בתורה הקדושה. התחברנו היטב לטענת האומות 'מִןּ וּמֵאֵן הוּא רְחִימְךָ, שְׁפִירָא בְּרִיּוֹתָא. אָרוּם בְּגִינָה סְפִית, מְדוּר אַרְיֹתָא'. ויחד גם התרגשנו מגודל המתנה כשאמרנו 'צְבִי וְאַתְרְעֵי בְּן, וּמְסָר לָן אֹרִיּוֹתָא'.

בשומענו מפי הקורא את 'עשרת הדברות' דימינו שאנו עומדים למרגלות הר סיני יחד עם כל שישים רבוא היהודים, ושמענו את קול הגבורה הקורא 'אנכי ה' אלוקיך'. קיבלנו על עצמינו עול תורה, והעברנו מעל עצמנו את עול 'חשבונות הרבים'. סעדנו את ליבנו במיטב מאכלי החלב כמנהג ישראל, לקיים את מאמר חז"ל (פסחים דף סח ע"ב) 'הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם', וכמו שכתב רש"י על אתר (ד"ה דבעינן) 'שישמח בו במאכל ומשתה, להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו', וזה קיימנו בהידור רב.

אך עתה כשכבר כמעט הספקנו לשכוח מקבלת התורה ב'חג השבועות', מה עלינו לעשות כעת ?

נתבונן מה עשה משה רבינו לאחר קבלת התורה, בפרשת כי תשא נאמר 'ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, לחם לא אכל ומים לא שתה, ויכתוב על הלחות את דברי הברית עשרת הדברים'. לאחר כל הקולות והברקים התיישב ללמוד עם הרבש"ע ארבעים יום וארבעים לילה. והחושבים אתם שזה הלך לו כל כך בקלות, האזינו אזניכם למה מה שנאמר במדרש תנחומא (פרשת כי תשא סימן טז), 'אמר ר' אבהו כל ארבעים יום שעשה משה מלמעלן היה לומד תורה ושוכח, לסוף אמר ליה, רבש"ע הרי באו ארבעים יום ואיני יודע דבר'. היינו שכל אותם ארבעים יום שלמד במסירות נפש בלא מאכל ובלא משתה כמעט היו לריק, כל דבר שהיה לומד היה מיד משכח. אין עמל גדול מזה, לפחות אם היה מצליח ללמוד באותם ארבעים יום היה שווה להתאמץ כל כך, אבל מה היה, כלום, 'היה לומד ושוכח'.

מה חושבים הינכם, וכי זה הלך לריק. הביטו איך ממשיך המדרש 'מה עשה הקדוש ברוך הוא, משהשלים ארבעים יום נתן לו את התורה במתנה, שנאמר ויתן אל משה ככלתו'. מיד כשהשלים את יגיעתו העצומה ניתנה לו התורה במתנה ללא יגיעה.

ואף אנו נלך בדרכיו, ולא נהיה כאותו כפרי שהשאיר את מתנתו של המלך כאבן שאין לו הופכין, אלא נשתמש עם התורה, נהגה בה יומם ולילה. ובכוחם של ימים אלו שהמתייגע בהם בתורה מלבד מה שהובטחנו מפי רז"ל 'יגעת ומצאת תאמין', ואין שום יגיעה של צורב וזקן שהולכת לריק, הרי מכוחם של אותם ימים שהיגיעה תשא פירות, ותועיל לו שיוכל לקנות על ידם קנין אמיתי בתורה, ולזכות שהתורה תתקבל אצלו בתורת מתנה ממעל.

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

משה רבינו ע"ה משורר וראש השומרים

פרק ד פסוק ג. מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיַמְעֹלָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל בָּא לְצַבָּא לְעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֵהָל מוֹעֵד: (פרשת נשא:) פסוק כד. זאת עֲבַדְתָּ מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשֵׁנִי לְעַבְדֵי וְלַמִּשָּׁא:
פסוק לג. זאת עֲבַדְתָּ מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מִרְיָ לְכָל עֲבַדְתָּם בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּיַד אִיתְמָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: פסוק לו. אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי כָּל הָעֶבֶד בְּאֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל פִּי ה' בְּיַד מֹשֶׁה: פסוק מא. אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל הָעֶבֶד בְּאֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל פִּי ה': פסוק מה. אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מִרְיָ אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל פִּי ה' בְּיַד מֹשֶׁה.

רבינו הרוגוצ'בער זצ"ל מבחין בלשונות הכתוב בין הנאמר על בני קהת בני גרשון ובני מררי בשני הבדלים. א. אצל בני קהת הלשון היא מלאכה, ואילו אצל בני גרשון הלשון עבודה באהל מועד, ואצל בני מררי הלשון היא עבודת אהל מועד. ב. אצל בני קהת ובני מררי נאמר ביד משה, ואילו אצל בני גרשון לא נזכר ביד משה.

ומבאר רבינו, דהנה איתא בערכין דף י"א ע"א דילפינן מקרא ד'ישאו' דבני קהת היו משוררים דזהו בגדר מלאכת מחשבת כמבואר בערכין שם דהוי 'עבודת עבודה' - עבודה שצריכה עבודה והינו לימוד. והנה משה רבינו היה משורר כמבואר בערכין שם דיליף חנניא בן אחי רבי יהושע מקרא דוהאלקים יעננו בקול על עסקי קול. ופירש"י, 'שהיה מצוהו לשורר לפי שמושה לוי היה'. ומשום שהיה מבני קהת. ואיתא בבבא בתרא דף ט"ו בין אלו שנכתב ספר תהילים על ידם בני קרח ומשה רבינו ע"ה. וכיון שהיה משורר היה אסור בעבודה נוספת דמשורר ששיער במיתה (כדאיתא בערכין שם). אכן שמירה אף דבעלמא אינה עבודה כמבואר בבבא מציעא דף צ"ג ע"א דמשמר לאו כעושה מעשה, מ"מ משום המצוה דהמשכן חשיב עבודה דהשמירה משום כבוד לא מפני הגנבים כמוש"כ הרמב"ם בהל' בית הבחירה ובמפרש בריש תמיד, לכן נקרא 'עבודת אהל מועד' ולא 'עבודה באהל מועד'. ומשום דהוה בלילה שלא בזמן שירה דהוה ביום לכן הותר למשה רבינו ואיתא בתמיד דף כ"ו ע"ב דהיה ראש השומרים. ובוה מדויק קרא דגבי בני קהת ובני מררי בהפקודים כתיב שם ביד משה אבל בגרשון לא כתיב שם ביד משה משום דמרע"ה במשפחת גרשון לא היה, דמשורר ששיער חייב. [מקורות: צ"פ עה"ת]

במכתב רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל אל הגאון רבי יעקב לנדא זצ"ל רבה של בני ברק בתאריך ט' סיון (שו"ת צ"פ החדשות ח"א סי' ל"ט) מציין רבינו "תשלומין של חה"ש [נ- חג השבועות]" וכדרכו עומד על משמעות התאריך ותומך במנהג שלא לומר תחנן

בתשלומי עצרת ובלשונו (אחרי המקורות): "לכן יפה אנ"ש שי' עושים לא כהמערערים
והכלל כמעט כל מקום שפסק הגאון האמיתי מלאדי ז"ל אמת".

*

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים/תמונות
הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל: tp089744873@gmail.com

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

אבינו מלכינו הרם קרן ישראל עמך

שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר
לְגִלְגָּלְתָּם (פרשת במדבר - א, ב) נָשָׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קְהָת (פרשת נשא - ד, ב)

כתב רבנו בחיי: שאו את ראש כל עדת בני ישראל. אין עילויין של ישראל אלא בקיום התורה, ועל כן אחז הכתוב לשון שאו שהוא לשון כולל שני ענינים דבר והפכו, האחד נשיאות ראש, והשני הסרת הראש. וכן אמרו במדרש (במדבר רבה א, ט) שאו את ראש אמר הקב"ה לא חבבתי אומה יותר מכם... לקיים מה שנאמר (תהלים קמח, יד) וירם קרן לעמו, הסרת הראש, מלשון ישא פרעה את ראשך מעליך (בראשית מ, יט), כמי שאמר לקוסטינר ארים רישיה דפלן, ולכן אמר שאו ולא אמר גדל או רומם, כלומר אם זכו הרי לשון עילוי אם לאו יסתלק עילויין. עד כאן דבריו הקדושים.

ונראה לבאר הדברים כך. ידוע לכל, שהאדם יש לו שני אברים ראשיים שהנשמה תלויה בהם, והם המוח והלב, וכל חיות האדם היא על ידי התפקוד של שני האברים הללו כאחד. כי המח נותן פקודות לכל האברים, כולל הלב בעצמו, ואילו הלב מספק חיות לכל האברים, כולל המח בעצמו.

וכמו כן בעבודת השם ישנם שני ענינים, מח ולב, המוח הוא מסמל את השכל והמחשבה, והלב את הרצון והרגש, והוא שורש, תלמוד המביא לידי מעשה, כי על ידי שהאדם לומד הוא מכריע מה עליו לעשות, וההוצאה לפועל של פסק השכל והמוח היא על ידי הלב מלך האברים. וזהו באמת ענין נעשה ונשמע, כי נעשה הוא בלב, מלך האברים, ונשמע הוא במח. (והנה כלל ישראל הקדימו נעשה לנשמע, כי לא רצו להכריע בשכלם את מצוות הבורא, אלא שכביכול יקבלו את המצוות מפי הגבורה, בלא שום החלטה של השכל, והשכל ישמש רק כאמצעי להבין מה השם שואל מעמנו. והבן היטב).

והנה כאשר האדם זוכה לקיים המצוות הוא על ידי החיבור שבין המוח והלב, ולכן ככל שהמוח מגביה וגדל, גם ליבו מגביה בדרכי השם, על דרך ויגבה לבו בדרכי השם. ועל כן גם ראשו הנישא מרומם את כל האדם, וזהו שאו את ראש מלשון התרוממות, אולם אם חס ושלום ישנו נתק בין המוח והלב, דהיינו בין הלימוד והמעשה, אזי נשיאת והרמת הראש הופכת חס ושלום להסרת ראש... והקב"ה יעזרינו להיות מאותם שפיהם ולבם שוין לטובה, ויטהר לבינו לעבדו באמת.

והנה אנו מתפללין לסיעתא דשמיא מיוחדת כאשר אנו יוצאין מהימים הגדולים והקדושים של חג הפסח וחג השבועות, שנזכה לעלות במעלות התורה והיראה, במוחינו ובליבינו לטוב לנו כל הימים.

זיכוי הרבים מביא זכות הרבים

במספר שמות. לכאורה **מספר** ו**שמות** הם דבר והיפוכו. שהשם מבטא את המציאות והמהות המיוחדת של נושא השם, ואילו **המספר** הוא מטבעו כולל את כל נושאי המספר, בלא שום הבדל ביניהם, וקטן וגדול שם הוא.

אמנם כן הוא, ואין זו סתירה כלל, כי כל יהודי ויהודי הוא מציאות בפני עצמה, ויש לו תפקיד שמיוחד רק לו, אולם מאידך הוא גם כן משפיע על הכלל, וכמו כן הוא גם מושפע מהכלל שמורכב מהיחידים. וכל פרט ופרט מהמרכיבים את עם ישראל חשוב הוא בפני עצמו במערכת הכללית של עם ישראל. כי על כן כל איש ישראל החיובים שלו שונים מחבירו, לפי התנאים והיחס והכוחות שיש לו, ואף לפי שורש הנשמה. אולם יש לו השפעת גומלין על כל הכלל, ולכן המספר שלו חשוב מאד אף הוא. וגם בדורינו השפל, כל יחיד ויחיד, יהיה מי שיהיה, מוסיף להתגלות כבוד השם בבריאה בכל מצב שבו הוא מוצא את עצמו בכל מקום וזמן. ויהי רצון שנזכה למצות את עצמינו, וגם לקחת חלק טוב בקומה הכללית של כלל ישראל, אמן.

ולא זו בלבד אלא שכלל ישראל לא זכו לקבלת התורה עד שהיו כולם כאיש אחד ובלב אחד. כלומר, כל ששים ריבוא היחידים המהוים בכללותם את עם ישראל, היו תנאי לקבלת התורה, ועל ידי היותם כאיש אחד בלב אחד זכו למתן תורה ולהיות עם סגולה ממלכת כהנים וגוי קדוש.

ושוב: **ממלכת כהנים** המה היחידים, וגוי **קדוש** הוא הכלל. וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. כי הוא המשפיע על הכלל, ולכן זוכה לקבל השפעות טובות מהכלל.

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל יד מרדכי

כוחו של דיבור

אָמור לָהֶם (ו, כג) וברש"י: כמו זכור שמור.

הרה"ק רבי צבי הירש מרימינוב זצ"ל אמר לבאר דברי רש"י עפ"י מעשה שהיה אצל רבו הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב זצ"ל, שפעם אחת בערב שבת קודש לא היו לו דגים לשבת קודש, וכאשר התחילו לנטות צללי ערב אמר לו הרה"ק הרמ"מ שיעמיד כלי הבישול של הדגים על מדורת עצים ואש הכיריים, וישים בתוכה בצלים חתוכים ומים לבשלם, ובכל פעם יאמר "לכבוד שבת קודש".

עשה הרבי ר' הערש כמצות רבו ופתאום בא איש אחד מרחוק לשבות ברימינוב ולהסתופף בצל הרמ"מ, והביא אתו דגים לדורון לכבוד שבת קודש, והיה הדבר לפלא לעיני בני העיר.

אח"כ ביום שבת קודש, אמר הרה"ק רמ"מ מרימינוב שבשבת יורדות כל מיני השפעות שבעולם, והאיש אשר ירצה לקבל השפע העליון בפועל מוכרח להביא הרצון אל הדיבור וזאת ע"י שיאמר בכל מעשיו בהכנת מצרכי השבת "לכבוד שבת קודש", ועי"ז יורד השפע ממילא מלמעלה וזה מה שרמזו חכמינו ז"ל (ר"ה כז). "זכור ושמור בדיבור אחד נאמר" היינו כי בדיבור תליא מילתא.

וסיים את דבריו: "ועל כן אין להפליא על אשר הייתי בטוח שיבואו דגים לשב"ק".

ועל פי סיפור זה, פירש הרבי ר' הערש את כוונת רש"י ז"ל, שהיה קשה לרש"י כפילות הלשון, דכתיב "כה תברכו את בני ישראל אמור להם", כי היה די שיאמר "כה תברכו את בני ישראל יברכך וגו'" ומדוע כופל ואומר שוב "אמור להם", ועל זה מתרץ רש"י "אמור להם – כמו זכור ושמור" כלומר כי התורה הקדושה מגלה לנו כי סודו של ברכת כהנים הוא ממש כסודו של השפעת שבת קודש, וכמו שבשבת קודש יורדת ההשפעה ע"י דיבור האדם, כמו כן בברכת כהנים ציוה הקב"ה לכהנים "אמור להם" שיאמרו את תיבות הפסוקים של ברכה, ואזי "ואני אברכם" שישפיע ממרום לבני ישראל כל הברכות".

הוסיף המלקט (בספר בארות המים): שהרה"ק רבי הערש אמר ד"ת זה, בעיר וישניצא עירו של הרה"ק בעל ה'ארי' דבי עילאי' זצ"ל, והוא אשר דרש ממנו להגיד לו פירוש בדברי רש"י, ואחרי שסיים הר"ר הירש את פירושו נשקו הרה"ק מוישניצא על מצחו, ואמר לו "החיייתם אותי, כי עתה נתוודע לנו כוונת התרגום, שמתרגם על "אמור להם – כה תימרון להון" ועפ"י זה מבואר הכוונה שהקב"ה ציוה לאהרן ולבניו שיגידו את הפסוקים ותו לא, כי אילו הברכה תהיה על ידי הקב"ה". אחר ברכת המזון שח הרה"ק מוישניצא: "התפללתי להשי"ת שיתן בלב הצדיק לסיים את עריכת השולחן ולברך מהר,

כי לולא זאת כמעט והייתי נשרף בהבל פיו הקדוש. [הופיע בספר במשנת רש"י – פר' נשא].

*

ברית כרותה לשפתיים [מענין לענין באותו הענין]

סיפר אברך בן זמננו:

הייתי לאחרונה במכירת חסד בבית שמש, מכירה של מוצרי לחם וחלב, פירות וירקות במחיר מוזל ביותר. כמו בכל שבוע, נכנס לשם אחד מתושבי השכונה ממכריי, העמיס עגלה גדולה בכל טוב וניגש למוכר. "כמה צריך לשלם?" – הוא שאל.

הסתכלתי עליו במבט מתפלא, והוא הסתכל עלי חזרה. "כבר תכננת לתת לי 'פסק' [תוכחה], הא?" הוא שאל אותי. אכן! עניתי. הוא סימן לי שהוא כבר מסיים עם החשבון ואז ידבר איתי, ואני הייתי מסוקרן ממש.

במה דברים אמורים?

מאז שאני מכיר את היהודי הזה, בכל פעם שהוא מסיים את הקניה השבועית הגדולה במכירה הוא שואל את המוכר "כמה הנזק?"... כך הוא בחר להתבטא, אולי כי פשוט יותר מקורי וייחודי לשאול 'כמה הנזק' במקום 'כמה התשלום'.

בכל פעם כזאת, כשאני בשטח, אני לא יכול לשתוק ואני אומר לו: למה אתה אומר כך?! זה לא נזק, זה רווח. אתה מביא אוכל לילדים שלך!

אבל הוא צוחק. רווח או נזק, מה זה משנה?

גם הפעם, בשעה שהוא עמד לסיים את החשבון, כבר עמדתי הכן לדו-שיח הקבוע. הוא ישאל "כמה הנזק, ואני מיד אתקן אותו 'כמה הרווח'. אבל כאמור, הפעם זה היה אחרת, ולכן כה התפלאתי לפשר השינוי.

אחרי ששילם, הוא סיפר לי כך: "תמיד אחרי שחזרתי מהקניה, היה איזה נזק. חלב התפוצץ, ירקות התפזרו, שקית נקרעה, משהו נשכח. תמיד! תמיד היה נזק, עד שחשבת ששככה זה ואין מה לעשות. כשקונים קנייה גדולה משהו מוכרח להשתבש.

אבל הדיבורים שלך כנראה השפיעו עלי, והחלטתי לשנות את השפה. בקניה האחרונה שאלתי את המוכר 'כמה לשלם?' והנה, באותה פעם לא היה שום נזק! הכל הגיע הביתה בשלמות, כל השקיות, כל הפירות והירקות, דבר לא נעדר!

נפעמתי ממש. לא דיברתי על נזק, ופשוט לא היה! מאז אני שואל 'כמה לשלם', ובאמת הכל מגיע הביתה שלם.

זה היה שיעור מוסר בשבילי. חז"ל אמרו 'ברית כרותה לשפתיים'. ראיתי זאת כאן בחוש. בואו נשמור על הפה שלנו ונקפיד להתבטא באופן חיובי. לדבר טוב, לאחל ולברך במילים טובות, ולהשיג הרבה רווחים על הדרך.

שבת שלום ומבורך! לתגובות: blu.israel@gmail.com

פרשה למעשה – בירור הלכתי בפרשת השבוע / הרב יאיר רינמן, מו"צ בבית הוראה 'נאות שמחה', מודיעין עילית

דיני 'ימי ההשלמה' לחג השבועות

שלוש רגלים ניתנו לנו, אולם בעוד שחג פסח וסוכות הינם שבעה ימים, חג השבועות הינו יום אחד בלבד. ומ"מ נתבאר בגמ' שאף לעצרת ניתנו ששה ימי תשלומין, שבעיקרם הינם ימי תשלומים להבאת קרבנות החג (כדלהלן ענף א'), אך כבר מצינו בפוסקים שהם נחשבים לתשלומין גם בנידונים נוספים.

ענף א – השלמת הקרבנות שלא הובאו בעצרת

יסודם של ימי ההשלמה לחג השבועות, הינם לענין הבאת קרבנות שלא הובאו בחג השבועות, וכדתנן במשנה פרק שני דחגיגה (דף י"ז ע"א), 'עצרת שחל להיות בערב שבת בית שמאי אומרים יום טבוח אחר השבת ובית הלל אומרים אין יום טבוח אחר השבת ומודים שאם חלה להיות בשבת שיום טבוח אחר השבת', ואיתא עלה בגמ' שם, 'א"ר אלעזר א"ר אושעיא מניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה שנאמר בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת (דברים טז - טז) מקיש חג השבועות לחג המצות מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה'.

וכן פסק הרמב"ם פ"א מהל' חגיגה ה"ז, 'מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג הסוכות חוגג את כל הרגל וביום טוב האחרון שהוא שמיני ואף השמיני תשלומי ראשון הוא וכן מי שלא חג ביום חג השבועות חוגג כל שבעה ויש לו תשלומין כל ששת ימים שלאחר חג השבועות ודבר זה מפי השמועה נאמר שחג השבועות כחג המצות לתשלומין'. ומשמעות דבריו שכוונתו לגמ' בחגיגה הנ"ל.

אולם הלחם משנה הקשה על דבריו, דהא בגמ' בראש השנה דף ד' ע"ב, ישנן חמש שיטות תנאים אימתי עובר ב'בל תאחר' קרבנותיו, א שיטת רבי מאיר דכבר אחר רגל אחד עובר בבל תאחר, ב שיטת רבי אליעזר בן יעקב דדוקא אחר שני רגלים עובר בבל תאחר, ג שיטת ת"ק דרק אחר ג' רגלים עובר, ד שיטת רבי שמעון דעובר דוקא אחר ג' רגלים כסדרן, ה שיטת רבי אלעזר ברבי שמעון דחג הסוכות הוא הגורם לבל תאחר. ומבואר בגמ' בע"ב, דת"ק, רבי שמעון ורבי אלעזר בן יעקב לומדים את דינם מהפסוק בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת, ולשיטתם אין פסוק זה מיותר למדרש את דין ימי ההשלמה, ולשיטתם המקור לימי ההשלמה, הוא מהא דאמר רבה בר שמואל 'דתני רבה בר שמואל אמרה תורה מנה ימים וקדש חדש מנה ימים וקדש עצרת מה חדש למנויו אף עצרת למנויו', דכשם שלענין ראש חודש אמרה תורה שהוא בא אחר מנין כ"ט / ל' ימים – והוא יום אחד, הו"ה לענין עצרת, שכיון שהיא נמנית אחר שבעה שבועות, אפשר להביא קרבנותיו במשך שבוע.

וכך אכן מבואר בתוס' בחגיגה שם ד"ה אף, דלת"ק רבי שמעון ורבי אלעזר ברבי שמעון, המקור לדין ימי ההשלמה, הוא מהא דרבה בר שמואל. וא"כ קשה על הרמב"ם שמחד פסק בפ"ד מהל' מעשה הקרבנות הט"ו, כת"ק - דמשעברו שלש רגלים עובר בבל תאחר, ומאידך משמע שלמד את דין ימי ההשלמה מהפסוק הנ"ל.

וכתב הלחם משנה, דאפשר דאין כונת הרמב"ם להיקש מהפסוק בַּחַג הַמִּצּוֹת וּגְיוֹ, אלא לדרשה של רבה בר שמואל, ולא חש להאריך. אך מ"מ דברי הסמ"ג אכתי קשים, דהוא כתב במפורש בעשין רכ"ח, את ההיקש של בַּחַג הַמִּצּוֹת וּגְיוֹ, ואילו בלאוין של"א פסק כת"ק, שצריך שיעברו ג' רגלים.

ענף ב – עליה לרגל (ולמקום המקדש)

נידון זה תלוי לכאן ביסוד דין ההשלמה לקרבנות, דהרי מבואר ברמב"ם בהל' חגיגה הנ"ל, דאיכא חובת ראייה וחובת הבאת קרבנותיו ברגל, וכיון דישנם ימי השלמה לקרבנות הרגל, הו"ה דיש השלמה לראיית פני השכינה שברגל.

אלא שיש לברר עצם דין ראיית פני השכינה בזמן הזה, דאיתא במדרש רבה שיר השירים פרשה ד' אות ב', על הפסוק הַנֶּךְ יִפְּה רַעֲיָתִי הַנֶּךְ יִפְּה עֵינַיִךְ יוֹנִים (שיר השירים א – טו), 'מה יונה זו תמה כך ישראל נאים בהילוכן כשהן עולין לפעמי רגלים ... מה יונה זו אע"פ שאת נוטל גוזליה מתחתיה אין מנחת שובכה לעולם כך ישראל אף על פי שחרב בית המקדש לא בטלו שלש רגלים בשנה'. ובהמשך שם פרק ח' אות ג', 'וְאִם דָּלַת הָיָא נְצוּר עֲלֶיהָ לִוַּח אָרְזוּ מַה צּוּרָה זֹו אִף עַל פִּי שְׁהִיא מִטְשֻׁטֶשֶׁת מִקּוּמָה נִיכַר כֶּךְ אַע"פ שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא בָטְלוּ יִשְׂרָאֵל פְּעָמֵי רַגְלִים שְׁלָהֶם ג' פְּעָמִים בִּשְׁנָה'.

משמעות המדרש, שאף אחר חורבן בית המקדש עדין שייכת מצוה עליה לרגל. לא וכמבואר בר"ן בתענית, אהא דתנן התם בדף י' ע"א, 'בג' במרחשון שואלין את הגשמים רבן גמליאל אומר בשבעה בו ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת', ואיתא בגמ' שם 'א"ר אלעזר הלכה כרבן גמליאל'. ותמה הר"ן (דף ב' ע"א מדה"ר), 'ואיכא למידק הכא היכי פסק ר' אלעזר הלכה כר"ג, הא ר"ג לא אמר הכי אלא מפני תקנתן של עולי רגלים, והאידנא בתר חורבן ליכא למיחש לתקנתיהו ... צריך לומר דכי אפסיקא הלכתא כר"ג היינו אפילו לאחר חורבן, לפי שהיו מתאספים בכל הסביבות ברגל

^{לא} וכן משמע בשו"ת התשב"ץ ח"ג סי' ר"א, וז"ל שם 'ויש סמך וראיה שקדושת המקדש והעיר היא קיימת, שעדיין הם עולים לרגל ממצרים ושאר ארצות'.

ובהמשך הדברים הוסיף ע"כ, 'ואמרו כי עדיין נשאר מהנסים שהיו בירושלים – שלא אמר אדם לחברו צר לי המקום, כי בבית הכנסת שבירושלים הם צריכים לאנשי המקום כל השנה, ומתמלאת פה על פה בעת התקבץ שם בחג השבועות החוגגים יותר מג' מאות איש, כלם הם נכנסים שם ויושבים רווחים, כי עדין היא בקדושתה, וזה סימן גאולה שלישית'.

ועי' במשנת יעקב בהקדמתו לספר המדע, שהביא את דברי התשב"ץ הללו, והאריך להסביר שישנם שני יסודות בטבע – מקום וזמן, כי אין דבר בטבע שאינו תופס מקום, ואין פעולה בטבע שאינה תופסת זמן, אולם בדברים רוחניים אין תפיסת מקום וזמן, דהרי מבואר בגמ' בבבא בתרא דף צ"ט ע"א, שמקום הארון אינו מן המדה, ובמקדש היו עומדין צפופין ומשתחוין רווחים, ולא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים, משום שלא היה שם תפיסת מקום, כי בקדושה נשברים יסודות הטבע – מקום וזמן.

לירושלים כמו שעושים גם היום, ומפני עולים הללו ראוי שנאחר השאלה, שהיא היתה עיקר התקנה. וכן מצינו בגמ' ובכמה מהראשונים והאחרונים.^{לב}

ומ"מ כבר מבואר בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת סי' צ"ד, דלא חייבה אותנו התורה לקבל פני השכינה – כי אם בקרבן חגיגה ועולות ראייה, וע"כ האידנא ליכא מצוות הקבלת פני השכינה. ועי' בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סי' קכ"ב, דאף אם נימא דראיית הפנים הוא מצוה מיוחדת – שלא תלוי בקרבן ראייה, מ"מ פשוט וברור שמצוה זו דוקא כשבית הבחירה בנוי.

עו"כ בשו"ת אגרות משה שם, דמה שנהגו הקרובים לארץ ישראל לבא לירושלים, היה זה בזמן הגאונים לזכר בעלמא ולהגעגועים לבנין ציון וירושלים ע"י משיח צדקנו – שמחכים לו תמיד. וכן מבואר במהרי"ט ח"א סי' קל"ד, דמנהג זה אינו אלא משום חיבוב ארץ ישראל. וז"ל הכפתור ופרח פרק ו', 'ומה שאנו נוהגין עם אחינו אנשי גאולתינו יושבי הארץ כאנשי סין וחמת ודמשק צובה, מצרים ואלכסנדריה, לעלות לירושלים בחגים ומועדים אינו אלא מפני עגמת נפש, רוצה לומר להרבות עגמת נפש. וכ"כ בחדושי מהר"ץ חיות גיטין דף ד' ע"ב, 'וגם אחר החורבן שלא היו חייבין לעלות לרגל, כיון שלא היה להם לא מזבח ולא זבח, בכל זאת היו רגילים לעלות לירושלים להתפלל במקום המקדש'.

ולפי"ז עולה, דאמנם בעוונותינו הרבים שעדין לא זכינו לבנין בית המקדש, מדינא אין חובת ראיית פני השכינה בעליה למקום המקדש, אולם הנוהגים כמנהג הותיקין הנ"ל לעלות אף כהיום, שייך בזה נמי דין ימי השלמה, להראות במקום המקדש גם בששה ימים שאחר חג השבועות.

ענף ג – השלמת ברכת שהיינו

איתא בגמ' בעירובין דף מ' ע"ב, 'תָּן חֶלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לְשִׁמוֹנָהּ לֵי ר' אליעזר אומר שבעה אלו ז' ימי בראשית שמונה אלו ח' ימי מילה ר' יהושע אומר שבעה אלו שבעה ימי פסח שמונה אלו שמונה ימי החג וכשהוא אומר וגם לרבות עצרת ור"ה ויוה"כ מאי

^{לב} ידוע המעשה המסופר בגמ' ביבמות דף קכ"א ע"ב, ובבא קמא דף נ' ע"א, בבתו של חנינא חופר שיחין שנפלה לבור, ובאו והודיעו לרבי חנינא בן דוסא 'שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישיית אמר להם עלתה ... אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אלא דבר שהצדיק מתעסק בו יכשל בו זרעו. וכ' בספר 'הערות' להגרי"ש אלישיב זצ"ל דחנינא חופר שיחין ומערות לעולי רגלים - היה אחר החורבן, ומבואר שהיו עולים לרגל אף אחר החרבן.

וכ"כ השדי חמד (מערכת ארץ ישראל אות א') בשם הרב אבות הראש, דרבי יוחנן בן זכאי היה אחר החורבן, והוא קבע דירתו ביבנה, והיה עולה לירושלים ברגלים.

והובא בספר חסידים (מהדו' מקיצי נרדמים) סי' תר"ל, דרב האי גאון היה רגיל לעלות כל שנה מבבל לירושלים בחג הסוכות, וכ"כ בחדושי מהר"ץ חיות בנדריים דף כ"ו משם ספר הדורות, דרבנו נסים דר"מ עלה לירושלים בכל פעם. וכ"כ בשו"ת (מהרץ חיות) ח"א סי' ע"ו פר' ג', להוכיח שהרבה תנאים נהגו לעלות לרגל לירושלים – אף אחר החורבן.

ועי' בשדי חמד פאת השדה מערכת ארץ ישראל סוס"י ט', שהביא דברי החתם סופר על הש"ס, וז"ל 'ואל תיקשי לך כשאין מקדש עולי רגלים מניין זה, דידוע דכמה מאות שנה אחר החרבן עדיין היו עולין לירושלים, ואפילו בזמן הזה עדיין עולין שם הסמוכים, עיי"ע בחת"ס עה"ת סוף פרשת אמור, ובשו"ת יו"ד סי' רל"ד.

^{לב} קהלת יא - ב.

דיני 'ימי ההשלמה' לחג השבועות

לאו לזמן לא לברכה הכי נמי מסתברא דאי ס"ד לזמן זמן כל שבעה מי איכא הא לא קשיא דאי לא מברך האידנא מברך למחר וליום אחרא'. מבואר בגמ' דמי שלא בירך שהחיינו ביו"ט ראשון של פסח או סוכות, יכול להשלים אף בימי חול המועד (אפילו שלא על הכוס). וכן נפסק להלכה במג"א סי' תע"ג ס"ק א', ובמשנה ברורה ס"ק א', וכ"כ המג"א סי' תרמ"ג ריש הסי', ובמשנה ברורה ס"ק ב'.^{לד}

אלא שיש לדון בשכח לברך שהחיינו בחג השבועות, האם יוכל לברך בששת ימי ההשלמה שלו, דלשון המג"א בסי' תע"ג, 'ואם לא בירך בליל ראשון מברך כל שבעה והוא הדין בכל יו"ט', ויש מקום לדייק בדבריו במש"כ בכל יו"ט - שכונתו אף על חג השבועות. וכן ס"ל לחק יעקב ס"ק א', וז"ל 'ונראה דה"ה בעצרת, אע"ג דהוא רק שני ימים, מ"מ יש לה תשלומים כל שבעה'.^{לה}

אולם כבר הקשה עליו גיסו האליה רבה ס"ק ד', מלשון הגמ' בעירובין הנ"ל, דמרבין ימי השלמה לעצרת מדכתיב 'וְגַם', ואם איתא דעצרת נמי כל ז', א"כ אף עצרת בכלל 'חֵלֶק לְשִׁבְעָה'. ועי' בספר באר המים סי' כ"ב אות ג', שתמה ע"ד החק יעקב, דהא ברכת הזמן נתקנה על הרגל דוקא, ומאי שיאטיה לברך זמן אחר הרגל בשביל התשלומין.

ואף השער הציון סי' תע"ג ס"ק ה', דחה את דברי החק יעקב, דלא נהירא כלל, דהרי אם יעשה ימי ההשלמה לרגל, הלא יעבור בבל תוסיף, ואיך יברך שהחיינו על זה הזמן. והביא דגם הפרי מגדים באשל אברהם סי' תע"ג ס"ק א', וסי' תצ"ד ס"ק ג', כתב שלמעשה אין לנהוג כן, כיון דספק ברכות להקל.

ועי' בשו"ת ראשית בכורים ח"ב סי' ד', שכתב ליישב את דברי החק יעקב, עפ"י המחלוקת בגמ' חגיגה דף ט', בגדר ההשלמה לראיה בכל ז' ימי חג המצות וחג הסוכות, דדעת ר' יוחנן דהוי השלמה ליום הראשון, דהיינו שהחיוב הוא על היום הראשון, אלא שאפשר להשלימם בשאר הימים, אך דעת ר' אושעיא דהווי השלמה זה לזה - דהיינו שכל יום יש חיוב בפ"ע, אלא שאם כבר בירך באחד מהימים, שוב לא יברך, והנפק"מ ביניהם בהיה חיגר ביום ראשון - שלא היה ראוי לראיה, ובמשך ימי החג החלים.^{לו}

^{לד} ועי' בשו"ע סי' תרע"ז ס"ק א', שפסק כן אף לענין ברכת שהחיינו בחנוכה, וכתב שאם לא בירך על הזמן בליל ראשון - מברך בליל שני או כשיזכור. וביאר המשנה ברורה ס"ק ב' בשם הלבוש סעי' ב', דהיינו שיברך בליל שני או בשאר לילות בשעת ההדלקה, אך אם נזכר אחר ההדלקה - אינו מברך בלילה הזה עוד.

ובשער הציון ס"ק ג', הביא שדברים אלו הם דברי הפתחי עולם בשם הישועות יעקב, ושם הסתפק אם נזכר בליל שמיני אחר ההדלקה שלא בירך שהחיינו, דאפשר שיברך אף בלא הדלקה, וכעין מה שקיי"ל לענין ג' רגלים שאומרו אפילו בשוק - שלא על הכוס, וצ"ע.

ועי' במשנה ברורה סי' תרצ"ב ס"ק א', שהביא דברי המור וקציעה סי' תרצ"ב, שיש לכוין בברכת שהחיינו שמברכים בפורים - אף על היום, מפני תקפו של נס שהיה בו. ובביאור הלכה שם ד"ה ושהחיינו, הביא כן מהמאירי בשבת דף כ"ג ע"א, שמי שאין לו נר להדליק בחנוכה, יברך שהחיינו על עיצומו של יום, וא"כ הו"ה גבי פורים.

^{לה} עי' בספר באר המועדים סי' י"ג, שהאריך להסביר דמחלוקתם תלויה בגדר ברכת שהחיינו במועדים, דהחק יעקב הבין שגדרה 'ברכת ההודאה', וע"כ שייך לברכה אף אחרי יו"ט, שהרי חלק מיו"ט נמשך עדין - שהרי לא אומרים תחנון ולא מספידים, ואילו דעת האליה רבה דיסודה 'ברכת הנהנין' על שהחיינו השי"ת לעשות מצוה זו, וע"כ משעבר החג - כבר עבר שמחת היום.

^{לו} ובשו"ת ראשית בכורים הוסיף עוד נפק"מ, בגר שנתגייר בימי חול המועד, והאריך לחלק בין הא דמבואר בירושלמי בענין גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני.

ועיי"ש בתוס' ד"ה תשלומין, דבחג השבועות – לא מסתבר דהוי תשלום לראשון, כיון דהווי ימי חול גמורים.

ולפי"ז יש לתרץ את קושית הא"ר, דלא שייך ללמוד דין תשלומים דעצרת מדכתיב 'חֶלֶק לְשִׁבְעָה', משום דאפש"ל דהגמ' בעירובין ס"ל דדין התשלומים הוי אף לענין ברכת שהחיינו, וס"ל דגדר ההשלמה בפסח וסוכות דהווי תשלומין זה לזה, וע"כ שייך ביה 'תן חלק לשבעה', כיון דהווי חיוב על כל יום ויום, משא"כ בעצרת דלא מסתבר דהווי חיוב על כל יום ויום, א"כ בהכרח דהווי השלמה ליום ראשון, ואי אפשר ללמוד מדכתיב 'חֶלֶק לְשִׁבְעָה', אלא רק מדכתיב 'וְגַם'.

ענף ד – נפילת אפים (ואיסור הספר ותענית)

כתב השלחן ערוך סי' תצ"ד סעי' ג', 'אסור להתענות במוצאי חג השבועות', והוסיף הרמ"א ע"ד, 'ואין אומרים תחנון מתחילת ראש חודש סיון עד ח' בו דהיינו אחר אסרו חג'. משמעות דבריהם דאיסור התענית הינו דוקא באסרו חג של חג השבועות, משא"כ באיסרו חג של פסח וסוכות (שמיני עצרת), וכן מבואר מדברי המג"א ס"ק ג', דכתב דהטעם לאיסור התענית הוא כמבואר בגמ' בחגיגה הנ"ל, שכשחל עצרת בשבת היה יום טבוח הקרבנות אחר השבת, והווי דין מיוחד בחג השבועות.

אולם כבר הקשה המשנה למלך פ"ו מהל' כלי המקדש הל' י"ח, דהא מבואר שם בהמשך המשנה, דבימי המקדש כשחל חג השבועות בשבת – היו מותרים בהספד ובתענית ביום א' שהוא איסרו חג, כדי שלא ליתן מקום לצדוקים שהיו אומרים שלעולם תחול עצרת ביום ראשון,¹⁵ וא"כ מבואר דמותר להתענות ביום זה. ועי' בפרי מגדים א"א ס"ק ג', שכתב לתרץ עפ"י דברי הלבוש סעי' ג', דכיון דעתה אין מצויין בינינו צדוקים, משו"ה אין לחוש להם – ואסור להתענות באיסרו חג. אך מ"מ נשאר בקושיה, דהא מבואר בגמ' הנ"ל, דכל יסוד דין של 'יום טבוח אחר השבת' הינו רק לשיטת בית שמאי שאסור להקריב עולת ראייה ביו"ט, אך הלא קיי"ל כשיטת בית הלל שעולת ראייה קריבה ביו"ט, וא"כ אין דין של 'יום טבוח אחר השבת'.

אולם מלבד כל זה, הלא מבואר בבית יוסף שמקור זה הדין הוא מהאגור סי' תרס"ה בשם התוס' רי"ד על הגמ' בחגיגה שם, שמביא את הגמ' בסוכה דף מ"ה ע"ב, 'א"ר ירמיה משום ר"ש בן יוחי ור' יוחנן משום ר"ש המחוזי משום ר' יוחנן המכותי כל העושה איסור לחג באכילה ושתייה מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנא' אִסְרוּ חַג בְּעֵבְתֵימָם עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ' (תהילים קיח – כז), וכהסברו של רש"י בפ"י השני,

¹⁵ כמבואר בגמ' במנחות דף ס"ה ע"ב, דס"ל לרבנן דמה שאמרה תורה וסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמְחַרַת הַשְּׁבֵת (ויקרא כג – טו), דכונת התורה מִמְחַרַת הַשְּׁבֵת – היינו ממחרת יו"ט ראשון של פסח, ומשו"ה לעולם בין פסח לעצרת איכא חמישים יום – כמאמר הכתוב תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם (שם פסוק טז), ודלא כדעתם של הצדוקים דמִמְחַרַת הַשְּׁבֵת – היינו שבת בראשית, ולעולם מתחילים לספור במוצאי שבת שאחר החג הראשון של פסח, דלשיטתם פעמים שאתה סופר חמישים ואחד יום, ופעמים אף חמישים וששה ימים. ולפי שיטתם של הצדוקים שלעולם מתחילים לספור במוצאי שבת, א"כ לעולם חג השבועות יחול במוצאי שבת (יום ראשון), ואסורים בו בהספד ותענית, וע"כ תיקנו חז"ל להתיר בו הספיד ותענית – אף שהווי 'יום טבוח', כדי להוציא מלבן של צדוקים.

דהיינו ביום שלאחר החג. והביא גם את דברי הירושלמי במסכת עבודה זרה פרק א' סוף הל' א' (דף ב' ע"ב), דקרי ליום כ"ג תשרי 'בריה דמועדא', כלומר בן המועד, וכן מבואר בביאור הגר"א ע"ד השו"ע הנ"ל, דהמקור הוא מהגמ' בסוכה ומהירושלמי הנ"ל. וא"כ מבואר דהוא דין בכל ימי האיסור חג, ולא דוקא באיסור חג שאחר חג השבועות.

וכבר כתב המשנה ברורה בסי' תכ"ט ס"ק י"ד, דהמנהג שלא להתענות בכל אסרו חג, וכן מבואר בדבריו בסי' תצ"ד ס"ק ו'.

והנה בדברי הרמ"א הנ"ל מבואר, דהמנהג שלא נופלים על פניהם עד אחר איסורו חג, וכן כתב בסי' קל"א סעי' ז'. אולם המג"א ס"ק י"ח הביא מדברי כנסת הגדולה (בהגהת ב"י), 'ויש מקומות נוהגין שלא ליפול שבעה ימים אחר שבועות, מפני שהקרבת היה להם תשלומים כל ז'. וכ"כ בשו"ת בנימין זאב סי' רי"ב, דהראב"ה נהג שלא ליפול על פניו בתחינה עד ז' ימים אחר עצרת, הואיל ומבואר בגמ' בחגיגה הנ"ל, דאסור להספיד ולהתענות בימי ההשלמה.

ועיי"ש בשיירי כנסת הגדולה, די שנוהגין עד י"ג – ולא י"ג בכלל, ויש שאין נופלין גם בי"ג משום ספיקא דיומא. ועי' בשערי תשובה שכתב, דכל זה דוקא בחו"ל שנוהגים יו"ט שני, אך בארץ ישראל שאין שם ספיקא דיומא, צריך לומר בי"ג בסיון. וכ"כ במחצית השקל, דלדידן דבקיאים בקביעי דירחי וידעינן דיומא קמא עיקר, אין לו תשלומין אחר החג ה' ימים.^{לח}

והמשנ"ב סי' קל"א ס"ק ל"ו, הביא את דברי הכנסת הגדולה הללו להלכה, וכ"כ בלוח ארץ ישראל (ראש חודש סיון). אולם ידועה דעתו של מרן החזו"א^{לט} שדעתו היתה כמשמעות דברי הרמ"א, שמיד אחרי אסרו חג – היו חוזרים לומר תחנון.

ועי' בב"י סי' תצ"ד, שבירושלמי בע"ז מבואר דאסור לומר צידוק הדין באיסורו חג שבועות – כי אם ביחיד, 'וכ"כ הר"ר יעקב ן' חביב ז"ל בספר עין יעקב בפרק ב' דחגיגה (הכותב אות ט"ז), אהה דמייתי התם מעשה ומת אלכסנדראי בלוד ובאו כל ישראל לספדו ולא הניחן רבי טרפון מפני שיום טבוח היה'. ועי' בבאר הגולה ביו"ד סי' ת"א ס"ק ט"ז, שכתבו ההגהות מיימוניות והגהות אשרי בשם האור זרוע, שהראב"ה לא אמר צידוק הדין כל ז' ימים שאחר עצרת – כי אם דרך הליכה, כי עצרת יש לו תשלומין כל ז'.

ענף ה – חישוב ימי אבילות

אדם שנפטר לו אחד משבעת הקרובים, חייב במנהגי אבילות. מנהגי האבילות מתחלקים לשלשה שלבים, א ימי השבעה, ב ימי השלושים, ג שנה ראשונה – על אביו ואמו בלבד. א - דיני אבילות השבעה: מלאכה, רחיצת כל גופו בצונן, חליצת מנעל, לימוד תורה, שאילת שלום, ותשה"מ.

^{לח} היינו אחר יו"ט שני, דהם ו' ימים אחר יו"ט ראשון.
^{לט} ארחות רבנו ח"א עמו' ס"ח.

ב - דיני אבלות השלושים: לבישת בגדים מכובסים,^מ ובגדים חדשים, רחיצה בחמין,^{מא} גילוח, גזיזת צפרניים בכלי, ונישואין. (ואסור אף בהשתתפות בשמחות, ושמיעת מוזיקה).

ג - דיני אבלות שנה ראשונה: השתתפות בשמחות, שמיעת מוזיקה, גילוח עד שיגערו בו חבריו.^{מב} ולבישת בגדים חדשים.^{מג}

והנה כלל ידוע הוא דרגל מבטל אבילות שבעה ואבילות שלושים,^{מד} ומקור הדין הוא במשנה במועד קטן דף י"ט ע"א, 'הקובר את מתו [שלשה ימים]^{מה} קודם לרגל בטלה הימנו גזרת שבעה, שמונה בטלו הימנו גזרת שלושים'. וע"כ כל שנהג אבילות שעה אחת קודם המועד, משהגיע המועד בטלו ממנו דיני אבילות של שבעה, וממשיך אחר הרגל בדיני אבילות של שלושים, ואם כבר סיים את השבעה קודם הרגל, הרגל מבטל ממנו את דיני השלושים, ומותר אחרי הרגל בכל, אא"כ הוא על אביו ואמו – דממשיך לנהוג מנהגי אבילות של שנת האבלות.

ומבואר במשנה דהא דרגל מבטל ממנו גזירת שלושים, הוי דוקא בחל יום שמינימי ערב הרגל – שכבר התחיל לנהוג דיני שלושים, אולם אם חל הרגל בתוך השבעה, הרגל מבטל ממנו רק את השבעה, אך צריך להמשיך בדיני השלושים – אחר הרגל.

אולם נתחדש דין נוסף, דאף כשלא נהג דיני שלושים קודם הרגל, אינו צריך להשלים אחר הרגל את כל ימי השלושים, ומשום דהרגל – לא רק מבטל ממנו גזירת שבעה, אלא אף נחשב להשלמת שבעה ימים, ואף אם נהג אבילות רק שעה אחת קודם הרגל, משהגיע הרגל – נחשב לו כנהג כבר שבעה ימים, וע"כ אם מת לו מת בערב פסח, משהגיע חג הפסח – נחשב שעברו לו כבר שבעה ימים, ושבעת ימי הפסח ג"כ עולים לו למנין שלושים – הרי י"ד יום, וצריך להשלים אחרי הפסח רק עוד ט"ז יום.^{מו}

אולם בחג השבועות התחדש דין נוסף, דאף דהוא רק יום אחד, מ"מ הוא נחשב לשבעה ימים! כיון שיש לו גם ששת ימי השלמה. וע"כ במת לו מת בערב חג השבועות, בהגיע

^מ רק לבני אשכנז, אך בני ספרד מקילים אחר שבעה. ואף בני אשכנז מקילים אם לבשם כבר אחר. רק לבני אשכנז.

^{מא} עי' ברמ"א יו"ד סי' שפ"א סעי' א', ובדברי הש"ך ס"ק א', ובגברי הפת"ש ס"ק ב' – האם האיסור דוקא בחמין, או אף בצונן. ועי' במשנת יעקב שופטים סוף הלכות אבל (עמו' רל"ז), שכתב תשובה בענין רחיצה בים תוך י"ב חודש, ופשוט הוא להתיר אם זה לאחר שלושים, דלא מצאנו איסור תענוג בימים אלו. ומבואר בדבריו דבתוך השלושים – יש לאסור רחיצה אף בצונן.

^{מב} לבני ספרד די בגערה מיד בכלות השלושים, אך מנהג בני אשכנז דבעינן 'שיעור גערה' – שלשה חודשים.

^{מג} עי' בפת"ש סי' שפ"ט ס"ק ד', דדי במה שיגערו בו חבריו אחר שלושים.

^{מד} דינים אלו נתבארו בשו"ע או"ח סי' תקמ"ח, ונשנו ביו"ד סי' שצ"ט.

^{מה} נחלקו התנאים בגמ' בדף כ' ע"א, אי דוקא בנהג אבילות שלשה ימים או אף יום אחד, ומבואר בגמ' שבית שמאי אומרים דדוקא בנהג ג' ימים, ובית הלל אומרים דדי ביום אחד, ומסקנת הגמ' דדי אפילו בשעה אחת.

^{מו} מסקנת הגמ' בדף י"ט ע"ב, דהלכה כאבא שאול, דאף בחל שביעי שלו ערב הרגל – הרגל מבטל ממנו גזירת שלושים, ומשום דיום שביעי עולה לכאן ולכאן, דהיינו שתחילת יום שביעי – חשוב לכל היום השביעי של האבילות, והמשך היום השביעי – חשוב להתחלת ימי השלושים.

^{מז} ונמצא שבפועל נהג 'מנהג אבילות שלושים', רק 24 יום.

החג – נשלמו לו כבר שבעה ימים, והיו"ט נחשב לשבעה ימים, ונמצא שבמוצאי יו"ט כבר עברו לו י"ד יום! וצריך להשלים אחר יו"ט רק עוד ט"ז יום.^{מח}

והחידוש הוא בתרתי, שהיו"ט עצמו חשוב לשבעה ימים - משום שיש לו ימי השלמה, ומ"מ ימי ההשלמה עולים לו ג"כ למנין שלושים, וא"כ הם מתחשבים פעמיים לאותו המנין.

עוד התחדש דשמיני עצרת הוקש לעצרת, וגם הוא נחשב לשבעה ימים. וע"כ כל שישב שעה מועטת קודם חג הסוכות, בהגיע הרגל נחשב שעברו כבר שבעה ימים, ומונים גם את שבעת ימי החג – א"כ הוו כבר י"ד יום, ושמיני עצרת נחשב ג"כ כשבעה^{מט} – הרי כ"א יום, וצריך להשלים אחר החג רק עוד תשעה ימים.^י

לתגובות: YR4295@gmail.com

^{מח} ונמצא שבפועל נהג 'מנהג אבילות שלושים', רק 18 יום.
^{מט} אולם אף שהוא רגל בפני עצמו - אינו מבטל גזירת שלושים, משום שעדין לא נהג מנהגי אבילות של שלושים.
^י ונמצא שבפועל נהג 'מנהג אבילות שלושים', רק 9 ימים.

צוף התורה – הערות במקראי הקודש / הרב נעם לטר, נו"נ בישיבת מיר

ביאור סדר הפרשה דבר דבור על אופניו

וּשְׁכַב אִישׁ אֶתֶּה שְׁכַבַת זָרַע וְנִעְלַם מֵעֵינַי אִישָׁה וְנִסְתָּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעַד אֵין בָּהּ וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׁה. וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא אֶת אֲשֶׁתוֹ וְהוּא נִטְמָאָה אוֹ עָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא אֶת אֲשֶׁתוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה (ה, יג-יד)

יש כאן אריכות יתר בפסוקים, והפיכת הסדר הראוי לכאורה.

היה צריך להיות כתוב, ומעלה בו מעל, ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו ונסתרה, והביא האיש את אשתו.

וכל הענין של או עבר עליו וכו' אינו משתלב לכאורה בדרך הפשט.

וכן צריך ביאור במה שנכתב ועד אין בה והיא לא נתפסה, הרי אם אין בה עד, כיצד נדע אם נתפסה או לא נתפסה. ועיין סוטה ב: מה שדרשו בזה, ועדין יש לבאר את פשטי הדברים.

ונראה לומר שהתורה מקדימה על מה מקנים, וכיצד לקנאות. שהנה שהיה מקום לנקוט, שעצם הסתירה וההתייחדות עם זר פוגעת באישות, וזהו המעל.

עוד היה מקום לומר, שאם לא נודע לבעלה על כך, אין כאן בעיה בעצם, וכל המעילה היא מה שנודע לבעל. ולכך מקדים הפסוק ואומר. שהבעל אינו יכול לקנאות אלא על ושכב, ואי אפשר לקנאת על שאר קירובים שחושד אותה בהם. וכמו כן נוסף כאן, שהבעל אינו יכול לומר שכיון שלא ידוע לו על הסתירה, ממילא אין בכך בעיה, שגם אם נעלם מעיני אשה, עדין נסתרה עם זר ויש בה צד של טומאה.

לפי זה יובן מה שאמר ועד אין בה, והיא לא נתפסה, הינו שאין מי שמעיד בדבר, והבעל חושדה שברצונה נכנסה לבית הסתר, שאם היה הדבר באונס, איננה נאסרת בכך.

כלומר אף שנתבאר בפסוק הראשון, שרק שכיבה אוסרת אותה, אין זה עצם האיסור אלא מה שנסתרה עם זר, ואפילו אם נסתרה עמו אם עצם הביאה נעשתה באונס, איננה נאסרת על בעלה.

וכעת לאחר ההקדמה הזו, יש עדין מקום לדון האם אפשר לקנאות רק כאשר הבעל חושדה שנסתרה ונבעלה, או שמא רק כשחושד אותה שנסתרה ולא נטמאה אך בעתיד זה עלול לקרות. ולכך מקדימה התורה ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו מחמת הצד שהיא נטמאה. או אפילו עבר עליו רוח קנאה יותר גדולה, שמקנא את אשתו אפילו שלא נטמאה, אך עדין איננו רוצה שתיסתר עם זר, שמא תגיע לידי כך בעתיד.

*

ביאור ענין כפילות האמן

(כב) וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמַעַיְךָ לְצַבּוֹת בְּטֶן וּלְנַפְל יִרְךָ וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן
(ה, כב)

חז"ל דרשו אמן מאיש זה אמן מאיש אחר, אמן שלא שטייתי ארוסה אמן שלא סטייתי נשואה. וכו', וצריך להבין היאך משמע ענין זה.

ונראה שהנה מצינו מקומות בודדים שנאמר אמן אמן בסמיכות, ובכל המקומות נאמר אמן פעם אחת בלבד. ונראה שעניית אמן פירושה הסכמה וקבלה. אך האמן השני פירושו הסכמה על העומק של הדברים.

לדוגמא נאמר וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן. כבוד ה' העתיד למלא את כל הארץ, הוא דבר נפלא, אך אין לנו השגה כיצד זה יהיה. וכשאנו מסיימים את הפסוק "אמן ואמן" פירוש הדבר אמן על הדבר הגלוי, ואמן על העומק של הדבר שאיננו יודעים את עומקו. אם כן אפשר לומר שגם לגבי סוטה מה שנאמר אמן ואמן פירושו, אמן על מה שאמר הכהן באופן גלוי, והאמן השני הוא על עצם הענין, שהרי כל ענין השבועה הוא על כך שנאסרה לבעלה עקב הסתירה. אם כן משביע אותה על כל דבר שבכוחו לאוסרה על בעלה ואם כן מובן היטב שדרשו מן האמן השני את כל הדברים שמכוחם נאסרת.

*

ביאור הלשון יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' והדינים הנלמדים מכאן

(ב) דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלֵא לְנֹדֵר נֹדֵר נְזִיר לְהַזִּיר לַה':

הפלאה נאמרה רק כאשר מדובר על הפרשה של דבר מתוך החולין. בכל פרשת נדרים, ובכל פרשת מקדיש לא נאמר הפלאה אלא רק בנדרי קדשי המקדש. וכן בפרשת ערכין. ונבאר את הדברים. הפלאה ענינה "פירוש". כאשר אדם אומר הרי עלי קרבן, כל נכסיו משועבדים לקרבן, וכאשר מפריש בהמה אחת, הרי הוא מפריש את הדבר הקדוש מכל נכסיו. וכן כאשר מפליא נדר ערכין, הרי הוא כאומר הרי עלי מנה לבדק הבית, וכעת מפריש. אך כאשר מקדיש חפץ מסוים אין ראוי לומר עליו יפליא.

ולפי זה יפלא נדר נזיר, פירושו שמפריש את עצמו מבני אדם. ולכך נאמר בלשון יפלא. איש כי יפלא את עצמו, לנדור נדר נזיר. לנדור נדר הוא קרוב ללשון גדר. שהנדר גודר את האדם ומחייבו. ואיזה נדר, נזיר. להזיר לה'. כלומר להזיר את עצמו לה'. כלומר להתרחק מן העולם להיות מוקדש לה'. כלומר שתיית היין, קושרת ומחברת את האדם אל העולם הזה, ומתרחק מן הבורא, ולכך מזיר את עצמו.

והנה בגמ' דרשו מן הפסוק "כי יפליא" שאין תנאי בנזירות. שאם אמר הריני נזיר אם ירד גשם לא הוי נזיר. ולפי מה שביארנו את הפשט בפסוק יתבארו הדברים היטב. שאין הנזירות כשאר נדרים, אלא להפלות את עצמו, ולכך צריך שהפעולה של הנזירות תהא הפלאה.

וכמו כן בגמ' דרשו מן הפסוק "נזיר להזיר" שאפילו ידות נזירות מועילים. ולפי מה שביארנו בפשט הפסוק, מובן היטב. שהנה יש להתבונן מהו ענין "ידות" נזירות. שאומר נזיק נזיח ושאר דיבורים הדומים לנזירות. שהטעם שאדם מדבר בידות, הוא כאשר אין דעתו גמורה לדבר. שכיון שנזירות ענינה להזיר לה', ואינה התחייבות גרידא, לכך נתפס בקדושה זו גם בגמירות דעת קטנה.

עוד דרשו מן הפסוק נזיר להזיר, שהנזירות חלה על נזירות. דהינו שאם נזר ושוב נזר, הנזירות השנייה חלה על הראשונה, אלא שאין לה תוקף. והנה לפי מה שביארנו שנזירות איננה התחייבות אלא התנורות, מובן שדרשו מן התיבה נזיר להזיר, ואז יש אפשרות להיות מורחק פעמים. ושהנזירות האחרונה תחול על הראשונה. כלומר אם נזירות היתה התחייבות גרידא, לא היה שייך שתחול התחייבות ראשונה על השנייה, אך אם הוא ענין של הרחקה אפשר להיות מורחק פעמים. והבן.

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

הנזיר ששונה יין

וְהִנִּיף אוֹתָם הִפְהִן תְּנוּפָה לְפָנַי ה' ... וְאַחַר יִשְׁתָּה הַנְּזִיר יֵין (ו, כ)

לכאורה דברי הפסוק הנ"ל צריכים ביאור, למה כתיב ואחר ישתה "הנזיר" יין, והלא אחר שנגמר ימי נזירותו והביא קרבנותיו נגמר דיני נזירותו ומכאן והלאה אין לו עוד דיני נזיר, והל"ל "ואחר ישתה יין"? ומתוך דברי האלשיך הק' מבואר דבא הכתוב להורות לנו דגם אחר שגמר הנזיר ימי נזירותו, אינו חוזר לכמו שהיה מקודם, אלא דצריך להיות כבריה חדשה, ומכאן ואילך כאשר הוא שונה יין צריך להיות בבחינת "נזיר ששונה יין" במדריגה אחרת.

וכך הזהיר הרמב"ם (הל' דעות ריש פרק ה) "כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו והוא מובדל בהם משאר העם, כך צריך שיהיה ניכר במעשיו במאכלו ובמשקו וכו' ויהיו כל המעשים האלו נאים ומתוקנים ביותר כיצד תלמיד חכם לא יהיה גרגרן אלא אוכל מאכל הראוי להברות גופו ולא יאכל ממנו אכילה גסה וכו' כשהחכם שונה יין אינו שונה אלא כדי לשרות אכילה שבמעיו וכל המשתכר הרי זה חוטא ומגונה ומפסיד חכמתו ואם נשתכר בפני עמי הארץ הרי זה חילל את השם ואסור לשתות יין בצהרים ואפילו מעט אלא אם היה בכלל האכילה שהשתיה שהיא בכלל האכילה אינה משכרת ואין נזהרין אלא מיין שלאחר המזון":

וכן אמורים הדברים למי שהיה נוהג בנזירות, דאדם שהיה נזיר והבין שיש עבודה נעלית להפריש את עצמו משתיית יין, גם אחר שכלה ימי נזירות ונעשה מותר לו מעכשיו לשתות יין, אין לו לשתות יין באותו אופן שהיה עושה מלפני כן, והגם שנגמר ימי הנזירות, אבל עבודת הנזירות צריך להישאר עמו ולעולם הוא צריך להישאר עם אותו תואר של "נזיר ששונה יין".

וכך הזהיר אדמו"ר הזקן מטשארטקוב זצ"ל בספרו דברי דוד (במאמרו המפורסם "נסיעה לצדיק") דמי שנוסע לצדיק, וחוזר הביתה כמו שהוא הלך ולא נתעלה כלל, הוי הדבר בגדר חילול השם. וכן מצינו בקרא וכדכתיב (ויקרא כא, ו) "קדושים יהיו לאלוקיהם ולא יחללו שם אלקיהם", והקשה בהעמק דבר, וכי מי שלא זכה למדריגת "קדושים יהיו" נקרא מחלל ה' ח"ו, וכתב הנצי"ב שהפסוק עצמו מתרץ את זה "כי את אישי ה' לחם אלוקיהם הם מקריבים והיו קודש" ומאחר שכל עסקו בעבודת בית המקדש ואכילת הקרבנות, ואם אחר כל זאת לא זכה להיות קדוש, היא חילול ה'.

וכך שמענו בדורות שעברו מחסידי קמאי כאשר חזרו מנסיעה אצל רבם, שנתעלו ונשתנו שינוי גמור ולא היו עוד כמו קודם נסיעתם, ולדוגמא ראה באריכות בקונטרס המכונה 'דער קאצקר קויטל' (נדפס בסוף ספר ראש גולת אריאל ח"א) מאחד מגדולי

חסידי קאצק וגור, החסיד המרומם ר' יעקב יצחק זצ"ל מוולוצלאבק, המתאר נאמנה ראשית בואו לפני השרף מקאצק וז"ל "וכאשר באתי לקודש פנימה שאל אותי מאין אתה ומה שמך, נפל עלי פחד ומורא ונהייתי בטל מן המציאות אך רעיון אחד היה לי ברגע זה, דמיתי אז בדעתי כי עקביא בן מהללאל עומד לנגדי וצעק עלי (אבות ג, א) 'הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי חטא דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפי מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון'. ועד עתה נשאר רשימה זו בלבי ובנסיעה ראשונה הייתי שם שמונה שבועות וכאשר בא לביתי היה כל תאוות ותענוגי עולם הזה מאוס ונמאס בעיני ולמודי ותפלתי מעורבין היו בשמחה ופחד".

וכזה איתא בספר בנין שלמה (ערך ברכה) מאת הגאון ר' מאיר לייביש זצ"ל אב"ד טורקא שהיה מגדולי חסידי אדמו"ר הזקן מסאדיגורא זצ"ל, שכתב "אחיי, אי אפשר להעריך נועם מתיקות עריבות ברכת ה' על קדושו שליט"א וממש בכל עת ברכה הן ברכת הנהנין והן ברכת המצות נראה לעין כל שיתבטל בכל חושיו הגשמיים הנראים ונקשר לה' אחד בלב בתשוקה שאין להבין לשכל פשוטים כמונו. ידידי מה שראינו בזה הזמן אז שכלתה נפשינו ממש מרוב קדושה והיה כמה שעות שלא ידענו מה יהיה הסוף, אם אפשרי עוד אחר זה לעשות דברים מגושמים כל כך נתבטלו מוחשנו העבים".

וכלשון הזה כתב אחד מחשובי חסידי טשארטקוב הרה"ח המפואר ר' אלטר מאיר ז"ל מסאניק, שתיאר את הרשימה דקדושה שעשה עליו נסיעתו לאדמו"ר הזקן מטשארטקוב זצ"ל וז"ל בקיצור: לפני קרוב לחמישים שנה היה הדבר ואני אז בפעם הראשונה בטשארטקוב, אז חי עוד מרן סבא קדישא רבי דוד משה ז"ל, והיה הדבר ממש כמו שמסופר בגמרא שבשמחת בית השואבה לא ראו שינה בעיניהם כי יצאו מעבודה לעבודה, כן היה הדבר בטשארטקוב, הזמן שבלינו אצל הרבי לא ראינו שינה בעינינו כי כל השעות היו מלאות עבודה. ואנו מלאים התלהבות שותים בצמא את כל אמרות החסידים, מתדבקים בהם ובמנהגייהם, ואנו מרגישים העלאה במוסריות, גדלות המוחין וגבהות המחשבה אנחנו מתפעלים מכל אמרה ששמענו ושומעים, ומכל תנועה אנו שואבים ושופעים חיות. אנו נוסעים הביתה והכל אצלינו הבל הבלים, ומתכוונים שוב לנסוע לטשארטקוב ושוקדים בינתיים גם על לימודי נגלה שלא לבוא ריקם את המלך".

וזוהו מה שכתב תוס' (ב"ב, כא. ד"ה 'כי'), לבאר הפסוק "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" וכתב תוס', "לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה, היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד התורה, כדדרשינן בספרי 'למען תלמד ליראה וגו' גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה".

ובספר קול מבשר (פרשת ואתחנן) מובא עה"פ "לך אמור להם שובו לכם לאהליכם (דברים ה' כז). שמעתי מכ"ק ה"ר נחמיה אלתר [שליט"א] זצ"ל, שהחסיד ר' משה וואלער ז"ל אמר לו בשם ההצה"ק ה"ר ר' שמחה בונם זצ"ל מפשיסחא, שהוכיחם בזה ואמר להם, שזה אין תמוה בעת שיבואו להרבי - בודאי הם טובים. רק פוק חזי איך הם

מתנהגים בבתייהם! וכן שמעתי שפעם אחת אמר ההצה"ק מרן מקאצק זצ"ל בזה הלשון, וויא פירען זיי זיך, אובער הונטערען איבערבעט [צריך גם לדעת, איך הם מתנהגים מתחת לשמיכה..]

ועל דרך זה אנו מבקשים בתפילת מוסף דיו"ט, "והשב כהנים לעבודתם ולוים לשירים ולזמרים והשב ישראל לנויהם". וקשה, דהלא היה צריך להיות הסדר, שמקודם מחזירים כלל ישראל 'לנויהם' בקיבוץ גלויות ואחר שחזרו כלל ישראל לאדמתם, נזכה לבנין בית המקדש ו'כהנים לעבודתם ולוים לשירים'? ובספר בית השואבה להגר"ש שוואב (ליקוטים לשיר השירים) ביאר, שהכוונה לפי מה דמתאר בספר מלכים איך שחזרו ישראל לביתם אחר שעלו לרגל, דכתיב (מלכים א, ח, סו) "וילכו לבתייהם שמחים וטובי לב", שאחר שזכו להיות בירושלים עיה"ק ולראות כהנים בעבודתם ולוים בשירים, חזרו הביתה ברוח חדשה כאנשים אחרים מלאים קדושה ושמחה, וכלשון השפת אמת (פר' ראה תרס"ב) עה"פ (דברים יב, יב) "ושמחתם לפני ה' אלקיכם" וז"ל עיקר השמחה בהארת הנשמה, דעיקר השמחה בגן עדן שהשמחה במעונו ולכן בשבת קודש שבא נשמה יתירה מגן עדן הוא זמן שמחה, וכמו כן כשבא אדם לבית המקדש קיבל נשמה יתירה, ושלב פעמים יראה לקבל נפש רוח נשמה" עכ"ל, ואמת מה נהדר היה בצאתם מן הקודש, וזה מה שאנו מבקשים 'והשב ישראל לנויהם', שנזכה לאותם מדריגות כאשר חזרו כלל ישראל לבתייהם אחר היו"ט שמחים וטובי לב מכל מה שראו ושמעו בעבודת השי"ת בבית המקדש.

ואפשר להוסיף על זה עוד, דבפרשת פקודי אחר שנגמרה בנית המשכן כתיב בקרא (שמות לט, מג), "ויברך אותם משה" ואמרו חז"ל שברכם "יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם". והקשו המפרשים (ע"ע חת"ם סופר בתורת משה), הלא ברכה זו היתה צריכה להיות בעת שהתחילו לבנות המשכן, אבל אחר שכבר נגמר הכל, אז כבר נעשה וממ"נ או יחול השכינה או לא יחול. ובתפארת שלמה תירץ, שלא ברכם שתשרה השכינה במשכן, אלא שתשרה שכינה במעשה ידיהם, באכילה ובשתיה וכו', שאחר שקדשו עצמם בעשיית המשכן, אז נעשו ראויים שתשרה השכינה בכל מעשה ידיהם, בכל מה שהם עתידים לעשות.

ועל דרך זה דקדק בדברי שאול למה נאמר כלל כל סיפא הפסוק "ואחר ישתה הנזיר יין", וכי נעשה לו עכשיו מצוה לשתות יין? וכתב לתרץ "על פי הפשט נראה לי" שהוא על דרך הרמב"ם (הל' דעות פר' ב) שבעל תשובה צריך להטות עצמו אל הקצה ולפרוש לגמרי מן ההיתר, אבל אחר שגמר תשובתו ירגיל את עצמו ללכת בדרך הממוצע, וכמו כן בנזיר, אחר ששלמו ימי נזירותו צריך הוא לשתות יין וללכת בקו האמצעי.

וכן ביאר האדמו"ר מטשארטקוב זצ"ל בספרו ישמח ישראל (שבועות תרפ"ח) "בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין (קידושין ל:): נשמע מזה אשר קודם מתן תורה שעדיין לא היה תבלין להיצר הרע אי אפשר היה לעבוד את ה' רק ביצר הטוב, משנתנה תורה שהיא תבלין ליצר הרע כבר אפשר לעבוד את ה' בשני יצרים, ולזה פסח שהוא לפני מתן תורה היה כולו מצה, בשבועות שניתנה בו התורה כבר הקריבו גם חמץ בשתי הלחם".

הנזיר ששותה יין

ועל דרך זה ביאר עוד מאמרם (נדה, עג.) "תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו, אל תקרי הליכות אלא הלכות", דהכוונה בזה היא, כי אינו מספיק להאדם ולא יצא ידי חובתו בזה שלומד ומתפלל, אלא שגם אכילתו ושתייתו ועסקו במשא ומתן צריכים שיהיו גם המה לשם שמים, שגם אז יהיה לבו לשמים, ואז הוא שונה הלכות כל היום בלי הפסק, איש כזה מובטח שהוא בן עולם הבא, וזהו שנאמר "אל תקרי הליכות", העסק בצרכי הזמן אינו הליכות עולם, אלא הלכות, כי הם ע"פ תורה ולשם שמים.

ובשו"ת לב דוד (בסופו עמ' רלט בדרשה לחנוכת ביהמ"ד) מהגאון ר' דוד פלדמן זצ"ל רבה הראשון של ק"ק מחזיקי הדת פה במאנשסטר, ביאר בדרך זה בקשת דוד המלך ע"ה (תהלים כז, ד) "שבתני בבית ה' כל ימי חיי" וקשה, האם רצה דוד המלך להיות סגור בד' אמות של הלכה בלבד, הלא בתפקידו כמלך היה מוכרח לצאת ולבוא ולראות שמלכותו מתנהל כראוי? וביאר כנ"ל שבקשתו היה שקדושת בית ה' תהיה יוצאת ונכנסת עמו תמיד, שבכל מקום בואו יהא התורה עמו וכל מעשיו יהיו על פי תורה, ועל ידי כן כל מקום בואו תהיה מקום לה', בבחינת בית ה'.

ובדבריו מובנים דברי ר' יוסי שאמר (פסחים סח:): "אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא", דהדגיש דוקא מקום השוק לומר שפעולת קבלת התורה צריכה להיות ניכרת לא רק בבית המדרש, אלא גם בשוק מקום משא ומתן, שיהיו כל מעשיו שקולים על פי התורה. ובזה יש לפרש בקשת דוד המלך ע"ה, "אתהלך לפני ה' בארצות החיים" (תהלים קטז, ט) ואיתא בגמ' יומא (עא.), "בארצות החיים" אמר רב יהודה זה מקום שווקים". ובבן יהוידע הקשה, כיצד ניתן לומר על מקום השוק שמתהלכים שם לפני ה' והלא מקום ההליכה לפני ה' היא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ולא בשוק? (עיי"ש תירוץ) ולפי הנ"ל ניחא.

וזהו שאמר דוד המלך, "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' וכו' אף לא פעלו עולה בדרכיו הלכו" (שם קיט, א), שמי שמתנהג בתמימות בדרכיו הוא הולך בתורת ה', שאין ההליכה בתורת ה' מוגבלת רק לבית המדרש, אלא שכל עשיותיו ומעשיו יהיו על כף המשקל, שיהיו ראויים להיקרא עליהם ההולך בתורת ה'. וזהו שביקש "אתהלך לפני ה' בארצות החיים", דגם במקום השוק יזכה להיות במדריגת 'אתהלך'.

וכן כפל דוד המלך ע"ה יסוד זה באמרו "לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו" (שם פא, יד) וכן הזהירו חז"ל על זה וכמו שדרשו (סוטה, יד.) עה"פ "אחרי ה' תלכו" הלך אחר מדותיו מה הוא רחום וכו'. וכן כתב הרמ"א בראשית דבריו (או"ח סי' א, סע' א), "שויתי ה' לנגדי תמיד" הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני אלקים. והיינו שיש צדיקים רגילים ויש עוד כת של צדיקים במדריגה עליונה והם נקראים בשם "הולכים לפני אלקים", אנשי סגולה שכל מטרתם היא להגיע למידה זו, שכל הליכתם וכל דרך שהם הולכים בה יש לה תכלית אחת "אתהלך לפני ה'", "ההולכים לפני אלקים". וכאשר חיללו דרך זה נחרב הבית המקדש וכמו שאמרו (נדרים, פא.) עה"פ שלא

הנזיר ששותה יין

הלכו בה 'שלא ברכו בתורה תחילה' והיינו אע"פ שהיו עוסקים בתורה, אבל היה חסר להם ההליכה בדרך תורה.

וזוהי עבודת חג השבועות, לבוא למדריגת "שבו לכם לאהליכם" לא רק ללמוד התורה אלא לקיים את התורה באהליכם ובספר שיח שרפי קודש (פרשת יתרו) מובא בשם האבני נזר ששאל, מכדי כתיב היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו וכו' למה הוצרך לומר אח"כ שובו לכם לאהליכם, הלא האיסור לא היה רק על ג' ימים. אך הענין הוא. כוונתו באמור להם שובו לכם לאהליכם לא היה הכוונה שיבדלו מקדושת האיסור רק לג' ימים, אלא דהיה כענין הבדלה דמוצאי שבת דאין הכוונה שיבדלו מקדושת שבת, דא"כ למה צריך הבדלה מיד שיצא שבת היה צריך להיות מותר, אלא הכוונה לרמז שקדושת שבת לא נפסק והבדלה הוא רק להתיר במלאכה, וכן היא הקדושה מהג' ימים לא היה נפסק. והמאמר שובו לכם לאהליכם הוא רק להתיר. ולא להפסיק מהקדושה עכ"ל.

תא שמע / הרב שמעון גרינפעלד, הר יונה

דין פנים כנגד פנים בנשיאות כפים

דָּבַר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בְּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת פְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם (ו, כג)

איתא בגמ' (סוטה לח.), תניא אידך, 'כה תברכו' פנים כנגד פנים, אתה אומר פנים כנגד פנים או אינו אלא פנים כנגד עורף, תלמוד לומר 'אמור להם', כאדם האומר לחבירו.

ובשיעור 'פנים כנגד פנים' נפסק בשו"ע (סימן קכח סעיף כד): עם שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה, אבל מלפניהם ובצדיהם אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת, ולאחריהם נמי אם הם אנוסים כגון עם שבשדות שהם טרודים במלאכתן ואינם יכולים לבוא, הם בכלל הברכה. והוא מדברי הגמ' התם (שם ע"ב).

פנים כנגד פנים מכוון ממש או כל לפניהם בכלל

לפי זה אין הידור לעמוד אל מול פני הכהנים בדווקא, שהרי כללו יחד לפניהם וצדיהם בכריכה אחת, שמע מינה דכי הדדי נינהו.

אך מכל מקום מצינו גם מנהג קדום להדר להיות פנים כנגד פנים במכוון בעת ברכת כהנים, ראה שו"ת חתם סופר (או"ח סימן לה) שהמקומות שהם מול הארון קודש בשם יקראו 'מקומות של ברכת כהנים', ונמכרו בייחוד, והדבר צ"ב להמבואר בגמ' ובשו"ע דצדדין כלפניו דמי.

וצריך לומר דלהידור בעלמא הוא. אולם זה תימה, שהרי כל הך דינא דפנים כנגד פנים אינו אלא דין לכתחילה, שהרי באנוסים חזינן דגם עם אחורי הכהנים הם בכלל הברכה, כמבואר בעיר שכולה כהנים (סעיף כה) שמברכים לעם שבשדות אף שאינם פנים כנגד פנים, ואי נימא דצדדין הם בדרגא פחות מלפניו, לא היה משמיט דין זה, מאחר שכל הך דינא אינו אלא לכתחילה.

סתירת הפוסקים אי דין פנים כנגד פנים מעכב בדיעבד

אך הא גופא שאין מעכב להיות פנים כנגד פנים, לא ברירא כל כך, דהנה בשו"ע הרב (שם סעיף כג בסוגריים) כתב שאינו לעיכובא והביא הראיה מדין עיר שכולה כהנים, אבל לעיל (סעיף יז) כתב לענין ברכה עובר לעשייתן, 'אבל החזרת פניהם אינה מגוף המצוה אע"פ שהיא מעכבת כמו שיתבאר', וכן מבואר להלן (סעיף מ) לענין בל תוסיף, דהחזרת פנים מעכבת, נמצאו דבריו סותרים זה את זה. כמו כן המשנה ברורה (ס"ק נ) כתב שהוא לעיכובא וככל פרטי דיני ברכות כהנים הנלמדים מקרא שכולם מעכבים בדיעבד. וקשה מדין עיר שכולה כהנים כמ"ש בשו"ע הרב.

איברא דקשה לומר שאין דין פנים כנגד פנים מעכב בדיעבד, דהא קיי"ל דעם שאחורי הכהנים אינם בכלל הברכה באופן שאינם אנוסים, ואי דין פנים כנגד פנים הוא דין לכתחילה בלבד, למה יעכב עליהם להתברך אף בדיעבד, אלא מבואר בזה דאף בדיעבד מעכב דין פנים כנגד פנים, ולזה נתכוון בשו"ע הרב (סעיף יז) שכתב שהיא מעכבת 'כמו

שיתבאר, וכוונתו לדין עם שאחורי הכהנים דקיי"ל שאינם בכלל הברכה אף בדיעבד. אלא דשוב קשה מאי שנא אנוסים שמתברכים אף כשאינם פנים כנגד פנים, הא חזינן דדין זה מעכב בדיעבד, וכי מועיל האונס לקיים מצוות ברכת כהנים שלא כדין.

רש"י: אין הברכה חשובה בעיניהם לבא לפני הכהנים כדת

לבאר הדברים יש להקדים דברי רש"י בדין עם שאחורי הכהנים כשאינם אנוסים, וכתב רש"י (ד"ה דלא), 'העומדין בבהכ"נ אחורי הכהנים לא אניסי, אלא שאין הברכה חשובה עליהם לעקור רגליהם ולבא לפני הכהנים להיות מתברכים פנים כנגד פנים כדת, הלכך אינם בכלל ברכה כדאמרי' כה תברכו פנים כנגד פנים'. ומבואר בדבריו להדיא, דמצד דין פנים כנגד פנים אין עיכוב בדיעבד, ועם שאחורי הכהנים אף דלא אניסי מכל מקום היו ראויים להתברך מחמת עצם הדין דפנים כנגד פנים, אלא כיון שאין הברכה חשובה בעיניהם לבוא לפנייהם כדת להיות מן המתברכים, על כן מעכב אצלם אף בדיעבד ואינם בכלל הברכה, ולכן האנוסים דלא שייך לגביהם טענה זה, הרי הם בכלל הברכה בכל אופן.

רואים בעליל דחלוק דין פנים כנגד פנים לשנים, מצד המברך ומצד המתברך. דמצד המברך אין החזרת הפנים לעיכובא, אבל מצד המתברך, כיון שמראה בזה שאין הברכה חשובה אצלו, שוב נהפך לו הדבר לעיכוב. [ואף לולא דברי החרדים שמצווה על הישראל להתברך, מכל מקום חלות הברכה תלויה באופן זה, דבזה משתעי המצווה].

ופשטות הדברים לפי זה, דאיכא חובת המברך לברך פנים כנגד פנים, אלא שאין זה לעיכובא, אבל מצד המתברך שלא יראה כמי שאין הברכה חשובה אצלו, צריך לבוא לפניו כדת, דהיינו למלאות חובתו של המברך לברך פנים כנגד פנים.

חובת הקהל לעמוד פנים כנגד פנים כדי לשמוע הברכות

אכן בביאור הלכה (ד"ה אם) העמיס גדר חדש בדין המתברכים, שכתב 'מדאין הברכה חשובה לפניו לבוא ולשמוע' 'לילך ולשמוע', הרי שאין הדין מצד המתברך למלאות חובת המברך לברך פנים כנגד פנים, אלא שיש לו חובה עצמית לעמוד כנגד המברך ולשמוע הברכה, וכתב לפי זה שאף אם ביתו הוא נגד פני הכהנים, אינו בכלל הברכה כיון שמראה שאין הברכה חשובה בעיניו לבוא ולשמוע הברכה.

דלפי פשטות הדברים שדין המתברך למלאות חובת המברך לברך פנים כנגד פנים, מנין לנו לומר שצריך גם לשמוע הברכה, אבל להביאור הלכה חובת המתברך הוא חיוב עצמי, ומבואר ברש"י שאין זה רק חיוב לשמוע הברכה גרידא, אלא שיש עליו חיוב 'להיות מתברכים פנים כנגד פנים כדת', ולכן חייב לעמוד במקום ששומע הברכה.

המברך – כאדם האומר לחבירו, והשומע – כאדם השומע מחבירו

ולפי הביאור הלכה צ"ל דמה שלמדו בקרא 'אמור להם – כאדם האומר לחבירו', הרי זה מתחלק לשנים, להמברך כאדם האומר לחבירו, ולהמתברך כאדם השומע מחבירו.

ומעיקר הדין אין כאן עיכוב בדיעבד, אלא דכלפי השומע איכא בזה זילותא כשאינו מקיים חובתו ולכן מעכב בדיעבד.

מעתה אפשר ליישב סתירת הפוסקים בזה, דמה שכתבו השו"ע הרב והמשנה ברורה דפנים כנגד פנים הוא לעיכובא, היינו חובת המתברך לעמוד פנים כנגד פנים לקבל הברכה, זה מעכב אף בדיעבד, דאל"ה מראה שאינו חפץ בברכה, ואינו מתברך. אבל חובת המברך לברך פנים כנגד פנים, זה הוא דין לכתחילה בלבד, אבל בדיעבד אינו מעכב. ולכן בעיר שכולה כהנים מברכים הכהנים אף שאין שם פנים כנגד פנים, דאין זה מעכב בדיעבד, רק מצד המתברכים נאמר הדין לעיכובא.

זילותא מצד המברך נמי הוה לעיכובא

ויותר אפשר לומר, דהוא הדין אצל המברך, אם אינו מחזיר פניו כלפי העם שייך בזה זילותא בברכה, ובזה נמי הוה לעיכובא אם אינו אנוס בדבר, כי מה שאין הברכה חשוב בעיניו לטרוח ולסובב עצמו ולהחזיר פניו אל המתברכים כדי לברכם, מראה על זלזול בברכה כמו אצל המתברך שאינו טורח לבוא ולשמוע. אלא דבעיר שכולה כהנים שאף הכהן אנוס בדבר שאינו יכול להחזיר פניו אליהם, שפיר דמי גם בלי החזרת פנים, אבל לענין בל תוסיף, שוב יש לדון ביה לעיכובא במה שאינו מחזיר פניו, מחמת הזילותא שיש בדבר, ולכן כתב הרב בזה דדין פנים כנגד פנים מעכב, דמהני שלא לעבור בזה משום בל תוסיף, כיון שאינו טורח עצמו להחזיר פניו אל המתברכים, הרי זה כמו המתברכים שאינם טורחים לבוא ולשמוע.

דין המברך להיות מכוון ממש, אבל דין המתברך סגי כל שלפניו

לפי זה נראה לחלק בדין פנים כנגד פנים בין המברך להמתברך. דדיבור דרכו להיות פנים כנגד פנים מכוון ממש, אבל שמיעה הוה כדרכו כל שהוא מלפניו ואפילו שאינו מכוון כנגדו להדיא. ואם כן, המברך בעינן כאדם האומר לחבירו, וזהו פנים כנגד פנים מכוון ממש, לזה קאמר המחבר (סעיף י) 'ומחזירים פניהם כלפי העם' והיינו מכוון כנגד פניהם, אבל מצד המתברך בעינן כאדם השומע מחבירו, ודרך השומע אינו דווקא פנים כנגד פנים מכוון ממש, אלא כל שהוא מלפניו, וצדדים כלפניו דמי, הרי זה שפיר כאדם השומע מחבירו. נמצא דהך דין דעם שאחורי הכהנים (סעיף כד) אינו ענין להמבואר לעיל דבעינן החזרת פנים, דהחזרת פני הכהנים היינו מכוון ממש כאדם האומר לחבירו, ועם שאחורי הכהנים היינו מצד דין המתברך להיות כאדם השומע מחבירו כמבואר בדברי הביאור הלכה.

אכן יש להדגיש, דלגבי המברך לא בעינן שיהא כל הציבור עומד לפניו ממש, אלא כיון שיש מתברכים העומדים מכוון נגד פניו סגי בהכי אף לכתחילה, דדינו של המברך כאדם האומר לחבירו מתקיים באלה העומדים נגד פניו, ושוב כל הציבור בכלל הברכה, שהרי נתבאר לפי הביאור הלכה דכך משמעותיה דקרא, שהמברך צריך שיהא כאדם האומר לחבירו, והשומעים כאדם השומע מחבירו, שמע מינה דלא בעינן כל הקהל מכוון ממש,

אלא דכיון שיש עומדים לפניו סגיניא. אבל מצד המתברך, הלא הדין חלה על כל אחד מן המתברכים שיהא פנים כנגד פנים כדאית להו, דהיינו כאדם השומע מחבירו.

ושמא י"ל דזהו גופא המקור שאין דין פנים כנגד פנים מעכב, בשונה משאר הלכות נשיאות כפים הנלמדים מהנך קראי שהם לעיכובא, אבל להאמור הרי מוכרח מתוך הדין דפנים כנגד פנים שמתחלק למברך לחוד ולמתברך בלחוד, הרי שדין זה אינו לעיכובא, מלבד היכא דאיכא זילותא.

אמור מעתה, דמעלת המקומות המכוונים נגד ברכת כהנים, אינם מצד קבלת הברכה, אלא כדי לקיים הכהנים מצוותם כדין, שכדי לקיים חובתם צריכים שיעמדו שם מן הקהל, ואולי נחשב בזה מסייע לדבר מצווה שיוכלו לקיים חובתם כראוי, אבל קבלת הברכה הוא כדין המבואר מצד המתברכים דכל שלפניו ואף צדדים שלפניו כולם בכלל הברכה שווה בשווה.

^{נא} ואפשר לדמות לדין עניית אמן בעיר שכולה כהנים, דאיתא בשו"ע 'ומי עונה אחריהם אמן, הנשים והטף', וכתב רעק"א דעניית אמן מעכב, ואם אין שם נשים וקטנים, יענה אחד הכהנים אמן. [ועי' שעה"צ (אות עט) שפסק כדעת הפמ"ג דאין עניית אמן לעיכובא]. ולכאורה דעת רעק"א דבעינן קבלת הברכה, ואם יש מי שמקבל הברכה ועונה אמן, שוב חלה על עם שבשדות אף שהם אינם עונים אמן, והוא הדין הכא בדין פנים כנגד פנים, אחרי שיש שעומדים מכוון, שוב חלה הברכה על כל עם הקודש.

תבונות שורש – הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

ביאור שורשי: פלא-פלה, נדר, נזר. דרך התורה כיצד להתרומם ולהתקדש

אִישׁ או אִשָּׁה פִּי יַפְלֵא לְנֹדֵר נֹדֵר נֹזֵר לְהִזִּיר לָהּ (ו, ב)

הפסוק המתחיל את פרשת נזיר משתמש בשלשה לשונות של איסור והתבדלות: הפלאה, נדר, נזירות, ולכאורה היה מספיק בלשון אחד מהם, כגון שיאמר 'איש כי יפליא לה', או 'איש כי ידור לה', או 'איש כי יזיר לה', וצריך להבין מה מוסיף ומועיל לנו כל אחד מלשונות אלו.

פלא

ונתחיל לבאר את הענין של 'פליא', והנה רש"י כתב שהכוונה 'פריש', והיינו שיפריש את עצמו מדברים מסוימים, וזהו לכאורה כמו 'והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים' (שמות ט ד) וכמו 'ונפלינו אני ועמך' (שם לג טז), ולפי זה התיבה שייכת לשורש 'פלה', ולכאורה היה צריך לומר 'איש כי יפלה'.

אולם האבן עזרא כתב עוד פירוש שהוא מלשון [ושורש] 'פלא', דהיינו 'שיעשה דבר פלא כי כל העולם הולכים אחר תאותם', והביאור הזה צריך עיון קצת, כי כנראה לשון 'פלא' הוא בענינים שאין להם הסבר ברור בדרך הטבע, וגם 'כי יפלא ממך דבר למשפט' הכוונה שיהיה נעלם ממך ידיעות אלוקיות הנצרכות להכרעת המשפט], אבל כאשר אדם מתוך בחירתו והשגתו מחליט לא ללכת אחר תאותו, זה לא משהו שמוכרח שלא יהא לו הסבר טבעי, ובפרט כאשר נוזר מן היין מחמת שראה סוטה בקלקולה...

ואפשר לומר שיש כאן משהו ממוצע בין שני השורשים 'פלה פלא', והיינו שמתגלה אדם משונה מאחרים ומהרגיל, התעוררות אלוקית רוחשת בלבו...

נדר

נעבור לענין של 'נדר', ידועה ההלכה ש'נדר' חל על החפץ [ואינו רק דין איסור על האדם], והיינו ש'נדר' כוחו לשנות את ההגדרה של החפץ, שאם עד עכשיו ידענו שחפץ זה מותר באכילה, מעתה הוא אסור באכילה, ואין לו היתר אלא בתנאים מסוימים כפי שקבע הנודר.

נזר

השורש של 'נזיר' הוא 'נזר', שהוא ענין של 'כתר', והפסוק בפרשה שלפנינו בעצמו אומר 'כי נזר אלקיו על ראשו', והיינו שהשער שעל ראשו הוא כמו כתר ששם אלוקיו על

ראשו לכבדו, והענין הזה טעון הסבר שהרי כדי להיות נזיר לא צריך שיער גדול ותמוה, שהרי גם שער של שלושים יום [כמו שמפסח עד ל' לעומר] מספיק בשביל נזיר, וגם מהיום הראשון של צמיחת השיער הזה הוא כבר מוגדר כ'נזר'. ובכלל ברור שהענין של 'נזירות' הוא לשון של הרחקה והתבדלות כמו 'וינזרו מקדשי בני ישראל', ומה הקשר בין זה ל'נזר' שהוא 'כתר'.

ונראה שהנה מלך צריך להתעסק בעניני העם ולהתערב בכל הענינים הפחותים, ובכל זאת עליו להשגיח כל הזמן להישאר מרומם ונעלה ובלתי נסחף וכו', ולשם כך צריך הוא ל'נזר' שיבדיל אותו ויועיל לו ולסובביו לזכור שהוא לא כמו כולם, הוא מעל כולם, וזהו גם הענין של 'וינזרו מקדשי בני ישראל' שאף שעל הכהנים להתעסק עם הקדשים, בכל זאת ישגיחו להיות באוירה שזה לא כמו משהו השייך להם, אלא זה 'קדשים', משהו השייך לגבוה, שייך ל'נזר', עליהם להתרחק מזה כמתרחק מנזר המלך.

ולפי זה הענין של 'נזיר להזיר לה' הוא שאדם מחליט להיות כמישהו השייך ל'נזר המלך', מישהו השייך לגבוה, ואין הכוונה שהסובבים אותו ינזרו ממנו שהרי לא מצינו דינים כאלו אצלו, אלא הוא מצדו יהא כמו המלך, שכמו שהמלך צריך גם מצד עצמו לשמור על הוד רוממותו ולא להתנהג בשפלות אשר תבטל את מחיצת רוממותו, כך גם הנזיר מסתובב בתוך השפלות של העולם ובכל זאת שומר על רוממות, אינו שייך לעולם הזה, שייך הוא לה'!

ביאור הפסוקים

ומעתה פירוש הפסוק שפתחנו בו כך הוא:

איש כי יפליא – איש שתיכנס בו התעוררות אלוקית, יתעורר בו רצון לא להיות כמו ההמונים, אלא להיות משונה, להיות רוחני יותר, ולכן ירצה –

לנדור נדר – להגדיר את עצמו כמשהו אחר, להיות כמו חפץ אחר, כמו סוג אדם אחר...

נזיר להזיר לה' – באופן שיזכור ויבחינו שהוא לא שייך לעולם הזה, הוא שייך לה'...

ובהמשך הפרשה מובאים כמה דינים בפסוקים ג-ו ויש בהם שינויי לשון שיובנו בעזרה על פי היסודות הללו:

(ג) מִיֵּין וְשָׂכַר יִזִּיר חֲמֵץ יֵיֵן וְחֲמֵץ שָׂכַר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לְחַיִּים וַיִּבְשִׂים לֹא יֵאָכֵל:

(ד) כָּל יְמֵי נְזָרוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן מִחֲרָצִים וְעַד זֶה לֹא יֵאָכֵל:

(ה) כָּל יְמֵי נְדָר נְזָרוֹ תַעֲרֵר לֹא יַעֲבֵר עַל רֵאשׁוֹ עַד מְלֵאת הַיָּמִם אֲשֶׁר יִזִּיר לָהּ קֹדֶשׁ יִהְיֶה גִדֵּל פָּרַע שְׁעַר רֵאשׁוֹ:

(ו) כָּל יְמֵי הַזִּירוֹ לָהּ עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא: (ז) לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאֵחָתוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמָתָם כִּי נִזְר אֶלְקִיו עַל רֵאשׁוֹ: (ח) כָּל יְמֵי נְזָרוֹ קֹדֶשׁ הוּא לָהּ:

פסוק ג' בא לפרש את הענין של 'כי יפליא' ואומר שהשינוי שבו יהא משונה משאר האנשים הוא בענין של 'מיין ושכר יזיר', יביע את רוממותו הרוחנית בזה שאינו נהנה ממוצרי ההנאה הרגילים של 'ענבים'.

פסוק ד' בא לפרש את ההוספה של 'כי יפליא לנדור' ואומר שכאשר יגדיר את עצמו שהוא מתבדל מענבים יהא זה בצורה כללית של הגדרה שאין לו קשר עם כל הענין של ענבים, ולכן אינו אוכל במשך 'ימי נזרו' שהם הימים המוגדרים באיסור הנדר 'מכל אשר יעשה מגפן היין', גם דברים שאין בהם הנאה ואין רגילות לאוכלם 'מחרצנים ועד זג לא יאכל', והיינו שה'נדר' עושה את ההפלאה מאד קיצונית, שיהא משונה מאד, משונה כמו מישאו עקשן שאינו מוכן לפשרות...

פסוק ה' בא לפרש את הענין של 'נדר נזיר', והיינו, שיש מציאות קדושה של איש שקיבל את השינוי של 'נדר נזיר', האדם הזה יש לו סמל לקדושתו, וזהו 'שער ראשו', אסור לו לגלח את שערו, צריך לגדלו פרע... והנה בפשטות הענין הזה תמוה מאד, שהרי כהנים שהם משרתי ה' הדין אצלם בדיוק להיפך, אסור להם לגדל פרע, ואיך יתכן שנזיר הקדוש לה', הקדושה שלו מתבטאת בזה שחייב לגדל פרע?

ונסביר בקצרה שהנה שערות האדם רומזות על מהותו, וכמו שאמרו חז"ל ש'אדמוני' הוא רמז ל'שופך דמים', ועיין גם בזה"ק פרשת יתרו, ונראה שהם רומזות לשאיפות הסובבות את ראשו, ולכן כהן שאינו פורש לגמרי מהעולם הזה, יתכן ששערו רומז לשאיפות חומריות, ולכן אינו מכבד אותו, צריך לגלח אותו לפני עבודה, אבל הנזיר הפורש מהעולם הזה ומקדש את מחשבותיו – השערות שלו מכבדות אותו, מי שמבין את רמזיהם יראה בהם מחשבות של קדושה.

פסוק ו' בא לפרש את הענין של 'להזיר לה'', ואומר, שכל המצב הזה של הנזיר אינו רק מצד הנזיר, דהיינו, שהוא מתנהג ברוממות, וה' מסכים לתת לו תואר 'קדוש', אלא כביכול ה' מקבלו לרשותו, קדושתו היא מחמת ששייך הוא לה', וכמבואר יותר בפסוקים שאחר כך שהנזירות שלו היא מחמת 'כי נזר אלקיו על ראשו', 'קדוש הוא לה'', והקדושה הזו אוסרת עליו להיטמא למתים כמו כהן גדול שאסור להיטמא אף לקרובים, וההסבר בזה הוא כי הענין של מיתה שייך למציאות של עולם הזה שהוא עולם חולף, כל התענוגים הגשמיים הם ענינים חולפים, נהנה לרגע ומרגיש חזק את טעם החיים, ושוב חולף ההרגש הזה, טעם החיים החזק – מת, ולכן הקדוש ששייך יותר לעולם העליון הנצחי, אין לו שייכות עם הענין של מוות, ההתעסקות עם זה עלולה לקשר את מחשבתו לבכות על עולם חולף.

הלימוד

הנביא אומר: וְאַנְכִי הֶעֱלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם בְּמִדְבַּר אֲרָבָעִים שָׁנָה לְרֶשֶׁת אֶת אֶרֶץ הָאֱמֹרִי, וְאָקִים מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים וּמִבְּחֹרֵיכֶם לְנָזִירִים (עמוס ב י-יא), רואים מכאן כמו שכתבנו בענין של 'כי יפליא' שההתעוררות להיות יותר רוחני זוהי השפעה המגיעה מלמעלה, כביכול, ה' מזמין יהודי להתרומם ולהתקדש, ועל ידי ההתעוררות הזו

'הקים ה' נזירים'. ועל פי זה אפשר להמתיק מה שנאמר בהפטורה שהמלאך אמר למנוח 'למה זה תשאל לשמי והוא פלאי', כי היות שהמלאך הזה בא להביא התעוררות להיות ברוממות של נזיר, שיהיה אדם מופלא המשונה מההמון, לכן השם המורה על שליחותו היה 'פלאי'.

ולמדנו מכל הפרשה הזו, את מהלך התורה כיצד להתקדש יותר, ובפרט כאשר מן השמים מעוררים על כך, הסדר הוא כך: לא צריך לפרוש מהכל, אלא לפרוש ממשוהו מסוים, ולא לאורך ימים אלא לשלשים יום, אבל לעשות את זה בצורה משונה בקיצונות, באופן שיראה משונה, וכדי שיכריז לעצמו ואולי גם לאחרים על הרצון להיות מרומם יותר, ולהאמין שהפעולה הזו מטהרת את המחשבה ומחשיבה אותו לפני ה', וכביכול ה' מקדש אותו מכניסו לרשותו!

תובנות / הרב נחמן דרקסלר

תורת ה' תמימה משיבת נפש

דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטֶה אֶשְׁתּוֹ וּמַעַלָּה בּוֹ מַעַל (ה, יב).
וברש"י: איש איש - ללמדך שמועלת בשתים, באיש מלחמה שלמעלה ואישה מלמטה: כי
תשטה אשתו - שנו רבותינו אין המנאפין נואפין עד שתכנס בהן רוח שטות, דכתיב כי
תשטה, וכתוב בו נואף אשה חסר לב.

לכאורה קצת קשה להבין את הדברים כדבעי, מצד אחד החטא הוא מציאות של
מעילה בה', דהרי כשחטא האדם הוא בעצם אינו מקיים את רצון ה' בשאט נפש בבחי'
מרידה כלפי מעלה רח"ל, וכמו שרש"י הנ"ל אומר "מועלת וכו' באיש מלחמה", ומאידך
רש"י אומר שהחטא מגיע מחמת רוח שטות, וצריך להבין האם חטא נובע ממעילה או
מרוח שטות - הרי כשיש רוח שטות אין מעילה משום שרוח שטות מאבדת לאדם את
שכלו, וכוונתו למעול איננה קיימת במקרה כזה.

הנה עומדים אנו בימים שלאחר קבלת התורה, ובשבת זו יש עדיין בחי' של קבלת
התורה, כמו שהרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע אמר ששבת נאך שבועות היא
שבת נאך א שבועות, וישנה עדיין הזדמנות לקבל את התורה הק' כל אחד ואחד בלבו
ובתוך לבו ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

*

התורה היא זו שנותנת לאדם את הכח החיל והעוצמה שיוכל להילחם עם היצה"ר
ולהצליח במלחמה זו, ועוד לצאת עם רווחים. התורה היא התבלין כנגד היצה"ר, וכמו
שכתב הרמב"ם (איסור"ב כ"ב) "גדולה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה
וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה
הוא אומר אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד". לכן מי
שאינו לומד תורה, הוא כדוגמת בור שאם אין בו מים - ואין מים אלא תורה, נחשים
ועקרבים יש בו, הם כל המרעין בישין, העבירות החטאים והפשעים, הרצונות הרעות
המחשבות הרעות, וכל החטאים שהם הם היפך הטוב.

לכן אפשר לומר שאמנם אכן החטא נובע מרוח שטות, משיבוש הדעת ומעקמומיות
השכל, ואין בזה כ"כ מעל בה', אבל מדוע הוא הגיע למצב שהרוח שטות השתלטה עליו?
מדוע הוא מגיע למצב שהשכל אין בנמצא? משום שאינו התעסק בחכמת התורה, והמעל
נובע מחוסר לימוד התורה, ולאחר שמעל ולא למד תורה, מגיעה אליו רוח שטות.

היוצא מדברינו שהמעילה הגדולה ביותר הינה ביטול לימוד התורה שמחמתה רוח
השטות נכנסת למוחו, ומשום כך אינו יכול לעצור בעד החטא.

לכן אלו מהדברים שנפסדים ביותר, ועל זה מלחמת היצר כל רגע וכל שניה, ובפרט
שכל הזמן יש מה לדבר ומה לנתח, והיצר עורב לנו ולכולנו לא ללמוד, לבטל תורה, וכך

להכניס בלבנו את הנחשים והעקרבים, ובעקבותיהם באה רוח שטות ואח"כ עוברים על רצון ה'. והשאלה נוקבת – מדוע לא למדנו תורה וגרמנו לרוח שטות לבוא אלינו, ואין לך מעילה גדולה מזו שהרי תורה מונחת בקרן זוית וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול.

*

בערש"ק פר' במדבר, ג' סיון, נפטר בעיה"ק ירושלים איש צדיק, גבוה מכל עם, הגה"צ רבי דוד שלזינגר זצוק"ל, מגדולי הגדולים בעדת חסידי סלונים, אשר שימש כמג"ש בישיבת בית אברהם במשך עשרות שנים, ורבוה"ק מסלונים לדורותיהם זי"ע ויבדלחט"א נהגו בו בכבוד גדול וכבדוהו ביותר. הם לא כבדוהו כי היה זקוק לכך, להיפך, הוא סלד מכבוד באופן קיצוני וכל אחד יכול לראות בלוחות המודעות בירושלים אלו מודעות הדפיסו עליו עפ"י צוואתו, עד שכל הרואה, בשרו נעשה חידודין חידודין. הם כיבדוהו כי הריחו בחוש הריח הרוחני שלהם שקדושתו מעל ומעבר וניקיון נשמתו נקי כשלג. מרן אדמו"ר הנתיבות שלום מסלונים זי"ע שאל בחור שדבר אל ר' דוד לא מספיק בדרך ארץ, האם אל הגה"ק מצאנו קלויזנבורג גם היה מדבר כך, והדברים מבהילים. הגר"ד שלזינגר נשלח ללמוד בישיבת סלונים ע"י הרה"ק ר' שלומק"ע מזוועהיל זי"ע, ושם איווה למושב לו במשך כמעט שמונים שנה, ושם עלה ונתעלה. לא בכדי כובד בכל שנה להחזיק את ספר התורה בכניסת יום הקדוש בעת תפילת 'כל נדרי', ר' דוד ענד לראשו כתר תורה וכתר קדושה והיו לאחדים – התורה אותה אחז - ברגע הקדוש בשנה, בעת אמירת 'אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה'.

אחד ומיוחד היה ר' דוד אשר עליו סופר שבעת מלחמת השחרור שרוב הבחורים כלל לא היו בישיבה, וגם אלו שנשארו נשאבו לתוך מערבולת של פגזים דם ואש רח"ל, והתורה אכן הייתה מונחת בקרן זוית בצוק העיתים, היה זה הבחור דוד שלזינגר שישב ולמד כל הזמן כשסבבו יהום הסער והוא בשלו – כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה, ואכן לא נכנסה אליו לעולם כל רוח שטות, לא מעל מעל בה', והחזיר את נשמתו ליוצרה זכה וברה – ורוכב בערבות שש ושמח בבא אליו נפש נקי וצדיק. זכרו לא ימוש מחסידי סלונים לעולמים, והוא בשמי שמיא ימליץ עלינו טוב, על כל קהל עדתנו ועל יבדלחט"א נשיא אלוקים בתוכנו.

לתגובות: n0527620488@gmail.com

פינת ההלכה מאת מרן הראשון לציון בעל ילקוט יוסף

פינת ההלכה / מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א, בעל ילקוט יוסף. נמסר ע"י הרב ונערך ע"י הרב יצחק קורלנסקי

טיל בשבת ואזעקה בתפילה

כיצד יש לנהוג בשבת כאשר זיהו פגיעת טיל סמוך לבית? | האם מותר לחולה להחמיר בעצמו שלא יחללו עליו את השבת? | מי שחילל את השבת לצורך פיקוח נפש, האם צריך תשובה וכפרה? | כיצד יש לנהוג בהישמע אזעקה בתפילת שמונה-עשרה וקריאת התורה? | הימנעות מסכנה במקום פרעות ארגוני הטרור | לקח ומוסר בתקופה הקשה

*

שאלה: עקב המצב הבטחוני, אשר מדי פעם נשמעים אזעקות במקומות שונים ברחבי הארץ, כיצד יש לנהוג בשבת כאשר נשמעה אזעקה וזיהו פגיעת טיל בסמוך לבית, האם מותר להזעיק את שירותי הרפואה והביטחון, מספק סכנה? וכיצד יש לנהוג בהישמע אזעקה באמצע תפילת שמונה-עשרה וקריאת התורה?

פיקוח נפש דוחה כל התורה

תשובה: נאמר בתורה (ויקרא יח ה): "ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", ודרשו חז"ל (יומא פה ע"ב) 'וחי בהם' - ולא שימות בהם. ומכאן למדו שפיקוח נפש דוחה את השבת, כמו שדוחה את כל המצוות כולן. ולכן מצוה וחובה על כל אחד מישראל לחלל את השבת על כל אדם שהוא חולה שיש בו סכנה, ואפילו ספק סכנה. ואמרו חכמים (ירושלמי יומא פ"ח ה"ה) שהזריז להציל ולחלל שבת במקום פיקוח נפש, גם אם הדבר כרוך בעשיית מלאכות האסורות מן התורה, הרי זה משובח. ועוד אמרו חז"ל (ירושלמי שם, ובסנהדרין לו ע"א) שכל המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא.

הרמב"ם (הל' שבת פ"ב ה"ג) דחה בכל תוקף את דעת האפיקורסים הטוענים שאסור לחלל שבת אפילו במקום פיקוח נפש, וקרא עליהם הפסוק (יחזקאל כ כה): 'וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם', שאין משפטי התורה אלא רחמים וחסד בעולם. לפיכך כל שיש חשש וספק סכנה, כגון ששמעו שנפל טיל במקום קרוב סמוך לבית, מותר להזעיק את אנשי הרפואה והבטחון, תיכף עם נפילת הטיל, שיבדקו אם ישנם נפגעים.

"לא תעמוד על דם רעך"

וידוע שהיכול להציל את חברו ומונע מלהצילו, יש בכך יש בזה משום "לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא יט טז), וכפי שדרשו בגמרא (סנהדרין עג ע"א): מנין לרואה את חברו

טיל בשבת ואזעקה בתפילה

שהוא טובע בנהר, או שחיה גוררתו, או ליסטים באים עליו, שהוא חייב להצילו, תלמוד לומר 'לא תעמוד על דם רעך'. וכן פסק הרמב"ם (הל' רוצח פ"א הי"ד, ובספר המצוות, לאוין מצוה רצז) ובספר החינוך (מצוה רלז).

המתעכב - שופך דמים

עוד מבואר בירושלמי (יומא שם) שבמקום שצריך לחלל שבת להצלת חיי אדם - כגון שנפל טיל ומסתפק אם ישנם נפגעים, ואינו רואה את אנשי הביטחון, ויש להזעיקם בשבת - אסור להתעכב לשאול מורה הוראה אם לחלל את השבת, והשואל הרי זה שופך דמים. שבזמן זה שהוא מתחסד ומתעכב מלחלל את השבת במקום ספק פיקוח נפש, עלול החולה להסתכן, ולכן הרי הוא כשופך דמים. ודברי הירושלמי הביאו הראשונים להלכה, הרמב"ן (תורת האדם, יא ע"ב), המאירי (חיבור התשובה, עמ' תעא) ורבינו יונה (באיסור והיתר כלל ס דין ה).

ברם, דוקא באופן שמתעכב מלטפל בחולה עד שישאלו לחכם אם מותר לחלל שבת עבור חולה שיש בו סכנה, אבל אם שואל אם אף מקרה זה הוא בכלל ספק סכנה או אינו אפילו לא ספק סכנה כלל, אין זה בכלל שופך דמים, ובודאי שצריך לשאול על זה. אלא אם כן יש לחוש שעיקוב הטיפול עשוי להגביר את המחלה ויבוא לידי סכנה, וכמבואר בערוך השלחן (סי' שכח ס"ב). אך כל שיש ספק סכנה בדבר, אין להתעכב ומיד להציל, ומחללים את השבת.

ולכן מי שאומר לחבירו בשבת שמרגיש כאב בלבו וחושש להתקף לב, ומבקש ממנו להסיע אותו במכונית לבית החולים, אפילו ספק פיקוח נפש דוחה שבת. ואמנם אם הדבר ברור שאין בדבר כל חשש סכנה מיידית, ואפשר לעשות הרפואה הכרוכה בחילול שבת גם במוצאי שבת, בלי חשש שהמחלה תגבר, יש להמתין למוצאי שבת, שאין זה בכלל פיקוח נפש הדוחה את השבת.

חומרת חולה - חסידות שטות

חולה מסוכן שצריכים לחלל עליו את השבת, אסור לו להתחסד או לנהוג חומרות שלא יחללו עליו את השבת. לפיכך אם החולה רוצה להחמיר על עצמו בזה, צריך לדבר על לבו שזו חסידות של שטות. והמונע עצמו מלהתרפאות בשבת על-ידי חילול שבת, כתבו הראשונים שהרי זה מתחייב בנפשו, ועוון גדול בידו, והרי הוא חסיד שוטה שאינו רוצה להתרפאות בשביל איזה איסור, ועליו נאמר (בראשית ט ה): 'ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש'.

ולכן כל מי שנפצע ויש אפילו ספק סכנה, חובה עליו להישמע להוראות הרופאים כל שאומרים על דבר מסויים שעשייתו תמנע חשש סכנה. ואם אינו משתכנע כופים אותו לקבל טיפול, כפי שכתב הרמב"ן (תורת האדם, שער הסכנה). מלחמות סו"פ בן סורר ומורה) שמצוות התורה עליו, ואין לו לחוש לכלום. וכן כתב הר"ן (יומא פא ע"א). וכתב הרא"ש (כתובות פ"ד סי' ג) כי כמו שבית-דין מחוייבים להפריש את האדם מן העבירה,

טיל בשבת ואזעקה בתפילה

כך מחוייבים להפרישו שלא יפשע בנפשו. וכן כתב רבינו יונה באיסור והיתר (סי' ח אות ח) שהמחמיר על עצמו, עליו נאמר 'ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש', ו'אל תהי צדיק הרבה' (קהלת ז טז).

ובשו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' אלף קלט, סז) הביא דברי הר"ן וכתב שהמחמיר בזה הרי זה חסיד שוטה, והאלוקים את דמו מידו יבקש, והתורה אמרה 'וחי בהם' ולא שימות בהם. ולא מיבעיא לדעת הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פ"ה) שכל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר, הרי זה מתחייב בנפשו, אלא אפילו לדעת האומרים שמי שהיה דינו יעבור ואל יהרג, ונהרג ולא עבר, הרי הוא במחיצת הצדיקים ומידת חסידות הוא (ולזה דעתו נוטה), אפילו הכי בנידון דידן כולי עלמא מודים שמתחייב בנפשו, וכי אין במעשה הזה שום חסידות אלא איבוד נשמה.

תשובה וכפרה על חילול שבת להצלת חיים

מי שחילל את השבת לצורך פיקוח נפש, כגון שהזעיק את אנשי הבטחון, וכן הרופא עצמו, אין צריך לעשות תשובה וכפרה על מה שחילל את השבת, ואין חילוק בזה בין יחיד לציבור שחיללו שבת עבור פקוח נפש. ואמנם בשו"ת חות יאיר (סי' רלו) כתב לחלק בזה בין יחיד לרבים, שביחיד נכון להחמיר לעשות תשובה וכפרה על מה שחילל את השבת, מה שאין כן בציבור אין נכון לעשות כן, שלא ימנעו מלהציל. מכל מקום המהרי"ט בספר לחם יהודה (ח"ב עמ' סז) כתב שבין ליחיד בין לציבור אין לעשות שום דבר ואין צריך לכפרה, כיון שעשה כן בהיתר. וכן כתבו עוד אחרונים, הובאו בכף החיים (סי' שכט ס"ק כה).

נתברר למפרע שלא היה צורך בחילול שבת

מי שחילל את השבת לצורך פיקוח נפש, כגון שהזעיק את אנשי הרפואה והבטחון, ואחר כך התברר שלא היה צורך בכך, כגון שכבר קדם לו אחר להודיעם, או שהזעיקו רופא והתברר שמצב החולה השתפר לפתע ויצא מכלל סכנה, או שהחולה נפטר ח"ו, או שהקדימו אדם אחר ועשה עבור החולה את הנדרש לעשות לו, וכיוצא בזה, אף על פי כן חשוב לו למצוות עשה, ויקבל שכרו עבור מחשבתו הטובה שחשב להציל נפש מישראל. וכך מבואר בגמרא (מנחות סד ע"א), ופירש רש"י, שכולם למצווה נתכוונו ופטורים, דהזריז לחולה משובח. וכן פסק הרמב"ם (הל' שבת פ"ב ה"ז) ובשולחן ערוך (סי' שכח סט"ו).

חילול שבת בשינוי לצורך חולה

יש אומרים שכאשר מחללים שבת על חולה שיש בו סכנה, צריך לעשות המלאכות בשינוי, ולא כדרכן, אם אין הדבר גורם שום חשש עיכוב וספק סכנה. ולכן כשמטלפנים בשבת לצורך פיקוח נפש, יש להרים את השפופרת בשינוי, כגון על-ידי מרפקו, וכדומה. ויש אומרים שלא הצריכו שינוי אלא כשעושה לצורך יולדת כמפורש בשולחן ערוך (סי' של ס"א) שבכל מה שיכולים לשנות משנים, ובמקום שאפשר, ומבואר שם הטעם משום

טיל פֿשַׁת וְאַזְעָקָה בַּתְּפִילָּה

שכאב היולדת הוא דבר טבעי, ורובא דרובא אינן מתות בשעת הלידה, לפיכך החמירו לעשות בשינוי, אבל בכל חולה שיש בו סכנה אין צריך לעשות בשינוי, ורק אם אין הדבר גורם שום חשש עיכוב וספק סכנה, יעשה בשינוי.

אזעקה בתפילה ובקריאת התורה

כאשר נשמעת אזעקה בעת התפילה, יש להפסיק מיד וללכת למרחב מוגן, ואף מותר לגבאי להכריזו על כך. ובמשך שהייתם שם לא יפסיקו בדיבור, ולאחר הפוגה ישובו למקומם וימשיכו מהיכן שעמדו. כגון אם באמצע ברכת 'רפאינו' הפסיק והלך למקום מוגן וכבר ניתן לצאת, ימשיך מראש הברכה ההיא. אלא אם כן שהה במרחב מוגן במשך זמן גדול, שיעור "כדי לגמור את כולה", שבאותן מספר דקות היה יכול להתחיל תפילת שמונה-עשרה ולסיימה, חמש-שש דקות, כל אחד כפי רגילותו להתפלל, אם הפסיק בשהיה ממשוכת יותר משיעור זה, יחזור לראש תפילת שמונה-עשרה. ואם שהה שיעור זמן פחות מכך, ימשיך בתפילה מהיכן שהפסיק. וכמו כן, בפסוקי דזמרה וקריאת שמע וברכותיה, אפילו אם שהה זמן רב אינו חוזר למקום שפסק, אלא למקום שעמד.

כאשר נשמעת אזעקה בעת קריאת התורה, יכסו הספר-תורה ויכנסו מיד למרחב מוגן. ואין להשתהות מפני כבוד הספר-תורה שישאר מונח לבדו על התיבה, כיון שפיקוח נפש דוחה הכל. ולאחר הרגיעה, אפילו שהו זמן רב, חוזרים וממשיכים לקרוא מהמקום בו הפסיקו, ואין צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה 'אשר בחר בנו', אלא ימשיכו בקריאה.

'הידיים ידי עשו'

אני שב וקורא לכל הציבור הרחב, לנהוג באיפוק, ולא להיגרר אחרי מעשיהם של אנשים פורעים, ולוקחים את החוק לידיהם. די במה שעשו לנו חלק מהערבים, המחבלים שבהם, ארגוני הטרור שעושים לנו את כל הצרות הללו, ומשגרים טילים על אזרחי ישראל. היכן יש מדינה כזו, שכך מתקיפים אותה בטילים?! די בפרעות שהם עושים ביפו, חיפה, עכו, לוד ושאר מקומות. וכי אנו ח"ו נלמד מהם?! אנחנו צריכים להיות אור לגויים, ולא ניקח את החוק לידיים. ישנם את הגורמים הממונים לכך, ואנו סומכים על הקדוש-ברוך-הוא ועל ישועתו יתברך. ועל כל אחד להשתדל שלא לבוא לידי סכנה, להימנע מללכת למקומות אלו, ובודאי שלא להיגרר לפרעות שהם מחוללים. והקב"ה יעזור ויאמר די לצרותינו.

אין פגיעה אלא תפילה, והתחזקות

בכל זה באים לחזק אותנו. היתה לנו שנה קשה של הקורונה, אחר כך היה האסון במירון, ועתה מתקפות הטילים. רבותי, זה מזעזע אותנו להתחזק בכל! בין אדם למקום, בין אדם לחבירו, בצניעות, בקדושה, בלימוד התורה, ביראת שמים ובתפילה. להתחזק בכל מכלל. והקב"ה יאמר די לצרותינו ונזכה לבשורות טובות.

דברי מרן הראש"ל שליט"א נאמרים מדי יום שישי, ערב שבת קודש, ונערכים ע"י הרב יצחק קורלנסקי. לתגובות: gmail.com@8033050

חינוך

בנתיבות החינוך / הרב יעקב יוסף ווייס, משפיע ומדריך, מח"ס 'בנתיבות החיים', מאנסי נ.י. מתי נכון לשלוח לייעוץ פסיכולוגי?

שאלה:

מתי ראוי ונכון לשלוח ילד לטיפול אצל יועצים ומומחים שמטפלים על ידי שיטות חכמת ה'פסיכולוגיה', ומתי אין הדבר רצוי?

תשובה:

זהו נושא קשה ומורכב. פעמים שאסור לשלוח, ופעמים שחייבים לשלוח.

בלי להכיר את העניין המדובר מקרוב איני עונה, ולדעתי אסור לענות תשובה בעניינים אלו מבלי לדעת את כל הפרטים הנוגעים. זהו כלל בכל נושאי החינוך, וכל שכן בנושא מורכב כזה.

בפרט בימינו, ישנם כל מיני ספרים ושיחות, בחינוך ובתורת הנפש, והכלל הוא שאסור לקרוא בהם בלי הסכמה מעולה של בר סמכא, שעבר על כל הספר מרישא ועד סיפא.

*

הדרכה בחינוך אינה הדרכה בבישול

בדורנו יש שפע מדע בכל נושא ועניין, ואולם בנושא החינוך הדבר דורש משנה-זהירות. אם בבישול למשל יכולים אנו להסתמך על ספרי בישול שידריכו אותנו צעד אחר צעד כיצד לבשל את תבשיל פלוני, הרי שבחינוך ילדינו ותלמידינו לא נשיג את מבוקשנו בדרך זו לבדה.

ניתן להגדיר זאת, שספרי הדרכה מדעיים יוכלו במקרה זה רק להדריך אותנו איך 'לחתוך' או 'להדביק' את הבעיות שלנו, לא לפתור אותן באופן יסודי ונכון.

בראש ובראשונה מתבקשים המחנך וההורים להשתמש בשכלם הזך שחננם הקב"ה, להחליט החלטות טובות. אמנם, צריכים הם לקחת את המדע ככלי-עזר, לשלבו בטיפול.

מכיון שכך, התשובה לשאלה שנשאלה כאן אינה 'שחור - לבן', ובכל מקרה נדרש להתיעץ היטב: הן לשאול את דעת המחנך שמלווה את הילד ומכיר את הנושא מקרוב - וכפי פסקו של החזון איש זצ"ל שהמלמד דינו כרופא שיכול לפסוק לילד בענייני חילול שבת בפיקוח נפש ואם לצום ביום כיפור, הן לשאול אחר כך את דעת רבו ומדריכו.

כמובן שהכל תלוי בסייעתא דשמיא, אכן אם יעשה את המוטל עליו ויטרח להתיעץ עם מי שעליו להתיעץ, נקווה שיזכה לעזר ממרומים ויצליח להעלות את הנער על דרך המלך, לשם ולתפארת.

לימודי פסיכולוגיה

כעת ניגש לברר לכל הפחות באופן שטחי את עצם הגישה היהודית לנושא של לימודי פסיכולוגיה.

בזמנינו הולכים ומתרבים כאלו שמחפשים פרנסה בתחום זה של תורת הנפש, ורוצים לבטח את עצמם על פי חוקי המדינה "דינא מלכותא". אלו רוצים ללמוד להדריך איך לשלוט על הרגשות ולא לפתח 'תלות' יתירה בזולת, ומתפתים לפנות ללמוד אצל גויים, באומרם שהדבר נחוץ לפרנסתם – כי בלא תעודה לא יוכלו לקבל 'ביטוח'. אלו טוענים שהם אמנם הולכים ללמוד את שיטות הנכרים, אבל הם נזהרים שהשקפת עולמם לא תיזון מהם, אלא תהיה על פי התורה הקדושה. האם הדבר ראוי?

דרשתי וחקרתי אצל רבים ממנהיגי העדה, הן בארץ הקודש הן בחוץ לארץ, ובאופן כללי התשובה שקיבלתי היתה: להיזהר מלימודים אלו ולא ללכת אליהם בשום אופן, כי סכנתם מרובה, והרבה איבדו את חלקם בתורת משה על ידי לימודים כאלו.

אכן היו שהסבירו לי, שמאחר וסוף סוף יש בעוה"ר ביקוש ליועצים מסוג זה, חשוב שיהיו גם יועצים יראי שמים בתחומים אלו. אלו טענו, שמאחר וישנם בתוך מחננו הרבה פורקי-עול למחצה או לגמרי, בעלי השקפות זרות, ומהם שכבר כמה דורות אינם בקו היהדות הנאמנה, ועלולים הם להשפיע לרעה ח"ו – לכן כדאי שיהיו גם אי-אלו יהודים מבוגרים דיקא, יראים ושלמים, שיפנו ללמוד את חכמה זו, בהדרכה ברורה ובהסכמה מצד רבותיהם. כך נוכל בעת הצורך למצוא יועץ ירא אלקים שבקיא בתורת הנפש.

אכן, לכל הדעות צריכים בעניין זה שמירה יתירה שלא לערב זר בתוך מחננו, בכרם בית ישראל, חס ושלום.

"תורה בגויים – אל תאמין"

חשוב להבחין, שקיים הבדל גדול בין פסיכולוגיה לבין מדעים מדויקים אחרים.

המהר"ל (ב'נתיבות עולם', נתיב התורה פי"ד), מחלק בין מדעים שעניינם לעמוד על טבע העולם ומציאותו, שבזה אנו אומרים 'חכמה בגויים – תאמין' ואף מברכים 'שחלק מחכמתו לבשר ודם' כאשר רואים חכם מחכמי אומות העולם, לבין מדעים שעל פיהם נדע מהי חובתנו בעולמנו.

תכליתה של התורה להדריכנו מה טוב ומה רע, ולא נועדה לעסוק במדעים. מבחינת דיני התורה אין משנה מה הוא המבנה של 'אטום הכסף', שהרי לעולם אסור לגנוב כסף...

ברם, בענייני מוסר וחינוך, שעל פיהם נדע מה הננו מחויבים לעשות מצד התורה, בזה נאמר 'תורה בגויים – אל תאמין'.

ה'פסיכולוגיה' עוסקת בעניינים שבהם עלינו לבדוק מהו ציווי תורתנו הקדושה. בעניינים אלו לא תועיל לנו דעתם של אומות העולם, או הכופרים בתורת משה שיסדו את שיטתם לפני מאה וחמישים שנה בלבד, וכבר החליפו את שיטתם עשרות פעמים אם לא יותר מכך ואין דעתם אחידה.

כדי לטהר את השרץ צריכים אנו לגדול כרבינו הרמב"ם, שלקח מהחכם אריסטו [בחכמת ה'פילוסופיה'] כל מה שמתאים לתוכן הטהור של התורה, 'רימון מצא, תוכו אכל וקליפתו זרק'.

כלל הדבר, שצריך בעניינים אלו זהירות יתירה בכל צעד וצעד, ולנפות באלף נפה כל ידיעה לטהרה מסיגיה.

*

זהירות ממטהרי השרץ

ישנם מלומדים שמוציאים ספרים שונים ומשתדלים להשוותם למה שלמדו מחכמי העמים, ולהראות שבעצם הכל כבר ישנו בתורה הקדושה ודברי חכמינו ז"ל. אלו טוענים שאומות העולם 'גזלו' מחכמינו ז"ל, ומשתדלים להשוות בין קודש לחול.

הן אמת שהתורה קדמה לדבריהם של חכמי האומות, אבל גם בדבר זה צריכים זהירות יתירה. מנין לומר שהגוי המשוקץ כיוון למה שחכמינו ז"ל אמרו בהררי קודש?!

בפרט, שפעמים רבות ישנה כוונה נסתרת מצד אותם מלומדים, 'לטהר השרץ'. הם חפצים לדבר על לבם של יראים ושלמים, ולכן הם מלבישים כל דבר מדבריהם באצטלא של התורה הקדושה ודברי חז"ל, והדברים ברורים.

*

התייעצות עם פסיכולוג

כעת נפנה לענות על השאלה: האם מצד היהדות ישנה בעיה בקבלת עזרה מפסיכולוג. חשוב לדעת, שתורתנו הקדושה והפסיכולוגיה הינם שני עולמות שונים. הפסיכולוגיה, תורת הנפש, הינה 'מדע' המתאר את המציאות, כלומר את מערכת התנהגות האדם והתהליכים הנפשיים [מדע זה חותר להיות מדע תיאורטי, 'דסקריפטיבי']. לעומת זאת, מדע התורה הקדושה אינו עוסק בתיאור מערכת האדם בפועל, אלא במה שצריך להיות על פי המוסר.

אכן, הדברים קשורים יחד. לכן רבינו הגדול הרמב"ם בספרו 'שמונה פרקים' הקדים בפרקים הראשונים את תורת הנפש לתורת המידות. כי לפני שאדם עובד על מידותיו לזכך ולחזקן, עליו לדעת היטב מה הם המהלכים הנפשיים שעוברים עליו, מה הן התכונות הניתנות לשינוי ומה הן התכונות שהן מחוץ לבחירתו של האדם. גם בנוגע לאותן תכונות שניתנות לשינוי, עליו לדעת מה הן הדרכים שבאמצעותן יוכל לחולל את השינויים בעומק אישיותו.

מתי נכון לשלוח לייעוץ פסיכולוגי?

האדם צריך להיות בריא בגופו ובנפשו, בעל שיווי משקל יציב. עם זאת, כמובן שבריאותו של האדם בגופו ובנפשו, אינה מעלה רוחנית בפני עצמה, אלא היא מעמד של חול. אחר שהאדם בריא בגוף ובנפש, השאלה היא למה הוא מקדיש את כוחותיו. לכן בפרק החמישי משמונת הפרקים מדגיש הרמב"ם שהאדם צריך לכוון את כוחות נפשו למטרה אחת, והיא עבודת ה'.

לתורת הנפש אין ערך עצמי, לא חיובי ולא שלילי, הכל תלוי מה עושים איתה, באיזה אור מאירים אותה ולאיזה כיוון מכוונים אותה.

תורת הנפש קודמת לתורת המידות, כי האדם צריך שיהיה לו בסיס ארצי חזק, שיהיו לו כוחות גוף ונפש, כדי שיוכל לעבוד את ריבונו של עולם מתוך טהרת המידות.

לכן, מי שפונה להדריך על פי חכמת הפסיכולוגיה – אחרי קבלת היתר ברור והדרכה ברורה מרבו ומורה דרכו, שלוקח אחריות עליו – צריך הוא לפני כן להקדיש מאמצים מיוחדים להתחזק ולטהר את מידותיו, כדי שיוכל להשפיע על הזולת.

לעצם התחזקות זו אין צריכים כלל לפסיכולוגיה, אלא לתורת המוסר והחסידות, וגם להתקשרות לחברת יראים – שהם דוגמא חיה לכל הנלמד.

רק אחר שישלים את עצמו בכל זה, יוכלו לקבל ממנו הדרכה פרטית וכללית, איך להתקדם בהדרגה, עם 'אמת'.

*

קנאה תאוה וכבוד

כלל בידינו, כי כל תכונות האדם נגזרות מאחת משלושת התכונות המוציאות את האדם מן העולם: הקנאה, התאוה והכבוד.

עצבות ופחד המה פועל-יוצא מ'גאוה', כמבואר בספרי מוסר וחסידות.

מי שהוא עצב – הרי מדמה הוא בנפשו כי ראוי הוא להטבה יתירה, ובידוע שיש בו גאוה.

אם אחד מקנא בחבירו, אם יפסיק קנאתו בזה יקנא באחר. כמו כן המחזר אחר כבוד וגדולה, לא יועיל שנפטם אותו בכבוד וגדולה, כי כשם שמי שיש לו מנה רוצה מאתים, כך אין אדם מת וחצי תאוות-כבודו בידו.

אומרים בשם רבי ישראל סלנטר זצ"ל, כי בעל תאוות הכבוד הוא האביון הגדול בעולם, יען כי הוא מחזר אחר כל פתחי הכבוד תמיד, והלקוי בתאוה זו, המשביעו רעב והמרעיבו שבע.

*

אי אפשר להסביר לגוי מהו יהודי

נפשו של יהודי תורה היא. לצערנו חדרה למחננו הקדוש בארץ ובחור"ל חכמת הנפש שנלקחה ממקורות זרים בלבד, ועל זה נאמר: 'שקץ תשקצנו'.

כשמבינים היטב את ההבדל המהותי בין הנפש היהודית לנפשו של גוי, מובן שאין אומות העולם יכולים ללמוד ולאבחן את נפשו של היהודי על בוריה.

חז"ל אומרים לנו (איכ"ר ב' יג): אם יאמר לך אדם יש חכמה בגויים, תאמן, אבל אם יש תורה בגויים אל תאמן. גוי יכול לקרוא וללמוד את התנ"ך וכל חלקי התורה, אך הוא יבין רק את חיצוניות התורה בלבד, לעולם לא יוכל להתחבר לכח הפנימי הטמון בתורה, **לעצם התורה**, שהוא ההתקשרות לריבונו של עולם, כנאמר 'תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב'.

התורה היא כח פנימי שהוריש השי"ת לעם ישראל בלבד, 'ברוך אלקינו שבראנו לכבודו, והבדילנו מן התועים, ונתן לנו תורת אמת, וחיי עולם נטע בתוכנו'. ידיעת התורה וקיום המצוות הם ביטוי חיצוני של הקשר הפנימי להשי"ת הטבוע בנפשות עם ישראל, והוא עצם התורה. את זה לא יוכל גוי להשיג, בגויים אין תורה.

חכמי אומות העולם לומדים את הנפש האנוכית של האדם, את נטיותיו הבהמיות, אך ליהודי יש גם נשמה פנימית אלוקית שהיא כולה 'תורה', כולה חיבור לאלקים, ובה גוי אינו מבין כלל.

*

גוי יכול ללמוד רק את התחושות האנוכיות

גוי יכול ללמוד את התחושות האנוכיות של הנפש, מה האדם צריך לקבל, מה חסר לו ומה ינעם לו, אך אין לו שום הבנה בנשמה האלקית הכמהה לתת, להעניק, לעשות רצון קונה ולהדבק בו.

המטרה שלנו בחיים היא לגלות את החלק הפנימי שלנו, את צלם האלקים. חכמת הגויים, ה'פסיכולוגיה', עושה את ההיפך: היא מחברת את האדם לחלק האנוכי שלו. הפסיכולוגיה מלמדת את האדם איך לנהוג ולחשוב כדי שיקל מעליו, שיהיה לו נעים ושיחוש סיפוק בחייו. היא מחברת אותו לכיוון מחשבה אנוכי, מחדירה בו מטרת-על לחפש את נוחות עצמו, ובכך מרחיקה אותו מריבונו של עולם ומהמטרה האמיתית שלו בעולם, שהיא גילוי כבוד שמים.

יועצי אומות העולם באים ללמד את האדם כיצד להצליח בחיים, להגשים את השאיפות, ואינם מתייחסים למטרת האמת: מה השי"ת מבקש ממני.

*

הפסיכולוגיה מנתקת מהחלק הפנימי העיקרי

הנשמה היהודית היא מעל השכל. כשיהודי שומע פרק של חכמת הנפש ממקורות זרים, הוא מתרשם ממנה, היא נראית לו חכמת אמת. יש ליהודי גם נפש חיצונית הדומה לנפשו של גוי, ולכן הוא מוצא בעצמו את התכונות והתחושות שהיועץ מתאר ומסביר – חכמה בגויים תאמין. אך היועץ ניתק אותו מהחלק הפנימי העיקרי שלו, מנשמתו הקדושה שכל תשוקתה היא להתקרב לבוראה.

מתי נכון לשלוח ליועץ פסיכולוגי?

אפילו יועץ יהודי שומר תורה ומצוות, המנסה ללמוד ולנתח את נפש האדם על פי שכלו, יאבחן רק את החלק החיצוני האנוכי של הנפש. גם אם יש לו כשרון וחוש מפותח מאד בהבנת הנפש – פנימיות נשמתו של היהודי היא מעל השכל וההיגיון של נברא.

ההיגיון האנושי אומר, שהאדם מחפש תמיד את הטוב והאושר של עצמו – פיזית: כסף, נוחיות, או נפשית: אושר, סיפוק. הוא אינו יכול להבין מדוע אדם ירצה להיטיב ולפעול בלי לצפות לרווח אישי, שלא על מנת לקבל פרס. זהו כח אלקי, כח הנשמה היהודית שהיא 'חלק אלוק ממעל' במהותה, קשורה בהשם ורוצה לעשות את רצונו.

אין שום חוש אנושי שיכול לזהות נטייה זו, רק בכח התורה ובכח הצדיקים ניתן לגלות ולהתחבר לפנימיות נשמתנו, ולחיות את רצונו הפנימי האמיתי.

*

לפעמים דומה – אבל שונה מאוד

לעיתים נראה לנו שהדרכתו של יועץ זהה לעצות התורה והצדיקים, אך במבט מעמיק יותר יתגלה הפער המהותי ביניהם. רק התורה והצדיקים מחברים את היהודי לאמת הפנימית.

בנוסף, כיון שהחלק הכי מהותי והכי עוצמתי של היהודי הוא נשמתו האלוקית, הוא ימצא מרגוע לנפשו רק כשיהיה דבוק באמת.

לדוגמא: אדם שניגש ליועץ כי הוא שוב ושוב מתוסכל מכך שחבריו מצליחים יותר ממנו בלימוד, במידות טובות, או במעמד חברתי – היועץ ידריך אותו להעריך את הישגיו לפי הכישורים והנתונים שלו, להתייחס להתקדמות האישית שלו בלי לערוך השוואות עם אחרים.

השיטה תועיל זמנית, אך לאחר תקופה קצרה היהודי ירגיש עוד יותר מתוסכל. הוא ירגיש שהוא מתעלם מהמציאות ומרמה את עצמו. הרי עדיין חבריו מגיעים להישגים גבוהים יותר, שגם הוא היה רוצה להגיע אליהם. הוא חש שהוא מטיח את העובדות כדי להרגיע את עצמו באופן מלאכותי.

לעומת זאת, צדיקים מגלים ליהודי את האמת, שהשי"ת ברא כל אחד ואחד עם הכוחות המיוחדים לו, ויש לו נחת רוח מכל אחד דוקא מהמקום והמצב שלו.

הצדיק מחבר את היהודי לרצונו הפנימי האמיתי – לעשות רצון קונו, ונותן ליהודי את הכח לעבוד את השם באמת.

*

יהודי לא ירגיש סיפוק בחיים שנעים סביב עצמם

החכמה החיצונית מרגילה את האדם לחוג סביב עצמו: לחיות כדי למצוא סיפוק, להרגיש סיפוק ונעימות כדי להמשיך לחיות, וחוזר חלילה.

מתי נכון לשלוח ליעוץ פסיכולוגי?

גוי יכול להסתפק בחיים כאלו, אך ליהודי נשמה קדושה המשתוקקת להדבק בהשם באמת, ואם הוא מרוכז ברווח האישי שלו, פנימיות נשמתו, החלק הכי מהותי שלו, אינו בא לידי ביטוי, והוא חש מועקה פנימית כבדה.

יהודי מקבל את האושר והסיפוק שלו מהתורה, המצוות ועבודת השם, 'כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא', 'עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר' 'דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום'.

אמנם, אם יהודי יהיה מרוכז בסיפוק שהתורה והמצוות מביאים לו, אם הוא הופך את הנועם והסיפוק למטרת עבודת השם שלו, הרי הוא שוב מתרחק מהתכלית האמיתית של התורה והמצוות, שהיא לבטא ולגלות את הקשר הפנימי שלו עם ריבונו של עולם.

גם באופן כזה הוא לא ימצא את האושר, כי נשמתו נותרה במאסר. הרצון הכי פנימי של היהודי הוא לעשות את רצון הבורא, וכשהרצון הזה מתגלה, כשהיהודי עושה את הטוב והישר מתוך רצון פשוט לעשות נחת רוח לבוראו, אזי הוא מתמלא אושר וחיות פנימיים. 'וחיי עולם נטע בתוכנו', 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום'.

*

סיוע פסיכולוגי – מתי?

במהלך הרגיל בחיים – לא מפי רופאים אנו חיים, אלא על פי סדרי חיים בריאים וחזקים. כך אדם שהוא בריא בנפשו אינו זקוק לפסיכולוג, אלא לעבודת המידות.

אמנם, אדם שכוחו הנפשי כשל, הוא מכלה אנרגיה רבה לשרוד עם הראש מעל המים, הוא חי בפחדים או בחוסר רגיעה פנימית וזה גוזל ממנו את היום והלילה, תופעה נפשית שמפריעה לחייו הפרטיים והכלליים, לחיי החברה או לחייו בביתו – הוא צריך לגשת לקבל סיוע מפסיכולוג. כשם שאדם שהינו חולה בגופו אינו מסוגל לעבוד את ה' עקב חולשתו, וקודם כל עליו לחזק את הבסיס ואחר כך יוכל לבנות עליו קומות עליונות נאדרות בקודש.

לפעמים יש קשיים גדולים שחורגים מהמידה הרגילה, ואז יש מקום לגשת ליעוץ ולטיפול, אחרי יעוץ עם רבו, או מי שמבין בתורת הנפש והוא תלמיד חכם וירא שמים המוסמך בנושא זה.

כשהוא ניגש לטיפול, ימשיך בשמירת הקשר עם המוסמך הנ"ל, כדי לשלב באופן נכון את תורת הנפש עם השקפת תורתנו הקדושה, שנאמר בה 'רפאות תהי לשריך ושיקוי לעצמותיך' (משלי ג, ח).

*

כמה נקודות חשובות כשניגשים לפסיכולוג

1. אצל הפסיכולוגים רופאי הנפשות חשוב לראות שיש בידם תעודה ממקום לימודם.

מתי נכון לשלוח לייעוץ פסיכולוגי?

2. חשוב לדעת שבמקרים רבים המטפלים עצמם אינם חיי חיי משפחה בריאים, וחלקם אף רווקים, רק שהם למדו כללים איך להדריך, איך 'לשחק' עם הרגש של המטופל, ואלו לא יועילו באמת.
 3. יש להיזהר מכאלו שאחרי שלשת רבעי שעה הם עוברים למטופל הבא, וניכר שאינם נכנסים באמת לעובי הקורה כדי לעזור ולחלץ מן המצוקה.
 4. במקרים רבים נקלעים המטופלים ל'מים שאין סוף', מתחילים ולא גומרים אף פעם. אם משום שהיועץ נכשל ואינו מצליח לקדם אותם, אם גרוע מכך, משום שהיועץ בכוונה תחילה 'מושך' אותם שגיגעו לפגישות רבות, שהרי התשלום הוא על כל פגישה...
5. באם אחרי כמה פעמים עדיין לא יצא המטופל עם כלים מהותיים שמועילים לו להתמודד עם מצביו, עליו לשאול בעצת חכם אם להמשיך.
 6. אם המטפל אינו מכבד את הרב שלך, שמור מרחק הימנו! אפילו אם רק מזלזל בו שאינו מבין ללבך, או אומר שרבו פוסק אחרת מהדיין שלך – זהו סימן לפורק עול וקל-דעת, ולא משנה באילו מלבושים הוא מופיע.
 - מכל הסיבות האלו, יש לחייב כל מטפל מקרב מחננו שתהיה לו המלצה מרב ירא שמיים, שמכיר את אישיותו ואת דרכי פעולתו, ומעיד עליו שהוא איש נאמן במלאכתו, ופירות מפעלותיו אכן ראויים.
 7. סוד ההצלחה: צריכים שיהיה קשר רצוף בין הרב, הפסיכולוג והמטופל יחד. אם כולם עובדים ביחד – בעזרת השם תצליח.
- (מהדורא לא סופית)

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

נשא את ראש!

אב ובנו הצעיר ירדו לנהר לדוג דגים, תוך יצירת 'זמן איכות' יחדיו. עמדו על גשרון מעל המים הזורמים, זה לצד זה, והאב נתן לבנו מקל ארוך שבסופו רשת. נהנה הבן ומנסה לשלות דג. "לא את זה" אומר האב, "זה דג מת. נסה את ההוא." ומצביע לעבר דג אחר. "אבא! איך תדע מי דג חי ומי מת?" שואל הילד. "דג חי שוחה הנה והנה, גם נגד הזרם, נע ומתפתל בערנות. דג השוחה 'עם הזרם' בלבד, הרי שנטול נפש חיים.

יהודי ש'חי' בעבודת ה' הריהו בוחן וחושב, שומע קריאת ה' 'לך לך' כפי ששמעה אברהם אבינו. אין צורך בפריצת גבולות קיצוניות, אלא התעוררות הנפש ובחינת הזרמים. להגביר את כח החשיבה וכוונת הלב.

בפרה"ש מאריכה התורה בקרבנות י"ב הנשיאים בחנוכת המזבח. פרשתנו היא הארוכה ביותר בפרשיות התורה, וזאת כי התורה 'חוזרת' ומפרטת קרבנות כל נשיא ונשיא, החל מנחשון בן עמינדב, וכלה באחירע בן עינן. כמה קולמוסים נשתברו בידי סופרי הסת"ם בהעתקת עשרות פסוקים זהים! רבינו הרמב"ן מבאר עפ"י חז"ל כי אמנם כל נשיא הביא בדיוק בדומה לחברו, אך לא מתוך חקיינות ו'הליכה אחרי העדר', אלא כל נשיא חשב לבדו, כיוון בפני עצמו, ואז הגיעו כולם לתוצאה זהה. התורה מייחדת לכל יחיד את פסוקיו!

אכן, בכח ה'עדר' לְשַׁמֵּר את הצאן. חשוב לשמור על כללי הנורמה ולשוט עם הזרמים היציבים, אך אוי לו לאדם שמאבד ייחודיותו ואישיותו מיטשטשת בעדריות עיוורת. אלקי, נשמה שנתת בי... עלי להיות אני!

במרכז פר' נשא ישנן שתי פרשיות, פרשת סוטה ופרשת נזיר. סמוכות הן בתורה זה לזה, אך קוטביים זה מזה בתוכנן. מחד, אשה שסוטה מן הדרך ומאבדת עולמה, ומאידך איש ואשה קדושים שמזירים עצמם לה'. התפרקות מול ריסון, הידרדרות מול התקדשות. התבוננות בלשונות המקרא חושפת נקודת ההבדל.

אצל הנזיר נאמר וְזאת תִּזְכֹּר הַנְּזִיר, בְּיוֹם מְלֵאת יְמֵי נְזָרוֹ יָבִיא אֶתְּךָ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. העירו חז"ל - מי יביא אותך? דרש רבי ישמעאל 'הוא יביא את עצמו'. מה משמעות הדברים? מה פי' שיביא את עצמו? אלא, הנזיר מתקדש ומתקרב להקב"ה על ידי שהוא מביא 'את עצמו'. אינו בְּטָל לסביבה ונסחף אחר זרמי בני האדם. הוא עומד על דעתו ומביא את עצמו. בנזיר נא' איש או אשה פי' יפלא לנדר נדר נזיר להזיר לה', ומהו יפלא? פי' רבינו האבן עזרא "יעשה דבר פלא, כי רוב העולם הולכים אחר תאוותם". הנזיר לא מתפעל מכח ועוצמת 'הרוב', הוא 'מביא את עצמו' ומתמקד בעלייתו הרוחנית. זו אכן 'פלא'. דבר נדיר - ואדיר!

הפוכה מן הנזיר היא הסוטה. חֲלֵשׁ לְשָׁה, נסחפת כמו 'דג מת' בזרם, ללא 'חיות' עצמית. נטולת עמוד-שידרה וזקיפות קומה. היא איבדה עצמאות וחשיבה ערכית. הֵעָדָר החברתי קובע עבורה. לכן נאמר אצלה וְהָבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ... חֲטָאָה באה מתוך איבוד עמידות עצמית. היא התרגלה להיות מובלת וסחופה!

כך גם בחוטאים נפסדים נוספים. אצל המצורע, בעל הלשון הרע וצר העין, נא' אָדָם פִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ... לְנֹגַע צָרְעַת וְהוֹבֵא אֶל אֶהָרֵן הַפֶּהֶן... הוא רגיל להיות מובל בידי אחרים. רְפִיסוֹתוֹ החברתית החלישה אותו עד התרגל לסגנון 'שמביאים אותו'. הוא איבד 'בעלות' על עצמו. כך גם אצל עבד העברי, הגנב העלוב שאף ובזבז את כסף גניבתו: וְהִגִּישׁוּ אֹדְנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל הַדָּלָת או אֶל הַמְּזוֹנָה... למה צריך להגישו? וכי אינו יודע לגשת לבד? התשובה היא: לא! את אישיותו העצמאית איבד, כשהתרגל לזרום אחרי הַחֶבְרָה.

נרגיל את ילדינו לחשוב. לחקור. להעמיק. 'חרדים' אנו לדבר ה'. אל לנו להיות 'מסורתיים' שחיים כְּמִצְוֹת אֲנָשִׁים מְלַמְּדָה, ממשיכי 'המסורת' בְּרֹבּוֹטָיוֹת. דרש רבינו הק' מקוצק: אם אני אני - כי אתה אתה, ואתה אתה - כי אני אני, אז אני לא אני - ואתה לא אתה. אבל, אם אני אני - כי אני אני, ואתה אתה - כי אתה אתה, אז אני אני - ואתה אתה. שא ראש, תפעיל מחשבה ותחיה, כמו נזיר שעליו נא' וְקִדַּשׁ אֶת רִאשׁוֹ!

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ'

ymm@gmail.com123

חידות

חדוותא – שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ

שאלות בפרשת נשא

- א. איזה כתוב מן הפרשה נתעלם מדוד המלך?
- ב. היכן נרמזה בכתוב שירת הלויים (2 דעות בערכין יא.)?
- ג. היכן מצאנו לשון "כתר" (תרגום)? ולשון "הודאת בעל דין"? לשון "חן"? ולשון "???"
- ד. איזה כתוב בפרשה יש להסתיר את משמעותו מן המינים (מגילה כה:)? מאיזה כתוב סמכו אנשי כנה"ג את מקומה של ברכת "שים שלום" (מגילה יח.)?
- ה. מנין נלמד "שיעבודא דר' נתן" (גיטין לז.)? ומנין למדנו ש"השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה" (קידושין לה.)?

חדוותא דאפטרותא במדבר (שופטים יג)

- ו. כיצד נקראה אמו של שמשון (ב"ב צא., ועי' במדבר רבה פרשה י)?
- ז. איזו פעולה בהפטרה הייתה בגדר "הוראת שעה" (למ"ד אחד בזבחים קח., קיט:)? תגובות ופתרונות (לכל השאלות או חלקן) נא לשלוח לכתובת. okmail.co.il@7628366.

*

תשובות לפרשת במדבר

- א. איזו לשון שנאמר על השלחן ועל המנורה נאמר בפרשתנו על הלויים? הלשון "על ירך המשכן"
- שנא' (שמות מ, כב) וַיִּתֵּן אֶת הַשְּׁלֶחָן בְּאֵהָל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה מִחוּץ לַפְּרֻכֹּת: וּשְׁם (פסוק כד) וַיִּשֶׂם אֶת הַמִּנְרָה בְּאֵהָל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֶחָן עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן נִגְבָּה: וּפִירֵשׁ יֶרֶךְ. כתר גומו צדא, כירך הזה שהוא בצדו של אדם:
- ובמשפחות בני לוי נאמר (ג, כט): מִשְׁפַּחַת בְּנֵי קָהָת יִחְנוּ עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן תִּימְנָה, (ג, לה) וּנְשֵׂי אֵב לְמִשְׁפַּחַת מְרָרִי צֹרִיאֵל בֶּן אֲבִיחֵיל עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן יִחְנוּ צִפְנָה:
- ב. איזה ביטוי האמור בפרשה כלפי אוהל מועד נאמר למשה רבינו אודות ארץ ישראל, ומצאנוהו בהגר אם ישמעאל ובאיוב?

²² בשאלה בטעות כתבנו "על המזבח", ועמכם הסליחה.

הלשון "מנגד", שמשמעו "מרחוק".

שנא' (ב, ב) איש על דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו: ופירש"י מנגד. מרחוק מיל, כמו שנאמר ביהושע אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה (יהושע ג, ד), שיוכלו לבא בשבת.

ונאמר למשה רבינו אודות א"י, (דברים לב, נב) פי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא אל הארץ אשר אני נתן לבני ישראל: ופירש"י כי מנגד. מרחוק:

ובהגר אם ישמעאל נאמר (בראשית כא, טז) ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת פי אמרה אל אראה במות הילד ותשב מנגד ותשא את קלה ותבך: ופירש"י מנגד. מרחוק: ותשב מנגד. כיון שקרב למות, הוסיפה להתרחק:

ועי' בילקוט שמעוני (מצורע רמז תקנט) ששם בפי איוב את הכתוב (תהלים לח, יב) אוהבי ורעי מנגד נגעי יעמדו וקרובי מרחוק עמדו:

ג. היכן מצאנו לשון "לפנים"?

(ב, ג) והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאתם ונשיא לבני יהודה נחשון בן עמינדב: ופירש"י קדמה. לפנים הקרויה קדם, ואיזו, זו רוח מזרחית, והמערב קרוי אחור:

לשון "פתיחה" (עי' רש"י בשמות לד, יטיד)?

(ג, יב) ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור פטר רחם וכו' ופירש"י (שמות לד, יט) פטר. לשון פתיחה, וכן פוטר מים ראשית מדון (משלי יז, יד).

ולשון "חבל" (עי' רש"י שמות לה, יח)?

(ג, כו) וקלעי החצר ואת מסך פתח החצר וכו' ואת מיתריו לכל עבדתו ופירש"י (שמות לה, יח) ואת מיתריהם. חבלים לקשור:

ד. איזה ביטוי נאמר בפרשתינו על הלויים ועל כלי הקודש, ונזכר במקומות אחרים על יוסף הצדיק, יהושע בן נון, הכהנים ובגדי הכהונה?

הלשון "שירות".

נאמר בלויים (א, נ) ואתה הפקד את הלויים על משכן העדת ועל כל כליו ועל כל אשר לו המה ישאו את המשכן ואת כל כליו והם ישרתו וסביב למשכן יחנו:

ובכלי הקדש (היינו הכלים שעמהם משרתים את הארון והשלחן כו' כגון כפות ומחתות וכדומה) נאמר (ג, לא) ומשמתם הארץ והשלחן והמנרה והמזבחת וכלי הקדש אשר ישרתו בהם והמסך וכל עבדתו:

ומצאנוהו ביוסף שנא' (בראשית לט, ד) וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו על ביתו וכל יש לו נתן בידו:

^ג וכע"ז מצאנו שאמר (איוב יט, יג) אחי מעלי הרחיק וידעי אך זרו ממני:
^ד בשאלה כתבנו שמות לד, יח, עמכם הסליחה.

וביהושע בן נון נא' (שמות כד, יג) וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל הַר הָאֱלֹהִים:

בכהנים (דברים יז, יב) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּזִדוֹן לְבַלְתִּי שְׁמַעַ אֶל הַפֶּה הָעֵמֵד לְשֵׁרֵת שָׁם אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְכוּ'

ובבגדי הכהונה נא' (שמות כח, לה) וְהָיָה עַל אֶהְרֹן לְשֵׁרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֵאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְפָנָי ה' וּבְצִאתוֹ וְלֹא יָמוּת: וכן הרבה^{יה}.

ה. מנין למד ר' יוסי שהמזבח שעשה בצלאל היה גבהו י' אמות (זבחים נט:)?

"אמר לו ר' יוסי והלא כבר נאמר (במדבר ג, כו) וקלעי החצר ואת מסך שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח, מה משכן י' אמות אף מזבח י' אמות"

חדוותא דאפטרטא במדבר (הושע ב)

ו. מנין דרש רבי מאיר "בין כך ובין כך קרוים בנים" (קידושין לו.)?

"רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרוים בנים שנאמר וכו' ואומר (הושע ב, א) והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי מאי ואומר וכו' וכ"ת בנים משחיתים הוא דמיקרו בני מעלייא לא מיקרו ת"ש ואומר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי":

ז. מנין דרשו חז"ל "גדול קבוץ גליות כיום שנבראו בו שמים וארץ" (פסחים פח.)?

"א"ר יוחנן גדול קבוץ גליות כיום שנבראו בו שמים וארץ שנאמר (הושע ב-ב) ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד ועלו מן הארץ כי גדול יום יזרעאל וכתוב (בראשית א-ה) ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד":

ופירש"י יום יזרעאל. "יום כנישיהון מתרגמינן וקרי ליה יום כיצירת בראשית".

^{יה} ולא הבאנו את הכתוב (שמות לה, יט) "אֶת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשֵׁרֵת בְּקֹדֶשׁ" משום שדעת רש"י (שם) היא שלשון זו עולה על הבגדים שכיטו בהם הכלים בשעת המסעות, ולא על בגדי הכהונה.

כתב חידה / הרב אשר קופלוביץ

כתב חידה לפרשת נשא

מְקוּמִי עַל צַד יְמִין מְלַפְנִים
כְּנֶגֶד חֲנִית קְנָאוֹת לְזִנוּנִים
וְאִם לֵלֵב כְּחוֹתְמִים
בְּצַד שְׂמָאל הָיוּ מְכוּנִים
עוֹר הַקְּדִישׁוֹ וְלֹא נוֹתְנִים
כְּשֶׁנֶּטְלוּם גְּדוּלִים בְּעִזּוֹת פָּנִים
מִחֶרֶבֶן הַבַּיִת רַבּוֹ עֲבָרִינִים
בְּהִנְחָתָהּ פֶּחַ מִפֶּה מְסַפְּנִים
לֹא בְּאֶצְבָּע, אֲךָ מִתְבוּנִים
בְּסִדְרֵי הַלֵּיל לְהוֹרוֹת בָּנִים
כְּשֶׁנֶּסְפָּר עַל נְטִיַת חֶרֶב שְׁנוּנִים
וְרַק לְמַחֲרֵת יִגַּשׁ מְעַדְנִים
בְּתַשִּׁיעִית עַל מְפִקִיעִים מְכוּנִים
וּבְשִׁבְעִית אֲמִץ אִשָּׁה מְנַגְּנִים
הַמְתַּנּוֹת לְמַעְלָה נְתוּנִים
וְלִסּוֹף יִהְיוּ לְפָרְנֶסֶת כְּהֵנִים

*

פיתרון כתב החידה לחג השבועות: 'כתר'

לְשָׁנִים בְּמַעֲשֵׂה מִקְדָּם הַתְּפִצָּל בְּשַׁעַה שֶׁהַקְּדִימוֹ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע הַנִּיחוֹ עֲלֵיהֶם
הַמְּלֹאכִים שְׁנֵי כְּתָרִים (שַׁבַּת פַּח).

וְעַכְשָׁו אֵינוֹ - עַל כֵּן אֶתְנַצֵּל וְיִתְנַצְּלוּ אִישׁ עֵדִיו - כְּתָרִים שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם בַּחֹרֵב (רַש"י שְׁמוֹת
לג, ד)

לוֹמֵד בְּגִיל בִּינָה יִבִּין הַפֶּשֶׁר הַקַּב"ה הַרְאָה לְמֹשֶׁה רַבְּנוֹ אֵת רַבִּי עַקִּיבָא, שֶׁהַחֵל לְלַמּוֹד
בְּגִיל אַרְבַּעִים, דוֹרֵשׁ עַל תְּגִים שֶׁל אוֹתוֹת

עַל יוֹשֵׁב בְּמִרוֹם בְּמַעֲשֵׂה קָשֶׁר וְזֶה הִיָּה בְּשַׁעַה שֶׁעָלָה לְמִרוֹם וְרָאָה אֵת הַקַּב"ה קוֹשֵׁר
כְּתָרִים לְאוֹתוֹת (מִנְחוֹת כֹּט:)

גְּדוֹל בְּטַעַם שְׂרוֹת יַחְדָּיו הִירַח הִיָּה גְדוֹל וְטַעַן לֵה' שְׁאִין שְׁנֵי מַלְכִים מִשְׁתַּמְשִׁים בְּכַתֵּר
אֶחָד

קָטָן הוּא כִּי נִלְקַח מִיָּדָיו וְלִכְּן ה' הִקְטִין אוֹתוֹ (רש"י בראשית א, טז)
בְּגְדוֹל אֵבֶל יָבִיאוּ נִקְבְּצִים כָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ נִתְקַבְּצוּ לְהַלוּוִיתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב
יִרְאֶה כְּגוֹדֵר גְּדָרוֹ בְּקוֹצִים וְהִנִּיחוֹ עַל אַרוֹנוֹ אֵת כְּתָרֵיהֶם וְזֶה נִדְמָה לְאֵטֵד קוֹצְנֵי שְׁמַקִּיף
אֵת הַגּוֹרֵן (רש"י בראשית נ, י)

בְּבֵית אֱלֹקִים נַעֲשֶׂה בְּקִדְשָׁה בְּמִשְׁכַּן הַכִּינּוֹ זֶר עַל הָאָרוֹן, הַשְּׁלַחַן וּמִזְבַּח הַקְּטוֹרֶת
יִתְרוֹמֵם בְּמִשְׁהוֹ אֵצֶל שְׁלוֹשָׁה גוֹבְהוֹ הִיָּה מִשְׁהוֹ וְהוּא כְּנֶגֶד כְּתֵר תּוֹרָה (שְׁמוֹת כה, יא),
מַלְכוּת (כה, כד) וְכַהוֹנָה (ל, ג)

לֹא הִסְפִּימָה לָבוֹא וְלָכֵן אַחְשׁוֹרוֹשׁ צִוּוּהָ לְהַבִּיא אֵת וְשְׁתֵּי מַלְכוּת וְלֹא בֵּאָה
(אֶסְתֵּר א, יא)

קִבְּלָה אָחוֹת לָנוּ בְּעֵלֶת חַן וּבְמִקוֹמָה קִיבְּלָה אָחוֹת לָנוּ בְּבֵית הַמֶּלֶךְ - אֶסְתֵּר - כְּתֵר מַלְכוּת
בְּרֵאשָׁה (אֶסְתֵּר ב, יז)

בְּתוֹסֶפֶת קִדְשָׁה הָיוּ מְשַׁבְּחִים בְּמוֹסָף אוֹמְרִים אֵת קְדוּשַׁת כְּתֵר

אֵךְ לֹא כֵן בְּכָל הַנְּסָחִים

בְּסֵפֶר הַחֲסִידוֹת - הָאָבוֹת - יִתְגַּלָּה בְּמִסְכַּת אָבוֹת - שִׁילְמֵדָה מִי שְׁרוּצָה לְהִיּוֹת חֲסִיד (ב"ק
ל.)

כִּי הַבַּעַשׂוֹט מַעַל בְּלֵם עוֹלָה שְׁלוֹשָׁה כְּתָרִים הֵם: תּוֹרָה, כַּהוֹנָה וּמַלְכוּת וְכְתֵר שֵׁם טוֹב
עוֹלָה עַל כּוֹלָם (אָבוֹת ד, יג)

פולמוס

פולמוס / הרב אליעזר שלאס, ורבני ולומדי אספקלריא

פולמוס 256

שאלת הרב אליעזר שלאס

במשמעות דברי רש"י שכל שירי ימי הסוכות הם מענין גזל מתנות עניים

הערה על דף היומי יומא דף ג' ולא מצאתי שהמפרשים העירו בזה.

רש"י כתב על פז"ר קש"ב 'שיר' לעצמו שאינו שוה לשאר שירי ימי החג שהם מענין גזל מתנות עניים,

וקשה לי שהרי רש"י במס' סוכה נה. מאריך בטעם שירי ימי החג הומבה"י [עיי"ש], ורק מי יקום לי עם מרעים' וימוטו כל מוסדי ארץ' הם מעניני גזל מתנות עניים?

בכבוד רב,

אליעזר

*

תשובות ותגובות:

תגובה א.

הרב אברהם יוסף חבצלת, מרבני 'בית המדרש להלכה בהתיישבות'

בס"ד. תשובה לשאלת הרב אליעזר שלאס בענין שירי חג הסוכות.

עיקר שירה מן התורה. קביעת השיר שהלויים אומרים על הדוכן נעשתה בהתאם לזמנו. בגמ' (ר"ה, לא, א) מפורש שכל מזמור מתאים ליומו. לעיתים יש צורך בפרסום או התעוררות למצוה. אבל המזמור חייב להתאים לזמנו. רש"י כאן קיצר והפנה לסוגיא בסוכה. שם דבריו עשירים:

מי יקום לי עם מרעים... וכו' עד סוף המזמור ולמחר בינו בוערים בעם. מפני שעכשיו זמן מתנות עניים שהוא זמן אסיף זמן לקט שכחה ופאה ומעשר עני וכשמגיעין ימים האחרונים שהן קרובים לפרוש ולשוב לבתיהם קורין לפניהן להוכיחם שיעשרו כראוי, ואע"פ שהמעשרות בצנעה ולא יאמרו מי רואנו ומי יודענו. לכך אומר בינו בוערים בעם שאומרים בליבם מי יגיד מעשינו הנוטע און הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט היוסר גוים הלא יוכיח וגו' עד מי יקום לי:

הסירותי מסבל שכמו... לכם ברכה. וסוף המזמור ויאכילהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך.

ימוטו כל מוסדי ארץ - במזמור אלהים נצב בעדת אל. ואומרים כל המזמור על שם שכתוב בו עני ורש הצדיקו אלו מעשרות שכך הוא נדרש בחולין צדק משלך ותן לו בפרק הזרוע (קלד א). לא ידעו ולא יבינו ומי שאינו נותן לבו להבין לכך בחשכה יתהלכו זו מיתה כדתנן (אבות פ"ה מ"ט) בארבעה פרקים הדבר מתרבה כו'. **במוצאי החג שבכל שנה מפני גזל מתנות עניים. וגורם קללה לעולם ורעבון שימוטו כל אפסי ארץ. עכ"ל רש"י.**

מבואר בדבריו שהדגש הוא על שלושת הימים האחרונים. צודק הרב השואל שלא כל שירי החג עוסקים במתנות עניים, אבל המטרה היא דווקא הימים האחרונים, לפני שחוזרים לבתיהם. מן הסיבה הזו היה ראוי שהיום האחרון ודאי יעסוק באותו עניין. אם בכל זאת שיר של שמיני עצרת אינו עוסק במתנות עניים, בהכרח שאינו חלק מחג האסיף אלא רגל בפני עצמו.

אברהם חבצלת

*

תגובה ב.

הרב יהושע בורודיאנסקי, מח"ס 'כוס ישועות' ומעורכי ספרי 'מנחת שלמה' על הש"ס, בני ברק

הערה נכונה, אבל נראה מרש"י שם שיש ענין בסיום החג לקראת שחוזרים לביתם להזהירם על מתנות עניים, ולכן לגבי יום אחרון יש בזה ראייה. [אלא דהא גופא צ"ע דא"כ נמצא דסו"ס כשעומדים לילך לביתם שיש שיר אחר, וי"ל].

אספקלריא לדף היומי – הארות במסכת יומא

הרב אריה גלינסקי, מח"ס בירורים וביאורים

דף כה.

בגמ' 'מצנפת בבגדי חול מי איכא' לכאו' צ"ב קו' הגמ' דמהיכ"ת שלא יהיה מצנפת בבגדי חול, ולכאו' משמע שהיה הו"א שבדוקא לא היה דאי לאו הכי מה הס"ד, ויתכן שהיה ס"ד דמדרבנן אין דזה ביזיון לבגדי כהונה ועל כן בדווקא לא עשו אותם סוגי בגדים, ואכתי צ"ע.

*

בתוד"ה ת"ש בסוה"ד כתבו וז"ל 'וע"כ לא פליג ראב"י עליה לקמן דס"ל שחוזר ומפיס לצורך מחתה אלא כדי להשלים ד' פייסות כי שום טעם יש שאין לפחות מד' פייסות, ומדקא פריך לקמן (דף כו.) כמה זימנין א"כ בצרי להו פייס', וצ"ע מנ"ל לתו' שכוונת הגמ' שיש עניין שיהיה ד' פייסות, הרי י"ל בפשיטות דקושיית הגמ' הוא כי למעשה כתוב כך במשנה, וזה צריך להיות נכון, ולא כי יש ענין שיהיה דוקא מספר זה, ולכאו' מוכח כן כי הלא משמע בהדיא בסוגיא שם ששייך שיהיה מ"ד של ה' פייסות ובפרט לפי התו' שם שבאמת יש מ"ד כזה, וא"כ למ"ד הזה בהכרח שאין עניין של ד' פייסות, ומנ"ל שיש בזה מחלוקת, וצ"ע.

*

דף כו.

בגמ' 'אמר רבא לא משכחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר וכו', ואימא יהודה נמי דכתיב יהודה מחקקי אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא קאמינא', וצ"ע דלכאו' הלשון מחוקק משמע ג"כ פסיקת הלכות וכן משמע לכאו' להדיא בסנהדרין דף ה' ע"א וז"ל הגמ' שם 'פשיטא מהכא להכא ומהתם להתם (מהני), ומהכא להתם (נמי) מהני דהכא שבט והתם מחוקק, כדתניא לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ומחקק מבין רגליו אלו בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים' משמע שמחוקק היינו בית דין והם בוודאי עסקו בהוראת ההלכה, וא"כ צ"ב תי' הגמ' וצ"ע, ואולי אין הלשון מתחוקק מתפרש על הוראת ההלכות, אלא על הדאגה לקיומם שזהו תפקיד הבית דין, ואכתי צ"ע.

*

דף כז.

תוספות ד"ה איכא דאמרי 'והרי תרומת הדשן שיש אחריה עבודה הוצאת הדשן דחשיבא עבודה לר' יוחנן גופיה אליבא דת"ק דר"א דפסיל בה בעלי מומין', הלשון צ"ב שהרי בזה לא נחלקו ר"י ור"ל כלל, רק אם יש ללמוד מהוצאה להרמה, וכמבואר בסוגיא

לעיל [דף כג ע"ב] אבל בהוצאה גופיה אין שום מחלוקת וא"כ מה שייך בזה לתלות ר"י לשיטתיה, ויש ליישב קצת שאה"נ רק שכיון שר"י גופיה מדבר בזה הביא מזה תו, אבל הלשון קצת קשה, וצ"ע.

*

דף כח.

תוספות ד"ה שנאמר וישכם אברהם בבקר וכו' ועוד קשיא כיון דשלוחי מצוה אינן ניזוקין למה נמנע מלהשכים בלילה מתוך דת"ח אל יצא יחידי, וי"ל דתרי וישכם כתיבי חד בעקידה וחד כשהתפלל על סדום והכא מייתי קרא דעקידה הלכך פריך שפיר מינה בפסחים וכו' ובפרק גיד הנשה (שם) מייתי קרא דסדום דהתם יחידי הוה שלא יראו במפלתה של סדום כדאשכחן באשתו של לוט ולא הוה נמי שליח מצוה כי לא היה חפץ הקדוש ברוך הוא שישא בעדם רנה ותפלה, הנה מש"כ התו' בסוה"ד שלא היה חפץ הקב"ה שישא בעדם רינה ותפילה צריך ביאור, כי הנה זה פשוט שאברהם עשה זה כי זהו רצון השי"ת רק נראה שכוונת התו' רק כלפי שאין כאן שלוחי מצוה אינם ניזוקין, שזהו בשביל שלא יחסר כבוד שמים בהיזקם, וזה רק במצוה שזה מצוה באיתגליא משא"כ זה שבבחינה של כלפי חוץ הדין מחייב שהקב"ה לא ירצה תפילות ע"ז, אבל בבחינה של בפנים בוודאי רצון השי"ת היה שאברהם יתפלל, אלא שבאתגליא אין כאן כבוד שמים רק אדרבא, אבל בפנימיות רצון ה' שיבקשו רחמים גם על הרשעים, ודבר זה הוא בבחינת מה שאמרו חז"ל [בפסחים דף קיט ע"א] זמרו למי שנוצחין אותו ושמח ודו"ק.

*

דף כט.

תוספות ד"ה אלא אפילו עולת העוף שנמלקה ומנחה שנקמצה תצא לבית השריפה 'משמע דמשום דנעשו בלילה, ותימה תיפוק ליה משום דקרבו קודם לתמיד של שחר ואמרינן (לקמן דף לד.) מניין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר דכתיב העולה עולה ראשונה, וכו' וי"ל דאיצטריך קרא למיפסל משום שחיטה דאי משום קודם התמיד ההוא בהקטרה דווקא איירי כדמוכח וכו', ועוד אור"י דהא דאמר שלא יהא דבר קודם לתמיד היינו למצוה והכי איתא בהדיא בפ' התכלת (מנחות דף מט:), 'לכאו' יש לתמוה בריהטת לשון התו' שאם מפורש בגמ' במנחות שהוא רק למצוה מהו זה שהוצרכו קודם לתי' אחר והרי אין כאן כלל קו' לפי מה שמפורש בגמ' במנחות, וצ"ל שכוונת התו' כי מאידך בתוספתא מבואר שפסול, והשאלה אם כוונת התוספתא לפסול גמור מדרבנן או רק שלכתחילה אסור להקריב וממילא יפסל, וכפי שהאריכו התו' בהמשך הדברים, וע"כ אין התי' הזו פשוט כל כך, אבל סתימת לשון התו' קצת פלא שהו"ל להזכיר כאן את דברי התוספתא שבלי זה אינו מובן כלל מהו הנידון והמו"מ בזה, וצ"ע.

*

תוספות בא"ד 'משמע דמשום דנעשו בלילה ותימה תיפוק ליה משום דקרבו קודם לתמיד של שחר' מבואר בתו' שדנו מצד קודם לתמיד של שחר ולא מצד אחר תמיד של בין הערביים, ומבואר שאף על פי שקיי"ל הלילה הולך אחר היום בקדשים, אבל לענין עליה השלם זה עד השקיעה ואח"כ זה חסרון רק מצד קודם תמיד של שחר, ונראה שהביאור בזה דהא דהלילה הולך אחר היום היינו בדברים שתלויים ביום ולילה, אבל דבר זה אינו תלוי ביום ולילה, אלא בכל יום מקריבים תמידים, והשאלה ביחס ליום עצמו איך מייחסים את הלילה, לאחר היום הקודם או לקודם היום הבא, בזה אמרינן שהוא תלוי בתאריך וכיון שהתאריך משתנה נחשב הדבר כקודם היום הבא, ואכתי צ"ע בזה.

*

דף ל.

בגמ' 'אמר רב פפא צואה במקומה אסור לקרות קריאת שמע, היכי דמי אי דנראית וכו', ומאי שנא מצואה על בשרו דאיתמר צואה על בשרו או שהיו ידיו בבית הכסא רב הונא אמר מותר לקרות קריאת שמע ורב חסדא אמר אסור לקרות קריאת שמע, במקומה נפיש זוהמא שלא במקומה לא נפיש זוהמא' לכאו' אינו מובן כל כך, דהלא לשיטה זו מה שהיא על בשרו אינו בעיה, ומגולה זה לא שיהיה כאן איסור מצד עצם הגילוי, וא"כ מה מוסיף בזה מה דנפיש זוהמיה [וגיסי הגרב"צ גרינהוז ביאר שזה כמו כנגד עמוד ולא כ"כ משמע וצ"ע] ואולי הביאור דבאמת יל"ע בטעם הדעה שעל בשרו אסור, שזה אף כשזה מכוסה, ומ"ש מצואה עצמה שאינה אסורה במכוסה, וצ"ב, ובהכרח הגדר שהאדם עצמו הוא וודאי בגדר מחניך, והוא אף יותר מהמחנה הסמוך לו כי הוא ממש האדם עצמו, ועל כן גם במכוסה חסר במחניך קדוש, וגם רב הונא מודה לזה רק סבי"ל שרק אברי הנשמה מהללים, אבל בנפיש זוהמיה נחשב שנמצא בכל גופו, גם באברי ההילול, וממילא חסר במחניך קדוש, ואכתי צ"ע.

*

דף לא.

בגמ' 'פרסו סדין של בוץ וכו', מאי שנא של בוץ כדאמר רב כהנא כדי שיכיר שעבודת היום בבגדי בוץ הכא נמי שיכיר שעבודת היום בבגדי בוץ', לכאו' אינו מובן כ"כ מה הענין להזכיר לו עכשיו מה אמור ללבוש אח"כ, שהרי עכשיו הולך ללבוש בגדי זהב ורק אח"כ הולך ללבוש בגדי לבן, והלא בוודאי אין הכונה שמעכשיו צריך שלא להסיח דעת מזה, ובפרט מש"כ התוספות בד"ה כדאמר רב כהנא וז"ל 'ונ"ל דארישא לא חשש לאומרו דפשיטא דצריך היכירא שלא יטעה וילבש כל ח' בגדים כדרך שהוא עושה כל ימות השנה כשהוא פושט בגדי חול שהוא לובש כל ח' בגדים ולכך פרסו בגדי בוץ כדי שיכיר שהיום אין לו ללבוש בגדי בוץ עם בגדי זהב אלא בפני עצמם, אבל בסיפא שהוא פושט בגדי זהב ויש לו ללבוש בגדים אחרים סד"א דלא הוה צריך היכירא דודאי לא אתי למיטעי' וכו' קשה מאוד להבין למה כ"כ פשוט שצריך להתחיל כבר עכשיו להזכיר לו ולעשות היכר על אח"כ, וצ"ע.

הרב זלמן חיים הומינר וה"ה יוסף יצחק גולדשטיין

דף כו ע"א

קמה. בגמ' תנא מעולם לא שנה אדם בה מ"ט אמר ר' חנינא מפני שמעשרת. צריך ביאור איך שייך שלא יהא שום כהן שונה בקטורת פעם נוספת, הרי כל משמר היה פעמיים בשנה, וכך במשך עשרות שנים היה כל כהן פעמיים בשנה, וא"כ לכאורה אין שייך שבכל יום ימצאו ב' כהנים שעדיין לא הקריבו קטורת בחייהם. וצריך לומר דבכל משמר היו אלפי כהנים ולכן אפי' דהיו כל אחד שלשים שנה בעבודה מבן עשרים עד חמישים, מ"מ רק פעם אחת היה כל אחד זוכה להקטירה, דבכל שבוע היו ארבע עשרה מקטירי קטורת שניים ביום, וכל משמר היו ב' שבועות בשנה ממילא הוי עשרים ושמונה, ולהכפילה לשלשים שנה עולה שמונה מאות וארבעים, ולכאורה היו בכל משמר יותר כהנים ולכך לא הספיקו יותר מפעם אחת לכל כהן. אבל עוד קשה מה שאמרו דהטעם היא מפני שמעשרת וביאר רש"י דלכך א"א לומר דמיירי בעולה, דא"כ נמצאו כולם עשירים. דאם לא שנה בקטורת אדם מעולם, עדיין נמצאו כל הכהנים עשירים, ולמה לא נאמר דבעולה מיירי. וזה אפשר לתרץ דאם בעולה מיירי א"כ כל ישראל נמצאו עשירים, דהא שחיטה כשירה בזר, והמציאות היא דאינו כן ויש גם עניים בישראל, אבל עכשיו דבקטורת מיירי ניחא דרק הכהנים נמצאו עשירים ולא כל ישראל. אבל צריך עיון אם באמת המציאות היה דלא נמצאו כהנים עניים. ובאמת גם זה אפשר לתרץ, דמי שנמצא עני צריך לומר דהוא עדיין לא זכה להקטיר הקטורת, אבל אח"כ כשהיה מקטיר גם הוא היה נעשה עשיר.

קמו. בגמ' ואימא יהודה נמי דכתיב יהודה מחוקקי אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא קאמינא. היינו דאפי' דכן היו מורי הוראות בישראל, מ"מ לא נתקבלה שיטתם דהיו דעת מיעוט לעומת הרוב שחולק עליהם, ולכן מחוקקי הם נקראים אבל יורו משפטיך ליעקב לא.

קמו. בגמ' מייתי כולהו מצפרא אתו דזכי ביה שחרית זכי דזכי בערבית זכי. משמע דהיו כמה פייסות במעמד אחד של פייס, ובה היו זוכים גם זה של שחרית וגם זה של ערבית. אבל א"כ קשה דהא לעיל (כה.) איבעיא בגמ' אם מפייסין לעבודה אחת או לכל עבודה, ולמסקנא פשטו דלעבודה אחת מפייסין ומינה כולם נמשכים, והיינו דבמעמד פייס אחד היה רק פייס אחד, דהבינו בגמ' דאין עושין כמה פייסות במעמד אחד, ואילו כאן אמרו דכמה פייסות היו בזמן אחד, וא"כ למה שם לא עשו כמה פייסות והיו צריכים לימשך כולם אחר הראשון, וצ"ע.

קמת. בתוד"ה ואי משכחת תנא בא"ד א"כ היו חוזרין ומפייסין נמי להקטורת של בין הערבים ונפישו להו פייסות טפי מחמש. צריך ביאור מניין לו לתוס' דאם האי תנא סובר דחוזרין ומפייסין לתמיד דנפישו להו פייסות, הרי אפשר דהאי תנא יהא סובר גם כר"י וגם כראב"י, ולכן לדעתו בשחרית יש רק ג' פייסות, ובבין הערביים יש עוד ב' פייסות והוי

להו חמש, ולא נפישו להו טפי מכך. ועיין מהרש"א דכבר הקשה כן. ונראה לתרץ דהיות ועכשיו אמרנו בגמ' דאין ר"י סובר כראב"י ולא ראב"י סובר כר"י, לכך לא ניחא לומר דיהא תנא זה חולק בין על ר"י ובין על ראב"י לומר ב' המיעוטים יחד, דזה לא מצינו שיהא תנא הסובר כן. ומה דעכשיו כן ביארנו דהוא סובר דלא כשניהם במה דשני המיעוטים אין לומר, ואפי' דגם דעה זו לא מצינו. והביאור הוא דמ"מ יש אפשרות לחלוק על ר"י ועל ראב"י, אבל לחלוק עליהם מכוח טעמם ושיטתם ובזה לומר דלא כמותם זהו כבר תימא ביותר, ולכך לא ניחא לומר כן. ועוד דבאמת מצינו לקמן בע"ב לגירסת התוס' דגרסינן דיהא דלא כראב"י ודלא כר"י, דהוא סובר דלא אמרינן לא מיעוט זה ולא מיעוט זה, וממילא ודאי ניחא לומר כן גם על מי שיהא סובר דחמש פייסות היו, דהרי כבר מצינו תנא הסובר כן, ומשא"כ תנא הסובר דשני המיעוטים אומרים יחד זה לא מצינו.

*

דף כו ע"ב

קמט. בגמ' ואי משכחת תנא דתני חמש ההוא דלא כראב"י ודלא כר"י. היינו דגם אם הוא סובר או כר"י או כראב"י ולא כשניהם יחד, מ"מ אין כאן יותר מד' פייסות, דלר"י יש לך למעט מחתה שאין בה פייס, ולראב"י יש לך למעט מעלה אברים למזבח שבה אין פייס, ולכך אם יש תנא שסובר דחמש פייסות הם מוכרח דהוא אינו ממעט לא זה ולא זה, ולכך יש לו חמש פייסות, והוא דלא כר"י ולא כראב"י.

קנ. במשנה בשבת באחד עשר הוא עצמו בתשעה ושנים בידם שני בזיכי לבונה של לחם הפנים. צריך לומר דהשני בזיכי לבונה היה רק בשחרית, דאם גם בבין הערבים היו, א"כ יחד עם הב' גזירי עצים הרי כאן י"ג, ואמרו די"ב היו ולא יותר, אלא דמוכח דרק בשחרית היו.

*

דף כז ע"א

קנא. בתוד"ה והקריבו בני אהרן בא"ד והקשה ר"י וכו' אלמא דלאו היינו טעמא. לכאורה מה הקשה ר"י וכי א"א שיהיו ב' טעמים לומר דמיירי בקבלה ולא בהולכה, דאפשר ששם אמרו דהטעם היא משום שזריקה כבר אמור, וכאן יש טעם אחר דהיא העבודה הראשונה אחר שחיטה, ומאי קשה. ואולי היות דשם אי לאו הטעם דזריקה אמור אמרו או אינו אלא בזריקה, משמע דבלאו טעם זה כן הוי מוקמינן והקריבו על זריקה, ממילא משמע דהטעם שאמרו דקבלה היא העבודה הראשונה אחר שחיטה אינה טעם כלל, ולכך הקשה ר"י על רש"י.

*

דף כז ע"ב

קנב. בגמ' וכי יש לך עבודה שכשירה בלילה ופסולה בזר ולא והרי אברים ופדרים סוף עבודה דיממא הוא. צריך ביאור, דהא מתחילה ההבנה בגמ' היא דאם היא עבודה

שכשירה לעשותה בלילה, משמע דאין זה עבודה חשובה, וא"כ למה יחוייב עליה זר במיתה, ולכן הקשו דהא אברים ופדרים דכשירים כל הלילה ומ"מ כן חייב עליה הזר, וממילא מצינו שגם בעבודה כזו חייב עליה הזר ולכן לא קשה מידי. וא"כ צריך ביאור מה היא דחיית הגמ' דסוף עבודה דיממא הוא, דלכן חייב עליה הזר, הרי סוף סוף היא עבודה שכשירה לעשותה כל הלילה וממילא אינה חשובה, ולמה יהא חייב עליה הזר, ומכך דחייב עליה ממילא לא קשה מידי דכן מצינו דחייבים גם בכהאי גוונא. ונראה דהביאור הוא, דבהו"א אמרו דכל שבליילה כשירה אינה חשובה שיהא חייב עליה הזר, אבל עכשיו שמצינו באברים ופדרים חוזרת הגמ' לומר, דאפי' דבאברים ופדרים חייב עליה זהו משום דהיא קצת חשובה יותר, דהיא סוף עבודה דיממא, אבל בעבודה הכשירה כל הלילה כסידור המערכה דאינה סוף עבודה דיממא, זה ודאי אין לזר ליחייב עליה ולכן קשיא. ועיין ברבינו חננאל שהוסיף קצת ביאור בזה, דאברים ופדרים מה דחייב עליה הזר היא משום דכבר התחיל בעבודה זו ביום, וממילא היא ודאי עבודה חשובה, דכבר העלום למזבח ביום ועכשיו הוא רק גומר בה העבודה, ומשא"כ סדור המערכה שרק בלילה עבדינן לה, וממילא אינה עבודה חשובה ליחייב הזר עליה.

קנג. בגמ' והרי שחיטה שאני שחיטה דתחילת עבודה היא וכו' ואילו זמן שני גזירי עצים לא קתני. מכך דבשני גזירי עצים לא קתני שהיו אומר להם צאו ראו לכאורה משמע דהיא היתה קודם השחיטה, דאל"כ למאי היו צריכים לבדוק לשני גזירי עצים אחר שכבר בדקו אם הגיע השחר לשחיטה, הרי אם כבר הגיע השחר כששחטו ממילא כבר שחר היא בזמן שסידר שני גזירי עצים, אלא ודאי דהשני גזירי עצים היה קודם, ולכך הקשו בגמ' למה לא בדקו בשבילו ג"כ, וא"כ קשה מה דאמרו דשאני שחיטה דתחילת עבודה היא, הרי שני גזירי עצים היא תחילת עבודה ולא שחיטה. ואולי משום דסידור שני גזירי עצים אית לה תקנתא לעשותם עוד פעם אחר שהאיר השחר, וזה אפשר אפי' אחר השחיטה דתמיד, ממילא עולה דרך התמיד מעכב בה לעשותה מיד בהאיר השחר, ומשא"כ סידור שני גזירי עצים אפשר אח"כ, ולכן אינה נחשבת כתחילת עבודה אלא שחיטה.

קנד. בגמ' הך דלית לה תקנתא קתני הך דאית לה תקנתא לא קתני. לכאורה קשה דהא אם כבר בודקין אם האיר המזרח בשביל עבודה אחת, למה לא נבדוק כבר בשביל שני העבודות, לפני שעושין העבודה הראשונה מבין השניים, ואם שני גזירי עצים היא ראשון, נבדוק לפניו בשביל שניהם, אפי' שאית לה תקנתא, דאם אפשר וממילא בודקין למה לא נעביד הדין כדבעינן לכתחילה. ואולי היו שני עבודות אלו בשני מקומות בביהמ"ק והיה טורח ללכת לומר גם לכהן העושה העבודה השניה דהאיר המזרח, ולכך רק בעבודה דלית לה תקנתא הקפידו על כך, אבל בשני גזירי עצים דאית לה תקנתא לא היו בודקין. ולפי זה יש לתרץ מה שהקשינו בהערה דלעיל דמשמע דשני גזירי עצים היא תחילת עבודה ולא שחיטה, דלפי דברינו כאן ניחא, דאפשר דבשני מקומות היו ובאמת שחיטה היתה ראשונה, ומ"מ הקשו למה לא בודקין גם לשני גזירי עצים, אפי' שכבר בדקו בשביל שחיטה, והוא משום דהיה טורח ללכת לומר גם לכהן המסדר שני גזירי עצים דהאיר המזרח, והיות דיש תקנתא לא הטריחוהו.

דף כח ע"א

קנה. בגמ' והרי אברים ופדרים סוף עבודה דיממא הוא. היינו דבהו"א הקשו דהיות ותרומת הדשן עבדינן אחר האברים ופדרים, א"כ יש אחריה עבודה ולמה מפיסין עליה, ותירצה הגמ' דבאמת סוף עבודה דיממא הוא ואין אחריה עבודה ולכך מפיסין עליה, ורק לעיתים רחוקות היו עושין תרומת הדשן אחריו, אבל אין הוא המשך מעבודת האברים ופדרים, ולכך היא נחשבת כאין אחריה עבודה.

פרק ג'

דף כח ע"ב

קנו. בגמ' אמר רב ספרא צלותיה דאברהם מכי משחרי כתלוי. ביאר רש"י דמיירי בתפלת ערב שלו. אבל א"כ לכאורה קשה דהא אברהם תפלת השחר תיקן ולא תפלת מנחה שהיא לפני ערב, ולמה לא אמרו צלותיה דיצחק שהיא תיקן תפילה זו. ועיין בתוס' ישנים דביאר דאפי' דיצחק תיקן תפילה זו שתהא חובה לו וזרעו אחריו, מ"מ אברהם כבר היה מתפלל תפילה זו קודם לכן, רק שלא תיקנה לחובה, ולכן נקראת צלותיה דאברהם.

קנו. בגמ' אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר ואברהם זקן בא בימים. בפשיטות ביאור הגמ' הוא דזקן שאמרו בתורה היינו זה שקנה חכמה, וממילא מכך דכתיב זקן על אברהם, משמע דזקן ויושב בישיבה היה. אבל קשה דבשלמא אם כתיב רק דזקן היה, אפשר לפרש דזקן היינו שקנה חכמה, אבל כאן דכתיב בהדיא בא בימים, משמע דכן מיירי בזקנה מחמת ימים ולא בזקנה דהיינו חכמה, וא"כ מהיכן הראיה דאברהם זקן ויושב בישיבה היה. ואולי מכך דביצחק ובאליעזר גם כתיב זקן, ושם כן אפשר לפרש על חכמה, ממילא יש כאן גז"ש לומר דבכל מקום דכתיב זקן גם במשמע דהוא זקן שקנה חכמה.

קנח. בגמ' מאן אמר הן אילימא הך דקאי אאיגרא וכו'. לכאורה קשה, דהא הפשיטות היא דיש כאן קושיא ותירוץ, ולמה כלל היה הו"א לומר דהכל אומר אחד או דהשני רק מאשר דבריו. והביאור הוא, דהגמ' ידעה דיש כאן קושיא רק שהיא רוצה להוכיח שמוכרחים לפרש כן, ולכן הקדימה ואמרה למה באמת א"א לפרש כן.

קנט. בגמ' זוהמא דשימשא קשי משימשא וסימנך דנא בחלא שברירי דשימשא קשו משימשא. צריך ביאור דהא מה שביאר רש"י על זוהמא דשימשא דהוא כדנא דחלה, דכשאתה נוקב נקב קטן יוצא שם ריח חזק, וכך יוצא כל החום ביום המעונן, וא"כ מה הוסיפו בגמ' הא דשברירי דשימשא, הרי גם בה ביאר רש"י דמיירי בשברירי שמש הנוקבת בכח דרך נקב העבים. וצריך לומר דבאמת יש דמיון בכך דבשניהם השמש שנחסמת מאירה חזק יותר, רק דבתחילה מיירי מהתפשטותה בכל מקום, ועכשיו מיירי

בזה שהיא מסנוורת במקום הנקב יותר מבסתם שמש, וכמו בדלף שהיא קשה לאדם מכשנכנס כל גופו למים.

*

דף כט ע"א

קס. בגמ' מיגמר בעתיקתא קשיא מחדתא וסימנך טינא בר טינא. ביאר רש"י דמי שלמד ושכח קשה ללמוד מה ששכח יותר ממה שלא למד, והוא כטיט שגובלים מטיט ישן שקשה לגבלו יותר. אבל לכאורה מה הדמיון בין הנידון לראיה, הרי מה דקשה ללמוד מה ששכח הוא רק בחשקות, שאין בו החשק שיש בלימוד דבר חדש, אבל מחמת קושי עצמו לכאורה הוא צריך להיות יותר קל, דהא הוא כבר מכיר הסוגיא ורק מעורר זכרונו בה, ומשא"כ בטיט הוא עצמו קשה במציאות לגבלו, ואינו תלוי כלל ברצונו. וצריך לומר דבאמת אין זה דומה ממש, אלא רק סימן בעלמא הוא דהישן קשה הוא יותר.

קסא. בגמ' אלא ביום הכיפורים מאור הלבנה מי איכא. היינו דהיות ויוה"כ היא בי' לחודש ממילא לא יתכן שתהא מאור הלבנה סמוך לשחר, דבי' לחודש עדיין הלבנה קטנה ואינה מאירה כ"כ, וסמוך לשחר אינה מאירה כמעט כלל.

*

דף כט ע"ב

קסב. בגמ' סידר את הלחם ואת הבזיכין אחר השבת והקטיר את הבזיכין בשבת פסולה. היינו דסידר את הלחם והבזיכין בראשון בשבת, ושבת שלאחר מכן הקטיר את הבזיכין כמצותו, רק דהיות והלחם והבזיכין לא עמדו שבעה ימים על השולחן אין זה כמצותו ממש, ולכן אמרו במשנה דבעינן להניח הלחם שם עד שבת הבאה, ואז יהיו הכל כמצותם, ובאמת עיין רש"י דלא גרסינן פסולה, דהא אפשר לתקנה.

*

דף ל ע"א

קסג. בגמ' דיבר עם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו ונכנס. בפשיטות נראה דכאן מיירי דלא מיירי דווקא באדם שיצא לעשות צרכיו, אלא בכל אדם שיצא ודיבר עם חבירו הרבה, כיון שהפליג הסיח דעתו והיות וידיים עסקניות הן יש לו ליטול ידיו, דלא נראה לחלק דדווקא ביצא לעשות צרכיו הדין כן, דהא סברא זו שהסיח דעתו וידיים עסקניות שייכי בכל אופן. אבל א"כ קשה למה דווקא ביצא הדין כן, הרי גם אם הפליג בדיבור עם חבירו בפנים גם הסיח דעתו, ולמה לא יצטרך ליטול ידיו. ולכן יש לומר דבאמת כן ביצא לעשות צרכיו מיירי, ולכך צריך ליטול ידיו כיון דיש יותר חשש שאחר שיצא לעשות צרכיו נגע במקומות המכוסים ולכן רק אז בעינן ליטול ידיו, ומשא"כ בסתם דיבר עם חבירו אין צריך ליטול ידיו, דלא חיישינן כ"כ לידיים עסקניות בסתם.

קסד. בגמ' וכשהוא נוטל לא יטול מבחוץ ויכנס מפני החשד. צריך ביאור מה חשד איכא, וכי כ"כ חמור דבר זה שיש בשביל כך לחשוש לחשד. ואולי הביאור הוא דבשביל כבודו

אמרינן לו לזוהר מחשד זה, דהיות ואם ידיו טמאות הרי הוא מטמא המאכלים ג"כ, ובאם יהא חשד שלא נטל ידיו יזוהרו ממנו הסועדים עמו שלא יגע במאכלים שלהם, ולכן הזהירוהו שלא יבא לחשד זה ויתבייש.

קסג. בגמ' ר' יהודה אומר סרך טבילה היא זו כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרוש. ונראה דהכרח היא לומר דאין טבילה ממש, דהרי אם דין טבילה ממש יש לו הרי אסור לו עדיין ליכנס לעבודה, דבעינן הערב שמש ורק למחרת יהא מותר, ולכן מוכח כר' יודה, וא"כ קשה איך לת"ק שייך לומר דדין טבילה ממש יש לה, וצ"ע.

קסו. בתוד"ה ומה המשנה בא"ד וא"ת אכתי איכא למיפרך מה לזוה"כ כשהוא משנה מקודש לקודש שכן טובל במקום קדוש. צריך ביאור מה הסברא להפריך הק"ו בזה, הרי אדרבא יש כאן סברא לחזק הק"ו, דאם משנה מקודש לקודש שטובל במקום קדוש, מ"מ בעינן עוד טבילות אח"כ, המשנה מחול לקודש ואינו טובל במקום קדוש ודאי שבעינן עוד טבילה. ובאמת לקמן אמר כן תוס' בעצמו, רק שצ"ע מה היה כלל ההו"א לומר להיפך.

*

דף ל ע"ב

קסז. בגמ' ודקארי לה מאי קארי לה משום דקא בעי למרמא אחריתי עליה. צריך ביאור, דכי א"א להקשות הקושיא מלשכת המצורעין על הא דאמר ר"י דאפי' מצורע אין צריך מבלי להקשות הקושיא הראשונה, הרי בעניין זה דאם ר"י סבירא ליה דבעינן טבילה בכניסה לעזרה היה אפשר להביא ב' המשניות, ומאם היו מקשים זה על זה, ולמה לנו לעשות כן בקושיא שאינה צריכה, וצ"ע.

קסח. בגמ' ולא קשיא הא דטביל על דעת ביאת מקדש הא דלא טביל על דעת ביאת מקדש. לכאורה קשה דהרי עד עכשיו אמרו דכל הטבילות היא מחשש של היסח הדעת ולכך יש חשש טומאה ולכן בעינן טבילה ליטהר מן הטומאה, וא"כ למאי נפק"מ אם טביל על דעת ביאת מקדש או לא, הרי אם אין כאן טומאה מאי בעי עוד עכשיו. ועיין בחגיגה (יח:) דמעלה עשו בקודש דבעינן טבילה על דעת ביאת מקדש, ואין זה מחשש טומאה, אלא חומרא בעלמא, ולכך במצורע שטבל בערב וטביל על דעת ביאת מקדש אין צריך עוד טבילה, אבל במצורע וכן בכל אדם שלא טבלו על דעת ביאת מקדש, בעינן עוד טבילה בכניסתם לעזרה.

קסט. בגמ' א"ל אביי לרב יוסף נימא רבנן דפליגי עליה דר"י כבן זומא סבירא להו והאי דקתני מצורע להודיעך כחו דר"י. קשה איך הו"א לומר כן כלל, הרי במשנה שלעיל דאמר ר"י לא מצורעין בלבד אמרו אלא כל אדם, משמע בהדיא דכ"ש במצורע בעינן טבילה, וא"כ איך שייך לומר דלר"י חידוש באו לומר דבמצורע אין צריך טבילה. וצריך לומר דההו"א עכשיו סבירא ליה כתירוץ הגמ' לעיל דתני לא מצורעין אמרו אלא כל אדם, וממילא זהו באמת כחו דר"י דמצורעין אינם צריכים טבילה עוד.

קע. בגמ' א"ל שאני מצורע דדייש בטומאה. היינו דכיון דכבר הוא רגיל בטומאה לכך אנו חוששים שיטמא פעם נוספת, ולכן חיישינן בה אפי' שכבר טבל. אבל לכאורה קשה,

דהא אדרבא כיון דכבר היה טמא ורק עכשיו נטהר מטומאתו, ודאי יזהר טפי שלא ליטמאות עוד פעם. והביאור הוא, דאפי' דברצונו לשמור מטומאה ביותר כיון שרק עכשיו נטהר, מ"מ כיון שאין הוא רגיל להיות בטהרה, חיישינן שלא יזהר כראוי ויטמא עוד פעם, ולכך בעינן בו טבילה שוב.

*

דף לא ע"א

קעא. בגמ' אמר אביי שמע מיניה עין עיטם גבוה מקרקע עזרה עשרים ושלוש אמות. היינו דעין עיטם גבוה מבית המקדש, וא"כ לכאורה קשה, דהא אמרו בזבחים דביהמ"ק הוא במקום הגבוה ביותר בעולם, כמו דכתיב וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה', ואיך אפשר דעין עיטם גבוה ממנו. ועיין רש"י דהביא מזבחים שם דבאמת היו סבורים לבנות ביהמ"ק שם משום דהוא גבוה יותר, ומ"מ לא בנוהו שם משום דכתיב בין כתפיו שכן, ולא בראש ממש, ומה דכתיב וקמת ועלית, היינו שאין עיר גבוהה ממנה, אבל מקום בירושלים גבוהה ממנה זה כן אפשר וכך צריך.

קעב. בגמ' עין עיטם גבוה מקרקע העזרה עשרים ושלוש אמות. היינו דלכל הפחות כ"ג אמות הוא גבוה מקרקע העזרה, דהרי א"א שהמים יהיו בשיפוע אם אינם בגובה כ"ג אמות לכל הפחות מקרקע העזרה, אבל אין ראייה דכך גובהו במדויק מקרקע העזרה. אבל לכאורה קשה דהא אפשר לומר דפתח נביעתו בביהמ"ק היה בגובה השערים דהיינו כ' אמה מקרקע העזרה, והמעין עצמו רקצת גבוה יותר, רק דבביהמ"ק עצמו היו המים עולים עד גובה של כ"ג אמות מקרקע העזרה, ומניין דגם המעין עצמו היה בגובה כזו ג"כ. ועיין רש"י דמדויק בדבריו דזה א"א, שאי אפשר למים לעלות להר שהוא גבוה ממקום שנובעין שם, והיינו אפי' דבתחילה הם באים למקום נמוך יותר, דכך טבע המים שאם הם צריכים לעלות עוד אינם ממשיכים לנבוע לשם עוד.

*

דף לא ע"ב

קעג. בגמ' הא דלא כר"מ דאי ר"מ כיון דאמר תרי קידושי אלבישה עביד להו הכא נמי ליעביד תרי קידושי אלבישה. היינו דר"מ סבר בטבילה השניה דבעינן ב' קידושי אחד על פשיטת הבגדים ואחד על אלבישה, וא"כ גם כאן יש לו לעשות כן, ומכך דמשנה רק אחד כתיב ממילא הוא דלא כר"מ. ועיין בשיח יצחק שכבר הקשה דהר הבגדים הראשונים שלבש אינם מחובת היום, ואפשר דלכן אין צריך קידושי על הפשיטה. ותירץ דהיות והלכה למשה מסיני דבעינן י' קידושי, ממילא ניחא ליעביד כולם באותו סדר אחד על הפשיטה ואחד על הלבישה גם בטבילה הראשונה.

*

דף לב ע"א

קעד. בגמ' ר"א בר"ש אומר ק"ו ומה במקום שאין טעון טבילה טעון קידוש מקום שטעון טבילה אינו דין שטעון קידוש. צריך ביאור דאדרבא במקום שטעון טבילה כיון דהוא טובל לכך אין צריך גם קידוש, דדי בטבילה שהוא טובל, ורק במקום שאין טבילה בעינן לכל הפחות קידוש ידים ורגלים, וצ"ע.

*

דף לב ע"ב

קעה. בגמ' איכא למיפרך מה לבגדי זהב שכן כפרתן מרובה. היינו דהיות ומצינו שיש לבגדי זהב כוח גדול שכפרתן מרובה, לכן יש להחמיר בהן ולטבול בשבילן יותר, אבל בגדי לבן שאין כפרתן אלא על טומאת מקדש וקדשיו, לכך אין צריך לטבול בשבילן, וא"כ עדיין קשה מניין דבעינן טבילה גם לבגדי לבן.

קעו. בגמ' אלא נפקא ליה מדרבי אמר רבי מניין לחמש טבילות ועשרה קידושיין. צריך ביאור דהא לר"י עולה דמבגדי לבן לזהב דבעינן טבילה וקידוש זה הוא לומד מ'זבא אהרן', ואילו מבגדי זהב ללבן הוא לומד כרבי מבגדי קודש, ולמה לא ילמד שניהם מאותו מקום כרבי, דמתחילת הפסוקים דכתיב כתונת בד ילבש ילמד דבבגדי זהב ללבן בעינן טבילה ומהמשך הפסוקים דבגדי קודש ילמד מבגדי לבן לזהב. ועוד קשה איך שייך שלרבי נלמד מבגדי קודש על מבגדי לבן לבגדי זהב, ואילו לר"י מאותם תיבות בגדי קודש לומד להיפך דמבגדי זהב ללבן בעינן טבילה, דבמאי מיירי שם בבגדי זהב ללבן או מגדי לבן לזהב, וצ"ע.

קעז. בגמ' דאמר ר"ל וכי מאחר ששנינו רובו של אחד כמוהו למה שנינו רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה. היינו שהיות וכבר אמרנו דרובו של אחד הוא נחשב ככולו, למאי בעינן לחדש עוד דרוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה די בכך, הרי כבר למדנו דרוב הוא ככולו, וזה תירץ שלא תאמר שבלא מירק יהא פסול ודלא כמו שאמרנו בחולין ולא יהא נחשב רוב ככולו, קמ"ל שגם בלא מירק אינו פסול.

*

תגובת הרב מאיר חדש לרבנים הומינר-גולדשטיין

כמה הערות במה שעברתי

קמה. מש"כ שכל הכהנים היו עשירים הוא כשיצא מנקודת הנחה שהיו 20,160 כהנים ומעט יותר ואז יצא שכולם הקטירו אבל כד יעיין במספר הכהנים המבואר באיכה רבתי פרשה א אות ב' יראה דמנינם היה רב בהרבה

וכן אם יחשב אפי נימא שהיה אחוז אחד מעם ישראל אכתי מנינם רב בהרבה ואינו תימה כ"כ אפילו בימינן יש הרבה והרבה יותר מ20,000 בלא שנאמר רבתי בוים

ומש"כ בענין שכל ישראל יהיו עשירים נראה דכליל על מזבחך נאמר דהיינו בהקטרה ועוד שהובטח כן ללוי ולא לכל עמ"י

קסג. הסברא יפה אך להלכה מבואר שאינו כן אלא בכל אופן שיצא ודיבר הסיח דעתו ובעי נטילה והסברא נראה ברור דכיון שיצא מסיח דעתו משאין כן היושב על שולחנו שולחנו מזכירו ואינו מסיח דעת

קנ. לא הבנתי למה צריך ראייה שהיה רק בבוקר

בזיכי לבונה הם שהיו על לחם הפנים והיה שם שנים ולא יותר

קעו. בחציו השני בגדי קדש ביאר רש"י דתלה הטעם שבגדי קדש הם ללמד שכל חליפות בגדים טעונות טבילה וא"כ יש ללמוד מלבן לזהב ומזהב ללבן ומר מאי דצריכא ליה יליף ומר מאי דצריכה ליה יליף

*

תגובות הרב מאיר לאש לרבנים הומינר-גולדשטיין

במש"כ ע"ד הגמ' איבעיא להו כשהן מפייסין לעבודה אחת מפייסין או דילמא לכל עבודה וכו'. התשובה פשוטה, שהצד שלעבודה אחת היו מפייסין הלוא אינה שלשאר העבודות היו מחלקים בלי פיס, אלא שלשאר העבודות היו אחיו הכהנים נמשכים אחריו, כמסקנת הגמרא [מי שהיו לידו, לפי סדר עמידתם]

במשנה נאמר "שלשה עשר כהנים זכו", ו"זכו" יתכן גם באופן זה שעל ידי זכייתו של אחד מתבררת זכייתם של עוד י"ב כהנים
יישר כח על ההארות היקרות.

במש"כ ע"ד הגמ' מייתי כולהו מצפרא אתו דזכי וכו'. לע"ד אדרבה רואים איך נשמרה הגמרא בלשונה שלא תהיה משמעות שהיו כמה הפסות, כתוב רק שכולם "באו" בבוקר, ומי ש"זכה" בבוקר זכה ומי ש"זכה" בערבית זכה

במש"כ ע"ד הגמ' הך דלית לה תקנתא קתני. אחר שביארתם בטוטו"ד באות הקודמת ששני גזירי עצים היה צריך להיות קודם השחיטה, הדרא קושייתכם שהרי בלא"ה היה השוחט צריך [ללכת את המרחק] לברר אם כבר סידרו השני גזירים, וא"כ למה לא היו בודקים לפני שני הגזירים ודיים ?

במש"כ ע"ד הגמ' זוהמא דשימשא קשי משימשא. זוהמא דשימשא הכוונא לקושי החום, ושברירי אינו קשור לחום אלא לסינוור האור, ודו"ק.

במש"כ ע"ד הגמ' מיגמר בעתיקתא. בלימוד דבר שכבר למד קשה לעבד היטב את הנתונים כי צריך לבחון כל דבר מראשיתו וזה כבר קשה לו כי כבר התקבעו במוחו פירושים מהפעם הקודמת שלמד.

*

הרב מאיר לאש

בגמרא יומא דף כג ע"ב:

"איבעיא להו שפיכות דמים הוא דזל אבל טהרת כלים כדקיימא קיימא או דילמא שפיכות דמים כדקיימא קיימא אבל טהרת כלים היא דחמירא ת"ש מדקא נסיב לה תלמודא וגם דם נקי שפך מנשה שמע מינה שפיכות דמים הוא דזל וטהרת כלים כדקיימא קיימא"

לכאורה דברי הגמרא צריכים ביאור, למה העלתה הגמרא רק את האפשרויות שהשני "כדקיימא קיימא" אולי שני הדברים נכונים, הרי כך מסתבר שתוצאה קיצונית כל כך [שחמורה בעיניהם טהרת כלים 'יותר' משפיכות דמים] באה מחמת שילוב שני הדברים יחד, גם זילות שפיכות דמים בעיניהם וגם חומר טהרת כלים בעיניהם?

ואולי יש ליישב, שהגמרא הבינה שהברייתא הלוא בוודאי לא באה לספר לנו מעשה בעלמא, אלא באה כאן לומר לנו אחד משנים: או לגנות את אותו הדור או לשבח את אותו הדור. ועל כך דנה הגמרא מה מביניהם הוא הנכון, האם כוונתה לגנותם או לשבחם.

*

הרב יצחק פריד

בדף לז:

הקורא את שמע שחרית עם אנשי משמר ואנשי מעמד לא יצא, מפני שאנשי משמר משכימין ואנשי מעמד מאחרים.

ומ"ט לא יכולין אנשי מעמד לקרות בזמן הקרבת התמיד.

ואת"ל שמנועים או שפטורים בגלל שעסוקים במצוות השמירה, מאי שנא ממה שמצינו בשומר על מת בברכות יח. "המשמר את המת אף על פי שאינו מתו פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה. היו שנים - זה משמר וזה קורא, וזה משמר וזה קורא. וכן שם יט. כה"ג גבי עסוקים בהספד.

בברכה

*

חילופי דברים

שאלת הרב ברק נקי

בגמ' יומא כה. והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהן, ויודעין שממנו פייס מתחיל. ע"כ.

וצ"ע גבי כהן הדיוט נקרא **כובע**, ודוקא גבי כהן גדול קרוי מצנפת, והכהן הגדול נוטל תמיד חלק בראש ולא משתתף בגורל, הוי אומר שיש לו הזכות לעשות עבודה שרוצה, ולמה נקט התנא בברייתא שנוטל 'מצנפת'.

*

תשובת הרב יוסף אביטבול

כי המצנפת [לדעת רש"י] שונה מכובע של כהן הדיוט שכל כהן הדיוט היו כורכים כמו כובע, משא"כ מצנפת כמו שכורכים שבר על כל הראש,

*

הרב שלום פולק

אני רוצה קודם להסביר את השאלה מצאנו בתורה חילוק לשון בין הכה"ג ולכהן הדיוט וז"ל הפסוק שמות פרק כח (לט) וְשִׁבְצָתָהּ הַכֹּהֲנִית שֵׁשׁ וְעֵשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵי תַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה רָקִים: (מ) וְלִבְנֵי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כִתְנֹת וְעֵשִׂיתָ לָהֶם אַבְנֵיטִים וּמַגְבָּעוֹת תַעֲשֶׂה לָהֶם לְכַבֹּד וּלְתַפְאֶרֶת:

רש"י שם כותב וז"ל ומגבעות היא מצנפת, עכ"ל

החזקוני מוסיף כמה מילים וז"ל פירש"י היא מגבעת היא מצנפת, אך של כהן הדיוט קרוי מגבעה ושל כה"ג קרויה מצנפת, וקטנה היא מן המגבעה כדי להניח מקום פנוי לתפילין בין הציץ למצנפת. עכ"ל

הרי משמע שאין כל חילוק וא"כ פשוט למה נקטו אותו לשון בגמרא שהרי אין חילוק ביניהם

ברמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ח הלכה ב כתוב שיש כן חילוק ביניהם וז"ל ומצנפת האמורה באהרן היא המגבעת האמורה בבניו, אלא שכהן גדול צנוף בה כמי שלופף על השבר, ובניו צונפין בה ככובע ולפיכך נקראת מגבעת. והראב"ד בהשגות מבאר שהיה חילוק יותר גדול וז"ל ולפיכך נקראת מגבעת. א"א אני אומר אין מעשהו של זה כמעשהו של זה מצנפת ארוך הרבה וכורך אותו כריכות הרבה ככריכות הישמעאלים אבל מעשה המגבעות כעין הכובעין שלנו חדין מלמעלה והן קצרין. עכ"ל

ובאמת בדברי בעלי התוס' על התורה שם גם חולקים על רש"י וכותבים כדברי הרמב"ם

הדר זקנים שם וז"ל פ"ה היא מצנפת. ואינו נראה לפירוש הריב"א דפי' שהמצנפת היתה קטנה יותר לפי שהיתה לכהן גדול והוצרך לעשותה קטנה מפני הציץ שלא היה ממש על מצחו כי אם קצת על השערות ובין הציץ ומצנפת מונחין תפילין כמו ששנינו שערו היה נראה בין ציץ ולמצנפת ששם היה מני' תפילין ולכך הוצרך לעשותה קטנה לכהן גדול. אבל לכהן הדיוט לא היה לו ציץ והיתה מגבעתו גדולה ביותר: עכ"ל ועיי"ש עוד בפירוש הריב"א על התורה

עכ"פ ודאי שניהם נקראים באותו שם גם לרמב"ם וגם לראב"ד ששוניים במראה רק בתורה חילקו בשם כדי שידעו שיש שינוי בצורתם למשל היום יש לכל עדה סוג כובע אחר וכולם נקראים כובע וכשרוצים לחלק אומרים כובע חסידי וכו' כך הוא המצנפת שהוא שם כולל וכן מגבעת הוא שם כולל והגמרא נוקטת קבוע את השם מצנפת כשם כולל על כובעים וכמו שלמדנו כבר בדף י"ב ע"ב וכן בדף כ"ג ע"ב וז"ל הגמרא אמר רב נחמן בר יצחק: אף אנן נמי תנינא: על בשרו, מה תלמוד לומר ילבש - להביא **מצנפת** ואבנט להרמת הדשן, דברי רבי יהודה. עכ"ל וזה בכהן הדיוט שהרי תרומת הדשן אינו דוקא בכה"ג [וחיפשתי במאגרים לא מוזכר בגמרא אף פעם מגבעת רק לשון הפסוק מגבעות פעם אחת שציטטו את הפסוק משא"כ מצנפת כתוב בכל מקום וכנ"ל].

*

חילופי דברים

**הרב זאב וולף בנצלוביץ [עוסק במכון תורת הקרבנות] -
תגובה לקונטרס "הילוך כה"ג ביום הכיפורים" ותגובת הרב
נחום אריה ברנט**

לגבי הקונטרס על הליכת כה"ג ביו"כ ולגבי התגובה של הרב ברנט עליו

קודם כל לגבי הערות הרב ברנט

לגבי א. המרחק לעלות על שער המים הוא לפחות כ"ג אמה כי צריך לעלות גם גובה פני המים.

לגבי ב. המקוה על לשכת המדיחין איננו עליה וירידה אלא שווה לקרקע העזרה.

לשכת המדיחין ולשכת הפרווה הינם תת קרקעיות, (תוס' לא:), ומתוארת עליה מלשכת המדיחין אל על גבי לשכת הפרווה ששם יש מקווה, כלומר גג לשכת הפרווה משמש כמקום למקווה. התיאור באופן כזה אף שכדי להיכנס מהעזרה למדיחין צריך לרדת במסיבה, מפני שגם הלשכה היא קודש שהרי מוציא אליה את האימורין להדחה, לכן מתאר את חיבורה אל העזרה דרך מסיבה לגג לשכת הפרווה הסמוכה לה וכך מגיע אל פני העזרה.

*

לגבי הקונטרס הנפלא והחשוב של הרב עמנואל ראה.

א. אשריך.

ב. כתבת בהקדמה שהמתין כדי הילוך י"ב מיל לשעיר המשתלח.

זה כלל לא מדוייק שהרי לרוב גדול של השיטות היה עסוק בהוצאת אימורי פר ושעיר והכנתם להקטרה, וזה כידוע זמן רב.

ובנוסף אחר כל זאת גם קלע את הפר והשעיר במקלעות. גם זה לוקח זמן. הכל ביחד
בנחת יכול להגיע לכדי מחצית מזמן ההמתנה.

ג. כתבת בהקדמה שהמתין 24 אלף אמה ולכן נותר לו 10 מיל. לא הבנתי החשבון. הרי
גם אם נוריד מתשע ומחצה עד סוף היום

10 מיל, נותרו שלושים. 24 אלף אמה הם 12 מיל, א"כ נותר לו מארבעים מיל 18 מיל,
לא 7.

עוד יש להעיר טובא דפשטות המשנה וגם הגמ' דממתין רק 3 מיל עד שיגיע שעיר
למדבר ולא לצוק. וכן כתב המאירי במשיב נפש,

וכן משמע בריטב"א ס"ח ע"ב וכן הגיה הגר"א בגמ' למחוק קסבר רבי יהודה, כלומר
דלא פליג על ת"ק אלא מבאר מצד אחר.

1. למה אינך מחשב את ההילוך לטבול על שער המים, שזה עוד 60 אמה לפחות.

3. גם לרמב"ם ורא"ה וסמ"ג וריטב"א לא מסדר את המערכה. וא"כ כך נפסוק במהרה
בימינו.

5. סידור העצים לא מצריך הקפה למאירי, דכה"ג ביום זה עולה באמצע ויורד באמצע.

6. כדי לסייע לראשונים שלא צריך לדשן, נזכיר את המשנה המפורשת שלאחר שהאיר
המזרח הורידו כה"ג לטבילה ושחט התמיד.

12,42. לדעת רש"י שמקיף, הכוונה שמתחיל מתן דמים בכך שעומד ופניו אל הכבש
לכיוון צפון, וכמו בחטאת. א"כ כדי לתת מתנה ראשונה צריך

לילך מהטבעת השניה עד הכבש 90, ומשם להמשיך דרך ימין לקרן מזרחית צפונית 78.

13,14 כיוון שהפשט וניתוח והדחה אינם עבודות, למה נאמר שצריך בהם כה"ג.

18,22. הולכה מספיק שילך פסיעה אחת לפני שמקטיר. כ"כ הריטב"א י"ב ע"ב וכן
תויו"ט ב,ב וכן פר"ח במים חיים.

14,19,20 מנין שצריך הוא לנקות את הקרביים, ואם לא צריך אז גם אינה הולכה ולא
מוליך לשם. ואם הולך וניקה אז לא צריך אח"כ

לחזור לשם כדי לקחת אלא מנקה וחוזר עימם למזבח.

27. לא וודאי צריך להקיף. עיין 5.

32. מי אמר שצריך הוא לשים את הדשן של הקטורת והמנורה שם ולא בכהן הדיוט.

34. עיין 18.

38. עיין 5.

40. עיין 5. ועיין 18.

43,49,50. עיין 13.

45,51,108,120,124. עיין 18.

56,57 מותר לערב המנחות כולם יחד וכן הנסכים. עיין מנחות פ"ט ע"ב.

62. הגורל היה בעזרת כהנים. מקום הכשר לחטאת. (רש"י ל"ז ע"א)

68. עיין 5.

91. עיין אות ב לעיל.

93. ניתוח פר ושעיר היה במקומם בצפון מזרח המזבח, וקריאת התורה נעשית בעזרת נשים, לכן הולך לפחות 70 אמה.

94. צריך להוסיף את הדרך מעזרת נשים לשער ניקנור. כ20 אמה.

99. דם חטאת הולך על הסובב, אז אין 2 אמות של הילוך למקום הכהנים, וכן בחזור.

גם לא זורק אלא נותן בנגיעה באצבע על הקרן.

112. עיין 32.

126,127 אין כוונת הרמב"ם לתפילה אלא לעבודות התמיד בלבד. אין דין ק"ש בין הערביים ובוודאי לא ברכות שחרית.

138. עיין 5.

*

לסיכום יצא בחשבוני 5,346 אמה שהולך. ובבית שלישי שלא יצטרך כל כניסה ויציאה מקודש הקדשים להוסיף 40 אמה

אז יורד בחשבון 320 אמה ונשאר כ5000 אמה בערך.

*

תגובת הרב נחום אריה ברנט

ייש"כ על התגובה.

א. הזכרתי בדברי שהוא גובה כ"ג אמה

רק כתבתי שיש להוסיף לפחות מ' אמה של הילוך, אבל האיך נכנס למקוה זה לא ברור, אם היו מדרגות, או כעין סולם, ואז אין בזה הילוך, אלא טיפוס, ודו"ק.

ב. מה שכתב לגבי המקוה שעל גבי גג בית הפרוה.

מש"כ הוא אינו לשיטת התוס', דכתב התוס' (ל"א ע"א) ד"ה וכולן בקודש, בלשון הזה: דגג בית הפרוה אע"ג דשוה לקרקע עזרה לא היה לו פתח לעזרה משום צניעות לפי שכהן גדול טובל שם אלא היו נכנסין לו דרך לשכת המדיחין שהיתה תחת הקרקע ומשם מסיבה עולה לגג בית הפרוה.

ואם כן הכניסה ללשכת המדיחין, לא היתה דרך המסיבה, אלא דרך פתח לעזרה, ומהמסיבה היו עולין למקוה.

ולמה היה כך, כבר הקשה בדרך הקודש על זה, ויש בזה כמה תירוצים, ואכמ"ל.

*

חילופי דברים

שאלת הרב אריאל פורמן, מרבני 'אש התורה', צ'ילה

שלום רב

יומא כו: הביאו בגמ' משנה בסוכה מח: ורגמוהו כל העדה באתרוגיהן (בהקשר שניסוך המים היה רק בתמיד של שחר ולא של בין הערבים), יש לדון האם האי ורגמוהו היינו שהרגוהו או אינו אלא שרגמוהו בכוונה להציק לו, ועויין ביומא כג ב' שעלו בכבש וכו' האם רציחה קלה בעיניהן או חומר קדשים חומר בעיניהן ולא הביאו האי משנה כלל כראיה שקל בעיניהן איסור רציחה.

וקשה לומר שהסיבה שלא הביאו את זה כראיה הוא משום שאותו כהן היה צדוקי ומשו"ה קל היה בעיניהן לרצוח אותו, דמשום איזה טעם יהרגו אותו. [וקנאים פוגעים בו לא שייך כי אם בבעול ארמית]

יישר כח

אריאל פורמן

*

הרב שלום פולק

ברור לי שהכוונה להרוג כפשוטו [ועיין רש"י שם בד"ה נפגמה שכתב שהמזבח נפגם מהאבנים שזרקו עליו ולפצוע גם אסור ומזריקת אבנים ודאי שנפצעים לפחות] וא"ת איך מותר להרוג כמו ששאלתם לכאורה התשובה הוא כמו שכתב הרמב"ם במורה בטעם הריגת עיר הנדחת ומפני חביבות הדברים העתיק לשונו וז"ל בספר מורה הנבוכים חלק ג פרק מא וכן הוא הדין אצלי בכל עבירה שיראה ממנה סתירת התורה או המחלוקת כנגדה, ואפילו אכל אדם מישראל בשר בחלב או לבש שעטנז, או הקיף פאת הראש, לבזיון התורה מפני דעת שיתבאר ממנו שאינו מאמין שזאת התורה אמת, הוא אצלי הנאמר עליו את ה' הוא מגדף ויהרג מיתת כפירה לא מיתת עונש, כאנשי עיר הנדחת שיהרגו מיתת כופרים לא מיתת עונש, ולזה ממונם בשרפה ואינו ליורשיהם כשאר הרוגי בית דין. וכן אני אומר בעדה מישראל שזדו לעבור על אי זו מצוה שתהיה ועשו אותה ביד רמה יהרגו כולם, וראיה לדבר עכ"ל

והרשב"א בחרם נגד לימוד פילוסופיה וכדומה הביא דברי הרמב"ם הנ"ל לראיה שכל דבר שנגד התורה הוא דבר חמור מאוד מאוד

וודאי שהצדוקי עשה את זה כהפגנה נגד דעת חכמים שסברו שאין ניסוך המים מן התורה כמבואר שם [לשון הריטב"א פי' שהיה צדוקי ולא היה מודה בנסוך המים שהיא

מן התורה לפי שאינו מפורש בכתוב **ושפכו על רגליו "מפני בזוי"** ורגמוהו כל העם
באתרוגיהם].

*

אח"כ חשבתי שמי שלא מאמין בחז"ל הרי הוא אפיקורוס שהם מכלל מורידים ולא
מעלים וא"כ מותר להרגו וכלשון הרמב"ם הלכות ממרים פרק ג הלכה א וז"ל מי שאינו
מודה בתורה שבעל פה אינו זקן ממרא האמור בתורה, אלא הרי זה בכלל האפיקורוסין
[ומיתתו בכל אדם]. וממשיך בהלכה ב וז"ל מאחר שנתפרסם שהוא כופר בתורה שבעל
פה [מורידין אותו] ולא מעלין והרי הוא כשאר כל האפיקורוסין והאומרין אין תורה מן
השמים והמוסרין והמומרין, שכל אלו אינם בכלל ישראל ואין צריך לא לעדים ולא
התראה ולא דיינים [אלא כל ההורג אחד מהן עשה "מצוה גדולה" והסיר המכשול].

וא"כ אין כאן שאלה כלל וקיימו מצוה גדולה בזה שהרגו אותו ובפרט ע"פ הרמב"ם
הנ"ל כשזה להכעיס וכו'.

סיפור

אחרי במדבר / הרב נח גדליה קזקוב

התיצבו וראו!!!

משה לא ענה. עיניו היו עצומות ופיו רחש תפילה. צפניהו וזבדיהו לא התיקו עיניהם מדמותו ההדורה ושאו ממנה עוז ותעצומות.

לאט לאט החל העם שבמחנה להתפצל לכמה דעות מרכזיות, מה עושים, כיצד מקדמים את פני הרעה. היו שאמרו, נתפסנו, אין לנו דרך מילוט, הבה נקדם את פני הרעה נניף דגל לבן ונאמר, אנו חוזרים למצרים, חוזרים להשתעבד בעבודה קשה, לא חוזרים על המעשה הנמהר של הבריחה עוד. אחרים אמרו, אנו רבים, עשרות אלפים, ננסה את מזלנו במלחמה, אולי נקבל סיוע ממרום וננצח את המצרים. הקבוצה השלישית דגלה בהתאבדות, הבה נכנס כולנו למי ים סוף הפרושים לפנינו, נשקע במצולות במנוחת הנפש ולא נניח למצרים להתעלל בנו עד שתצא נשמתינו מתוך יסורים. הקבוצה הרביעית הייתה הנועות מכולם, היא המליצה על הקמת קול צווחה חזק ואחיד מגרונות כל העם, רעש איום ונורא שיפחיד את המצרים ויניס אותם בחזרה למצרים (מכילתא).

משה הסה את הקהל הרוגש, ואמר: יש לי נבואה אישית עבור כל אחת מן הקבוצות שנוצרו כאן. לקבוצה הראשונה הדוגלת בכניעה ובחזרה למצרים אני אומר: 'פִּי אֶשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תוֹסִיפוּ לְרְאוֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם'!... לקבוצה השנייה המדרבנת את הקהל למלחמה, אני אומר: 'ה' יִלְחֶם לָכֶם'!... לאותם מיואשים המבכרים להתאבד במר נפשם לתוך מי הים, אני מצהיר: 'הִתְיַצְבוּ! עֲצְרוּ וְאַל תַּעֲשׂוּ דָבָר, יִרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה''!... ולקבוצה המקורית הבוחרת בנשק התרועה והרעש, אותה אני מהסה ומשקיט המילים: 'יִאָתֶם תִּחְרִישוּן'!...

שקט השתרר במחנה. לא יאומן, אמרו צפניהו וזבדיהו זה לזה. איזו אומנות יש למשה, להשקיט ולהרגיע בכמה מילים את כל האלפים והרבבות הנמצאים כאן, כל אחד קיבול את הנבואה שלו במילים ספורות. וכהרף עין נותר כאן רוגע של פיוס ושלווה, כל הקבוצות התיישרו למצב של יישוב הדעת ושיקול המחשבה. כולם מאמינים למה ששמעו בלי להתווכח – 'יִיאָמִינוּ בֵּה' וּבְמֹשֶׁה עֲבָדוּ'!... (מכילתא)

אני חושב, אמר צפניהו, שעם ישראל נמצא עכשיו במצב של 'מעלת ההפקדה'. זהו מושג ששמעתי פעם בבית המדרש 'בית הלוי' המבטא דרגת בטחון נדירה, שבה האדם מפקיד את עצמו בידי אלוהיו. לא עושה דבר מעצמו, ומותיר לקדוש ברוך הוא לנהל לו את החיים. הרגשתי שברגע שאמר משה 'הִתְיַצְבוּ!' באותו הרגע כל העם העצום הפרוש לפנינו, הפקיד את עצמו בידי בוראו בבטחון, הוא פשוט התיצב, לא חשב ולא הגיב שום דבר מעצמו, הוא מסר את ההחלטות על גורלו בידי אביו שבשמים. מכח זה יכל משה להמשיך ולומר 'יִרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה''', כי מי שמפקיד את עצמו כבן בידי אביו בבטחון מלא, אביו עושה כל מה שצריך כדי להושיע אותו! (המספיק לעובדי ה' עמ' קה)

אם תשים לב, העיר זבדיהו את תשומת לבו של ידידו. משה התנסח בניסוח מרגש שאין כדוגמתו. מהרגע שאנו מתיצבים ומפקידים את גורלנו בידי הקדוש ברוך הוא, הוא נעשה בכך בעל הריב של המצרים ולא אנחנו. לכן משה לא אומר לנו 'וראו את ישועתכם', אלא 'ראו את ישועת ה', כביכול הישועה היא ישועה שהקדוש ברוך הוא בעצמו נושע בה ומושיע את עצמו ממנה. אנו לא עומדים לראות את הישועה שלנו, אנו עומדים לראות את ישועת ה'! את ה' מושיע את עצמו מצריו! (חתם סופר; חוט של חסד).

לכן, כשאמר משה 'ה' יִלְחַם לָכֶם', הוא גם הדגיש 'וְאַתֶּם תַּחֲרִישוּן', נכון שהתארגנתם גם למקרה של מלחמה, והוצאתם עמכם ממצרים כלי נשק, 'וְחַמוּשִׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם'. אבל נדרשת מאתכם התאפקות שמוכיחה את בטחונכם בצורכם, עליכם לנצור את הנשק ולא לעשות בו שימוש גם כשיהיה לכם את מלא הצידוק לכך! (ראה זוהר בשלח מז, ב; העמק דבר)

אני גם משער, ציין זבדיהו, מדוע לא רוצה הקדוש ברוך הוא שנשתמש בכלי הנשק שלנו כלל. אם רוצים נס שמלובש בדרך הטבע, צריך שכולנו נבטח בטחון אמיתי ואמונה שלמה כדי שהטבע לא יתנגד אלינו כפי שהוטבע בו, ואם הטבע קובע שרוב ואיכות כלי הנשק המצריים איכותיים ועצמתיים יותר משלנו, דרושה התערבות אלוקית משמעותית מאוד לכפות את הטבע שהוא נגד טבעו תחתינו, לזה צריך זכויות עצומות של אמונה ובטחון, דבר שאי אפשר להבטיח שיש לכולנו. אבל אם מראש, אנו נוטשים את המערכת הטבעית ופועלים בדרך עליונה ממנה שאיננה כפופה כלל לדרכי הטבע, כאן זה לא תלוי בבטחוננו של כל אחד מאתנו, די שחלק מאתנו יבטחו כראוי בבורא עולם ויבקשו ממנו בתפילה נרגשת לפנות אל דרך המלחמה השמימית והעליונה - כדי שבורא עולם יעשה כן, וכשהוא יבחר בדרך הזו אין טבע חמרי ומגושם שיכול לעמוד כנגד מערכת מלחמה רוחנית שהיא נצחית וחסרת גבולות ומעצורים (אפיקי יהודה).

שמעתי פעם מחכמי 'בית הלוי', שההבדל בין שני מיני המלחמה הללו הוא הבדל תהומי כבין שמים וארץ. יש מלחמה שבה הקדוש ברוך הוא מוריד שכינתו אל הארץ ונלחם באויביו כאן למטה על פני האדמה. זו הצורה שנלחם בה הקדוש ברוך הוא עד עתה במצרים. היא מלחמה בגדרי המידות של העולם הזה הנעשית על ידי שבע הספירות התחתונות שבעשרת הספירות. יש מלחמה אחרת, ובה הקדוש ברוך הוא אינו מוריד שכינתו להלחם בארץ, אלא היא נותרת למלעלה בגבהי מרומים ונלחמת משם לפי המושגים שלמעלה, בגדרי שלושת הספירות העליונות מהשגת עולמנו. במלחמה שכזו הקדוש ברוך הוא לא מנצח את אויביו, אלא הם כלל לא מתחילים להלחם כנגדו, כי אין להם את האפשרות אפילו להתחיל במלחמה, הם מושבתים מלכתחילה מכל פעולה. זו המלחמה שנראה עתה מול עינינו (אדיר במרום עמ' קפא ועל האי תאיבו).

אני שמתי לב לעוד הבחנה עדינה, אבל עצמתית שאין כדוגמתה בתוך דבריו של משה. הוא אמר: 'כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסִּיפוּ לְרִאֲתָם עוֹד עוֹלָם! ה' יִלְחַם לָכֶם!'. דהיינו באמת היינו אמורים להמשיך במאבק שלנו עם המצרים לעולם ועד - 'עַד עוֹלָם!', וכך גם אמור לקרות, כי מצרים מגלמת את הרע ואנו מגלמים את הטוב, וזה

מאבק שלא נגמר כל עוד ולא הגיע העולם לתיקונו. ההפתעה היא שמרגע זה, אנחנו מתייצבים לצידו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר לנו 'הַתִּיַצְבוּ', והקדוש ברוך הוא ממשיך את המלחמה במקומנו, 'ה' יִלָּחֵם לָכֶם' (שפת אמת בשלח תרנא).

מה תצעק אלי?!

משה עמד בתווך לאחר ששקטו הרוחות והתייחד עם בוראו כשעיניו נשואות כלפי מעלה. השקט היה חד כסכין, הם יודעים שברגעים אלו, שלא ככל הנביאים – 'כשמתנבאים, אבריהן מזדעזעין! וכח הגוף כשל! ועשתנותיהם מתטרפות! ותשאר הדעת פנויה להבין מה שתראה'... כאן הם רואים מהלך קדוש ונשגב יותר – 'משה רבינו מתנבא והוא ער ועומד, וכמו שאין אדם נבהל לשמוע דברי חבירו, כך כח בדעתו של משה רבינו להבין דברי הנבואה והוא עומד על עומדו שלם. כל זמן שיחפוץ רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו' (רמב"ם יסוה"ת ז, ב.ו). ברגעים אלו שותקים הכל ומצפים לשמוע את דבר ה' ביד משה עבדו.

משה עוצם את עיניו ושומע את הקול מדבר אליו – 'מה תצעק אלי? דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ!...' קול הנבואה מפיו של משה נשמע בכל המחנה.

מעניין תמהו הכל, איזו תביעה יש על משה מדוע הוא צועק, וכי מה הוא יכול לעשות במקרה שכזה אם לא לצעוק אל ה'? צפניהו וזבדיהו תמהו זה באזניו של זה, הרי אם יבא אדם אל הרופא באמצע הלילה ויעיר אותו מן השינה לבוא אל חולה מסוכן. הרופא התעטף במהירות בכתונת הלילה שלו, יצא אל הלילה הקפוא רועד כשעיניו נוקשות, הוא בא אל בית החולה והתברר לו שהוא הוער משנתו בקריאת שוא על הצטננות קלה שלקה בה המזמין. ברור שיש לו תרעומת על הניצול המחפיר של רגישותו לפיקוח נפש, הוא יכול לומר אל המצונן המפונק ההוא: 'מה תצעק אלי? חכה עד הבוקר ונדע מה לעשות עמך. אבל אם באמת יבא הרופא ויראה שהגיע החולה אל פי פחת ושערי מוות פתוחים לפניו, כאשר ברגע קט הצליח להשיב נפשו לפני שתשוב אל האלוקים, האם גם אז תהיה לו תרעומת מדוע העירו אותו באמצע הלילה?! ודאי שלא!... וגם אנו שואלים, למתי נועדה אפשרות הצעקה אל ה' אם לא למצב דחוק וביש שכזה?!

רבי אלצפן ששמע את שיחתם, הגיב ואמר. אבאר לכם את עומק דברי הנבואה ששמע משה. אמשול לכם משל. היה בן אחד, ילד תפנוקים שגדל בביתו של אב עשיר מופלג, לא חסר לו דבר, וכל משאלה שהעלה על דל שפתיו התמלאה מיד ללא שהיות. הלך הבן וגדל, כשאביו החל לדאוג לעתידו, כיצד הוא יתמודד עם הצורך להשיג דברים בעמל וביגיעה כשיגדל ולא ימשיך להתפנק לעולם. הוא פנה אל בנו ואמר לו: מהיום אני נותן לך שלושים זהובים בשבוע אם תשיג אתה בעצמך ששה זהובים, לא אחד פחות, אם לא תשיג אתה בעצמך ששה זהובים מלאים לא תקבל את שלושים הזהובים שלי!...

נאלץ בן התפנוקים להניע לראשונה את אבריו המנוונים, יגע מעט והצליח להשיג חמשה זהובים בלבד. הוא פנה לאביו ואמר לו: הרי אתה מתכוון לתת לי שלושים זהובים, מה הוא עבורך אותו זהוב בודד שלא השגתי, אני מאמין שתוכל לותר לי עליו

במקרה זה. אך שריר לא זע בפניו הקשוחות של האב, הוא רכן אל בנו והסביר לו. אני מסכים שתעזר בי רק כאשר עשית עד הסוף את כל מה שאתה יכול לעשות, לא נותר לך אפילו מאמץ קטנטן, אני לא נכנס לתמונה כל עוד ולך יש עוד אפשרות לעשות בדרך שלך את המוטל עליך לעשות. אני אמדתי את כוחך להשיג ששה זהובים בשבוע, אם לא השגת רק חמשה, הדבר מוכיח שלא עשית את כל מה שאתה יכול לעשות. לא אוותר לך, אני אחלץ לעזרתך רק כשלא ישאר לך עוד מה לעשות בעצמך, כל עוד ותוכל להשיג אפילו עוד פרוטה אחת.

גם כאן, אמר רבי אלצפן לאזניהם הכרויות של צפניהו וזבדיהו. אנחנו חושבים שהגענו כבר אל הקיר, עשינו כל מה שאנחנו יכולים לעשות, אנחנו סגורים מכל הכיוונים, ים, חיות רעות וחיילי מצרים, לכן יש לנו את הזכות להתחיל לבקש עזרה - ולצעוק... אבל לא, טעינו, 'דַבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ', קו חוף הים איננו המעצור האחרון, מלהכנס אל המים עד החוטם עדיין לא מתים, עדיין לא עשינו כל מה שאנחנו יכולים לעשות בחיים. נאמר לנו - וַיִּסְעוּ!... נכנס אל הים, רק כשיגיעו המים עד חטמינו ולא נוכל להכנס בהם עוד בלי למות, אז תהיה לנו הזכות לצעוק. אני מאמין שאז כבר לא נצטרך לצעוק, הישועה כבר תבוא מאליה (המגיד מדובנא).

רבי אביתר, שהצטרף גם הוא לשיחתם, הוסיף ואמר: גם לי התעוררה הבנה בנבואה זו על פי סיפור ששמעתי, סיפור שאירע פעם במדינה רחוקה. מלך אחד כרעה בתו ללדת והקשתה בלדתה, ציריה הלכו וגברו ונפשה עמדה לצאת ממנה מרוב יסוריה. הרופאים עמדו נואשים ופכרו ידיהם ביאוש מר. המלך קרא בדחיפות לחכם גדול המפורסם בחכמות רבות וזעק לפניו להציל את בתו. החכם הציץ בפניה של היולדת ולחש לאזניו של המלך: הוצא כל איש מחדר היולדת ופרסם בכל המדינה כי בת המלך ילדה למזל טוב. אבל, אבל היא עדיין לא ילדה, גמגם המלך במבוכה. אני יודע, השיב החכם, אבל אם חפץ אתה בחייה של בתך, עשה כעצתי, שלח כרוז שיסתובב בכל רחבי הממלכה ויכריז על האירוע המשמח - לידתה של בת המלך.

המלך עשה כעצתו. חיש מהר נשכרו כרוזים שהסתובבו בחוצות הערים והודיעו לאזני כל את דבר הבשורה. ואכן תוך זמן קצר ילדה בת המלך בקלות את תינוקה ומצבה הוטב לאין ערוך. המלך המופתע שאל את החכם: מה אירע כאן, מה היה הסוד?... אומר לך, ענה החכם, יש לך שונאים רבים החפצים ברעתך, כאשר הם שמעו שבתך מקשה לילד, יחלו אלו בלבם ואף בפיהם שמצבה יתדרדר והיא תשבוק חיים לכל חי, הקנאה והעין הרעה פעלו את פעולתם עליה ואכן מצבה היה נואש. אמרתי בליבי, כל עוד והם חושבים שהסכנה קיימת הם לא מפסיקים לייחל למותה ואכן הם מריעים את מצבה. כשידעו שהענין כבר לאחר מעשה, הבת ילדה למזל טוב ומצבה משתפר, הם יתייאשו מתקוותם, וכך באמת יטב לה.

כשיודעים המצרים וכל האומות ושריהם שבשמים שישראל כעת במצב של דין וסכנה, הם מקטרגים ומשטינים על ישראל ומחמירים את מצבם. הקדוש ברוך הוא אמר למשה - 'מַה תִּצְעַק אֵלַי', אל תיצור תחושה של הסטריה שמחזקת את בעלי הדין לקטרג על

ישראל בידעם את מצבכם הנואש. אדרבה – 'דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ'!... כשיראו הכל שאתם נוסעים לתוך הים, הם יבינו שהענין הסתדר, אתם כבר לא במצוקה, הנה אתם ממשיכים את דרככם כרגיל. באותו רגע גם הם ישתקו בהשלמה ובאמת תבוא ישועתכם בלי קושי (מהר"י מבעלזא בשם בעל הנועם אלימלך).

”מתוך ההפיכה” – סיפור היסטורי מפעים, מהעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים וינשטוק

[נ.ב. נסמכתי על ספר שמחברו כתב את הספר בארה”ב בשנת תשנ”ז וקיבל הסכמות רחבות מגדולי הרבנים באמריקה. זה נכתב לבני ולבנות הנעורים החסידיים בשפה האידית ועשיתי לזה עיבוד ספרותי רחב מאד. אני לא אחראי לתוכן]

פרק ס”ה ”בלשכת הגזית אצל המו”צ”

תקציר ענייני:

אפרים זלמן מוטרד מכך שחיים שלום גיסו לשעבר אינו מראה שום סימן לשוב בתשובה, הוא מתלבט מאד אם יש טעם בכל הפגישות, אבל איך אפשר להפקיר אותו לסט”א, אם לא יעשו מאמץ רציני, אין ספק שהוא ייטמע עוד ועוד בצבא ואולי יהיה לאחד ממנהיגי מפא”י שונאת הדת. האם מותר להפקירו אותו לגורלו והלא כפי שחייבים להציל הצלה גופנית חייבים להציל מי ששוקע בטיט היום.

אבל במה יביא אותו להפסיק לחלום על חיי חילוניות הלא חיי ההפקרות יותר קלים מחיי תורה?

*

קשיי ההתמודדות.

אין ספק שפעמים רבות עדיף לא להיות בצומת קבלת החלטות, אין דבר יותר טוב מכך, שמישהו אחר מקבל עבורך את ההחלטות ואתה צריך רק להתרגל שהדברים מכאן ואילך יתנהלו בלי שאתה תהיה משפיע עליהם. כמעט שאין איש בר דעת שאינו חושב כן, וכי למה לו כאבי ראש מיותרים, אם צריך הגלגל להסתובב שיסתובב גם בלעדיו.

כך הרגיש רב משה יוסף אחרי שאפרים זלמן בנו הכניסו לצומת ההחלטה בקשר לעתיד חיים שלום.

כיהודי ירא וחרד שעושה הכל על פי רבו המו”צ שמורה אותו כבר שנים רבות, מעולם לא סר מדבריו, כל מה שציווהו עשה בלי רתיעה, גם הפעם לא יסור מכל אשר יצווהו, אם יאמר לו שזו הדרך הנכונה, לא יסור מדבריו ימין ושמאל, על זה בטוח הוא שלבסוף יוכל לגבור על הקושי שלו לקבל.

הוא לא מצא עוז לשתף את זוגתו ולו ברמז קל על המתחולל בלבו השסוע כמה וכמה ימים, היא לא תוכל לקבל את דבריו בצורה אובייקטיבית, עדיף להודיע לה כשהדברים יהיו יותר מבוררים מפי המו”צ.

כחסיד ומקבל אמיתי, החליט רב משה יוסף הויזמן שאת הכל עליו לדחות עד לשעת ההכרעה.

”אל תצור צרת מחר כי לא תדע מה ילד יום” זה הקו המוביל שחינכונו חכמינו ז”ל.

אבל כשהגיע לכלל מעשה, לא היה מסוגל לגשת אל המו”צ, הוא חש שאין לו את העוז והכוח לגשת ולספר על הרעיון הזה, מיום ליום דחה את ההחלטה בתירוץ זה או אחר, אבל אפרים זלמן לא ויתר לו הפעם, הוא הגיע כמה פעמים לבית, כל פעם עם תירוץ כזה ואחר, כדי שאמו לא תחוש שהוא מכוון לשידוך עם חיים שלום.

”אבא כל יום שהוא נותר בצבא הוא יעמיק את האחיזה שלו בסט”א, בקרוב הוא עומד לקבל דרגה בכירה יותר, זה יתן לו יותר חלומות שהוא מתקרב למטרה, ככל שיהיו יותר דמיונות יקשה לשדל אותו לחזור בו” תינה בפני אביו את צערו הגדול.

כשראה משה יוסף כי הדבר נוגע לנפש בנו אפרים זלמן עד עומק השיתין, הגיע אל המו”צ כולו שבור ורצוף.

המו”צ ביקשו לבוא אליו בעוד שבוע ובס”ד יתן לו מענה ברור.

נפתלי הרטשטיין נהיה סנטור במפלגה הדמוקרטית בארה”ב

מיום ליום עלתה קרנו של נפתלי האברך הצעיר בעיני חבריו למפלגה על עמידתו האיתנה על עקרונות, הוא ידע לשלב פעילות פוליטית עם שמירה קפדנית על לימוד ושמירת כל המצוות, הוא לא בוש בדתו, בשעה שהיה צריך להתפלל היה פורש אפילו באמצע ועדה חשובה.

החברים הבינו אותו, הם ידעו שיש רגע מסוים שאי אפשר להטריד את מיסטר נפתולע [הוא לא חיפש לזה תחליף גויי כדוגמת הרפורמים ודומיהם שלאיש מהם לא היה שם יהודי, דווקא זה מצא חן בעיני הגויים, הם לא אהבו את המתרפסים למיניהם שאין להם שום עקרונות רק קידום אישין] הוא גם שמר על סדרים, ישנן שעות שהוא שקוע בלימודו, הוא גומע מסכתות לבדו, פעמים יושב הוא חמש שש שעות ברציפות, כששום דבר לא מעניין אותו רק בירור הסוגיא, הוא לא יעזוב אותה בלי לברר את כל היסודות.

טבעו העקשני גרם שלא הסתדר עם חברותות, הוא העדיף ללמוד לבד, כך יכול היה להתקדם בלי שיהיה איזה מפריע, הוא סיים מסכתות ברהיטות רבה, הוא לא פסח על חלק העיון הישיבתי כפי שהורגל בה עד עתה, הוא שקד על המפרשים השונים שהיו לו בספריה העשירה שבנה לו חמיו מנדי קאהן שהעריצו מאד וחיפש עבורו ספרים יקרי ערך כדי שיוכל להעמיק בתורה באין מפריע.

נפתלי השתדל מאד שהפעילות הפוליטית לא תפגע בלימוד התורה, לצורך זה סידר סדר יום קפדני כדי שידעו חבריו במפלגה באלו שעות ניתן להשיגו ובאלו שעות הוא לא קיים בתודעה, הוא בנה לעצמו מערכת יום מדוקדקת והצליח לשלב את החיים הפוליטיים בלי להרוס את סדר היום שלו.

מצוה אחת החזיק בידו בכל כוחו ”כיבוד אב” הוא טיפל באביו שהזדקן מאד בטרם עת, מאז נודע לו על מות בנותיו עם כל משפחותיהם כרע תחתיו, הוא לא יכול היה להכיל

את גודל האסון, כתוצאה מהצער הרב לקה בלבו מאד הוא לא חזר לעצמו לאחר ההתקף החמור שתקפו, הוא איבד לחלוטין את שווי משקלו ולא יכול היה לנוע אפילו פסיעה אחת בלי לחשוש שיפול ארצה, הוא נאלץ לשבת רתוק לכסא גלגלים כמעט חסר תנועה.

בימים אלו התגלה נפתלי כבן מסור ביותר, לא היה יום אחד שלא התייצב אצל אביו כדי לדעת מה חסר לו הוא שמר מכל משמר את הזמנים שהקדיש לאביו רב יואל שכבר היה חלוש ביותר, הוא שיכן אותו בבית אבות יהודי שדאגו מאד לזקנים, רב יואל היה במצב גופני ונפשי קשה מאד, הוא לא היה מסוגל לעשות פעילות עצמית שתזרים חיות בקרבו, רתוק לכסא גלגלים כשאח צמוד אליו כמעט כל שעות היום, למרות שלא היה יותר מבן 70 שנים הזקין בטרם עת, למי שלא הכירו נדמה היה כי הוא בן 90 ומעלה.

על כל הצרות נוספה לו מחלת פרקינסון בקצב מתקדם, מחלה שמזקינה את הגוף במהירות ומנוונת אותו כמעט לחלוטין, המחלה נגסה בו באכזריות עד שהפך להיות סיעודי באופן מוחלט, נפתלי דאג לו מאד שחלילה וחס לא יחסר מאומה, הוא ישב לידו שעות רבות עם ספרים ואף היה מקריא לו עיתונות באידיש, כדי שידע מה נעשה בעולם, אבל כל הפעילות לא הועילה במיוחד, רב יואל היה מאד דיכאוני, עד שדבר לא עניין אותו יותר, מאז הידיעה המרה שבנותיו עלו השמימה עם כל צאצאיהם, מרגע שהפנים את הידיעה שבנותיו וחתניו וכל משפחותיהם אינם בחיים, לא יכול היה לשוב אל עצמו.

הוא לא התנחם בנפתלי שהקים משפחה לתפארת ויש לו ב”ה כמה ילדים חמודים שממלאים את העולם בעליצותם, הוא ב”ה מותיר אחריו המשך, כמה מניצולי השואה זכו שנותר להם זכר כל שהוא! רבים עוזבים את העולם בלי להותיר אחריהם כל זכר.

מחלת הפרקינסון והמלנכוליה (דכאון עמוק) המיתו כל חיוניות שלו בלא רחמים, דומה היה לעץ יבש שכל הלחלוחית אזלה ממנו, מיום ליום התכנס יותר ויותר בתוך עצמו, עד שפסק לדבר כלל, כשהיה נפתלי מבקרו בהה בו בעיניים מזוגגות, לעיתים נדירות הוציא מילה מפיו, בעיקר להתלונן על כאבים, חיוך קל לא עלה על שפתיו, חוסר שיתוף הפעולה שלו עם המטפלים גרם להעמיק את מחלתו מאד, לא עבר זמן רב והוא שבק חיים לכל חי, בגיל 77 שנים.

נפתלי התאבל עליו מרה, הוא היה קשור לאביו בלב ונפש, מיד לאחר השבעה והשלושים הקים לזכרו קרן ”חסדי יואל” שעזרה למשפחות במצוקה, הוא גם דאג להעביר סכומי כסף מכובדים לארץ ישראל לכולל ”שומרי החומות” כדי שמניין אברכים יראי ה’ ילמדו משניות לזכרו במשך עשרים שנים, כך הצליח להנציח את שמו הטהור שלא ישקע בתהום הנשיה.

שנה רודפת שנה ומעמדו של נפתלי מתרומם, הוא היה מדלג ממקום למקום ברחבי ארה”ב, כשהוא חורש את כל סניפי המפלגה ונושא נאומים באנגלית מצוחצחת, הוא היטיב לדבר בסוגיות פוליטיות שונות, כשהוא מחווה דעתו בסוגיות סבוכות ביותר ברהיטות רבה, בכך התחבב על עשרות סנטורים מחברי המפלגה, כוכבו דרך בשמי

הפוליטיקה, העיתונות שחה על המטאור הפוליטי החדש שכובש בסערה את העמדות הבכירות במפלגה, עד שהיו שהתנבאו שעוד יוביל במרוץ לנשיאות.

לאחר עשר שנות פעילות אינטנסיבית נעשה סנטור בבית הנבחרים של ארה”ב, בכך השיג את חמיו שהיה מושרש במפלגה שנים רבות לפניו ולא התקדם כל כך, לחצים כבדים הופעלו עליו, להתאים את עצמו לפי רוח הזמן, לגודל החרפה היו יהודים רבים מחברי המפלגה שהיו שותפים בלחצים הללו, הם בושו ברב נפתלי שהיה בעל זקן מלא ופאותיו הוסתרו מתחת כיפת קטיפה גדולה, ניכר היה עליו כי יהודי הוא בכל מהותו, ואילו הם התרחקו מצור מחצבתם.

למרבה הצער פעלו הלחצים את פעולתם במקצת, ר’ נפתלי נפתח קצת יותר לעולם, ככל שהתקדם בפעילותו המפלגתית, קבע פחות עיתים לתורה, אך השתדל לשמור על לימוד קבוע שני סדרים ביום, הוא שיפץ את חזונו החיצונית, זקנו לוטש וצוחצח על ידי מספריים ופאותיו סורקו מאחורי אוזניו, הוא כבר נראה ”דמות אמריקאית עם תווים חרדיים” אבל שמר בקפידה על כל הדינים ולא הקל במנהגים, את בניו ובנותיו דאג לחנך בחינוך קפדני, הצניעות הייתה בראש מעיינותיו, את בניו שלח לתלמודי תורה מהשורה הראשונה והקפיד מאד ללמוד עמהם כדי שיגדלו בהתאם.

מהותו הייתה חזקה והחינוך הקפדני בימי ילדותו לא נתנו לקרר את שייכותו לדת, הוא השתדל בכל מאודו להתפלל בבית כנסת כדי שלא יחסר קדיש וקדושה וקריאת התורה. אחרי הכל, הוא היה סמל ודוגמא לאדם שלא בוש במקור מחצבתו.

לא אחת היו לו ויכוחים קשים עם הרפורמים והקונסרבטיבים שהיו הרוב בין נציגי המפלגה הדמוקרטית היהודיים, נפתלי עמד כחומה בצורה ולא נסוג. וראה זה פלא בעוד היהודים מתביישים בסנטור החרדי שמראהו יהודי מובהק כל זה לא פגם ביכולותיו הדיפלומטיות של חבר בית הנבחרים הצעיר, הגויים היו עומדים נפעמים מהיכולות שלו שלמד את כל מערכת החוקים וידע לצטט בעל פה חוקים שאיש לא התחיל לדעתם, הוא היה מעורב בכל תהליך בחירה של שופטים ואף היה בין האלקטורים שבחרים בנשיא ארה”ב.

עוד תפקיד גדול צפון לו בעתיד, אך הבה לא נקדים את המאוחר.

*

בנגי החתרן משנס מותניים.

אל”מ מ’ היה אדם ממורמר מאד, ככל שעוברים הימים עליו בניהול המחנה, נראה שבזה יסיים את הקריירה הצבאית שלו, תקופה ארוכה מחכה הוא לקידום כל שהוא, פניותיו הרבות לאלוף משה בריל (הרכבי) שהיה האחראי על השיבוצים נדחו בזלזול, משה בריל לא ראה בו דמות מפקדת מתאימה, הוא הצטייר בעיניו כאדם אפרורי שאינו מצטיין כמעט בשום תחום, פעמים רבות תמה אותו אלוף לעצמו, איך הגיע מ. בכלל לתפקיד בכיר כאלוף משנה? הלא זו דרגה בכירה מאד בצבא! האם לכל אדם ששירת

שנים טובות ב"הגנה" מגיע תפקיד כה בכיר? הוא לא ידע את סוד הפרוטקציה שהייתה לו מהרמטכ"ל הקודם רא"ל יעקב דורי בן דודו.

ברם אל"מ מ. משוכנע היה בכנות כי הוא כשיר כמעט לכל התפקידים הביצועיים.

מה שלא ביצע אותם בפועל, כי לא מכירים בכישורים הנפלאים שלו, ברגע שיתנו לו את ההזדמנות זה יקרה, הוא חלם לפקד על חטיבה שלימה ומשם הדרך פתוחה להיות מפקד על דיביזיה (מערך גדול של כמה חטיבות) הוא גם לא בוש לחלום להיות אחד מאלופי הפיקודים, זה נראה לו ממש מתאים ככפפה ליד, למעשה חש מתאים לכל מקום, מלבד חיל האוויר וחיל הים שם לא הייתה לו אפשרות להשתבץ, גם הוא מסכים שיש כמה תחומים שהוא לא ספץ.

אבל הוא יכול להיות צנחן מהולל, מפקד חייל שריון חייל תותחנים חייל קשר, אפילו חייל הנדסה לא נראה לא כל כך רחוק, זה שלא ניסו אותו זו הבעיה שלהם, הוא מוכן להיות בכל מקום, יש לו תושיה וכושר אלתור מופלא, לכל הפחות לדעת עצמו, כך יהיה מהחלק האחראי ביותר בפיקוד הצבאי, לצורך זה, כל רעיון ואפילו ההזוי ביותר שיקדם אותו בעניין, ראוי וכדאי לנסות אותו.

בנגי הכיר את חולשות המפקד, אחד החלקים החזקים בו, לזהות חולשות, הייתה לו עין חדה ביותר, הוא היה קורא אנשים כמו מתוך ספר ופועל בהתאם, הוא עשה על אותו אל"מ מ. דוקטורט שלם, המסקנה שלו הייתה, הבחור מוכן למכור את כל היקר לו עבור קידום כל שהוא בצבא, הוא הבין שאם יכניס אותו "לעניינים" הוא יעזור לו רבות בתוכניות שלו. בנגי ידע איך לחבב עצמו על אנשים, להחניף וללקק במקומות הנכונים ובשעה הרצויה.

במשך מספר ימים שטף בנגי את מוחו, כי חייבים להצר את צעדי חיים שלום שמתכוון לכבוש את התפקידים האחראים בעתיד, הוא בתהליך עמוק של חזרה בתשובה, אין ספק שלא יבליט את תהליך חזרתו בתשובה, הוא יפעל בשקט ואם הוא יגיע לדרגים הגבוהים, ישנה את האוירה החילונית מאד בצבא, בצעדים שקטים בלתי מורגשים.

קיימת סכנה עצומה שהוא יעשה את הצבא "חצי חרדי" יתכן שידרוש הקמת בתי כנסת קבועים כדי שחיילים יוכלו להתפלל במניין, הוא יתקדם אחרי כן ויסדר שיעורים מרבנים חרדיים שיגיעו במיוחד מירושלים או בני ברק, כדי להכניס אוירה של תורה, משם הדרך פתוחה להבאת מרצים שיעודדו לחזרה בתשובה, אחרי כן ידרוש להכשיר את כל המטבחים עם הכשר הבד"ץ, בשבת לא יתקיימו מבצעים שונים, כדי שלא יהיו חילולי שבת, במצב הזה הוא יביא את הצבא לרגרסיה (נסיגה) מוחלטת חייבים לעצור אותו כבר מעתה.

כשחיים שלום ביקש העברה לחדר פרטי בצד השני של המחנה, כבר היה אל"מ מ. אחד מחברי הקבוצה, בהתאם לכך בחר לחיים שלום חדר עם בחורים משתפ"ים כדי שצעדיו יהיו גלויים לבנגי בכל פרט. כמו כן נקבעו בו שלושה חרירי הצצה בפינה נסתרת, כך הייתה לחבורת בנגי גישה קלה להציץ על חיים שלום, בשעות לא שעות עקבו אחריו

וידעו כמעט כל מה שהוא עושה, שני חברי החדר ארי ומוסי [שנבחרו בקפידה להיות חברי חדרון] השתדלו להעביר את חלקם, כל צעד קטן של חיים שלום נחשף כבר מההתחלה, בנגי' שהיה חכם מאד ידע מראש כל צעד של חיים שלום שלא נזהר די שמעשיו יהיו חסויים לחלוטין.

בנגי' הכין תכנית שלימה עם אל"מ מ. איך לסלק את חיים שלום מהצבא ולפקוח את עיני המפקדים הבכירים על הסכנה החמורה שמרחפת על הצבא מחיים שלום שעלול לחרד את הצבא רח"ל, אין ספק שעל כזו פעולה חשובה יתגמלו אותו בהתאם, הוא יבקש על כך העברה לתפקיד יותר מכובד.

אל"מ חיכה להזדמנות להיפגש עם האלוף חיים לסקוב [ראש מה"ד] חודשיים עברו עד שהגיעה ההזדמנות, ביום המיוחל נסע למשרד בו ישב, היה עליו לתת דיון וחשבון על הנעשה במחנה שתחת פיקודו בשנה האחרונה, הוא הכין מסמכים מסודרים להפליא מתויקים בניילונים, חידוש באותם ימים, בין היתר טמן מסמך על חיים שלום, הוא שם זאת במקום זניח שלא יראה שהוא בראש מעיינותיו, במסמך גולל לפרטי פרטים את כל הפעילות של חיים שלום, לצורך זה עשה העתקות מספר "שב שמעתתא" שהיה ברשות חיים להוכיח כי הוא הוגה ב"ספר דת" הוא גם נפגש כל תקופה קצרה עם חסיד ממאה שערים ששוטף את מוחו, אין ספק כי הוא מעוניין לשוב בתשובה, זו שאלה של זמן, מתי יהפוך להיות סוכן חרדי שיפעל לחרד את הצבא, לפיכך המלצתו לאלוף, להרחיק את חיים שלום מכל פעילות שיכולה לקדם אותו בסולם הפיקוד.

האלוף הבטיח לו לעבור על התזכירים ולהשיב לו בקרוב תשובה.

אך בפועל לא קיבל שום מענה, לאלוף חיים לסקוב יש סדר יום שונה מכולם, הוא פועל לפי מה שנראה לו, אל"מ מ. עניין אותו כשלג דאשתקד, הוא קיבל את חוות דעתו של האלוף משה בריל שכדאי להקפיא את אל"מ במחנה הצבאי, להתייחס אליו כאילו הוא אויר, כך לבסוף יבקש את שחרורו המהיר מהצבא.

אל"מ מ' המתין עד בוש, הוא ניסה לשלוח הודעות בכל מיני דרכים, לברר למה אין היענות לתזכירים ששלח, הוא גם יצר קשר טלפוני עם מזכירות האלוף, אבל תמיד התשובה הייתה לקונית: האלוף עסוק מאד, בהזדמנות הראשונה יצרו איתך קשר. אתה בעדיפות הראשונה שאין למעלה ממנה.

את העדיפות הראשונה הרגיש מ. על בשרו כשנאלץ להמתין עד בוש, עד שנואש.

חוסר המזל שלו הגביר את שנאתו לחיים שלום, כאילו הוא אשם בכך שלא לוף חיים לסקוב אין עניין בו. מ. נשבע לחפש את חיים שלום בנרות, ברגע שתהיה לו תקלה אמיתית הוא ידאג שיטוס כמו טיל מהצבא.

*

לאחר שחיים שלום החל לקבל את ההודעות המרגיזות שנטמנו בתוך ה"שב שמעתתא" שמטרתם הייתה להראות לו כי כל מעשיו גלויים, החל לחוש כחיה במלכודת, הוא הבין

כי בנג'י המרושע עושה כל מאמץ לדחוק אותו החוצה, הוא לא ידע את נפשו מרוב זעם ופחד, מערבולת מחשבות עברו במוחו, מה עליו לעשות? אולי עליו להפסיק להיפגש עם אפרים זלמן חברו האהוב, ברגע שיוריד פרופיל לא יוכלו להצר את צעדיו.

אבל מי אומר שבכך יסתפקו? נראה כי בנג'י גמר אומר לסלקו מן הצבא, בלי קשר למה שהוא עושה, הוא שונא אותו מאיזו סיבה שהיא, בלי קשר למפגשים עם אפרים זלמן, אדרבה הוא זה שגירה את רב משה יוסף להיפגש עמו במטרה להשמיצו ולהביא לפרישתו מהצבא, המטרה סומנה, הוא מפריע לכמה אנשים בעצם שהותו בצבא, הם לא יכולים לישון בלילות כל עוד הוא נמצא במקום.

אם כך, מה שרק יעשה יביא את סופו, אין לזה קשר לפגישות, אדרבה עליו לפעול בצורה שיראה לכולם שהוא אדון לגורלו, הוא לא מפחד מאיש, הוא יפגש עם אפרים זלמן כל אימת שרק יודמן לו ובנג'י לא יהיה זה שיקבע לו מה לעשות.

הוא לא מפחד מאיש, הוא יפגש עם אפרים זלמן כל אימת שרק יודמן לו ובנג'י לא יהיה זה שיקבע לו מה לעשות.

סיפור / נמסר ע"י הרב פנחס זרביב

ההחלטה הגורלית של ר' שרגי גשטטנר מנספי האסון

במירון

לאחר התייעצות ממושכת, ולאחר שדן עם הדיין בנושא מכל הזוויות השונות שלו. החליט ר' שרגא לעשות הסבת מקצוע, לוותר באופן מיידי על הקריירה כומר, ולקבוע מדי יום לפחות שלוש שעות ללימוד התורה.

"בתוך יום – יומיים כבר לא היה לו אולפן", מתאר חברו ר' יחזקאל טומבר בשיחה עם 'המבשר'. "הוא פשוט התפטר מהציוד במהירות, לפני שייתחרט על ההחלטה הטובה שהחליט. לא זו בלבד, אלא שהוא גם קיבל על עצמו שלא יחזיק יותר מיקרופון ביד וישיר על במה.

"ר' שרגא ידע שהרצון הזה לשיר לא יעזוב אותו בגלל החלטה של רגע. הוא פחד שהתאוה הזאת תשתלט עליו בהמשך הדרך ולכן גדר את עצמו וגזר על עצמו שלא לעמוד ולשיר בפני קהל, לא בתשלום ולא בחינם, לא באופן מתוכנן ולא באופן ספונטני". וכך, בלי שום הכנסה או מקצוע אחר ביד, החל ר' שרגא לחפש לעצמו מקום עבודה. במקביל החל להקפיד על לימוד של שלוש שעות ברצף כל יום.

הוא מצא עבודה ועשה חיל בעבודתו. התברר לו, אולי לראשונה, שהוא אומנם מאוד מוכשר במוזיקה, אבל יש לו כישרונות רבים אחרים. במקביל ישב ללמוד כל יום שלוש שעות כפי שקיבל על עצמו, אבל דווקא כאן הוא נתקל בקושי גדול בתחילת הדרך.

"אדם שעובד לפרנסתו ולא רגיל לשבת שעות ללמוד כל יום, זה לא קל פתאום לשבת ככה ליד הגמרא שלוש שעות ביום. אבל שרגי לא נכנע, הוא החליט שהוא לומד דברים קלים, מה שבא לו בקלות, העיקר ללמוד. הוא פתח קיצור שולחן ערוך והתחיל ללמוד, אבל כמה אפשר ללמוד קיצור שולחן ערוך? שעה ביום זה גם הרבה. שלוש שעות ביום כל יום? זה היה לו מאוד קשה.

"והנה הגיעו הימים טובים, ר' שרגא כמו כל בית ישראל התכוונן בחיל וברעדה לימים הנוראים ולחג הסוכות. כשהגיעה שמחת תורה ונסענו כולם לרבי, בניו סקווירא, נסע גם שרגי גשטטנר, הוא רקד בהקפות ושמח מאוד עם התורה, אבל באמצע הוא נשבר.

"מה אני שמח עם התורה כשאפילו לשבת שלוש שעות ביום קשה לי?...". הוא חשב לעצמו, "הרי זו בושה! בושה וחרפה! כך ייסר את עצמו עד שהחליט שהוא חייב למצוא חברותא ראוי שעמו יוכל ללמוד כמו שצריך בחשק ובהתלהבות, שלוש שעות כל יום.

"אבל מאיפה ימצא חברותא כזו? הוא הרי אינו אברך כולל, מי שלומד כל כך הרבה שעות זה רק תלמידי החכמים החובשים את ספסלי בית המדרש יומם ולילה, ולמה שאחד מהם ירצה ללמוד עם בעל הבית פשוט?

"ר' שרגא פשוט התחיל להתפלל", מתאר חברו ר' יחזקאל את ששמע מפיו, "הוא בכה בדמעות, והתחנן לבורא העולם שיזכה אותו למצוא חברותא ראוי שיאפשר לו להצליח בלימוד.

"כשסיים את תפילתו, יצא מבית המדרש שבו התקיימו ההקפות והריקודים, ופנה ל'היכל התורה' הסמוך, שם יושבים ולומדים באין הפרעה בכל זמן ועת. והנה הוא ראה אברך מתושבי עירנו מונסי, יושב ולומד.

"ר' שרגא לא היסס, הוא ניגש לאברך הזה ושאל אותו אם הוא רוצה ללמוד איתו משהו, כי חשקה נפשו בתורה. האברך היה נבוך, מצד אחד הוא ראה אברך שממש משתוקק ללמוד, אברך שמגיע עם 'ברען' גדול ורוצה פשוט ללמוד. מצד שני, אותו אברך חיכה שם לאחיו שעמו סיכם עוד קודם לכן ללמוד בשעה הזאת.

"הוא אמר לר' שרגא שהוא ממתין לאחיו, אבל עד שאחיו יבוא, אין בעיה, הוא ישמח ללמוד עמו", מספר ר' יחזקאל יבלחט"א. "אני לא יודע מה קרה עם האח של אוו אברך, אם הוא הגיע או לא, אבל מאותו רגע, ר' שרגא והאברך ההוא הפכו לחברותא קבועה, והם למדו יחד כל יום במשך שנים, עד השבוע שעבר..."

*

כוחה של צניעות

מעשה שסיפר לי חבר שרעיתו מכירה את בעלי המעשה (וכן הסיפור פורסם בקו הצניעות)

שביום חמישי פרשת במדבר ג סיון תשפ"א עקב מתקפת הטילים על העיר אשדוד, היתה משפחה שההורים שלהם הזמינו אותם לביתם בערד, שם יש להם ממ"ד וכך יהיה יותר קל כי בדירתם לא היה להם ממ"ד ובאמצע הלילה הם היו צריכים ללכת לחדר מדרגות כל זמן שהיתה אזעקה.

וכך אצל ההורים יש חדר ממ"ד וכולם ישנו שם וכך הם יוכלו לעבור את התקופה הזו יותר בקלות

אך דא עקא שהם לא ידעו שהם נפלו מהפח אל הפחת, כי בדרך לעכו יש כבישים שבהם שורצים ערבים פרוצים צמאי דם שרוצים לפגוע בכל יהודי.

וכך הם נסעו, וכשהגיעו לכביש לפני ערד כל הכביש אש והמון ערבי מוסת שואג וזורק לעברם אבנים. וכך הם עברו את הדרך, ומיד לאחר הקטע של הכביש הזה הם מרגישים שהתפנצ'ר להם גלגל, משל לא מצא מקום מוצלח יותר להתפוצץ.

הם לא ידעו מה לעשות, שכן לעצור אי אפשר, זו סכנת נפשות גמורה. הם ניסו להמשיך לנסוע אבל הרכב איננו שומע להם. כשראו שבשום אופן אי אפשר, הם עצרו בשולי הדרך ונעלו את כל החלונות והדלתות, כאילו הללו יכולים לעמוד מול המון מוסת.

ולפתע מתקרב אליהם רכב ובו שני ערבים. הלב הלם בהם בפרעות והם החלו לומר וידווי וקבלת עול מלכות שמים, כי מי יודע מה הללו יכולים לעולל להם.

האשה קיבלה על עצמה, היות והגר"א כתב שעיקר תפקיד האשה הוא בצניעות, היא קיבלה על עצמה להתחזק בצניעות, תוספת של הידור במשהו, ובזכות זה הם ינצלו מן התופת.

בנתיים הרכב של הערבים מתקרב אליהם, והוא מציע להם עזרה! הם חששו שבכוונתו לעזור להם לעלות לשמים יותר מהר...

הם כמובן סירבו ואמרו לו שילך והם מזמנים משטרה וכו', אבל ההוא התעקש שברצונו לעזור להם.

אח"כ התקרבה משאית מלאה בערבים צמאי דם שראו את היהודים בצרה. כולם רצו לרדת ולעשות בהם פרעות, והערבים שלנו הרחיקו אותם מהם. אחר כך שוב הגיעו עוד ערבים צמאי דם רצו לעשות בהם פרעות והערבים שלנו הצילו אותם מהם.

ואז שהם ראו שהוא באמת רוצה לעזור להם בלב כבד הם פתחו את הרכב והערבי הציע להם שאת הרכב ישאירו כאן והוא יזמין להם גרר ויקח אותם ברכבו לערד, הם הסכימו וכך הוא עשה.

אז הם ראו מה גדול כוחה של הצניעות, שבזכות זה צמחה להם הישועה בדרך מופלאה שכזו - לא זו בלבד שהערבי הציע להם עזרה, אלא שגם חיכה להם עד שהם השתכנעו שהוא לא מסוכן!